KENIZÉ MOURAD

În oraşul de aur şi argint

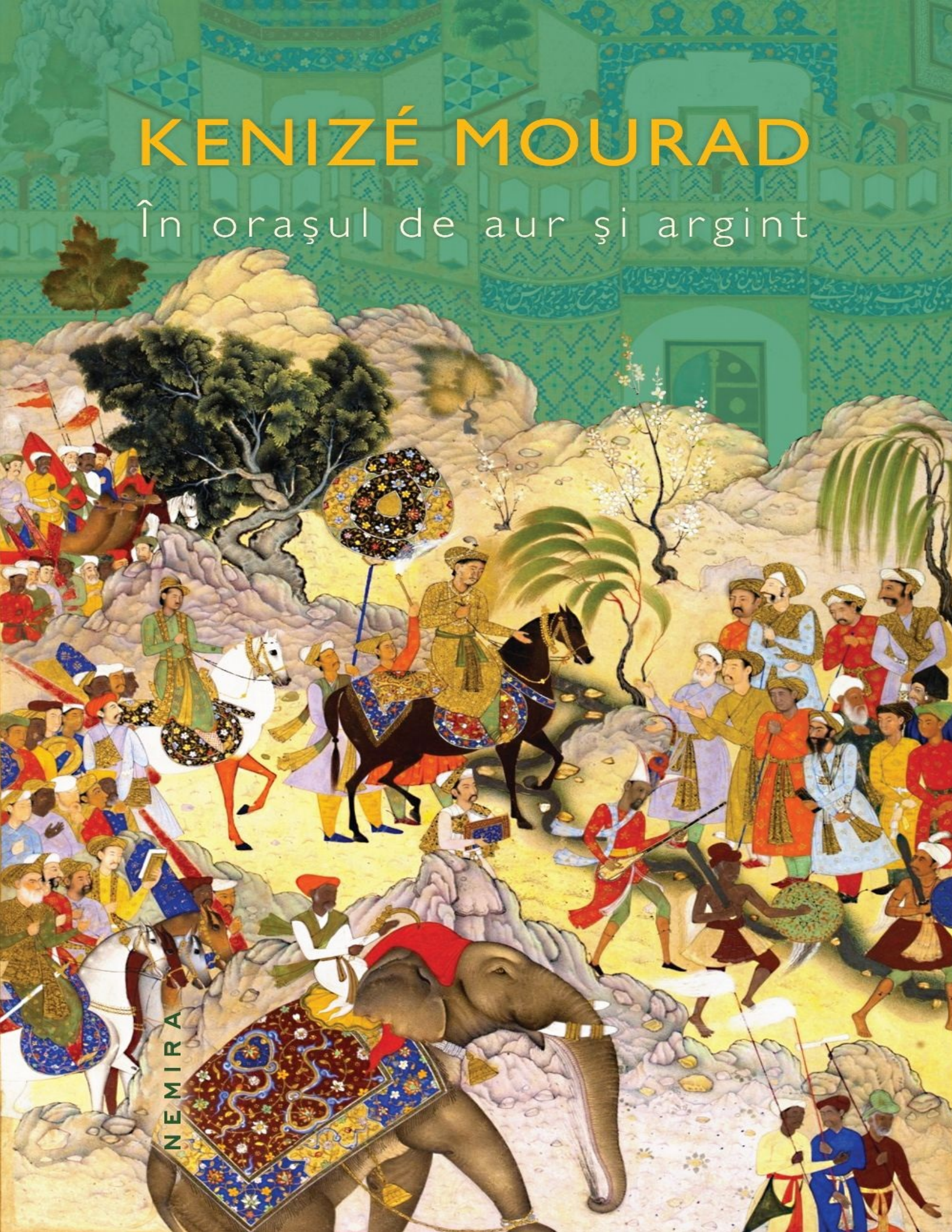

NEMIRA

KENIZÉ MOURAD

În orașul de aur și argint

Scriitoare şi jurnalistă de origine turco-indiană, KENIZÉ MOURAD s-a născut la Paris în 1940. Mama ei, fiica nepoatei sultanului Murad al V-lea, căsătorită cu un rajah indian, apoi refugiată la Paris, a murit la scurtă vreme după naştere.

În tinereţe, prinţesa care va deveni ziaristă şi scriitoare a pornit în căutarea propriilor origini şi a cercetat islamul, astfel descoperind caracterul deschis al acestei religii. După lungi sejururi în India şi Pakistan, a stud iat psihologia şi sociologia la Sorbona, în 1965 a devenit jurnalist independent, iar din 1968 şi-a câştigat existenţa ca însoţitoare de bord. În 1970, începe să scrie pentru publicaţia *Le Nouvel Observateur* şi să se specializeze în civilizaţia şi relaţiile externe ale ţărilor din Orientul Mijlociu. Este corespondent de război în Etiopia şi Liban, relatează de la faţa locului asediul Beirutului din 1982 şi revoluţia din Iran din 1983.

În scurt timp renunţă la cariera jurnalistică pentru a se dedica scrisului. În 1987, publică *În numele prinţesei moarte* (Nemira, 2012), un roman în care spune povestea propriei familii, încercând să explice trecutul Turciei şi ravagiile istoriei în general. Cartea a devenit imediat bestseller internaţional, s-a vândut în milioane de exemplare şi a fost tradusă în 34 de limbi. În 1998, a apărut *Le Jardin de Badalpur*, continuarea primului roman, iar în 2003 a văzut lumina tiparului volumul *Le parfum de notre terre, voix de Palestine et d'Israel*.

KENIZÉ MOURAD

În oraşul de aur şi argint

traducere din limba franceză
MIHAELA STAN

NEMIRA

Acest volum a apărut cu sprijinul Institutului Francez din România

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MOURAD, KENIZÉ
În oraşul de aur şi argint / Kenizé Mourad ; trad.: Mihaela Stan. - București: Nemira Publishing House, 2014
ISBN print: 978-606-579-406-1
ISBN epub: 978-606-579-990-5
ISBN mobi: 978-606-579-991-2

I. Stan, Mihaela (trad.)

821.133.1-31=135.1

Kenizé Mourad
DANS LA VILLE D'OR ET D'ARGENT
© Éditions Robert Laffont, Paris, 2010

© Nemira, 2014
Coperta: Cristian FLORESCU, Dana IONESCU
Ilustraţia copertei: Farrokh Beg, *Triumfala intrare a lui Akbar în Surat* (detaliu), 1572
Redactor: Dana IONESCU
Tehnoredactor: Irina POPESCU
Tehnoredactor ebooks: Mihai Eftimescu

Orice reproducere, totală sau parţială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

Cuprins

Despre autor

Avertisment

Cuvânt înainte

Capitolul 1

Capitolul 2

Capitolul 3

Capitolul 4

Capitolul 5

Capitolul 6

Capitolul 7

Capitolul 8

Capitolul 9

Capitolul 10

Capitolul 11

Capitolul 12

Capitolul 13

Capitolul 14

Capitolul 15

Capitolul 16

Capitolul 17

Capitolul 18

Capitolul 19

Capitolul 20

Capitolul 21

Capitolul 22

Capitolul 23

Capitolul 24

Capitolul 25

Capitolul 26

Capitolul 27

Capitolul 28

Capitolul 29
Capitolul 30
Capitolul 31
Capitolul 32
Capitolul 33
Capitolul 34
Capitolul 35
Capitolul 36
Epilog
Bibliografie selectivă
Mulţumiri
Note

Mătuşii mele, begum Wagid Khan

Begum din Awadh dovedeşte mai mult simţ strategic şi mai mult curaj decât toţi generalii săi la un loc.

THE TIMES, 1858

Lecţiile insurecţiei din 1857 sunt foarte clare. Niciunui popor nu-i place ca un altul să-i cucerească teritoriul, să-l lipsească de pământuri şi să-l forţeze să adopte legi mai bune sub ameninţarea armelor. Britanicii au aflat în 1857 ceea ce Statele Unite sunt pe cale să descopere acum: nimic nu îndârjeşte mai tare un popor şi nu zdruncină mai puternic islamul moderat decât un amestec agresiv din afară.

WILLIAM DALRYMPLE

Avertisment

Evenimentele istorice şi personajele din această poveste sunt reale.

Faptele s-au petrecut în Awadh, un regat din nordul Indiilor, echivalent în perioada sa de maximă dezvoltare cu Uttar Pradesh de azi, întinzându-se pe o suprafaţă cât jumătate din Franţa.

Întrucât este vorba despre un roman, şi nu despre o biografie, ne-am permis câteva libertăţi, având însă grijă să respectăm caracteristicile societăţii de atunci.* [1]

Cuvânt înainte

În 1856, Compania engleză a Indiilor Orientale domneşte peste Indii.

În mai puţin de un secol, această asociaţie a negustorilor care, precum Companiile franceză, olandeză, portugheză, obţinuse dreptul de a face comerţ începând cu mici agenţii de coastă, se va amesteca în certurile dintre suveranii indieni care-şi dobândesc independenţa pe fondul declinului puterii deţinute de Imperiul Mogul. Ea îşi oferă serviciile şi trupele înarmate în schimbul drepturilor comerciale nelimitate şi al unor plăţi enorme. Îşi permite să intervină tot mai brutal în politica statelor pe care ar trebui să le protejeze.

Curând, ajunge să controleze direct sau indirect toate statele din Indii. Între 1756 şi 1856, în numele Coroanei britanice, compania anexează o sută dintre ele, adică două treimi din suprafaţa ţării şi trei sferturi din populaţie. Restul statelor – pe care compania consideră că e mai eficient să nu le anexeze, ci să le lase în grija unor suverani pe care nevoia îi face docili – se află, în realitate, tot sub dominaţia ei.

Într-o astfel de situaţie este, în primele zile din ianuarie 1856, şi Awadh [2] , cel mai bogat regat din nordul Indiilor.

Capitolul 1

– Iar l-a jignit pe rege!

Furioasă, Malika Kishwar străbate în lung şi-n lat odaia, înconjurată de doamnele sale de companie, îngrozite. De obicei nu-şi pierde cumpătul, însă acum se sufocă de indignare, încât de-abia mai reuşeşte să vorbească. Cât îi urăşte pe aceşti *angrezi* [3] , care se poartă aici ca nişte stăpâni şi, în fiecare zi, îl umilesc pe respectatul suveran, iubitul ei fiu. Ea, întâia doamnă a regatului Awadh, o să le interzică neciopliţilor ăstora… Să le interzică? Plină de ciudă, şi-a aruncat cât colo *dupatta* [4] , dându-şi la iveală formele impunătoare şi o mică servitoare dă fuga s-o ridice. Ce poate să facă ea? În nenumărate rânduri a încercat să-l convingă pe rege să se împotrivească pretenţiilor tot mai mari ale „prietenilor şi protectorilor“ săi, dar Wajid Ali Shah, cu toate că e un bărbat atât de blând, s-a enervat în cele din urmă:

– Vă rog să nu mai aduceţi în discuţie acest subiect, preacinstită mamă. Compania caută orice pretext ca să pună stăpânire pe stat şi noi nu trebuie să-i oferim unul, ci, dimpotrivă, să ne purtăm ca nişte aliaţi cinstiţi.

„Aliaţi cinstiţi? Cu trădătorii ăştia?“ fusese ea gata să-i răs-pundă, dar privirea regelui o silise să tacă. O privire aşa de tristă şi descumpănită, încât ea îşi dăduse seama că ar fi fost zadarnic şi mai ales o cruzime să insiste. Cine suferea mai mult decât fiul ei din pricina situaţiei înjositoare în care, de ani întregi, îl ţine Rezidentul, reprezentantul puternicei Companii engleze a Indiilor Orientale şi adevăratul cârmuitor al unui regat unde Wajid Ali Shah nu mai era monarh decât cu numele. O marionetă în mâinile acestei companii care, de un secol întreg, prin presiuni, ameninţări şi făgăduieli mincinoase, lua în stăpânire statele suverane, unul câte unul.

Malika Kishwar nu înţelege… Cum s-a putut ajunge într-o asemenea situaţie?

Draperia cea grea de la intrarea în cameră e dată la o parte: un eunuc cu şalvari albi şi tunică lungă, din catifea de culoarea prunei, anunţă sosirea primei şi a celei de-a doua soţii a Maiestăţii Sale. Cu zâmbete trufaşe şi pas solemn, femeile intră în foşnetul trenelor de mătase. Tenul alb le dovedeşte descendenţa nobilă. Întâia soţie are aproape treizeci de ani, cea de-a doua nu cu mult mai puţin, însă pântecele revărsate, urmare a vieţii trândave şi a excesului de dulciuri, le-au îmbătrânit înainte de vreme. Dar asta nu contează, poziţia lor este asigurată:

fiecare a adus pe lume un fiu. Potrivit legilor din *zenana* [5] , ar trebui să se urască – în acest mediu închis, luptele pentru putere se poartă fără milă, dar ele sunt prietene, ori cel puţin aşa dau de înţeles.

Însă Malika Kishwar nu se lasă înşelată; admiră iscusinţa nurorii sale mai mari. Pentru a-şi împiedica rivala să comploteze, ce mijloc mai bun decât să şi-o apropie printr-o afecţiune stăruitoare, nelăsându-i nicio clipă de libertate, trimiţându-i în ajutor servitoare şi eunuci care să-i raporteze apoi orice vorbă de-a ei, convingând-o că băieţii lor nu pot sta departe unul de altul, pe scurt, învăluind-o într-o dragoste nedezminţită ca într-o pânză de păianjen. Iar discreta Raunaq Ara nu se poate măsura cu Alam Ara. Şi totuşi, fiică a marelui vizir [6] , Raunaq Ara a fost mult timp favorita lui Wajid Ali Shah. Însă, cu timpul, el s-a plictisit de ea, aşa cum s-a plictisit, pe rând, de toate frumuseţile ce-i împodobesc palatele.

După ce s-a înclinat într-un respectuos *adab* [7] în faţa lui Rajmata [8] , Alam Ara se ridică.

– Ce se petrece, Hozur [9] ? Eunucii mi-au spus că obrăznicia angrezului a întrecut orice închipuire. Adevărat că l-a ameninţat pe Maiestatea Sa? Trebuie să facem ceva!

Ochii săi aruncă fulgere. A-l insulta pe domnul şi stăpânul ei înseamnă a o insulta pe ea însăşi, iar prima soţie, care se mândreşte că descinde dintr-una din cele mai nobile familii din Delhi, resimte profund aceste veşnice umiliri.

Malika Kishwar lasă să-i scape un surâs ironic: cunoaşte vanitatea nurorii sale, dar mai ştie şi că, pentru a dobândi cândva râvnitul statut de regină-mamă, Alam Ara n-ar risca nici cel mai mărunt gest împotriva stăpânitorilor, deşi îi dispreţuieşte.

– Duceţi-vă să-l vedeţi pe fiul meu, e foarte afectat, ştiţi cât pune la suflet. Înconjuraţi-l cu atenţii, încercaţi să-l ajutaţi să-şi uite supărarea, arătându-i respectul şi admiraţia voastră, e tot ce puteţi face.

Şi, făcând un semn cu mâna, le îndeamnă să plece. Astăzi nu are dispoziţie să le asculte plângându-se şi născocind, ore în şir, comploturi imposibile. Simte că pericolul prinde contur, trebuie să-şi consulte astrologul.

O servitoare le arată celor două soţii că regele se află în *parikhana*, „casa zânelor“, în mijlocul parcului Kaisarbagh.

Kaisarbagh sau „Grădina împăratului“ este un ansamblu de palate construite sub forma unui pătrat împrejurul unui imens parc, amestecând exuberanţa barocă a stucurilor galben-pai sau turcoaz şi a balcoanelor ornamentate cu arcadele înalte, încadrate de pilaştri ce evocă palatul Versailles, în vreme ce multitudinea de cupole mici, în stil mogul, îţi amintesc că te afli în Orient. Această împletire de elemente diferite a fost dorinţa lui Wajid Ali Shah care, pe când era prinţ moştenitor, a pus să se ridice pentru numeroasele sale soţii, favorite şi dansatoare, acest ansamblu maiestuos, mai mare decât palatele Luvru şi Tuileries la un loc.

Situată în capătul parcului împodobit cu fântâni, statui înfăţişând-o pe Venus şi Cupidoni de marmură albă, „casa zânelor“ este o şcoală de muzică, dans şi cânt, rezervată tinerelor fete alese din tot regatul pentru talentul şi frumuseţea lor şi care alcătuiesc trupa artistică, corul şi corpul de balet ale acestui suveran îndrăgostit de muzică şi poezie. El însuşi excelează în arta versificaţiei – e autorul a o sută de culegeri preţuite de specialişti, nu doar indieni, ci şi străini. [10]

Când cele două *begum* intră în *parikhana*, tocmai începuse o reprezentaţie teatrală dată de „zâne“.

Pe scenă, nişte personaje ciudate, în crinolină sau uniformă roşie, de ofiţer britanic, perorează, imitând ocupantul, în aplauzele şi râsetele câtorva zeci de tinere, tolănite pe covoare groase, presărate cu perne de catifea.

– Băştinaşii ăştia n-au pic de simţ moral, îşi iau nenumărate soţii şi concubine! rosteşte cu glas piţigăiat o doamnă grasă, cu crinolină verde.

– Iar sărmanele creaturi acceptă. Câtă lipsă de demnitate!

– Ce vreţi? Au mentalitate de sclave. Eu, dacă bărbatul meu ar îndrăzni să se uite la alta…!

Doi „ofiţeri“ comentează în aparteu:

– Nu lipsa lor de simţ moral aş critica-o, ci lipsa de simţ practic. Noi, dacă ne luăm o amantă, am fi atât de proşti să facem caz? Când ne săturăm de ea, o părăsim. Şi, dacă din nefericire, e însărcinată, nu-i treaba noastră! Aici, imbecilii ăştia se cred obligaţi, după ce s-au culcat cu o femeie, să-i asigure un statut şi să recunoască orice bastard drept copil legitim! Îţi imaginezi ce probleme legate de moştenire ar apărea, dacă noi am face la fel?

O crinolină roz continuă, vorbind pe nas:

– Închipuie-ţi, draga mea, că o servitoare de-a mea mi-a povestit cum a ales o a doua soţie pentru bărbatul ei fiindcă, mi-a spus, ea îmbătrâneşte şi nu mai are chef să se culce cu el şi să vadă de treburile casei. A doua soţie se ocupă acum de toate şi, pe deasupra, are grijă de ea cu respect şi… recunoştinţă.

– Musulmanii ăştia chiar n-au nicio moralitate!

– Nici hinduşii nu sunt mai grozavi!

– Musulmani sau hinduşi, singurele lor legi sunt lenea şi desfrâul, se amestecă o crinolină albastră. Ce femeie bună creştină s-ar gândi să nu-şi facă datoria de soţie, chiar dacă nu simte nicio plăcere. Eu, când soţul meu… ei bine, îmi spun rugăciunea.

– Ca noi toate, draga mea. Doar târfele apreciază lucrurile astea dezgustătoare!

În *parikhana,* asistenţa nu-şi mai stăpâneşte râsul. Ici şi colo se aud glume şi e nevoie de ceva timp până când actriţele pot continua.

O uniformă roşie s-a apropiat de marginea scenei:

– Târfe sau nu, indienii au norocul să găsească la ei acasă ceea ce noi suntem obligaţi să căutăm în alte părţi, cu riscurile – şi cheltuielile! – de rigoare.

– Ştiaţi că, adaugă vecinul său, până acum treizeci de ani, înainte ca fetele noastre din Anglia să debarce în Indii ca să se căsătorească şi să stabilească reguli de bună-cuviinţă, fiecare ofiţer avea acasă „drăguţa“ lui, o ibovnică indiană, dulce, devotată, voluptuoasă…? Raiul pe pământ!

Oftează amândoi, ridicându-şi ochii spre cer.

– Poate că bieţii indieni sunt mai degrabă de plâns decât de condamnat, spune o micuţă crinolină mov. Unii se închină la zei cu cap de maimuţă sau de elefant, alţii urmează învăţăturile unui fals profet şi ne consideră pe noi politeişti, întrucât credem în Sfânta Treime. Noroc că, de câţiva ani, misionarii noştri sunt tot mai numeroşi. Am auzit că au început să apară convertiri…

Izbucnesc exclamaţii care o întrerup. În rândurile asistenţei, femeile, care până atunci se distraseră, strigă indignate:

– Minciuni! Viclenii de angrezi aruncă astfel de minciuni ca să ne dezbine! Cine ar vrea să devină unul dintre canibalii care se laudă că-şi mănâncă Domnul sub forma unei bucăţi de pâine? Un Dumnezeu pe care l-au răstignit, un Dumnezeu care…

– Liniştiţi-vă, doamnelor!

A răsunat o voce gravă. Femeile amuţesc brusc şi se întorc spre divanul cu picioare de aur, undă stă lungit mult-iubitul lor stăpân.

La treizeci şi patru de ani, Wajid Ali Shah este un bărbat chipeş, cu tenul alb şi păr ca smoala. Pântecele proeminent, semn de bogăţie şi putere, îi accentuează măreţia fiecărui gest. Degetele, mici şi fine, par să se încovoaie sub greutatea inelelor, însă cel mai mult atrag atenţia ochii negri imenşi, a căror tristeţe nu e dezminţită de blândeţea zâmbetului.

– Din păcate, e adevărat că unii se convertesc sau măcar se prefac. Nu din convingere – cum ar putea crede în asemenea baliverne? Până şi englezii, neputând să le explice, le numesc mistere. Părerea mea este că pretinsele convertiri sunt cauzate de „mizerie“. Ele au loc în rândul celor mai săraci, fiindcă misionarii le dau bani şi se ocupă de educaţia copiilor.

– Dar convertiţii devin ţinta dispreţului celor din jur! obiectează o femeie.

– Tocmai de aceea sunt convins că ei îşi bat joc de străini şi continuă să practice pe ascuns religia strămoşilor. Şi, plimbându-şi privirea peste întreaga asistenţă, continuă: Ca să revin la distracţia din această după-amiază, mi s-a părut amuzantă. Cui o datorăm?

Se apropie o tânără zveltă, cu ochi mari, verzi, contrastând cu pielea smeadă. Se înclină graţios, ducându-şi mâna la frunte în semn de respect.

– Hazrat Mahal! Te ştiam poetă, dar nu-mi închipuiam că ai şi harul satirei. Ai ştiut să mă faci să râd într-o zi aşa de grea precum cea de azi. Meriţi cu adevărat numele pe care ţi l-am dat: Iftikhar un Nissa, „mândria femeilor“. Şi, scoţându-şi de pe deget un smarald enorm, i-l întinde: Uite, ia-l, ca dovadă a recunoştinţei mele!

„Mândria femeilor! O oarecare!“ rânjeşte Alam Ara, care n-a putut niciodată s-o sufere pe Hazrat Mahal. Femeile din jurul ei încuviinţează, atât pentru a-i face pe plac primei soţii, stăpână incontestabilă peste *zenana*, după regina-mamă, cât şi din invidie faţă de cele pe care suveranul le remarcă.

– Iertaţi-mă, Hozur, riscă Alam Ara, dar nu vă gândiţi că e primejdios să râdem astfel de angrezi? Dacă află…

– Dacă află înseamnă că au spioni în palat şi aşa ceva nu pot crede, i-o întoarce regele, ironic. Dacă, totuşi, ecoul jocurilor noastre ajunge până la ei, nu m-ar deranja să ştie că şi noi râdem de ei, cum şi ei râd de noi. Ei au tunuri, noi avem râsul ca singură armă şi n-am intenţia să mă lipsesc de ea!

Cu aceste cuvinte, Wajid Ali Shah se ridică şi, cu zâmbetul pe buze, îşi ia rămas-bun de la zânele sale.

…E prea bun, prea blând şi poate prea…

Hazrat Mahal încearcă să-şi alunge din minte cuvintele care tot revin, stăruitoare, cuvinte care nu pot să se refere la bărbatul pe care-l iubeşte, la suveranul pe care-l admiră, cuvinte pe care le-a simţit ca pe o palmă când le-a auzit rostite, în urmă cu câteva zile, de rajahul Jai Lal Singh, totuşi cel mai bun prieten al soţului ei.

Se aventurase pe terasa de nord a *zenanei*, cea care dă spre grădinile de la Diwan khas, sala Consiliului de Miniştri. La adăpostul înaltelor *jali* [11] nimeni nu putea s-o vadă; ea, în schimb, putea să-i observe pe demnitarii care veneau şi plecau, ceea ce o distra, după toată trăncăneala femeilor şi eunucilor.

Un bărbat înalt, cu o talie subţire, elegantă, în contrast cu siluetele rotofeie ale bărbaţilor de la curte, tocmai discuta preocupat cu alte două persoane:

– În împrejurările de acum, nu-i un lucru înţelept. Cu cât noi cedăm, cu atât englezii se cred îndreptăţiţi să conducă mai autoritar. Maiestatea Sa ar trebui să-i pună la punct, dar, din păcate, e prea slab.

Nevenindu-i a-şi crede urechilor, Hazrat Mahal se aplecase şi îl recunoscuse pe rajah, un om renumit pentru vorba slobodă, dar şi pentru curajul şi loialitatea sa faţă de suveran.

Şi nu erau mulţi ca el la Curte.

Hazrat Mahal avusese impresia că a primit un pumn în stomac, tremura de indignare! Slab, regele? El, care veghea la soarta a milioane de supuşi, pe care-i cârmuia şi-i proteja! Se întorsese valvârtej în apartamentele ei şi le poruncise imediat servitoarelor s-o lase singură. Nu-şi dorea nimic altceva decât un pic de linişte.

Ghemuită pe divan, continuă să tremure, nu de furie, ci de frică. Un sentiment ciudat, asemănător cu cel pe care-l încercase la moartea tatălui ei. Avea doar doisprezece ani pe atunci şi, cum mama ei murise când o adusese pe lume, se pomenise orfană. Pierduse singura fiinţă care o iubea şi o ocrotea, rămânând lipsită de orice apărare.

La fel ca azi… Dar ce-i trece prin cap? Azi, regele domneşte, e tânăr, sănătos, iar ea este una dintre soţiile lui şi, mai ales, are un fiu care seamănă leit cu tatăl său.

Îşi aminteşte cele unsprezece lovituri de tun care au anunţat naşterea lui, în urmă cu zece ani. Wajid Ali Shah era pe atunci prinţ moştenitor şi întreg palatul păruse că se bucură de venirea pe lume a pruncului dolofan, care nu era, totuşi, decât al patrulea în ordinea succesiunii la tron. Ridicată la doritul rang de mamă a unui băiat, primise titlul de „Nawab Hazrat Mahal“ [12] , Preamărita Sa Înălţime.

Ea, micuţa orfană… Allah îi e martor ce drum lung a străbătut…

Inspirând uşor fumul din *hookah* [13] de cristal, Hazrat Mahal îşi aminteşte…

Capitolul 2

Muhammadi, cum o chema pe atunci, se născuse într-o familie de mici artizani din Fayzabad, vechea capitală a regatului Awadh, oraş prosper până în 1798, când regele Asaf ud Daulah alesese să se instaleze la Lucknow. Plecarea lui însemnase ruina pentru miile de meşteşugari care făureau pentru numeroasa şi rafinata Curte regală bijuterii, ţesături somptuoase şi tot felul de obiecte de preţ. În culmea deznădejdii, bunicul lui Muhammadi murise, iar tatăl ei, Mian Amber, îşi câştigase existenţa din tot felul de munci mărunte până în 1842, când i se oferise un post de intendent la Lucknow. [14]

Toată familia îl urmase, însă, peste doar câteva luni, Mian Amber se stinsese din viaţă, răpus de tuberculoză. Muhammadi, fiica sa cea mică, fusese primită în casa unui unchi, renumit drept cel mai bun croitor de *topi*, tocile acelea din catifea sau mătase la modă printre aristocraţi. Cele făcute de el atingeau perfecţiunea, se spunea, şi se potriveau atât de bine celui care le comandase, încât dacă le purta altcineva, avea dureri cumplite de cap.

Într-o zi, când meşterul pregătea un *topi* pentru prinţul moştenitor, fata nu se mai putuse abţine şi, profitând de absenţa unchiului, îşi pusese pe cap minunăţia de mătase albastră, presărată cu puzderie de diamante mărunte. Când se uitase în oglindă încremenise: o privea o prinţesă încântătoare. Cu părere de rău, pusese toca la loc pe masă. Chiar la timp, fiindcă unchiul său se întorsese şi ceruse *topi*-ul, care trebuia livrat imediat.

A doua zi, străduţa liniştită răsunase de urlete: „Unde e ticălosul de croitor? Să-l snopim în bătaie!“ Îngrozit, meşteşugarul fugise prin curtea din spate, în vreme ce soţia sa, tremurând toată, deschidea uşa. În faţa ei, un eunuc mare şi negru, însoţit de două gărzi, ţinea în mână *topi*-ul. „Unde-i bărbatul tău?“ „E plecat…“

După ce le făcuse semn gărzilor să scotocească prin casă, eunucul continuase, ameninţător: „Cine a îndrăznit să poarte *topi*-ul menit prinţului moştenitor?

„Nimeni niciodată n-ar fi…“

„Şi cum explici asta?“ tunase eunucul, fluturând *topi*-ul în interiorul căruia atârna un fir de păr lung şi negru, apoi aruncându-l pe jos.

Şi chiar atunci, apăruseră gărzile, împingând-o înaintea lor pe Muhammadi, lividă.

„Nu l-am găsit pe meşter, dar fata asta se ascundea în odaia din spate!“ Eunucul o măsurase atent din priviri şi, pe un ton ceva mai potolit, întrebase: „Cine este?“ „O nepoată orfană pe care am primit-o la noi“, se grăbise să răspundă nevasta croitorului, uşurată că lucrurile luau o altă întorsătură. „E măritată?“ „Nu încă.“

Eunucul dăduse aprobator din cap.

„Bine, de data asta bărbatul tău a scăpat, căci prinţul e îngăduitor şi urăşte violenţa, dar, dacă mai face asta o dată, am să vin eu însumi să-l pedepsesc şi o să regrete clipa în care s-a născut!“

Peste câteva zile două femei veniseră acasă la croitor. Sub *burqa* neagră, purtau *garara* [15] în culori vii şi erau fardate din belşug. Nevasta meşteșugarului le recunoscuse numaidecât: Amman şi Imaman, foste curtezane, care cercetau oraşul şi împrejurimile, în căutare de fete drăguţe, pe care le învăţau bunele maniere, le instruiau în arta dansului şi în alte arte, înainte de a le oferi haremurilor unor aristocraţi sau, pe cele mai înzestrate, haremului regal.

Târgul se încheiase repede. Mai ales că Muhammadi, chinuită de remuşcări, îşi mărturisise vina, iar mătuşa sa, care n-o iubise niciodată, nu mai avea acum nicio reţinere să se descotorosească de ea. Ca un făcut, bărbatul ei, pe care l-ar fi putut mişca plânsetele nepoatei, lipsea de acasă. Uimită şi încântată de punga pe care i-o strecuraseră femeile – atât bănet pentru slăbănoaga asta! –, încercase chiar să le prevină că fata are o fire urâtă, însă Amman şi Imaman n-o mai ascultaseră. Acoperind-o pe Muhammadi cu o *burqa*, o urcaseră în palanchinul care le aştepta.

Muhammadi nu avea să plângă mult timp. Lumea pe care o descoperea era fascinantă. Vasta casă a lui Amman şi Imaman se găsea în centrul marelui bazar Chowq din oraşul vechi, cu tarabele lui doldora de kebab şi dulciuri îmbietoare, cu faimoşii săi bijutieri, pantofari, parfumieri şi meşteri de broderii pe muselină, minunăţii de fineţe vestite în toate Indiile. Întregul bazar mirosea a mirodenii şi a iasomie. În spatele balcoanelor ajurate, deasupra dughenelor, puteai zări prostituate învești mântate în mătăsuri colorate, care mestecau *paan* [16] şi-i urmăreau din ochi, cu un aer indiferent, pe bărbaţii care încă şovăiau.

Însă Chowq era cunoscut mai cu seamă drept cartierul curtezanelor, mari doamne frecventate de bărbaţii din societatea aleasă. La Lucknow, curtezanele aveau un statut foarte bun, mult diferit de cel al prostituatelor. De regulă, aveau un protector bogat şi seară de seară primeau

aristocraţi şi artişti în saloanele lor, unde beau şi se desfătau cu mâncăruri fine, ascultau muzică, recitau poeme şi cleveteau până în zori.

Unele curtezane sunt ele însele poete, altele muziciene. Însă toate sunt gazde cu o exprimare şi maniere atât de alese, încât se întâmplă adesea ca tineri de familie bună să fie trimişi la ele pentru a-şi desăvârşi educaţia.

Dar, înainte de a ajunge la această poziţie respectată, trebuie să muncească din greu şi să respecte o disciplină de fier. Cele care, din lipsă de talent sau de caracter, nu reuşesc să atingă perfecţiunea necesară se pomenesc surghiunite în partea aglomerată din Chowq, curtezane de rangul doi sau, uneori, ceea ce reprezintă coşmarul acestor femei, decad la rangul de simple prostituate.

Locuinţa lui Amman şi Imaman putea găzdui cam zece eleve – un număr mai mare ar fi pus în pericol calitatea remarcabilă a învăţăturii oferite. Fetele se trezeau la ora cinci dimineaţa, se spălau cu apă rece, apoi îşi făceau rugăciunile – în cadrul educaţiei lor, religia şi moralitatea ocupau locuri de frunte.

După un mic dejun frugal, începeau lecţiile, care continuau până la ora două după-amiaza. Lecţii de ţinută, de dans şi de cânt, deopotrivă şi lecţii de muzică, fiecare dintre ele trebuind să ştie să cânte măcar la un instrument: *sitar*, *sarangi* sau *tabla* [17] . După o gustare uşoară, urmează, în a doua parte a zilei, lecţiile de persană, limba vorbită la Curte, dar şi limba poeţilor, apoi lecţii de compoziţie. Acesta e momentul preferat al lui Muhammadi, când poate da frâu liber imaginaţiei şi sensibilităţii sale, în limitele regulilor impuse de poezia clasică, fireşte.

Seara, elevele aveau liber şi profitau de acest lucru, mai ales că „binefăcătoarele“ lor plecau adesea amândouă în vizită la potenţiali clienţi. Atunci începea petrecerea, fetele se machiau cu grijă, dansau înveşmântate în văluri transparente, jucau scene de pasiune şi gelozie, îşi imaginau că au scăpat de toate rivalele şi că i-au câştigat dragostea unui prinţ frumos, care le acoperă de bijuterii. Seară de seară, adăugau un nou episod la visul lor, trăind dinainte viitorul strălucit pe care cele două surori îl făgăduiau celor mai înzestrate eleve. Şi fiecare se credea cea mai înzestrată.

La început, Muhammadi participase la aceste jocuri, dar se plictisise repede. Prefera să stea singură şi să-şi caligrafieze poemele sau să discute ore întregi cu Mumtaz, o tânără originară, ca şi ea, din împrejurimile Fayzabadului.

Cele două matroane o descoperiseră în timpul peregrinării lor anuale prin satele îndepărtate din regat. Cucerite de prospeţimea fetei, îi amăgiseră pe părinţii ei, ţărani umili, cu posibilitatea unei căsătorii bogate. Iar câţiva bănuţi de argint îi convinseseră în cele din urmă.

Se împlineau doi ani de când Mumtaz sosise la Lucknow şi, puţin câte puţin, înţelesese că, pentru ea, nu va exista niciun soţ bogat, cel mult un şir de protectori înstăriţi.

Însă gândul acesta nu-i ştirbea voia bună; veselă din fire, nu vedea niciodată răul. De multe ori Muhammadi trebuise s-o pună în gardă împotriva meschinăriilor şi a bârfelor celorlalte eleve. Deşi cu doi ani mai mică decât Mumtaz, era mai ageră şi în stare să dejoace intrigile.

Într-una din zile, pe când Muhammadi tocmai împlinise paisprezece ani, Amman şi Imaman și-au anunţat elevele că prinţul moştenitor avea nevoie de noi „zâne“ pentru *parikhana*, iar în ziua următoare, cele mai bune dintre ele vor fi prezentate la palat. Apoi, fără să stea pe gânduri, aleseseră trei: Yasmine, Sakina şi Muhammadi, după care ieşiseră, surde la protestele şi rugăminţile celorlalte fete.

Mumtaz şi Muhammadi îşi petrecuseră noaptea împreună – ultima, poate – plângând, visând, promiţându-şi să nu uite una de alta, jurându-şi că se vor revedea, orice s-ar întâmpla. Despărţindu-se, aveau impresia că rămân iarăși orfane.

– Nu te pierde cu firea, mă îndoiesc că voi fi aleasă, şoptea Muhammadi, sărutând obrajii scăldaţi de lacrimi ai prietenei sale.

– Nu vorbi prostii! Știu c-ai să-l cucereşti pe rege, eşti atât de frumoasă! O să ajungi sus de tot, presimt… dar jură-mi că atunci o să mă iei lângă tine. Printre atâtea curtezane, vei avea nevoie de o prietenă devotată, iar eu… nu te am decât pe tine.

Muhammadi jurase, apoi adormiseră, epuizate, una în braţele celeilalte.

…A doua zi, ziua când am sosit la palat… au trecut unsprezece ani… parcă a fost ieri…

Hazrat Mahal îşi aduce aminte cât de frică îi era când a intrat, alături de cele două însoţitoare, în marele salon din *zenana*. O sută de femei, îmbrăcate ca nişte prinţese, le cântăreau din priviri şi schimbau, râzând, comentarii deloc binevoitoare, ghicise ea.

Stătea în picioare şi aştepta, cu ochii plecaţi, în vreme ce larma şi râsetele se înteţeau. Simţea cum îi crește furia: niciodată nu suportase să fie umilită; ce dacă i se spunea că are un caracter urât şi că nu-şi va găsi niciodată un soţ! Tatăl său o învăţase aşa: „Suntem săraci, dar dintr-o familie veche, să nu uiţi niciodată. Păstrează-ţi demnitatea în orice împrejurare, chiar dacă o să te coste scump. Să ştii că cel mai rău e să-ţi pierzi respectul de sine.“ Scumpul ei tată… cât îi lipseşte, cât ar vrea să se afle departe de aici, de acest palat, de aceste femei pe care le urăşte deja cu toată forţa!

– Linişte, doamnelor! Nu vedeţi că aţi băgat în sperieţi fetele?

Vocea e melodioasă, dar tonul, sever. Surprinsă, Muhammadi a ridicat ochii. În faţa ei, un bărbat chipeş, înfăşurat într-un şal de caşmir brodat, îi zâmbeşte. Iar ea, cu gura căscată, uitând de toate formulele şi saluturile repetate de mii de ori, îl priveşte încremenită.

Scandalizate, Amman şi Imaman s-au apropiat de ea, obligând-o să se încline.

– Binevoiţi s-o iertaţi, Alteţă! Fata e una dintre cele mai bune eleve ale noastre, însă prezenţa Domniei Voastre a făcut-o să-şi piardă capul!

Prinţul moştenitor a început să râdă. Are douăzeci şi patru de ani şi, cu toate că e obişnuit să placă femeilor, ştie cât de bine se pricep ele să joace comedia dragostei. Totuşi, această copilă fermecătoare, aşa descumpănită şi stângace, nu se preface şi admiraţia ei îl măguleşte. Însă îşi revine iute şi li se adresează matroanelor:

– Protejatele dumneavoastră sunt încântătoare, dar să vedem dacă au şi talent. Pentru sărbătoarea zeului Krișna, am născocit un nou spectacol şi am nevoie de dansatoare nu doar frumoase, ci şi cu un simţ adevărat al ritmului, întrucât *khattak* [18] nu îngăduie mediocritatea.

A bătut din palme şi numaidecât o mică orchestră de femei, aflată pe o podină, a început să cânte.

Ca prin vis, Muhammadi se uită cum Sakina şi Yasmine înaintează şi prind să danseze cu graţie în sunetul unei muzici când senzuală, când veselă. Ar vrea să li se alăture, însă mădularele îi sunt ca de plumb şi stă ţintuită locului, pe când în jurul ei sporesc murmurele de indignare.

Brusc, prinţul face semn orchestrei să se oprească şi rosteşte nemulţumit:

– N-ai auzit? Ţi-am zis să dansezi!

Cu lacrimi în ochi, Muhammadi lasă capul în pământ. De luni întregi se pregăteşte pentru un astfel de moment de care depinde viaţa ei, şi uite că a stricat tot…

– De ce nu dansezi? îşi pierde răbdarea prinţul.

– Nu sunt dansatoare!

Unde a găsit curaj să răspundă aşa? Mai târziu şi-a pus de multe ori această întrebare şi a sfârşit prin a recunoaşte că în cele mai disperate situaţii îşi regăsea întreaga forţă şi propriul adevăr. Fiindcă, în clipa aceasta îşi dă seama că, deşi a învăţat să danseze la fel ca însoţitoarele sale, pentru ea dansul a fost o activitate printre altele şi niciodată nu s-a imaginat… dansatoare. Ea visează la altceva.

Nemaiavând nimic de pierdut, găseşte tăria să adauge:

– Nu sunt dansatoare, sunt poetă!

O tăcere uimită îi întâmpină vorbele, apoi exclamaţiile încetează, la un gest al lui Wajid Ali Shah:

– Poetă, chiar aşa? Câtă vanitate! Câţi ani ai?

– Paisprezece ani, Alteţa Voastră.

– Paisprezece ani! Eşti nespus de obraznică, nu ştiu dacă ar trebui să mă supăr sau să râd.

Amman şi Imaman intervin, bâlbâindu-se:

– Binevoiţi să ne iertaţi, Hozur, niciodată nu ne-am fi închipuit… Creatura asta a înnebunit, o vom pedepsi, o vom da afară, e prima dată când o asemenea dezonoare…

– Mai întâi vreau s-o pedepsesc eu însumi, lăsând-o să se facă de râs în faţa tuturor. Haide, aşază-te aici şi recită-ne un poem de-al tău. Te previn, şi eu îmi încerc talentul în această artă şi cunosc toţi maeştrii, nu mă poţi păcăli!

Are impresia că se clatină pe marginea unui hău întunecat, nu mai vede decât nişte umbre, o să cadă… cade…

– Nu!

Propriul ei strigăt o face să-şi vină în fire, deschide ochii, împrejur femeile rânjesc. N-o să le dea satisfacţia de a o umili, se gândeşte la tatăl ei care spunea că virtutea supremă e curajul. Trage adânc aer în piept şi începe să recite, în acordurile sitarului. La început nesigură, vocea-i prinde putere, devenind când şoptită, când tremurătoare, în ritmul imaginilor pe care le evocă, alcătuind o frescă nesfârşită. Nu se mai află în haremul răuvoitor, este frumoasa purtată de iubitul ei pe un armăsar focos, este una cu munţii înzăpeziţi şi cu văile înflorite, străbătute în galop, este însuşi izvorul unde ei se răcoresc şi patul de muşchi verde, unde el o îmbrăţişează blând şi îi sărută buzele aidoma unor petale de trandafir.

Peste o oră, când se oprește, o linişte profundă domneşte în salon. Câteva femei îşi şterg pe furiş ochii, iar regele o priveşte dus pe gânduri.

Muhammadi înţelege că a câştigat. Brusc, toată încordarea se risipeşte şi începe să plângă.

Capitolul 3

Amman şi Imaman au plecat, lăsându-le pe cele trei fete la haremul princiar.

În vreme ce Sakina şi Yasmine iau parte zilnic la repetiţiile conduse de prinţ, Muhammadi, care nu e chemată la ele, stă deoparte, din ce în ce mai îngrijorată. Nimeni nu-i vorbeşte. Mişcate pe moment de poemele ei, femeile au revenit la vechile purtări. Nu o iartă că a vrut să fie altfel şi comentează cu glas tare firea nestatornică a lui Wajid Ali Shah, care e în stare s-o uite, de la o zi la alta, pe cea care i-a atras o clipă atenţia.

Cât despre fostele colege, nici ele nu caută s-o liniştească: „Înălţimea Sa se interesează cu pasiune de noul balet şi e atât de drăguţ cu dansatoarele! Ai greşit că l-ai înfruntat, nu-i plac femeile cu o fire dificilă, iar cele care se află de mult aici zic că rişti să ajungi cameristă şi aşa să rămâi toată viaţa.“

A trecut o săptămână şi, într-o seară, Wajid Ali Shah a chemat-o în apartamentele sale private. Înconjurat de prieteni, regele stă sprijinit de perne groase şi fumează dintr-o splendidă *hookah*, incrustată cu aur. Descumpănită, Muhammadi a încremenit în prag.

– Haide, nu-ţi fie frică! Vino să ne reciţi câteva dintre poemele tale, a încurajat-o el, zâmbind.

Căpătând puţină încredere, ea s-a recules câteva clipe, apoi, cu glas tremurător, a început un poem dedicat celui mai îndrăgostit dintre bărbaţi, împăratul Jahangir care a construit Taj Mahal, minunea de marmură albă, pentru iubita lui. Şi-a etalat multă vreme talentul şi farmecul, fiind întreruptă doar de exclamaţiile admirative ale asistenţei.

Târziu în noapte, după ce toţi au plecat la casele lor, Wajid Ali Shah a rugat-o să rămână. „Dacă vrei“, i-a şoptit.

Dacă vrea! Şi în clipa aceea s-a îndrăgostit de el.

Îşi aminteşte nopţile petrecute împreună recitând poeme şi iubindu-se până în zori. Ea era vrăjită de tandreţea lui, el, de inocenţa ei. Ba chiar a compus şi un poem în cinstea ei, care începea așa:

> „Prin ce miracol Amman şi Imaman au putut s-o aducă aici pe această fată modestă? Întregul ei trup răspândeşte parfum de trandafiri, e o zână.“ [19]

Peste câteva săptămâni era deja însărcinată şi atunci el a numit-o „Iftikhar un Nisa“, „mândria femeilor“, fiindcă îi preţuia orgoliul care o deosebea de celelalte, veşnic supuse.

Când, în sfârşit, Allah a binecuvântat-o cu un fiu, s-a crezut la adăpost de orice urgie. Însă, dimpotrivă, s-a trezit prinsă în război, războiul mocnit al haremurilor, unde accidentele şi otrava sunt armele de care o mamă trebuie să-şi apere necontenit odrasla.

Noroc că-l are pe credinciosul Mammoo! În lumea de gelozie şi intrigă, eunucul e singurul ei protector. Căci astăzi nu se mai bucură de favorurile regelui. Pe cât de fermecător, pe atât de nestatornic, el e prea ocupat cu noile frumuseţi din harem şi, dacă vrea să păstreze afecţiunea lui, Hazrat Mahal trebuie să-l distreze, să-l înveselească, aşa cum a făcut azi după-amiază, nu să-i vorbească despre greutăţile ei.

Chiar Wajid Ali Shah i-l oferise pe Mammoo sau, mai exact, acceptase ca el s-o slujească. Pe vremea aceea, nimeni nu-l voia pe eunuc, se zicea că aduce ghinion: stăpâna sa, una dintre noile favorite, murise în mod misterios şi el fusese acuzat dacă nu de complicitate, cel puţin de neglijenţă. Wajid Ali Shah ar fi trebuit să-l gonească, însă ezita, fiindcă, dintre servitorii din *zenana*, eunucul era, fără îndoială, cel mai iscusit şi se pricepea ca nimeni altul să rezolve problemele delicate. Aşa că atunci când Hazrat Mahal, care tocmai născuse un băiat, venise să-şi roage soţul să i-l dea pe eunuc drept intendent, regele încuviinţase, uşurat de soluţia neaşteptată. Celelalte femei încercaseră s-o facă să se răzgândească, susţinând că se arăta prea credulă şi că eunucul nu era demn de încredere, însă ea se ţinuse tare. Nu doar din milă – bineînţeles, odată izgonit din palat, lui Mammoo îi vor fi închise toate uşile şi va sfârşi în stradă, iar Hazrat Mahal, care la doisprezece ani se pomenise brusc singură pe lume, îi înţelegea disperarea. Îşi ascultase şi intuiţia: înzestrată cu o remarcabilă capacitate de a vedea dincolo de aparenţe – ceea ce îi atrăsese atât prietenia unora, cât şi ura neclintită a altora –, ea ghicise că eunucul are o inteligenţă ascuţită şi o mare ambiţie şi simţise că, luându-l lângă ea, îl transforma într-un aliat de nădejde. Cât despre Mammoo, pentru el lucrurile erau clare: tânăra femeie îl salvase, iar el avea să-i fie pe veci devotat trup şi suflet.

Hazrat Mahal se felicita în fiecare zi pentru hotărârea ei. Stând izolată în *zenana*, eunucul devenise ochii şi urechile ei. Bătea toate pieţele din Lucknow, întârzia prin dughenele unde îşi făcuse prieteni, iar seara îi raporta stăpânei sale zvonurile din oraş, ce se spune despre suveran, ce se spune despre englezi, astfel încât ea cunoştea starea de spirit a oamenilor mai bine decât oricine din harem, în afară, bineînţeles, de Rajmata, care întreţinea o armată de iscoade.

În ultima vreme, Hazrat Mahal e mai atentă decât oricând la zvonuri; are impresia că

impertinenţa Rezidentului englez nu-i întâmplătoare, că el a primit ordine precise şi că se pune la cale ceva grav. Tocmai de aceea, când, în sfârşit, apare eunucul, nu-şi poate stăpâni nerăbdarea.

– Spune, Mammoo Khan, ce veşti aduci?

– Oamenii sunt nemulţumiţi că englezii se poartă tot mai grosolan. Tineri abia sosiţi din Anglia şi care-i comandă pe bravii cipai îşi permit să-i trateze ca pe „negri“ [20] sau chiar ca pe „porci“! E şi mai rău când se întâmplă să se aventureze în Chowq: nu sunt în stare să deosebească o prostituată de o mare curtezană, prin urmare, acestea din urmă le închid uşa. Iar ei fac mare scandal, mai ales că adesea sunt beţi!

– Dar despre Djan-e-Alam [21] ce se vorbeşte?

– Oamenii îl iubesc la fel de mult, dar se plâng că nu-l mai văd aproape deloc. Regretă procesiunile săptămânale, când oricine putea să depună o jalbă în cutiile de argint atârnate de-o parte şi de alta a elefantului său. Se zice că englezii le-au interzis, că se străduiesc să-l îndepărteze de popor, dar că el e rege şi n-ar trebui să-i asculte!

– Uşor de zis! pune capăt discuţiei Hazrat, ridicând din umeri, istovită.

Până de curând, refuzase cu încăpăţânare să se îndoiască de soţul ei, considerând asta cea mai rea dintre trădări, dar în ultimul timp, a trebuit să se plece în faţa evidenţei: regele a acceptat, treptat, totul, iar acum englezii decid. Îşi aminteşte de reformele înfăptuite de tânărul rege la începutul domniei, reforma armatei, a Justiţiei, a administraţiei, îşi aduce aminte de entuziasmul lui, de dorinţa de a-şi ajuta poporul şi de cum se descurajase, puţin câte puţin, din cauza veşnicelor obiecţii, a piedicilor, a ameninţărilor voalate proferate de Rezident. Regele ştie cât ar costa să stârnească nemulţumirea atotputernicei Companii a Indiilor, două treimi din statele princiare au fost deja anexate.

Ca atare, Wajid Ali Shah se refugiase, cu toată furia deznădejdii, în pasiunile sale din tinereţe, muzica şi poezia. Îşi petrecea zilele şi nopţile compunând, versificând şi dansând. Niciodată nu existase atâta veselie în *zenana*, mereu erau primite noi „zâne“ şi se pregăteau cele mai elaborate spectacole.

Curând, Rezidentul se arătase scandalizat şi se plânsese Guvernatorului general [22] , Lord Dalhousie, că „dezmăţul“ domneşte la Curtea suveranului, care nu se gândeşte decât la plăceri, neglijându-şi îndatoririle. Guvernatorul trecuse la ameninţări, iar regele încercase să-i

satisfacă cererile, însă orice ar fi făcut, compania nu îl privea cu ochi buni. Până la urmă, pentru a scăpa din această situaţie încurcată, pentru a uita de nesfârşitele umilinţe, se aruncase iar în vârtejul petrecerilor.

…E nefericit, caută să-şi abată gândurile… Ah, dacă aş putea să-i vorbesc, să-l încurajez să reziste, să-l asigur că poporul îl iubeşte şi îl susţine… Dar nu m-ar asculta, sunt abia a patra soţie şi nici măcar mama sa, Rajmata, nu prea mai are influenţă asupra lui…

Eunucul îi aşteaptă, nemişcat, poruncile. Să nu-l lase să-i ghicească amărăciunea, îi este servitor devotat, însă nu şi confident, nu trebuie să-i dea nas. Ştie cum unii eunuci au căpătat o aşa înrâurire asupra stăpânelor, încât au sfârşit prin a deţine controlul. Iar ea cunoaşte setea de putere a lui Mammoo, „Mammoo Khan“ [23] , cum îl numeşte, pentru a-i împlini dorinţa de respectabilitate. Pretinde, într-adevăr, că are ascendenţă aristocratică şi nu se poate tăgădui că posedă o anumită distincţie: mărunt, dar bine proporţionat, îşi ţine spatele foarte drept, iar faţa severă nu se înseninează decât pentru ea. Totuşi, în ciuda interesului pe care i-l arată Hazrat Mahal, păstrează tăcerea asupra trecutului său, iar ea bănuieşte că, la fel ca mulţi alţi eunuci, e un copil nelegitim, părăsit sau vândut la naştere. Nu e iubit deloc la palat, întrucât, dacă simte că cineva râde de el sau îl dispreţuieşte, se răzbună imediat. Hazrat ştie, dar nu-i pasă, important e că el şi-ar da viaţa pentru a-i proteja pe ea şi pe fiul ei.

Fiul ei, care îi lipseşte nespus de când, la vârsta de şapte ani, a trebuit să părăsească *zenana* pentru a merge să locuiască alături de bărbaţi. Se străduise să amâne momentul fatidic, invocând sănătatea şubredă a băiatului, susţinând că are nevoie de prezenţa permanentă a mamei sale. Degeaba. I-l luaseră.

Puţin câte puţin, se resemnase, nu se întâlneau decât vinerea şi doar dacă nu existau ceremonii oficiale la care fiii regelui, oricât de mici, erau obligaţi să asiste.

Trecuseră destule zile de când nu-l văzuse.

– Mammoo Khan, adu-mi-l pe prinţul Birjis Qadar, te rog!

Peste câteva minute, Mammoo se întoarce bucuros, urmat de un băieţel firav, cu păr ondulat, care se aruncă în braţele mamei sale.

– Amma, am făcut un concurs de zmeie şi eu am câştigat!

Înduioşată de entuziasmul copilului, mama îl felicită, iar eunucul nu se poate abţine să nu

comenteze:

– Dintre toţi fiii Maiestăţii Sale, micul nostru rege este cel mai talentat! zice, atrăgându-şi pe loc o privire mânioasă din partea stăpânei.

– Ţi-am zis să nu-i mai spui aşa! Dacă te aude cineva? Vrei să abaţi nenorocirea asupra noastră? Ştii bine că e al patrulea în ordinea succesiunii şi că are puţine şanse să domnească!

– Poţi să ştii? E mai isteţ decât fraţii lui mai mari, nişte băieţi dolofani şi răsfăţaţi, şi regele îşi va da seama până la urmă. Ori poate că fraţii săi se îmbolnăvesc…

Hazrat Mahal se cutremură.

– Dispari din faţa mea până nu mă înfurii cu adevărat!

Şi, în timp ce eunucul iese bodogănind, strânge la piept copilul, care o priveşte uimit.

– Nu te teme, scumpul meu, am să te apăr orice s-ar întâmpla.

Ce se poate întâmpla? Nu-şi închipuie, dar în mod cert are impresia că norii se adună la orizont.

Capitolul 4

Tot oraşul, în straie de sărbătoare, se îndreaptă spre „casa zânelor“. Elegantul teatru, împodobit cu stâlpi albi şi pavilioane înălţate, acoperite de cupole, e situat în parcul Kaisarbagh. Special pentru această ocazie, au fost deschise porţile monumentale, sculptate cu sirene şi peşti – emblema regilor din Awadh –, care despart palatele şi grădinile de restul oraşului. Călăreţi pe armăsari pursânge, cu coamele şi cozile vopsite în culori vii, merg alături de demnitari în palanchine de mătase stacojie, purtate de câte opt bărbaţi cu turbane, şi de *taluqdar*-i [24] tronând pe elefanţi cu valtrapuri de catifea brodată cu aur. Astă-seară are loc Mela, sărbătoarea organizată în fiecare an de rege, la care e invitat tot oraşul.

Chiar de la intrarea în parc, oamenii se minunează în faţa arborilor şi arbuştilor tăiaţi în formă de căprioare, păuni şi tigri şi luminaţi cu mii de lampioane. De fiecare ramură atârnă o fiolă din care picură delicat parfum peste trecători. Aceştia înaintează agale, vrăjiţi de focurile de artificii care ţâşnesc de pe mici dâmburi şi se desfac în jerbe de flori, în râuri de stele, în formă de palate, de animale fantastice şi personaje efemere de toate culorile. O lume fermecată, creată de suveran, în care arta şi visul înlocuiesc realitatea, o realitate la care el nu mai are dreptul…

Sub bolţi de flori rare, împodobite cu filigrane de aur, sunt întinse mese uriaşe, încărcate cu mâncăruri alese, acoperite cu foiţe de argint, mai fine decât aripa unui fluture – argintul în stare pură fiind menit să împrospăteze şi să îmbunătăţească memoria şi vederea. Awadh se mândreşte că a împins până la extrem rafinamentul bucătăriei mogule. Păsările sunt hrănite cu ananas, rodii şi iasomie pentru a parfuma carnea, iar iezilor li se dă să bea lapte cu mosc şi şofran. Zeci de bucătari trudesc la Curte, fiecare ostenindu-se să inventeze cele mai savuroase bucate, adevărate capodopere pentru care sunt răsplătiţi regeşte. În răstimp de un secol, aceşti maeştri au făcut din Lucknow centrul incontestabil al artei culinare din Indiile de Nord.

Mulţimea se revarsă acum în valuri. O sută de feluri de mâncare aşteaptă să-i potolească pofta: *galawat kebab*, care se topeşte în gură, aromat cu un strop de esenţă de trandafiri, *nargisi kofta*, perişoare din carne de ied, umplute cu ouă, nenumărate specialităţi de curry şi *byriani*, dar mai cu seamă mândria oraşului, diferitele tipuri de *pulao* [25] : *gulzar, nur, koko, moti, chambeli* [26] . Lor li se alătură toate soiurile de sorbeturi şi dulciuri, printre care *mutanjan*, carne tocată de ied, în sos dulce, sau *lab-e-mashooq*, „buzele iubitei“, un preparat din smântână, migdale, mirodenii, miere şi nuci de betel, pentru a-i da culoare roşie. Betel care, pentru rege şi anturajul său, este înlocuit cu pulbere de rubin, presupus a calma nervii.

Deși e noapte, toţi au venit cu familia, căci pentru nimic în lume n-ar pierde splendida sărbătoare cu care, fiecare îşi dă seama, doar Lucknow, oraşul *nawab*-ilor, se poate făli. Lucknow cu ale sale nouăzeci şi două de palate, cu nenumăratele-i grădini, cu cele trei sute de temple şi moschei şi cele cincizeci şi două de pieţe, unde se găsesc din abundenţă covoare, ţesături brodate şi parfumuri, această capitală a muzicii, a poeziei şi a dansului, dar şi a şcolilor de teologie, acest oraş supranumit „mireasa Indiilor“ [27] şi comparat cu Parisul, doar Lucknow poate oferi desfătări atât de somptuoase.

Ali Mustafa, gravor în aramă, a venit cu vecinul său, Suba Nanda, meşter în broderii. Se cunosc de mulţi ani, nevestele lor sunt prietene, iar copiii au crescut împreună. Nu există nicio Holi, sărbătoarea hindusă a culorilor, la care familia lui Ali Mustafa să nu fie invitată să guste din prăjiturile cu lapte şi miere, şi nicio masă de Eid el Fitr, sărbătoare ce încheie postul Ramadanului, la care familia lui Suba Nanda să nu ia parte.

Confruntările dintre comunităţile religioase, care zguduie uneori celelalte state, sunt necunoscute la Lucknow, unde niciodată suveranii nu au făcut discriminări între supuşii lor. Deşi erau musulmani şiiţi, au avut întotdeauna ca politică să numească, adesea în posturile cele mai importante, musulmani sunniţi şi hinduşi, ce reprezintă majoritatea populaţiei. Le plăcea să adune învăţaţi cu credinţe diferite, pentru a dezbate probleme de religie, urmând exemplul celui mai mare suveran al Indiilor, împăratul mogul Akbar. În secolul al XVI-lea, acesta invita în capitala sa, Delhi, reprezentanţi ai diverselor curente de gândire, ca să discute de faţă cu el, în vederea întemeierii unei religii universale, menite să-i unească pe toţi oamenii. Aşa s-a născut Din-i-Ilahi, o ideologie ce îmbina elemente din islam, budism, creştinism şi hinduism. Şi se petrecea într-o vreme când în Spania, Portugalia şi Italia, Inchiziţia făcea ravagii, iar războaiele religioase însângerau Franţa.

Wajid Ali Shah păstrase tradiţia toleranţei, însă preferinţele lui estetice îl îndemnau să se dedice cu precădere artelor. „Toate relele se trag din ignoranţă“, spunea el adesea. „Numai prin cunoaşterea culturii celuilalt comunităţile învaţă să se aprecieze şi să se respecte.“

Sub imboldul său, Lucknow, centrul „civilizaţiei de aur şi argint“, „civilizaţia Ganga-Jumna“, după numele celor două ape sacre ce scăldau pământul statului, a atins cel mai înalt grad de rafinament, alianţa dintre Gange şi Jumna simbolizând contopirea tradiţiilor hinduse şi musulmane.

Astă-seară suveranul pune în scenă o dramă muzicală pe care a scris-o el însuşi, având ca subiect tinereţea zeului Krișna şi iubirile sale cu frumoasele păstoriţe de vaci.

În faţa palatului zânelor a fost ridicată o scenă largă, luminată de sclipirea miilor de lumânări din candelabrele de cristal. De-o parte se află orchestra, de cealaltă, oaspeţii de vază, tolăniţi pe covoare groase şi perne de catifea. Mulţimea va urmări din grădini spectacolul şi, chiar dacă nu va reuşi să vadă tot, se va desfăta cel puţin cu muzica.

Krișna, zeul albastru, este divinitatea cea mai iubită de hinduşi, iar peripeţiile lui din tinereţe sunt un nesecat izvor de încântare. O profeţie făcută înaintea naşterii sale susţinea că el îl va ucide pe suveranul cel crud. Acesta, pentru a scăpa de blestem, poruncise masacrarea tuturor pruncilor, aşa cum avea să facă mai târziu şi Irod. Însă tatăl lui Krișna, prinţul Vasudeva, reuşise să-şi ascundă fiul la ţară, unde băiatul crescuse şi-și câștiga pâinea ca păstor de vaci. Frumuseţea, inteligenţa şi nobleţea sa îi atrăgeau favorurile păstoriţelor, *gopi*, fie ele fete sau femei măritate.

Nenumărate poveşti şi miniaturi îl înfăţişează cântând la flaut şi dansând cu frumoasele păstoriţe şi-i descriu iubirile. Însă Krișna nu-i un cuceritor oarecare, este un zeu şi se uneşte cu *gopi* pentru că el reprezintă dragostea universală, principiul divin cu care sufletele oamenilor caută a se uni ca să se elibereze de lumea pământească.

Încins cu o bucată de muselină albă, cu pletele-i ondulate fluturând pe umeri şi tot corpul acoperit cu o pudră din turcoaze şi perle măcinate fin, Wajid Ali Shah s-a ivit pe scenă, întâmpinat cu murmure de admiraţie. În jurul său, fermecătoarele „zâne“, deghizate în păstoriţe, îşi etalează cele mai somptuoase bijuterii.

Ore în şir ele dansează şi cântă, mimând bucuria, gelozia, disperarea şi, din nou, fericirea, în vreme ce el, seducător, le recită poeme care le fac să se îndrăgostească nebuneşte. Wajid Ali Shah le-a compus anume pentru această ocazie, în urdu, limba ce amestecă armonios sanscrita, persana, araba şi turca, şi a cărei desăvârşită expresie se întâlneşte la Lucknow. Totuşi, în viaţa lui Krișna, regele a introdus o variantă inspirată de dragostea dintre Majnun şi Layla, cea mai vestită poveste arabă: Krișna se îndrăgosteşte de Radha, însă familia ei, necunoscând natura divină şi princiară a celui pe care îl crede un simplu păstor, se opune relaţiei şi o închide pe Radha. Înnebunit de durere, renunţând la jocurile cu *gopi*, Krișna îşi mărturiseşte suferinţa prin dans.

Wajid Ali Shah reuşeşte o remarcabilă performanţă de *khattak*. Pe jos a fost aşternută o bucată de mătase pe care dansează regele. Sprinteneala sa e uimitoare, în ciuda pântecelui proeminent, pare să zboare, picioarele goale desenează figuri complicate, iar când muzica se opreşte publicul constată stupefiat că, pe sol, mătasea boţită luase forma iniţialelor suveranului: W A S.

Deşi povestea arabă se termină cu moartea lui Majnun, care n-a putut îndura s-o piardă pe Layla, pentru a face plăcere poporului, monarhul a ales un final fericit: mişcaţi de puterea iubirii lor, zeii îi reunesc pe cei doi iubiţi.

Ultimul tablou le întrece pe toate celelalte. În timp ce focurile de artificii desenau apele argintate ale unui torent, pe scenă e adus un elefant alb, elefantul regal, acoperit de brocarturi incrustate cu nestemate, având urechile împodobite cu perle şi picioarele cu brăţări de aur. Animalul îngenunchează greoi înaintea stăpânului său şi-şi înalţă trompa într-un respectuos salut. Wajid Ali Shah–Krișna, însoţit de Radha, se aşază în *howdah*-ul [28] de argint aurit şi pornesc împreună spre palat, în strigătele de admiraţie şi binecuvântările spectatorilor.

Părăsind cu regret lumea minunată în care trăise câteva ore, cât ţinuse spectacolul, mulţimea se pune lent în mişcare. Ali Mustafa şi Suba Nanda, cu ochii încă măriţi de mirare în faţa atâtor splendori, se lasă purtaţi de valul pestriţ.

– De la an la an e mai frumos! rosteşte într-un târziu Suba Nanda, regele nostru e un magician.

– Fireşte! încuviinţează Ali Mustafa. Şi, mai ales, e tare mărinimos. Mai ştii vreun suveran care să le ofere asemenea sărbători supuşilor săi?

– Nici pomeneală. Şi tare mă minunez de cât de bine a reuşit să-l încarneze pe Krișna al nostru!

– Ştii că zeul vostru Krișna mă face să mă gândesc la Profetul nostru? La fel se îndrăgosteau şi de el femeile, dar, aşa cum Krișna n-a iubit-o cu adevărat decât pe Radha, Profetul i-a purtat o dragoste adevărată, cred eu, doar celei mai tinere soţii, Aisha.

Şi, pe tot drumul de întoarcere, cei doi prieteni, braţ la braţ, au continuat să tăifăsuiască.

– E scandalos! Să danseze pe jumătate gol în faţa poporului şi alături de concubine! Cheltuieşte sume extravagante pe astfel de spectacole ridicole, în loc să înfăptuiască reformele pe care de ani întregi i le cerem!

În salonul cu lambriuri de culoare închisă, luminat de lămpi din aramă, Rezidentul britanic, colonelul James Outram, aşezat comod pe o canapea adâncă, din piele, primeşte vizita câtorva prieteni. Te-ai putea crede în Anglia îndepărtată, dacă n-ai vedea pielea întunecată a

servitorilor cu mănuşi albe, care, tăcuţi, îi servesc pe oaspeţi cu whisky.

– De-acum gata cu toate astea! Domnilor, am o veste mare: m-am întors de la Calcutta, unde am discutat cu Guvernatorul general, Lord Dalhousie. S-a hotărât că de-acum statul Awadh va fi administrat de Compania Indiilor, care va deţine întreaga putere şi va controla finanţele. Regele îşi va păstra titlurile, autoritatea asupra Casei sale şi îi vom asigura un venit de o sută cincizeci de mii de rupii pe an. Dacă refuză, vom fi obligaţi să anexăm statul, iar monarhul îşi va pierde toate drepturile şi privilegiile.

Vestea e primită cu exclamaţii variate. Chiar dacă o aşteptau de ceva vreme – niciodată Lord Dalhousie nu și-a ţinut secretă dorinţa de a oferi Coroanei britanice o nouă bijuterie, respectiv statul cel mai bogat din Indiile de Nord –, oaspeţii Rezidentului sunt uimiţi de felul în care s-a procedat. Să anexezi Awadh, când eşti legat de suveranii săi prin mai multe tratate, când ei s-au dovedit întotdeauna aliaţi fideli, ba chiar au împrumutat companiei, în vremuri grele, sume considerabile şi au avut eleganţa să nu le ceară înapoi… cum să justifici un asemenea gest în ochii opiniei publice indiene?

– Să fim serioşi, domnilor, a ne asuma administrarea acestui stat e o datorie morală! Populaţia băştinaşă ne va fi recunoscătoare că am scăpat-o de dezmăţat! exclamă colonelul Outram indignat, întrucât nu se aştepta la astfel de reticenţe din partea compatrioţilor săi. De aproape zece ani îi cerem regelui reforme şi, în loc să ne asculte, el continuă să cânte şi să danseze!

– E vorba doar despre modul de acţiune, care riscă să ne aducă unele necazuri, căci asupra fondului problemei, Sir, suntem cu toţii de acord, Wajid Ali Shah e incapabil să guverneze.

– Să spunem mai degrabă că am făcut totul pentru a-l împiedica! intervine colonelul Simpson, un gentleman cu păr alb. Şi, fără să se arate impresionat de exclamaţiile dezaprobatoare, continuă: Am trăit aici douăzeci şi cinci de ani, mai mult decât oricare dintre dumneavoastră! Am fost colaboratorul maiorului Bird şi al colonelului Richmond, Rezident în Awadh în timpul primilor doi ani de domnie a lui Wajid Ali Shah. Pot să depun mărturie că, abia ajuns la putere, regele a încercat să reformeze armata şi administraţia, mai ales Justiţia, dar colonelul Richmond s-a opus. Atunci monarhul s-a declarat gata să urmeze recomandările noastre. În opt luni prim-ministrul său, sfătuit de Rezident şi de maiorul Bird, a pregătit un vast plan de reforme, ce trebuia încercat pe o porţiune din teritoriu. Regele era gata să-l semneze, când colonelul Richmond a hotărât să obţină mai întâi aprobarea Lordului Dalhousie, Guvernatorul general de la Calcutta. Acesta, abia sosit din Anglia, nici măcar nu a aruncat vreo privire planului, ci l-a refuzat sub pretext că reformele nu servesc la nimic, dacă nu se aplică imediat pe tot cuprinsul statului.

Jignit, Rezidentul şi-a dat demisia, fiindcă de-acum devenise limpede că orice ar face regele, Awadh era condamnat. Din motive economice, compania hotărâse încă de pe atunci să-l anexeze, după cum dovedeşte scrisoarea Lordului Dalhousie, pe care am citit-o în septembrie 1848.

Vorbele îi sunt întâmpinate cu proteste.

– Dacă e adevărat, de ce s-a aşteptat opt ani?

– Era nevoie de un pretext! Potrivit tratatelor, nu putem anexa Awadh decât în caz de răzvrătire şi, după cum se plângea Lordul Dalhousie, regele se arăta „îngrozitor de docil". Ca atare, Dalhousie l-a trimis ca nou Rezident pe colonelul Sleeman, oficial, cu misiunea de a analiza situaţia, dar în realitate pentru a alcătui un dosar de acuzare.

– Şi, într-adevăr, cu el regele nu avea nicio şansă, orice ar fi făcut, ar fi fost greşit… Sleeman, un puritan, ura tot ceea ce reprezenta Wajid Ali Shah şi nu pierdea nicio ocazie să i se opună şi să-l umilească. Pentru a-l defăima în ochii poporului, i-a interzis să folosească titlul de Ghazi, „Cuceritorul", pe care l-au purtat toţi strămoşii săi care au domnit în Awadh!

– Am lucrat cu Sleeman. După patruzeci de ani petrecuţi în Indii, avea nervii zdruncinaţi, recunoaşte un ofiţer. Bănuia pe toată lumea şi trăia cu teama că va fi asasinat. Dar în ceea ce-l priveşte pe rege, nu făcea decât să se supună ordinelor date de Lordul Dalhousie: trebuia să aducă dovezi că Wajid Ali Shah era incapabil să guverneze şi, prin urmare, Compania Indiilor era obligată să-şi asume puterea în locul său.

– O clipă, dragul meu, intervine cu iritare Sir James Outram. Colonelul a lăsat mii de pagini ce acuză cârmuirea şi pe care mi-am întemeiat raportul către Lordul Dalhousie. Doar n-o să-mi spuneţi că a născocit totul!

– Nu, dar nu pleca urechea decât la informaţiile care se potriveau cu prejudecăţile sale. Dădea crezare tuturor zvonurilor, tuturor calomniilor, Rezidenţa devenise un adevărat birou de reclamaţii! A sfârşit prin a forma un stat în stat, care uzurpa din ce în ce mai mult prerogativele regelui. Iar dacă Wajid Ali Shah protesta, Sleeman îl învinuia de răzvrătire şi-i amintea nefericitului suveran că, potrivit tratatului din 1801, aceasta constituia un motiv pentru anexare.

– Poate a exagerat, recunoaște Sir James, ridicând din umeri, dar oricum ar sta lucrurile, e de netăgăduit că poporul va fi condus mai bine de acum încolo. Cel puţin le vom oferi acestor

amărâţi binefacerile Justiţiei şi ale civilizaţiei.

– Iertare, Sir, dar cine zice că ei nu preferă Justiţia şi civilizaţia lor? îl contrazice prompt colonelul Simpson.

Ultimele cuvinte stârnesc rânjete.

– Civilizaţia lor? Numiţi cum doriţi obiceiurile lor, dar, vă implor, nu ne vorbiţi despre civilizaţie!

– Sunt prea neştiutori ca să-şi dea seama ce e bine pentru ei, rosteşte un ofiţer, cu o expresie amabilă. Au trăit sub tiranie, exploataţi de Curtea regală şi de marii *taluqdar*-i. Îi vom elibera şi le vom deschide porţile către o lume a dreptăţii. Misiunea noastră de creştini e să le aducem nefericiţilor valorile ce stau la temelia societăţilor noastre.

Toţi aprobă călduros:

– „Datoria companiei este să vegheze la bunăstarea populaţiei din Indii şi s-o apere de suveranii locali. Lupta noastră este lupta binelui împotriva răului, anexarea Awadhului reprezintă o datorie morală!*“

Iar dacă, pe deasupra, Coroana britanică dobândeşte şi câteva avantaje, ce rost au nazurile? La urma urmei, Awadh e un important producător de bumbac şi mătase, de care fabricile din Anglia duc lipsă, şi are, deopotrivă, un sol ideal pentru cultivarea plantelor din care se extrage indigoul, care în prezent ajunge la nişte preţuri ameţitoare.

Capitolul 5

În toiul nopţii, în marele salon din *zenana*, sărbătorit de soţiile şi de favoritele sale, regele se destinde. Spectacolul a fost un imens succes, poporul era entuziasmat şi, în jurul său, oaspeţii de vază, aristocraţi şi artişti, i-au primit poemele cu admiraţie. Asemenea momente binecuvântate îl ajută să uite de veşnicele mustrări şi de insultele Rezidentului. De altfel, nu l-a văzut de câteva zile şi i se pare că respiră mai bine.

În vreme ce două sclave leagănă evantaie mari din pene de păun, Wajid Ali Shah gustă din bucatele mogule, acoperite cu un strat fin de aur, aduse de un şir neîntrerupt de tinere servitoare. Aurul e recunoscut ca tonic cardiac, însă scopul acestor preţioase glazuri este, mai ales, a descoperi eventualele otrăvuri. Aşezată alături de fiul său, Rajmata nu se atinge de niciun fel de mâncare: nimănui, nici chiar ei, nu-i este îngăduit să-şi potolească foamea în faţa suveranului, așa ceva ar însemna o gravă lipsă de respect. De altfel, seara, Rajmata se mulţumeşte cu băutura-i favorită, suc de fructe proaspete, amestecat cu pudră de perle, foarte bun pentru sănătate, după cum o asigură *hakim*-ul [29] ei.

Atmosfera este plăcută, femeile glumesc, noaptea e blândă.

Brusc, draperia grea de mătase se dă la o parte şi un eunuc anunţă că prim-ministrul Ali Naqvi Khan doreşte să fie primit.

– La ora asta? Nu poate aştepta până mâine?

– Insistă, Maiestate, spune că e urgent.

– Bine. Să lăsăm doamnele să se retragă, apoi condu-l înăuntru.

În timp ce femeile, dezamăgite, îşi strâng lucrurile, regele îi face semn mamei sale:

– Nu pleca, stai după *jali*, te rog!

Rajmata încuviinţează – fiul ei se consultă adesea cu ea în chestiunile delicate – şi, zărind-o pe Hazrat Mahal, o cheamă la ea:

– Vino cu mine, fata mea, am impresia că e o chestiune importantă. O să-mi spui părerea ta.

A avut nenumărate ocazii să aprecieze inteligenţa tinerei şi, mai ales, cinstea ei, care o ţine departe de intrigile din harem. Este una dintre puţinele persoane în care bătrâna doamnă are încredere.

Prim-ministrul intră, livid. Se tot ploconeşte până la pământ, dar niciun sunet nu-i iese de pe buze.

– Haide, Ali Khan, ridică-te şi spune-mi ce se întâmplă!

– Rezidentul mi-a înmânat o scrisoare pentru Maiestatea Voastră… de la Lordul Dalhousie, abia reușește să îngaime.

Wajid Ali Shah simte un fior neplăcut, dar îşi revine iute:

– Ce fericire! Şi ce zice scrisoarea?

Ali Naqvi Khan scutură din cap şi, cu buzele strânse, îi întinde regelui misiva.

Trec minute bune până când Wajid Ali Shah o citeşte, mâinile îi tremură, lacrimile îi înceţoşează privirea. Într-un târziu, furios, aruncă documentul cât colo.

– Cum îndrăznesc să mintă cu o aşa neruşinare? Să pretindă că din vina mea poporul trăieşte în mizerie, când Lucknow e cel mai bogat oraş al ţării, iar Awadh e numit „grădina Indiilor“, într-atât sunt de îmbelşugate recoltele noastre! Dimpotrivă, tocmai din cauza bogăţiilor noastre au hotărât să pună stăpânire pe stat. Când ai de-a face cu cei care vor să-ţi ia bunurile, împăunându-se deopotrivă cu virtuţile lor, oricât te-ai strădui, tot greşeşti! Însă nu le voi permite să-mi forţeze mâna, niciodată nu voi semna, nu-mi voi lăsa ţara şi poporul în seama unor străini!

– Rezidentul m-a însărcinat să o previn pe Maiestatea Voastră că, în cazul unui refuz, trupele britanice staţionate la treizeci de mile depărtare au ordin să pornească spre Lucknow…

– Şi să ne masacreze pe toţi, îmi închipui! Convoacă imediat Consiliul: trebuie să găsim o soluţie. Şi nu uita să-l chemi pe rajahul Jai Lal Singh.

Peste o oră zece consilieri cu ochii cârpiţi de somn s-au adunat în jurul regelui. Indignaţi fiind, niciunul nu găseşte cuvinte îndeajuns de dure pentru a califica trădarea celor pe care, în ciuda aroganţei lor, îi considerau aliaţi. Însă nimeni n-are nici cea mai vagă idee cum să rezolve această situaţie dramatică altfel decât negociind, promiţând că vor respecta cu stricteţe ordinele Rezidentului şi ale Guvernatorului general, în măsura în care ei vor consimţi să le formuleze clar.

– Să nu ne amăgim, domnilor, nu va folosi la nimic. Sir James mi-a declarat că onorabila Companie a Indiilor a dat dovadă prea mult timp de răbdare şi că, orice-am face, hotărârea este definitivă. Dacă tratatul nu e semnat în trei zile, regatul va fi anexat cu forţa, iar Maiestatea Voastră îşi va pierde toate drepturile şi privilegiile. Mă tem că, pentru a nu pune în pericol vieţile noastre şi a mii de oameni nevinovaţi, suntem obligaţi să ne supunem.

– Să ne supunem cui?

Un bărbat chipeş, de vreo patruzeci de ani, tocmai a intrat în sală. Rajahul Jai Lal Singh. Se înclină cu respect înaintea suveranului.

– Binevoiţi a-mi ierta întârzierea, Maiestate. Nu eram acasă, am un unchi bolnav…

În ciuda gravităţii situaţiei, regele nu se poate abţine să nu zâmbească. Rajahul e cunoscut ca un oaspete nelipsit al saloanelor marilor curtezane din Chowq, care se luptă pentru prezenţa lui, căci e spiritual şi plin de farmec.

I se explică iute situaţia şi i se dă să citească scrisoarea Guvernatorului. Nu face niciun comentariu – spre deosebire de curtenii de faţă, rajahul are pregătire militară –, ci doar rosteşte calm:

– Nu văd decât o soluţie: să luptăm.

Cuvintele sale stârnesc proteste înspăimântate.

– Să luptăm? Împotriva armatei britanice! Şi cu cine?

– Îi vom aduna pe *taluqdar*-i. Fiecare are o mică oaste şi îi urăsc cu toţii pe englezi care încearcă

să le ştirbească privilegiile. Împreună cu trupele Maiestăţii Voastre – vreo şaptezeci de mii de oameni, incluzând şi gărzile de la palat, şi poliţia, slab antrenate, recunosc, dar care şi-ar da şi viaţa pentru stăpânul lor – alcătuim o forţă în stare să reziste. Fără a mai pune la socoteală populaţia! Şi, întorcându-se către rege, adaugă: Poporul vă iubeşte, Maiestate, şi e tot mai deranjat de grosolănia şi înfumurarea englezilor. Va lupta ca să vă păstreze şi să nu ajungă sub jugul unor străini care vor să-i schimbe obiceiurile şi chiar credinţele.

– Ce poate face poporul împotriva tunurilor britanice? îşi pierde răbdarea prim-ministrul. Cât despre trupele *taluqdar*-ilor, bune doar să se bată cu tâlharii, ele vor fi măturate cât ai clipi de nişte forţe militare bine pregătite! Nu-l ascultaţi pe rajah, Maiestate, vrea să vă târască într-o aventură nebunească în care veţi pierde totul. Singura soluţie înţeleaptă este să semnaţi, veţi avea o viaţă liniştită, un venit considerabil şi vă veţi păstra titlurile şi onorurile!

– Domnule, mereu am crezut că sunteţi prietenul englezilor, însă cuvintele acestea îmi dovedesc că nu sunteţi decât valetul lor! i-o trânteşte rajahul Jai Lal, roşu la faţă de indignare.

Ascunsă privirilor după *jali*, Rajmata lasă să-i scape un râset scurt, de mulţumire.

– Bine zis! De multe ori l-am sfătuit pe fiul meu să nu se încreadă în acest Ali Naqvi. Un trădător pus de angrezi să-l spioneze.

Hazrat Mahal nu răspunde, n-are ochi decât pentru rajah. Iată un bărbat curajos! Dacă regele l-ar asculta mai degrabă decât pe curtenii slugarnici ce-l înconjoară! Îşi aduce aminte ce i s-a povestit despre rajah: provine dintr-o familie hindusă, de origine modestă, tatăl său, un mic proprietar, i-a salvat viaţa regelui Nasir uddin Hayder, când a fost atacat de o panteră. Suveranul l-a înnobilat şi l-a făcut omul său de încredere. În copilărie, Jai Lal se juca împreună cu prinţul Wajid Ali Shah. Însă tatăl său, temându-se de atmosfera moleşitoare de la Curte, a preferat ca fiul său să urmeze o pregătire militară. Cei doi prieteni au rămas, totuşi, foarte apropiaţi şi regele ştie că poate conta pe loialitatea rajahului.

În sala de consiliu spiritele se încing şi, dacă suveranul, pierzându-şi răbdarea, nu le-ar fi poruncit să se liniştească, Ali Naqvi şi Jai Lal s-ar fi încăierat cu siguranţă. Căci în clipa de faţă, paharul se umpluse pentru cei doi bărbaţi care se urau dintotdeauna. Primul, aristocrat bătrân, abil şi corupt, nu are decât dispreţ pentru militarul înnobilat recent, cu maniere şi limbaj prea direct. În fond, corupţia, pe care i-o reproşează neisprăvitul ăsta, îţi asigură oricum relaţii mai bune, dacă e practicată cu eleganţă, decât îţi aduce cinstea plictisitoare şi timidă. Pentru Jai Lal, prim-ministrul întruchipează tot ce el detestă, ipocrizia şi orbirea, micile compromisuri şi marile laşităţi, care pe nesimţite au dus nepăsătoarea societate din Lucknow

la drama pe care o trăieşte acum.

– Mi-am spus părerea şi nu am nimic de adăugat. Maiestatea Voastră îmi permite să mă retrag? murmură prim-ministrul, sperând că va fi reţinut.

Însă regele a ascultat destul şi nu mai doreşte decât să discute între patru ochi cu prietenul său. Cu un gest larg le arată consilierilor că pot pleca.

Apoi se întoarce spre rajah:

– Chiar crezi că avem vreo şansă?

– Cred că, dacă suntem uniţi, putem câştiga. Oricum, nu trebuie să-i lăsaţi pe tâlharii ăştia să vă fure Awadh! Trebuie să luptăm, Maiestate, e în joc onoarea voastră, onoarea familiei voastre, care a făurit acest regat prosper, care a clădit acest oraş minunat, perla Indiilor de Nord! Şi apoi, gândiţi-vă la poporul vostru! Are încredere în Maiestatea Voastră, cum să-l părăsiţi în mâinile unor străini care îi dispreţuiesc valorile şi vor să-l oblige să le adopte pe ale lor? Spre binele său, chipurile!

Cuprins de indignare, rajahul s-a îmbujorat:

– Mereu aceeaşi tactică! Atunci când un om puternic e hotărât să vă ocupe regatul, vă acuză de toate crimele: sunteţi fie un dictator crud, fie un incapabil. Opinia publică – fiindcă în ţările aşa-zis „civilizate“ e de preferat să ai sprijinul opiniei publice – e manipulată de presă, care descrie amănunţit presupusele vicii ale omului ce trebuie doborât. Ştiţi, bineînţeles, că ziarele englezești vă înfăţişează drept un desfrânat şi un beţiv, deşi nu v-aţi atins niciodată de un pahar de vin, vă rugaţi cu sfinţenie de cinci ori pe zi şi nicio femeie nu împarte patul cu Maiestatea Voastră fără să vă fi înfăţişat împreună înaintea unui *maulvi*! [30]

– Cunosc toate astea şi la fel de bine ştiu că suntem neputincioşi în faţa calomniilor. Dar ia spune-mi, tu, care eşti militar, de cât timp ai avea nevoie ca să aduni *taluqdar*-ii şi să organizezi trupele?

– Cam două săptămâni.

– Iar eu trebuie să dau un răspuns în trei zile! Dacă refuz, armata britanică va înainta spre Lucknow și va fi o baie de sânge. Nu, prietene, rezistenţa este imposibilă, ar însemna să-mi sacrific poporul în zadar.

– Primiţi să abdicaţi?

– Niciodată! Pentru a prelua puterea, vor fi obligaţi să încalce tratatul şi să mă înlăture cu forţa. În ochii lumii întregi, vor apărea nişte atacatori, sunt convins că vor şovăi…

– Nu vă faceţi iluzii, Maiestate, lumea uită repede. Un eveniment nou îl pune în umbră pe cel de dinainte, iar cel care deţine puterea îşi impune propria versiune despre istorie care, în câţiva ani, devine un adevăr mai presus de orice îndoială.

În această după-amiază a zilei de 1 februarie 1856, fix la ora 16.00, colonelul James Outram, însoţit de un tălmaci, se prezintă la intrarea unuia dintre cele mai somptuoase palate din Lucknow, palatul Shaulakhi, unde locuieşte regina-mamă. Aceasta a cerut să-l vadă, iar el se grăbeşte să răspundă invitaţiei: regele are încredere în ea şi colonelul speră că, prin mijlocirea ei, va reuşi să-l convingă. Dacă monarhul ar fi ascultat glasul raţiunii şi ar fi acceptat să renunţe la putere, ar fi fost de mii de ori mai bine decât o anexare care, după cum colonelul i-a repetat Lordului Dalhousie, riscă să stârnească reacţii violente. Însă Guvernatorul general n-a vrut să asculte nimic. După opt ani petrecuţi în Indii, timp în care anexase unul după altul statele Satara, Punjab, Jaipur şi Sambalpur, Jhansi, Berar, Tanjore şi Karnataka, se pregătea de plecare şi ţinea cu tot dinadinsul să-şi desăvârşească opera, oferind Coroanei britanice şi statul Awadh. Şi asta, prin orice mijloc, inclusiv renegarea tratatelor.

Colonelul consideră că nu se va ajunge la astfel de măsuri extreme: regele se preocupă mai mult de poezie decât de politică, iar mama lui e o femeie cu judecată, care va înţelege iute ce este în interesul familiei sale.

În pragul palatului, o gardă de femei în *kurta* [31] şi *churidar* negri, încinse cu cartuşiere, îi dau onorul. Mic de statură şi corpolent, colonelul se simte întotdeauna rău în faţa acestor amazoane brune şi musculoase, mai impozante decât propriii lui soldaţi. Supranumite „pisicile negre“, de origine abisiniană, după cum se zvoneşte, au venit aici pe vremea lui *begum* Bahu, o străbunică a lui Wajid Ali Shah, care avea o oaste personală. Sunt eficiente şi pe deplin loiale, spre deosebire de eunuci, mereu gata să comploteze. Singura problemă e că se întâmplă des să rămână însărcinate.

În interiorul palatului, Rezidentul e luat în primire de o altă gardă feminină, turcoaice cu pielea ca laptele, care merg înaintea sa strigând *Purdah karo!* [32] pentru a le anunţa femeilor prezenţa unui străin. Îl conduc printr-un labirint de coridoare, mărginite de mici curţi

interioare umbroase, pe scări înguste unde Sir James urcă şi coboară fără să întâlnească ţipenie de om, deşi are senzaţia clară să sute de perechi de ochi îl urmăresc.

Într-un târziu, ajung în salonul de onoare, „salonul oglinzilor“. Colonelul a auzit vorbindu-se de el, dar e prima dată când îl vede. Se opreşte în prag, impresionat: în lumina înaltelor sfeşnice de cristal, pereţii şi tavanul, acoperite de mozaicuri şi mii de oglinzi minuscule, ce înfăţişează grădinile paradisului, scânteiază într-o bogăţie de flori şi păsări multicolore.

În mijlocul acestei splendori, stând pe o pânză albă, simplă, două siluete negre aşteaptă.

Purdah, bineînţeles! Uitase de el, o să-i fie mai uşor să discute cu nişte umbre! Colonelul simte că-l apucă nervii, mai ales că în salon, ca în toate camerele tradiţionale, nu există niciun scaun şi, în ciuda pernelor pe care i le-au adus servitoarele, nu reuşeşte să-şi găsească o poziţie comodă. Şi-acum, ce mai urmează? Să-şi scoată încălţările? Nici prin gând nu-i trece! Aşa se obişnuieşte în Indii, ba chiar e o dovadă elementară de politeţe, însă el este englez şi nu vede niciun motiv pentru a se purta ca băştinaşii.

Rajmata îl întâmpină cu o lungă formulă de bun venit, transmisă tălmaciului de către silueta neagră şi subţire, aşezată alături de ea. Căci ar fi necuviincios ca un bărbat să audă glasul reginei-mamă. [33]

În timp ce tălmaciul răspunde urărilor printr-o formulă complicată, colonelul Outram se înarmează cu răbdare. Experienţa l-a învăţat că în Indii, şi mai ales la Lucknow, subiectul întâlnirii e adus în discuţie abia după o lungă introducere, iar, dacă vrei să grăbeşti lucrurile, nu faci altceva decât să le întârzii.

Tinere fete au intrat în salon, purtând tăvi de argint cu bucate în culori vii, pe care colonelul va trebui să le refuze de şapte ori, aşa cum cere eticheta. N-o să accepte decât un pahar cu „limonadă“, suc de chitre şi trandafiri, foarte dulce. Oricât s-a străduit, n-a reuşit niciodată să savureze această băutură, dar stăpâneşte arta de a-şi înmuia buzele în ea, părând că bea.

După o oră întreagă, presărată cu vorbe lipsite de importanţă şi tăceri lungi, Rajmata se hotărăşte, în sfârşit, să treacă la subiect:

– E adevărat, domnule, că onorabila Companie a Indiilor, pe care o reprezentaţi, a decis că regele, fiul meu, nu mai este potrivit să domnească?

– E adevărat, Maiestatea Voastră.

– E adevărat că a decis să-l lipsească de orice putere şi să administreze statul în locul lui?

– E adevărat.

– Iar, dacă regele refuză, compania a decis să anexeze statul nostru cu forţa, e adevărat?

– E adevărat, Maiestate, dar îndrăznesc să sper că nu vom ajunge la astfel de măsuri extreme.

– În ce fel, domnule Rezident?

– Foarte simplu. Monarhul nu trebuie decât să abdice şi onorabila companie, în bunătatea ei, îi va acorda o generoasă pensie de o sută cincizeci de mii de rupii şi îi va permite să-şi păstreze titlurile şi autoritatea asupra Curţii.

După o tăcere îndelungată, se aude glasul aspru al lui Rajmata. Fără să se mai sinchisească în niciun fel de protocol, i se adresează direct Rezidentului.

– Oare ce crime a săvârşit fiul meu? Cum a putut el să stârnească furia guvernului britanic pentru care nu are decât respect şi admiraţie? Spuneţi-mi, domnule, ce trebuie să facă şi vă făgăduiesc că se va supune fără abatere!

– Regret, Maiestate, dar acestea sunt ordinele, nu pot decât să le urmez.

– Dar puteţi să-i transmiteţi un mesaj Guvernatorului general, Lord Dalhousie? Spuneţi-i că regele nu cere decât să-şi administreze statul potrivit ordinelor sale, dacă el binevoieşte să le exprime clar.

– Regele a mai făcut astfel de promisiuni, compania s-a arătat foarte răbdătoare, acum e prea târziu.

Regina-mamă tace o clipă, copleşită, apoi continuă:

– După cum văd, domnule, fiul meu e condamnat. Însă, dacă guvernul britanic nu-l mai consideră în stare să domnească, de ce nu l-ar numi în locul lui pe fratele său, Mirza Sekunder Hashmat, ori pe fiul său?

Luat prin surprindere, colonelul Outram rămâne fără glas. Propunerea e rezonabilă, nu are

niciun argument împotriva ei. Însă niciodată Lordul Dalhousie nu ar… Se bâlbâie, stânjenit:

– Nu văd… ce avantaj aţi avea?

Silueta întunecată se îndreaptă de spate:

– Niciun avantaj personal, domnule, dar cel puţin regatul Awadh ar dăinui şi numele nostru n-ar fi dezonorat!

– Îmi pare rău, Maiestate, hotărârea Londrei e definitivă şi irevocabilă. Şi am venit să vă cer să-l convingeţi pe rege s-o accepte: dacă semnează, va trăi în belşug, lipsit de griji; dacă refuză, îşi va pierde regatul şi întreaga avere. Suntem convinşi că, în calitate de mamă, vă gândiţi la binele fiului vostru şi al celor care depind de el. Veţi avea un venit independent, căci compania îşi propune să vă asigure o pensie de o sută de mii de rupii.

– Asta-i culmea!

De sub vălul negru, vocea a răsunat, stridentă:

– Cum vă permiteţi o asemenea obrăznicie? Îndrăzniţi să-mi propuneţi să mă cumpăraţi pentru a-l convinge pe rege să abdice şi să se dezonoreze! Pentru voi, angrezii, nu contează decât banii! Vă închipuiţi că nu v-am înţeles jocul? De multă vreme râvniţi la bogăţiile din Awadh şi, orice ar fi făcut fiul meu, n-ar fi avut nicio şansă să vă mulţumească!

Cu un gest scurt, Rajmata îi arată lui Sir James că întrevederea s-a încheiat.

Pe când garda turcă îl înconjoară pe Rezident pentru a-l conduce, silueta subţire, aşezată lângă Rajmata şi care nu e alta decât Hazrat Mahal, se apleacă spre aceasta.

– E alb la faţă de furie, Hozur, o să se răzbune.

– Ne-au furat ţara, fiica mea. Ce ne pot face mai rău? Am fost chiar prea răbdătoare, când necioplitul m-a insultat abia m-am abţinut să nu le poruncesc amazoanelor să-l biciuiască! Când mă gândesc că acum o sută de ani, Rajmata din Awadh, *begum* Sadr i Jahan, se plimba într-un palanchin cărat de doisprezece prizonieri britanici… Din păcate, timpurile s-au schimbat.

Capitolul 6

Zi după zi, trupele britanice înaintează spre Awadh. Pentru a-şi dovedi intenţiile paşnice, Wajid Ali Shah le-a trimis provizii şi a ordonat ca propriile trupe să fie neînarmate, iar artileria, demontată. Ţine să arate că nu are nici cel mai mic gând de răzvrătire şi să înlăture astfel orice pretext pe care l-ar putea folosi compania pentru anexare. Fiindu-i străină ipocrizia, refuză să creadă că ea ar fi în stare să încalce tratatul care o leagă de cincizeci şi cinci de ani de fidelul său aliat şi cel mai generos donator.

Degeaba prietenul lui, rajahul Jai Lal, i-a reamintit că în ultimii ani Guvernatorul general a anexat zece state fără nicio justificare valabilă şi că nu există scrupule care să-l împiedice să pună mâna pe Awadh. Wajid Ali Shah nici n-a vrut să audă.

– Sute de *taluqdar*-i vă asigură de susţinerea lor, insistă rajahul, pot să adune o armată de o sută de mii de oameni şi o mie de piese de artilerie! Şi ştiţi bine că cipaii din armata britanică, în majoritate originari din Awadh, vor refuza să tragă în fraţii lor! Doar un cuvânt să rostiţi, Maiestate, şi ţara e gata să lupte pentru a nu ajunge la cheremul angrezilor!

Zadarnic. Regele continuă să declare că nu vrea să verse sângele poporului său. Poate că nici n-are încredere în loialitatea *taluqdar*-ilor şi, în această privinţă, Jai Lal îi dă dreptate într-o oarecare măsură. După cum dovedeşte istoria ţinutului, cei mai mulţi dintre marii feudali sunt, în primul rând, devotaţi propriilor interese şi, dacă simt că se află într-o poziţie slabă, nu şovăie să schimbe tabăra şi să se alăture celui mai puternic. Însă, mai presus de orice, Wajid Ali Shah nu e un războinic, nici măcar un om de acţiune. Jai Lal îl iubeşte şi-i respectă calităţile, dar ştie prea bine că prietenul său trăieşte într-un vis şi că a fugit întotdeauna de confruntări.

Pe 4 februarie, la ora opt dimineaţa, colonelul Outram, însoţit de doi ofiţeri, se prezintă la palatul regal, unde e întâmpinat de gărzi neînarmate. O tăcere grea domneşte în saloanele pustii, acolo unde, de obicei, forfoteau curteni, iar rarii servitori ce-i ies în cale îşi feresc privirea.

În Sala Consiliului, îl aşteaptă suveranul, înconjurat de miniştri. Abia a intrat Rezidentul, că regele se şi repede să-l îmbrăţişeze călduros, de parcă ar fi primit un vechi şi drag prieten, nu pe judecătorul ce anunţă pedeapsa.

Stânjenit de aceste manifestări neprevăzute, Sir James se eliberează cu oarecare greutate.

– Maiestate! Vă rog, Maiestate!

Apoi, retrăgându-se la o distanţă respectuoasă:

– Maiestate, am un mesaj să vă transmit din partea Excelenţei Sale, Guvernatorul general Lord Dalhousie, reprezentantul onorabilei Companii a Indiilor Orientale.

Pe cel mai oficial ton, colonelul Outram îl anunţă pe rege că onorabila companie se vede nevoită să rupă tratatul din 1801 cu regatul Awadh, date fiind numeroasele încălcări de către suveran ale obligaţiilor prevăzute în numitul tratat. Prin urmare, compania îi cere suveranului să semneze un nou tratat, cuprinzând şapte articole, în care acesta recunoaşte că „s-a sustras angajamentelor sale în mod constant şi public“ şi că, în consecinţă, acceptă ca administrarea exclusivă a problemelor civile şi militare ale statului Awadh să treacă de acum şi pentru totdeauna sub responsabilitatea onorabilei companii, care va dispune liber de toate veniturile statului. La rândul său, compania, în mărinimia sa, îi garantează regelui o pensie de o sută cincizeci de mii de rupii pe an, precum şi respectarea titlurilor şi a autorităţii sale asupra Curţii.

Chiar dacă se aştepta la proteste, Rezidentul nu era pregătit pentru explozia de hohote şi gemete care a întâmpinat verdictul. Wajid Ali Shah, în lacrimi, a reamintit fidelitatea sa şi a strămoşilor faţă de Compania Indiilor, căreia i-au fost întotdeauna aliaţi devotaţi şi pe care n-au şovăit să o ajute în vremurile tulburi. Nu se va coborî până la a discuta despre aşa ceva, însă toţi cunosc sumele fabuloase împrumutate şi niciodată cerute înapoi, costul întreţinerii unei armate impuse de companie, clădirile cedate pentru găzduirea Rezidentului, a suitei şi administraţiei sale, precum şi diversele şi necontenitele cheltuieli necesare pentru confortul oaspeţilor tot mai numeroşi.

Cu un gest dramatic, regele merge până într-acolo, încât îşi scoate turbanul, simbol al suveranităţii sale, şi, cu glas sfâşietor, exclamă:

– Nu mai am nicio putere. Cum să încheie umila mea persoană un tratat cu compania cea atotputernică?

Netulburat, Rezidentul va repeta ore în şir că nu face decât să se supună ordinelor şi că, dacă regele nu semnează abdicarea, în afară de regat, îşi va pierde şi toate avantajele acordate. Însă l-a subestimat pe monarh care, spre marea sa surpriză, la fel de nepăsător în faţa

ameninţărilor, cât şi a promisiunilor, refuză cu încăpăţânare să cedeze.

– Mă voi adresa Guvernatorului general de la Calcutta, mă voi duce până la Londra să cer dreptate reginei Victoria!

Sătul de ceea ce el, ca un britanic adevărat, consideră a fi un spectacol înjositor, Sir James Outram pune, într-un târziu, capăt întrevederii:

– Maiestatea Voastră are la dispoziţie trei zile să se hotărască. Dacă până pe 7 februarie, la prânz, nu a semnat, Compania Indiilor Orientale va prelua controlul permanent şi exclusiv asupra statului, iar Maiestatea Voastră îşi va pierde toate privilegiile.

La 7 februarie 1856, anexarea statului Awadh este anunţată oficial şi la Calcutta, Guvernatorul general, Lord Dalhousie, notează cu satisfacţie:

„Astăzi, prea graţioasa noastră regină are cinci milioane de supuşi şi un milion trei sute de mii de livre venituri, pe care ieri nu le avea.“*

Cu toate astea, la Lucknow, lucrurile nu merg chiar aşa de bine. Convinşi că populaţia, exploatată şi asuprită de un guvern iresponsabil şi corupt, îi va primi cu entuziasm, britanicii sunt descumpăniţi de rezistenţa pasivă a locuitorilor. Întrucât regele le poruncise supuşilor săi să se supună noilor autorităţi în aşteptarea rezultatelor vizitei sale la Calcutta şi Londra, nu există manifestaţii, însă circulă petiţii care cer păstrarea lui Djan-e-Alam, „cel iubit de lume“.

Sir James nu dă atenţie protestelor, pretinzând că îşi au originea la Curte. În schimb, nu poate ignora refuzul armatei şi al administraţiei de a se alătura guvernării sale. Înalţii funcţionari refuză salariile foarte mari oferite, la fel ca militarii armatei regale, desfiinţate de curând şi pe care colonelul vrea să-i reangajeze în trupele companiei. Spre necazul său, nici promisiunea unor solde ieşite din comun, nici oferta de a-i înrola deopotrivă şi pe cei tineri şi pe cei mai vârstnici nu reuşesc să-i convingă pe soldaţi. Cu riscul de a fi consideraţi rebeli, ofiţerii îi spun fără ocolişuri: „Terminaţi cu propunerile! Oamenii au mâncat sarea [34] regelui lor zeci de ani, nu pot acum să-i servească pe duşmanii lui!“

La rândul său, conştient că a cere dreptate de la Guvernatorul general, ce reprezintă compania, este o osteneală zadarnică, Wajid Ali Shah a hotărât să meargă în Anglia pentru a-şi pleda cauza în faţa reginei şi a Parlamentului. Are de gând să prezinte dovezi ale strădaniilor

depuse neîncetat de la urcarea pe tron, pentru a respecta ordinele Rezidenţilor care s-au succedat de atunci, şi să explice cum, grăbindu-l să înfăptuiască reforme, aceştia l-au lipsit sistematic de orice posibilitate de a le începe sau a le duce cu bine la capăt. De altfel, există o mulţime de documente care-i dovedesc spusele şi reaua-credinţă a companiei. Regina Victoria nu va putea decât să constate loialitatea sa şi nesfârşitele intrigi ale celor care se pretind etaloane de moralitate.

Temându-se că vor fi date în vileag metodele discutabile ale Companiei Indiilor Orientale şi că presa britanică va descoperi că „vinovatul nu e cel despre care se crede“, colonelul Outram decide să facă orice pentru a-l împiedica pe rege să plece. Sub fel de fel de pretexte, îi plasează sub supraveghere la locuinţele lor pe miniştrii ce trebuie să-l însoţească, pe ministrul de finanţe, pe responsabilul arhivelor guvernamentale şi chiar pe prim-ministru, un apropiat al britanicilor, care, totuşi, critică anexarea. Colonelul pune, de asemenea, sechestru pe documentele oficiale şi actele publice ce ar putea să susţină argumentele regelui, aşa încât acesta se pomeneşte lipsit de orice mijloace pentru a-şi pleda cauza.

Dar, în pofida calculelor Rezidentului, Wajid Ali Shah nu renunţă: se va duce să se arunce la picioarele reginei, are toată încrederea în imparţialitatea ei şi vrea să se facă ascultat.

Colonelul Outram îşi pierde răbdarea: lăsând deoparte orice urmă de politeţe, nu-l cruţă pe rege de nicio umilinţă şi nu se dă în lături de la nicio meschinărie pentru a-l împiedica să plece. Neputând să-l reţină cu forţa, arestează douăzeci şi două dintre persoanele alese să-l însoţească în călătorie şi merge până la a confisca toate mijloacele de transport.

Din apartamentele sale aflate în palatul Chattar Manzil, unde locuiesc soţiile şi rudele monarhului, Hazrat Mahal ştie în amănunt tot ce se întâmplă, graţie lui Mammoo, care are informatori atât la Rezidenţă, cât şi în palat.

E mândră de regele ei, care a arătat fermitate în aceste împrejurări, însă deplânge faptul că nu a urmat sfaturile rajahului Jai Lal. Ea însăşi a încercat să-i vorbească, însă de la primele cuvinte, el s-a încruntat şi, deşi foarte răbdător de obicei, i-a sugerat să se întoarcă la poemele ei.

Tânăra se îndoieşte că suveranul va avea câştig de cauză în faţa reginei Victoria. Cum ar putea aceasta să dezaprobe acţiunile companiei care, în câteva zeci de ani, i-a oferit Coroanei britanice trei sferturi din Indii, împreună cu imensele lor resurse? Resurse care au permis Angliei să devină cea mai mare putere industrială şi comercială din lume.

Astfel de chestiuni se dezbat cu înfocare în *zenana*.

Hazrat Mahal zâmbeşte când îşi aduce aminte de mirarea unor doamne din Anglia, pe care Rajmata le-a primit în vizită în timpul unei sărbători oficiale. Nu vorbeau decât despre rochii şi zorzoane, convinse că erau singurele subiecte pe care bietele femei izolate în *zenana* le cunoşteau, până când regina-mamă, exasperată, începuse să le întrebe despre programul noului lor prim-ministru, întrebări la care englezoaicele habar n-aveau să răspundă.

Pentru aceste *memsahib* [35] , sigure de superioritatea lor, izolarea presupune ignoranţă şi supunere. Nu-şi imaginează nici pe departe complexitatea unui harem şi în ce măsură, dacă vrei să te ridici deasupra condiţiei de odaliscă, trebuie să fii veşnic atentă şi la curent cu toate pentru a răzbi.

Izolarea este o încercare adevărată care îi distruge pe cei slabi şi îi face de neînfrânt pe cei puternici, căci, pentru a-şi atinge scopul, aceste femei ieşite din comun trebuie să recurgă la comori de inteligenţă, subtilitate şi răbdare. Aşa se explică de ce orientalele, „creaturi supuse“, indiferent că sunt închise într-un harem, izolate în căminul lor sau ascunse sub văl, îl domină, de multe ori, pe cel care se crede domnul şi stăpânul lor.

Gândurile lui Hazrat Mahal se întorc pe nesimţite la soţul ei: de ce a refuzat să lupte? Ea reacţionase violent când îl auzise pe rajahul Jai Lal spunându-i că e slab, dar în lumina dramei ce se petrece acum începe să vadă altfel lucrurile. Oare Wajid Ali Shah, obişnuit cu viaţa moleşitoare de la Curte, mai e în stare să ia hotărâri dificile? Îşi promite să facă totul pentru a-i insufla energia ce clocoteşte în ea şi de care el va avea mare nevoie în timpul misiunii din Anglia, care va fi presărată, în mod sigur, cu mii de capcane. E hotărâtă să nu rămână la Calcutta, alături de celelalte Mahal, şi plănuieşte s-o convingă pe Rajmata s-o ia în călătorie pentru a-l distra pe rege, pentru a-l face să râdă şi pentru a scrie versuri împreună cu el.

La 13 martie 1856, după şase săptămâni în care a dovedit o forţă de care nimeni, nici chiar prietenii, nu l-ar fi crezut capabil, Wajid Ali Shah părăseşte oraşul său mult-iubit, salutat de mulţimea în lacrimi, musulmani şi hinduşi deopotrivă, care-l vor conduce mile întregi, binecuvântându-l şi implorându-l să se întoarcă repede, să nu-i abandoneze.

Hazrat Mahal nu-l însoţeşte.

În ajunul plecării, regina-mamă a chemat-o la ea.

– Îmi pare rău, copila mea, dar, oricât am stăruit eu, fiul meu a hotărât să nu te ia cu el.

Tânăra femeie are impresia că îi fuge pământul de sub picioare.

– Pentru care motiv? strigă ea năucită. Ce am făcut s-o supăr pe Maiestatea Sa?

– Nimic, avea de gând să te ia cu el, dar trebuie să ştii că ai duşmani puternici în *zenana*. Prima soţie, Alam Ara, a plâns şi a urlat, jurând că, dacă tu mergi, ea va rămâne la Lucknow, cu fiul ei, prinţul moştenitor. Regele a încercat s-o îmbuneze, însă ea nu a vrut să asculte nimic şi el a trebuit să cedeze.

…A trebuit să cedeze! Dar nu este el regele? Nimeni, nici chiar Alam Ara, nu-i poate impune să facă un lucru. Însă el urăşte certurile… şi, ca să aibă linişte, mă părăseşte…

Simte că se înăbuşă, de-abia mai respiră, i se taie picioarele şi…

Când îşi revine din leşin, Rajmata, aşezată lângă ea, îi mângâie fruntea cu o blândeţe neobişnuită la această femeie, cunoscută pentru răceala sa.

– Nu fi atât de tristă, copila mea. Fiul meu şi cu mine aşteptăm mult de la tine: vei fi ochii şi urechile noastre la Lucknow şi ne vei trimite veşti despre tot ce ţi se pare important. Regele îţi preţuieşte inteligenţa şi loialitatea, ştie că n-o să-l dezamăgeşti.

– Oh, voiam atât de tare să-i fiu de folos! bâiguie ea, stăpânită încă de emoţie, dar nu văd… Cum vom putea comunica, la mii de mile depărtare şi supravegheaţi de angrezi?

– Vei găsi tu o cale. Regele are încredere în tine. Nu uita că te-a numit „mândria femeilor“.

În lunile ce vor urma, în clipele cele mai deznădăjduite, Hazrat Mahal se va gândi adesea la aceste cuvinte ca la un talisman de preţ.

Capitolul 7

Anexarea statului Awadh scandalizează opinia publică pe tot cuprinsul Indiilor.

Patriotul hindus [36] scrie:

> „Ce e valabil pentru un hoţ de mere e valabil şi pentru «eroul» care anexează un stat. Dacă, în primul caz, morala ofensată îl denunţă pe vinovat, cum să nu-l denunţe, încă şi mai vehement, pe uzurpator? Awadh e prost guvernat, se spune, să anexăm Awadh. Hyderabad este asuprit, prin urmare, să-l destituim pe suveran. Dacă se continuă cu acest raţionament, niciun regat din lume nu mai e la adăpost de agresiunea vecinului, întrucât acuzaţiile de proastă guvernare vor fi fluturate imediat ce un stat puternic şi fără principii va hotărî să calce în picioare drepturile unui stat mai slab, dar care are ghinionul de a poseda bogăţii la care alţii jinduiesc.“

Toţi consideră anexarea pur şi simplu un furt şi se îngrijorează: dacă sunt în stare să-şi jefuiască aliatul cel mai fidel, englezii sunt în stare de orice! Cine va fi următoarea lor victimă?

Însă temerile vor fi date uitării repede. Printr-o nemaipomenită coincidenţă, în acest an 1856, Holi, sărbătoarea hindusă a culorilor, şi sărbătoarea Nowruz, începutul de an pentru musulmanii şiiţi, cad în aceeaşi zi, vineri, 21 martie, şi în toată ţara festivităţile se vor ţine lanţ.

În schimb, la Lucknow, o atmosferă de doliu apasă oraşul. Străzile sunt tăcute, pieţele pustii şi cele mai multe magazine închise. Au trecut opt zile de la plecarea regelui şi pe oameni nu-i trage inima să se amuze. Stau în casă, tânguindu-se şi amintindu-şi de zilele fericite, îşi vizitează vecinii şi discută despre puţinele veşti, nesigure şi acestea, dar, mai ales, îşi fac griji în legătură cu un viitor care le pare plin de ameninţări.

În palate, atmosfera este lugubră, viaţa parcă s-a oprit în loc, iar femeile umblă de colo-colo fără rost. Ca să-şi umple timpul, marcat odinioară de vizitele regelui, continuă să-şi aranjeze părul şi să se maseze ore întregi cu uleiuri parfumate, însă aceste ritualuri, cândva vesele, au astăzi un gust amar: pentru cine să se facă frumoase? Ideea în sine pare absurdă, condamnabilă chiar. Aceste femei trăiesc pentru „cel iubit“, pentru o privire, o vorbă, un zâmbet de-al său… pentru cine şi pentru ce să trăiască de-acum?

Hazrat Mahal nu mai iese aproape deloc din apartamentele ei. N-a avut niciodată răbdarea pentru bârfe şi trăncăneli, iar pentru văicăreli cu atât mai puţin. În plus, deşi a scăpat de cea mai înverşunată duşmancă a sa, prima soţie, şi-a pierdut totodată şi protectoarea, pe regina-mamă, şi de-abia acum îşi dă seama de câte necazuri o ferea aceasta. Înţepăturile şi aluziile perfide a căror ţintă a devenit după plecarea regelui – „Biata de tine, n-a vrut să te ia cu el… Ce surpriză! Și doar te credeai aşa apropiată de el…!“ – mai degrabă au mirat-o decât au rănit-o: nu se ştia atât de invidiată.

Totuşi, dacă se gândeşte mai bine, trebuie să admită că reacţia femeilor din *zenana*, foarte asemănătoare cu cea a tovarăşelor din tinereţe, din casa lui Amman şi Imaman, nu-i decât rodul propriei sale atitudini. Deşi nu se poartă niciodată urât, nu întreţine nici acele relaţii superficiale care fac viaţa suportabilă într-o atmosferă de izolare. Preferă să stea singură, citind sau compunând poeme, decât să participe la jocuri şi flecăreli pe care le consideră copilăreşti. Şi, chiar dacă e mereu politicoasă şi bine-dispusă, indiferenţa sa îi atrage răutatea şi resentimentele celorlalte. Însă de multă vreme a renunţat la iluzia naivă de a căuta să le placă tuturor, căci ce contează să fii apreciată de oameni pe care tu nu-i apreciezi? Evident, trăind aşa, te izolezi, dar, în afara celor câteva luni de fericire petrecute cu regele, soţul ei, înainte ca el să-şi îndrepte atenţia spre altele, singurătatea îi este, de multă vreme, cea mai dragă însoţitoare.

Fiul său? Birjis Qadar e lumina ochilor ei, şi-ar da de o mie de ori viaţa pentru el, dar, de când a fost luat în grijă de preceptori, aproape că nu-l mai vede.

Adâncită în gânduri, Hazrat Mahal nu-l aude intrând pe Mammoo.

– Hozur? tuşeşte încet eunucul. Hozur?

Zâmbeşte şi-l priveşte apropiindu-se. De unsprezece ani, de când o slujeşte, s-ar spune că nu s-a schimbat, dacă n-ar fi pântecele uşor bombat şi părul albit înainte de vreme, pe care şi-l vopseşte cu henna, ceea ce-i dă o culoare roşcată, de un efect discutabil. Ştiind însă că se supără repede, se fereşte să comenteze.

– Hozur, vin de la marea moschee, s-a întâmplat o nenorocire! Închipuiţi-vă că, după rugăciune, fratele Maiestăţii Sale, prinţul Mustafa Ali Khan, a luat cuvântul pentru a-i îndemna pe credincioşi să nu se supună străinilor. Oamenii l-au aclamat, dar la ieşire îl aşteptau gărzile, care l-au dus cu forţa la înaltul comisar [37] . Mulţimea a încercat să-l scape, însă gărzile au pus arma la ochi şi oamenii n-au mai putut decât să urle şi să-i înjure pe angrezi.

– Allah să-l apere pe sărmanul prinţ! E sărah cu duhul, nici nu şi-a dat seama ce face! Mă întreb cine l-o fi îndemnat să spună cuvintele acelea…

– Înalt comisarul a ordonat deja o anchetă şi l-a avertizat pe prinţ că dacă nu se potoleşte va fi exilat. Sir James nu vrea să-şi asume niciun risc, parcă se teme de o rebeliune. Populaţia este foarte pornită împotriva străinilor, pe stradă, oamenii se prefac că nu-i văd ca să nu trebuiască să-i salute, la bazar negustorii nu le mai dau nimic pe datorie [38] , până şi hamalii refuză să le care târguielile.

Imaginându-şi nişte englezi ce asudă şi răsuflă din greu, încărcaţi de pachete, Hazrat Mahal nu-şi poate stăpâni un zâmbet batjocoritor: bună lecţie! Însă cât timp vor rămâne aşa lucrurile? Ştie că, înainte de orice, compatrioţii săi sunt realişti şi, cu toate că le reproşează bogaţilor unele compromisuri, cum să le poarte pică sărmanilor pentru ele? Poţi scuipa mâna care-ţi oferă *chapati* [39] în fiecare zi? Marile principii rezistă rareori în faţa foamei. Copil fiind, a văzut în jurul ei ravagiile sărăciei şi, de atunci, s-a întrebat adesea dacă în situaţii extreme îşi mai găseşte locul morala tradiţională, dacă măcar mai are sens. Morala aceea batjocorită zilnic de profitorii virtuoşi, care urlă că s-a săvârşit o crimă atunci când un biet înfometat găseşte curajul de a „fura“ de la ei ceva de mâncare.

Care dintre ei este, de fapt, criminalul? Şi cine ar trebui judecat?

Se înserează. Pe cerul împurpurat, o sumedenie de sturzi şi-au început baletul, iar pe marginea fântânilor privighetorile se întrec în triluri. Mammoo s-a retras, iar Hazrat Mahal a cerut să i se aducă cele necesare scrisului. De când a plecat regele, n-a primit nicio veste de la el, dar zi de zi ţine cu sfinţenie un jurnal pentru el. Cum să i-l trimită? Încă nu ştie, dar eunucul a promis că va găsi un mijloc sigur.

După emoţia intensă de a vedea încredinţându-i-se o misiune importantă, începuse să aibă îndoieli: oare jurnalul chiar fusese ideea suveranului sau doar o născocire a lui Rajmata pentru a o consola că e abandonată şi a da un sens prezenţei sale în *zenana*? Cândva atât de veselă, *zenana* devenise, de la plecarea celui care constituia motivul existenţei sale, o monstruozitate absurdă, o temniţă în care se ofileau cele mai frumoase femei din regat. Se va întoarce Wajid Ali Shah vreodată?

…Şi, dacă nu se întoarce, o să rămân aici, îngropată de vie? Viaţa mea să se fi sfârșit la douăzeci şi cinci de ani?

Neliniştită, simţind că se înăbuşă, măsoară în lung şi-n lat odaia. Refuză să se vaite ca toate proastele alea, prizoniere în primul rând ale luxului şi ale indolenţei. Ea n-a mers niciodată pe drumuri hotărâte dinainte, e plină de energie şi doreşte cu ardoare să trăiască. Dacă suveranul nu se mai întoarce, va părăsi *zenana*. Cum? Şi unde să se ducă? Deocamdată n-are habar, ştie doar că se va descurca, aşa cum s-a descurcat mereu în situaţiile cele mai grele.

Noile autorităţi britanice, care se aşteptau la recunoştinţa poporului, au fost curând dezamăgite. Chiar dacă pretind că există puţini nemulţumiţi, şi-au răspândit pretutindeni spionii şi au luat o serie de măsuri pentru a-şi consolida puterea. Aşa cum a recomandat Guvernatorul general de la Calcutta, trebuie şteasră amintirea vechiului regim: „Câtă vreme poporul nu-şi va uita regele, autoritatea noastră va fi contestată."

Prin urmare, se va distruge, risipi sau confisca tot ce evoca grandoarea dinastiei.

S-a început cu superba menajerie pe care Wajid Ali Shah o ridicase pe malul râului Gomti şi unde îi plăcea să meargă în impunătoarea sa ambarcaţiune, sculptată în formă de peşte. Şapte mii de animale sunt scoase la licitaţie, printre care sute de lei, elefanţi, tigri, două mii de cai pursânge din grajdurile regale, mii de păuni, papagali şi porumbei voiajori. Toate îşi găsesc cumpărători printre europeni şi „lacheii" lor, niciun indian respectabil neavând indecenţa de a-şi însuşi bunurile rămase de la fostul suveran. Mai ales că banii strânşi din vânzare reveneau Companiei Indiilor.

În luna mai, Sir James Outram, bolnav, este înlocuit de un nou înalt comisar, Coverley Jackson, un bărbat brutal, care nu-şi ascunde dispreţul pentru „băştinaşi". Niciun sfat care-l îndeamnă la prudenţă nu-l opreşte din zelul său reformator. Ordonă distrugerea unei părţi din monumentele oraşului pentru a lăsa loc, spune el, unor bulevarde largi şi unei căi ferate. Cu inima zdrobită, locuitorii din Lucknow văd cum se demolează palate şi case ale nobililor, dar şi marele bazar Khas, cea mai importantă piaţă de obiecte de lux din Indiile de Nord, precum şi edificii religioase, mai ales un mic templu hindus, respectat loc de pelerinaj. Cât despre Qadam Rasul, monument ridicat pentru a adăposti o piatră ce poartă urma pasului lui Mahomed profetul, e transformat în depozit pentru praf de puşcă.

În rândul populaţiei îndurerate de măsuri pe care le consideră samavolnice şi menite doar să ruineze frumuseţea oraşului şi să şteargă amintirea măreţiei sale, umblă tot felul de zvonuri: „L-au luat prizonier pe rege, nimeni nu ştie unde se află… Regele s-a îmbolnăvit de supărare, cei din jur se tem pentru viaţa sa…"

La 15 mai, vestea reinstaurării suveranului şi sfârşitul autorităţii britanice scoate toată lumea în stradă. E încă o veste falsă şi înaltul comisar, furios pe aceste sfidări la adresa noii guvernări, îi arestează şi îi spânzură public pe cei vinovaţi. Nu îndrăzneşte să meargă până într-acolo încât să-l execute pe editorul săptămânalului *Tilsim*, care a publicat informaţiile, dar, pentru a da un exemplu, îl condamnă la trei luni de închisoare.

Coverley Jackson nu va ezita să confişte, în beneficiul companiei, preţioasa bibliotecă a lui Wajid Ali Shah, patruzeci şi cinci de mii de lucrări şi manuscrise de o valoare inestimabilă. Degeaba strigă locuitorii din Lucknow că e furt în toată regula, ca şi în cazul vânzării menajeriei regelui, Jackson nu-i bagă în seamă. Însărcinat să administreze Awadh, ia deciziile pe care le consideră necesare şi nu are câtuşi de puţin intenţia de a se lăsa influenţat de toanele poporului.

În sfârşit, la 18 august, Jackson dă lovitura de graţie, menită să distrugă din temelii vechiul regim. E promulgat un decret prin care li se ordonă *taluqdar*-ilor să dezarmeze cele şase sute douăzeci şi trei de forturi şi trupele pe care le întreţin, pentru a-şi păstra o oarecare independenţă faţă de capitală. Ceea ce suveranii din Awadh au tolerat, autoritatea britanică interzice, întrucât vrea să centralizeze puterea şi să împiedice orice rezistenţă faţă de noua reformă agrară.

Sub influenţa rigorismului puritan şi a ideilor de dreptate socială, ţinute la loc de cinste în Anglia, a hotărât să-i deposedeze de pământuri pe *taluqdar*-i, „aceşti profitori, aceşti exploatatori“, în folosul ţăranilor care le lucrează. Una dintre metodele folosite este să ceară plata impozitelor înainte de vânzarea recoltelor din mai. Şi, cum în cele mai multe situaţii, *taluqdar*-ii nu dispun de fondurile necesare, le sunt confiscate pământurile, apoi împărţite cultivatorilor. Astfel se înfăptuieşte nu doar o „operă morală“, ci se nimiceşte opoziţia – feudalii ruinaţi nemaiavând mijloace să se împotrivească noului regim – şi se câştigă recunoştinţa veşnică a milioane de amărâţi care, la nevoie, îşi vor susţine binefăcătorii.

– Trebuie să luptăm! Nu putem să stăm cu mâinile în sân şi să ne lăsăm deposedaţi de drepturile noastre!

În confortabila *mardana* [40] a rajahului din Taripur, s-au strâns treizeci de *taluqdar*-i. Vremurile sunt tulburi. Neînduplecată, administraţia a refuzat să acorde o amânare a plăţilor şi, în ciuda strădaniilor – bijuterii de familie amanetate, împrumuturi cu camătă –, mulţi dintre marii proprietari n-au reuşit să facă rost de banii necesari. Unii au fost aruncaţi în temniţă, alţii au

fugit pentru a scăpa de o aşa umilinţă, alţii s-au baricadat în forturile lor, hotărâţi să reziste. Doar în districtul Fayzabad, unde stăpâneau opt mii de sate, *taluqdar*-ii au pierdut jumătate din ele. În districtul Bahraich, o treime le-a fost confiscată.

– Ştiţi că au vrut să-l bage la închisoare pe bătrânul rajah din Kalakankar, dar era atât de bolnav, încât au acceptat să-l ia pe fiul său în loc?

– L-au închis şi pe un biet idiot, fiul adoptiv al *taluqdar*-ului din Bhadri, sub motiv că acesta din urmă nu putea să-şi plătească toate dările până la sfârşitul lunii mai!

Şi fiecare pomeneşte de un prieten, o cunoştinţă, întemniţat de curând.

– Ce ruşine! Dar ce urmăresc, de fapt?

– Simplu. Vor să ne ruineze şi să ne dezonoreze ca să nu mai avem nicio influenţă asupra ţăranilor şi să rămână ei singurii stăpâni.

– Părerea mea este că lucrurile se dovedesc ceva mai complicate, intervine un bărbat cu barba albă. Englezii nu sunt doar lacomi, ci au şi convingerea că deţin adevărul, că, sistemul lor de valori fiind universal, trebuie să-l răspândească în toată lumea. Sentimentul lor de superioritate vine din necunoaşterea altor civilizaţii. Cei mai puternici nu-şi dau osteneala să-i înţeleagă pe cei pe care-i domină, se opresc la câteva amănunte, pe care le găsesc şocante sau caraghioase şi care le întăresc prejudecăţile.

– Dar, dacă încerci să le explici, dacă reuşeşti chiar să le dovedeşti că se înşală, resping orice argument şi pun capăt discuţiei!

– Fireşte! Această orbire le este necesară: dacă nu s-ar crede superiori, cum ar putea să-şi justifice dominaţia? Dacă ar înţelege că religia lor, cultura lor, sistemul lor de guvernare nu sunt mai bune ca altele, n-ar mai avea niciun motiv acceptabil să le impună. Ar fi obligaţi să admită că idealurile cu care se împăunează – făurirea unei lumi mai bune, apărarea celor asupriţi – nu sunt decât nişte vorbe frumoase, în spatele cărora se ascunde dorinţa de a pune mâna pe bogăţiile celor ce nu se pot apăra.

– Şi chiar asta au făcut detronându-ne regele şi confiscându-ne bunurile sub pretextul imoralităţii, încuviinţează un *taluqdar* uriaş, netezindu-şi mustaţa. Englezii ăştia sunt diavolul în persoană!

– Greşeşti, dragul meu. Nu doar englezii, ci toţi cei puternici în general. Aşa au făcut mereu şi aşa vor face.

– Din punctul ăsta de vedere, găsesc că animalele sunt superioare, remarcă un bătrân *taluqdar*. Ele ucid pentru a-şi satisface nevoile vitale, lăsându-le pe celelalte să trăiască. Însă oamenii nu cunosc margini în lăcomia lor, adună atâtea averi, de nu mai ştiu ce să facă apoi cu ele şi nu se sinchisesc de cei pe care-i aruncă în mizerie!

– Şi ce „suflete alese“ se cred când cu o mână iau bogăţiile poporului şi cu alta îi dau de pomană!

– Ba se şi scandalizează, dacă el protestează!

– Şi când oamenii se răscoală, îi împuşcă pur şi simplu!

Spiritele se încing, se rostesc blesteme, vor să pornească la luptă, să se bată, să nu se spună că nobilii *taluqdar*-i din Awadh…

– Destul, prieteni! îi potoleşte rajahul din Taripur. Nu ne foloseşte la nimic agitaţia asta. Suntem aici ca să hotărâm o strategie. Acum, cel puţin, am înţeles cu toţii că englezii ne sunt duşmani, deşi multă vreme am crezut în vorbele lor frumoase. Întrebarea e cum ne apărăm.

– Trebuie să ne baricadăm în forturi şi să rezistăm!

– Mai întâi, ar fi bine să trimitem o delegaţie de *taluqdar*-i la Calcutta pentru a-i explica Guvernatorului general că ţara se află în pragul revoltei.

– Revoltă? De ce s-ar revolta ţăranii când li se dau pământuri? se miră un tânăr aristocrat, întors de curând de la Delhi, unde studia astronomia cu un *alim* [41] renumit.

– Pentru că s-a sfârşit cu siguranţa pe care noi le-o garantam. Oricum ar fi fost recoltele, noi le dădeam un procent bun, aşa că aveau întotdeauna ce mânca. Pe deasupra, îi ajutam dacă se îmbolnăveau sau dacă aveau nevoie de bani ca să-şi mărite fiicele. Erau nişte relaţii de supunere şi încredere, statornicite de secole, şi fiecare avea de câştigat.

Toţi încuviinţează dând din cap; aici ideile de egalitate răspândite în Europa erau considerate lipsite de sens: cum să aibă un ţăran analfabet aceeaşi putere de decizie ca stăpânul său? Cum se va apăra el de-acum împotriva funcţionarilor necinstiţi şi cum se va descurca în hăţişurile

administraţiei? Va reuşi el să-şi plătească impozitele, când n-a fost învăţat să le ducă grija şi a trăit mereu de pe o zi pe alta?

– N-au cum să reuşească, mai ales că britanicii au făcut o reevaluare a tuturor pământurilor! îi anunţă un *taluqdar* care tocmai s-a întors de pe domeniile lui cu veşti de ultimă oră. Au trimis cu zecile funcţionari de-ai lor care nu ştiu nimic despre câmpiile noastre şi depind de informaţiile funcţionarilor locali. Bineînţeles, fie pentru a fi bine văzuţi de englezi, fie pentru a se răzbuna pe cel care a refuzat să le dea şi lor ceva, cei din urmă supraestimează veniturile. În funcţie de districte, se pare că impozitele viitoare vor fi cu 10 până la 50% mai mari decât cele de anul trecut!

Izbucnesc exclamaţii indignate: niciodată ţăranii nu vor putea plăti asemenea sume! O să-i arunce pe toţi în temniţă?

– Binecuvântată fie lăcomia lor, ea ne va salva! rosteşte ironic rajahul din Taripur. În scurtă vreme, chiar şi aceia dintre ţăranii noştri care au crezut că pot să profite de noua situaţie se vor întoarce spre noi. Iar noi vom fi atunci într-o poziţie mult mai bună pentru a negocia cu compania sau pentru a lupta. Dar trebuie să cădem fără întârziere de acord asupra unei strategii. Vă cer din nou să vă gândiţi la una.

Discuţiile reîncep, însufleţite. Totuşi, până pe înserat nu se luase nicio decizie, în afară de aceea de a se întâlni iar săptămâna viitoare.

Capitolul 8

La ordinul noului înalt comisar, cele mai frumoase palate din Lucknow sunt, pe rând, luate în folosinţă de britanici. Orice pretext e bun. La începutul lunii septembrie 1856, zvonul potrivit căruia Qadir Ali Shah, un *maulvi* comandând o armată de douăsprezece mii de credincioşi, ar pregăti o răscoală şi că o parte din familia regală ar fi implicată, va duce la o altă serie de confiscări.

În zorii zilei de 6 septembrie, un detaşament englez împresoară palatul Moti Mahal şi, căutând, chipurile, documente compromiţătoare, îi izgonesc brutal pe cei care locuiesc în el, fără a cruţa femeile sau copiii. Soldaţii profită de ocazie pentru a şterpeli bijuterii şi obiecte preţioase, dar se feresc să jefuiască locurile, dat fiind că Rezidentul hotărâse să instaleze azi ofiţeri ai companiei.

Peste câteva săptămâni, la 3 octombrie, impunătoarea fortăreaţă Macchi Bhavan, aşezată pe malul sudic al râului Gomti, e luată cu asalt de forţele britanice. Ofiţerul indian aflat la comandă refuză să se predea şi e luat prizonier, în vreme ce soldaţii pun mâna pe arme vechi şi armuri de mare valoare, ca şi pe treizeci de tunuri. Fortăreaţa, care serveşte totodată şi drept reşedinţă a unui frate de-al regelui, este transformată în cazarmă pentru trupele companiei.

Din Chattar Manzil, fastuosul palat cu cinci etaje, construit lângă râul Gomti, femeile din familia regală şi principalele soţii urmăresc evenimentele cu spaimă, mai ales că Jackson tocmai le-a înştiinţat că trebuie să se pregătească să părăsească edificiul: are nevoie de el pentru a încartirui Regimentul 32 infanterie.

– Să încartiruiască un regiment în cea mai frumoasă clădire din Lucknow! Omul ăsta e nebun! Soldaţii o să distrugă tot! Din nouăzeci şi două de palate câte are oraşul, nu poate să găsească altul? Ori vrea să ne gonească pentru a ne umili şi a păta încă o dată onoarea suveranului nostru?

– Nu vă temeţi, nu poate să ia Chattar Manzil, spune atotştiutoare una dintre *begum*, palatul se află pe lista proprietăţilor pe care compania le-a lăsat familiei regale ca să locuiască în ele.

– Mai credeţi în cuvântul lor?

Hazrat Mahal a intrat în salon.

– Doar am simţit pe pielea noastră cât sunt de făţarnici! Indiferent ce au promis sau au semnat, vor face cum vor ei, n-avem niciun mijloc de a-i împiedica!

Femeile ar avea tare mult chef să-i închidă gura acestei pieze rele, însă îi recunosc o oarecare înţelepciune şi, cum spaima le împinge să-şi uite resentimentele, o copleşesc cu întrebări: Ce e de făcut? Are ea vreo idee?

Zarva e întreruptă de sosirea unui eunuc negru, ţinând solemn în mâini un cilindru de argint, fin cizelat.

– Doamnelor, o scrisoare de la Maiestatea Sa!

O scrisoare de la Djan-e-Alam! Femeile au încremenit. În sfârşit! De opt luni, de când el a plecat, n-au primit niciun mesaj, au aflat doar din zvonuri că, după şase săptămâni de călătorie, a ajuns la Calcutta, unde a poposit o vreme pentru a se odihni după oboseala drumului şi a-şi pregăti plecarea spre îndepărtata Anglie.

Acum privesc cu frică nedesluşită şi speranţă etuiul ce adăposteşte preţiosul pergament. Oare le-a adus vestea că misiunea suveranului s-a încheiat cu succes?

Prima care se dezmeticeşte este Hazrat Mahal.

– Mesagerul a venit direct din Anglia?

– Nu, Hozur, de la Calcutta.

De la Calcutta! Femeile îşi manifestă nedumerirea: de ce acest ocol? Din Anglia ar fi putut să debarce la Bombay şi să pornească direct spre Lucknow. Călătoria e şi aşa destul de lungă, cel puţin două luni, dacă nu sunt furtuni. Dar, în sfârşit, important e că misiva a ajuns la ele! Repede, să rupem sigiliul şi să vedem ce ne scrie mult iubitul nostru rege.

Onoarea de a citi cu glas tare augustul mesaj îi revine lui *begum* Shahnaz, cea mai vârstnică dintre ele şi vară de-a regelui.

Soţiilor şi rudelor mele respectate şi atât de dragi inimii mele,

Din nefericita zi când m-am despărţit de voi şi când a trebuit să părăsesc oraşul meu adorat, nu trece o zi fără să mă copleşească lacrimile, gândindu-mă la ce am pierdut. Călătoria a fost foarte grea, m-am îmbolnăvit şi a trebuit să facem un lung popas la Benares, unde maharajahul m-a primit ca pe un frate. De când sunt la Calcutta…

>

Exclamaţiile întrerup lectura:

– Cum la Calcutta? Regele nu e la Londra? Ticăloşii ăştia l-au împiedicat să plece?

Şi tot aşa, până când *begum* Shahnaz se supără:

– Dar lăsaţi-mă să termin, dacă vreţi să aflaţi ce s-a întâmplat!

De când sunt la Calcutta, îmi este mai bine, în ciuda umidităţii nesuferite. Însă, când am sosit aici, eram aşa sleit de puteri, că nu m-am simţit în stare să înfrunt o lungă călătorie pe mare. Prin urmare, am decis s-o trimit în locul meu pe Rajmata, ca să-mi susţină cauza în faţa reginei Victoria. Cunoaşteţi cu toatele inteligenţa şi dârzenia reginei-mamă, sunt convins că n-aş fi găsit un ambasador mai potrivit. O însoţesc fratele meu şi fiul meu cel mare, precum şi câţiva miniştri, dar mai ales maiorul Bird, un sprijin nepreţuit, care ar putea să depună mărturie despre ce s-a întâmplat cu adevărat. În total, o sută patruzeci de persoane s-au îmbarcat pe 18 iunie şi au ajuns fără necazuri la Southampton pe 20 august.

Li s-a făcut o primire entuziastă, mulţimea s-a adunat să-i vadă pe prinţii care s-au îmbrăcat cu cele mai bogate veşminte. La rândul său, Rajmata a primit în vizită cele mai importante doamne din oraş. Peste câteva zile, delegaţia a pornit spre Londra unde, de astă dată, n-a mai existat o primire oficială. Fratele meu, generalul sahab, i-a trimis reginei, soţului ei, prinţul Albert, şi prim-ministrului, răspunsul nostru la afirmaţiile colonelului Sleeman, cuprinse în „cartea albastră de la Awadh", pretext pentru anexare. Rajmata încă n-a obţinut o audienţă la regina Victoria, însă i s-a promis că lucrul acesta se va întâmpla cât de curând.

…Nici măcar nu s-a dus în Anglia!

Hazrat Mahal nu mai ascultă, are impresia că-i îngheaţă sângele în vene, simte o slăbiciune în tot corpul.

…De ce, de ce nu s-a dus să-şi susţină cauza? Ah, dacă eram cu el, l-aş fi convins să plece, dar s-a lăsat influenţat de curtenii şi trădătorii ce-l înconjoară şi a ales comoditatea. Nu vede că le dă astfel dreptate celor care îi reproşează că fuge de responsabilităţi şi că nu e în stare să domnească?… Dar sunt prea severă… Poate chiar a fost bolnav. Poate au încercat să-l otrăvească pentru a-l împiedica să-i dezvăluie reginei mârşăviile „onorabilei companii"…

Begum citește mai departe:

> *Noul Guvernator general, Lord Canning, este foarte amabil, mi-a pus la dispoziţie un palat unde, m-a asigurat el, pot rămâne oricât doresc. Însă am de gând să construiesc, în amintirea adoratului meu Lucknow, un nou palat care să copieze Kaisarbagh, astfel încât să recreez aici încântătorul decor al fericirii mele pierdute. Ca să-mi treacă timpul, m-am apucat să montez un nou spectacol, dar îmi lipsesc zânele mele, cele din Calcutta nu se compară cu frumuseţile din Lucknow!*
>
> *Iar voi, scumpele mele soţii, îmi lipsiţi mai mult ca orice.*
>
> *Sper ca o soartă mai prielnică să ne aducă împreună cât de curând.*
>
> *Plângând pentrucă sunt aşa departe de voi, vă sărut mâinile frumoase.*

Zâmbind amar, Hazrat Mahal se gândeşte la acel rege pe care l-a admirat multă vreme.

…Nu vorbeşte decât despre el, despre regretele şi tristeţea lui, niciun cuvânt care să arate că-şi face griji pentru soarta noastră, pentru noi care, de când a plecat el, suntem la cheremul ocupantu–lui!… Și nicio aluzie la mesajele pe care i le trimit. Le primeşte oare? Mammoo mă asigură că i le trimite regulat, dar cred că Mammoo mă minte. Ca să mă ţin tare, ca să-mi păstrez speranţa…

Cât despre celelalte femei, ele sunt în culmea fericirii.

– Scrisoarea este un semn din partea cerului, îşi dă cu părerea *begum* Shahnaz, ea ne arată calea pe care s-o urmăm: îi vom scrie regelui pentru a-i înfăţișa situaţia noastră şi a-l ruga să-i

reamintească Guvernatorului general de promisiunile pe care le-a făcut.

Uşurate, femeile încuviinţează. Dacă intervine Djan-e-Alam, sunt salvate! Hazrat Mahal nu le împărtăşeşte încrederea, dar se fereşte să facă vreun comentariu. Misiva e scrisă într-o atmosferă de entuziasm, apoi încredinţată mesagerului venit de la Calcutta, răsplătit cu o pungă cu aur pentru a-l încuraja să se grăbească.

O lună mai târziu, la 12 noiembrie, în zori, femeile din palat sunt trezite de strigăte şi zăngănit de arme. Un batalion de soldaţi, sub comanda unui ofiţer britanic, încearcă să pătrundă în Chattar Manzil. Strădania gărzilor de a li se împotrivi e repede zădărnicită, iar eunucii sunt împinşi la o parte fără milă.

– Ordin al Excelenţei Sale înaltul comisar, anunţă în gura mare ofiţerul, un vlăjgan păşind apăsat în uniforma roşie. Înştiinţarea despre evacuare a fost trimisă acum o lună. În marea sa indulgenţă şi din consideraţie pentru doamnele din fosta casă regală, Excelenţa Sa le-a acordat un răgaz. Răgazul s-a încheiat. Doamnele sunt rugate să-şi strângă lucrurile şi să părăsească palatul imediat.

În spatele draperiilor grele din *zenana* se dezlănţuie panica. Se aud ţipete, gemete, proteste de indignare: „Să părăsim palatul? Peste poate! Unde să ne ducem?“ „Aţi avut timp o lună să vă pregătiţi, acum aveţi o oră, niciun minut în plus.“

În *zenana* domneşte o dezordine de nedescris. Abia trezite din somn, femeile au impresia că se află în plin coşmar. Nu pot crede că li se întâmplă o asemenea nenorocire. E adevărat, a existat un ultimatum, însă nu l-au luat în serios, convinse că intervenţia lui Wajid Ali Shah va rezolva totul. Iar acum, monştrii ăştia… Aleargă îngrozite dintr-o cameră în alta, plângând, ocărând eunucii şi servitoarele: ce să facă? Ce să ia cu ele? Îndeasă degrabă în nişte saci improvizaţi paruri de rubine, diamante şi smaralde. Dar dintre atâtea *dupatta* garnisite cu perle, *garara* brodate cu aur, obiecte de toaletă din baga şi fildeş, vase suflate cu aur, oglinzi de argint, din mulţimea de obiecte preţioase atât de necesare, pe care să le ia, pe care să le lase? O alegere nemiloasă, imposibilă… acest lux, acest rafinament e toată viaţa lor, o viaţă la care, acum, tâlharii ăştia le cer să renunţe!

– N-au decât să mă omoare, nu plec!

Cu ochii roşii de plâns, *begum* Akhtar se trânteşte pe o sofa.

În jurul ei, femeile se opresc uimite.

– E o ruşine! Decât să trăiesc săracă prefer să mor, adaugă *begum*, cu glasul tremurând de emoţie.

– Doar n-o să ne împuşte, dacă refuzăm să plecăm! o aprobă câteva.

– Cine ştie? Sunt în stare de orice!

Pe când ele pierd un timp preţios cu discuţii fără rost, Hazrat Mahal, ajutată de Mammoo, îşi aranjează bijuteriile, veşmintele cele mai frumoase, cărţile şi manuscrisele în cufere păzite de servitori. Un eunuc trimis să afle unde se vor muta aduce vestea că soţiile regale, copiii şi suita lor trebuie să se instaleze în aripa de sud din Kaisarbagh.

Hazrat Mahal se întoarce la suratele ei ca să le zorească:

– Au mai rămas doar zece minute, ar fi bine să vă grăbiţi.

– Dacă vrei să te supui angrezilor, n-ai decât! Noi am hotărât să rămânem, îi răspunde cu dispreţ *begum* Shahnaz.

– Hai, nu vă amăgiţi. N-o să vă lase!

– Nu suntem laşe, vom lupta!

Pierzându-şi răbdarea, Hazrat Mahal se fereşte să insiste, nu înţelege această atitudine copilărească. În fond, soarta lor putea fi mult mai rea, palatele Kaisarbagh sunt printre cele mai frumoase din Lucknow, iar grădinile lor, printre cele mai mari şi pline de flori.

Palanchinele aşteaptă la intrarea în *zenana*. Acoperită cu văluri, Hazrat Mahal se urcă într-unul dintre ele, împreună cu fiul ei Birjis, încântat de această aventură, şi de câteva servitoare. Mammoo o urmează cu douăzeci de bărbaţi vânjoşi, ce duc cuferele.

Printre perdelele trase uşor într-o parte, Hazrat Mahal, nostalgică, priveşte cum se îndepărtează palatul cu boltă de aur, unde a trăit în ultimii doisprezece ani, locul unde a fost o favorită răsfăţată şi unde petreceri somptuoase au însoţit naşterea fiului său, locul unde a cunoscut un an de fericire şi glorie, apoi zece ani de uitare, soarta tuturor frumoaselor prizoniere din harem. Însă nu are de ce să se plângă, a păstrat până la sfârşit atenţia şi

prietenia suveranului, graţie talentului ei într-ale poeziei.

Ajunsă la palatul Kaisarbagh, străbate vestibuluri, terase şi curţi interioare, cercetează puzderia de camere goale. E singură aici, nu se grăbeşte. În cele din urmă, alege zece încăperi spaţioase şi bine luminate, care dau spre o verandă încărcată de bougainvillea. Mammoo şi servitoarele se străduiesc să le aranjeze, aducând de ici, de colo sipete, divane, draperii şi covoare.

De-abia se instalase, când, spre sfârşitul după-amiezii, îşi fac apariţia nefericitele sale tovarăşe, cu părul vâlvoi şi hainele în dezordine. Din poveştile lor, întrerupte de hohote şi blesteme, înţelege că, la ora anunţată, fără a le acorda niciun minut şi fără a ţine seama de ţipetele lor, le-au scos cu forţa afară, în faţa mulţimii uluite. Apoi le-au aruncat de-a valma lucrurile în stradă, prilej cu care au furat o parte din bijuterii.

Aceste violenţe gratuite faţă de soţiile regale stârnesc o asemenea indignare, încât vestea ajunge până la noul Guvernator general de la Calcutta.

Deja copleşit de scrisorile lui Wajid Ali Shah, reclamând vânzarea bunurilor sale personale, furtul unei părţi din averea sa, ocuparea palatelor sale pentru a ţine în ele cai şi câini, ameninţările cu suprimarea pensiilor alocate membrilor familiei regale, Lord Canning încearcă să domolească zelul lui Coverley Jackson. În zadar. Acesta nu vrea să audă nimic, deşi măsurile sale nedrepte şi brutale i-au atras ura întregii populaţii. Locuitorii din Lucknow pleacă tot mai des urechea la spusele anumitor fachiri şi *maulvi*, sfinţi, hinduşi şi musulmani, care bat ţara în lung şi-n lat predicând revolta.

În palatul Kaisarbagh zilele se scurg mohorâte şi lipsite de speranţă. Hazrat Mahal a încetat să scrie rapoarte către rege, convinsă de-acum că el nu le primeşte, ori, dacă le primeşte, nu le citeşte, fiind prea ocupat să recreeze în noua locuinţă fastul vieţii de odinioară. Pe nesimţite, s-a adâncit în melancolie, în ciuda strădaniilor lui Mammoo de a o distra.

Deşi îi plăcea atât de mult să compună poeme, nu mai are chef de ele. Scria pentru a aduce în existenţa celorlalţi frumuseţe şi visuri, pentru a transmite idei, sentimente, părticele de viaţă, mici popasuri pe drumul seninătăţii pe care ea o căuta şi voia s-o împărtăşească şi altora. Nu scrie pentru a-şi expune suferinţa şi o dezgustă narcisismul maladiv care consideră propriile miasme aşa demne de interes, încât vrea să le aducă la cunoştinţa întregii lumi. Nu-i nimic mai banal ca nefericirea. Toată lumea are de-a face zilnic cu ea, oamenii sunt adesea nefericiţi. În

schimb, fericirea e o artă, dintotdeauna cărţile şi şcolile de filosofie au încercat să arate pe ce căi poate fi dobândită. Iar ea, Hazrat Mahal, năzuieşte să urmeze o astfel de cale.

Totuşi, încercările prin care a trecut în tinereţe au învăţat-o că nefericirea poate fi şi un dar, dacă ştii s-o priveşti nu ca pe o stare, ci ca pe o etapă, necesară pentru a te înţelege pe tine şi a înţelege lumea, pentru a te întrece pe tine însuţi şi a-ţi câştiga astfel, puţin câte puţin, liniştea. Pentru ea, această transformare are loc prin scris. Îl vede pe scriitor ca pe un alchimist a cărui întreagă existenţă e o încercare de a schimba întunericul în lumină, înfăptuire măreaţă, care-ţi cere să-i dedici toată energia şi puterea.

Dar ea încă nu e pregătită pentru aşa ceva, are prea multă nevoie de acţiune, pentru ea scrisul înseamnă timpul nelipsitei meditaţii, însă nu-i potoleşte setea de a trăi.

A trăi? Schiţează un zâmbet amar. Ce viaţă poate pretinde să ducă închisă în *zenana*? Tocmai ea, care, copil fiind, visa cavalcade şi aventuri, îmbătată de libertatea pe care tatăl său, mai puţin conformist, i-o îngăduia, socotind că va avea destul timp să îndure viaţa de femeie. Apoi descoperise trista soartă de prizonieră, când, rămânând orfană, fusese primită în casa unui unchi care nu glumea cu tradiţiile. Însă, spre deosebire de femeile din harem, care cunoscuseră doar o existenţă dusă între ziduri înalte, gustul ameţitor al libertăţii dăinuise în amintirea ei şi-i interzisese să se resemneze. Ah, dacă ar avea firea nepăsătoare a prietenei sale Mumtaz, pentru care orice era prilej de râs!

Mumtaz… se împlinesc doisprezece ani de când nu s-au văzut…

…Îi jurasem, totuşi, că nimic n-o să ne despartă, că imediat ce mă voi instala, voi trimite după ea… Cu siguranţă a aşteptat, şi-a făcut griji, fără îndoială mi-a purtat pică şi şi-a pierdut speranţa... iar eu, absorbită de noua mea viaţă, de dragostea pentru rege, pentru fiul meu, ocupată să dejoc intrigi şi să dobândesc o poziţie privilegiată, eu am uitat-o! Fiindcă în această lume atât de diferită, nu aveam nevoie de ea… fără să mă gândesc că ea, poate, avea nevoie de mine…

Hazrat Mahal simte nevoia să-şi revadă imediat prietena.

La chemarea ei, eunucul vine într-un suflet.

– Mammoo Khan! Trebuie să-mi găseşti un palanchin modest, purtat de doi bărbaţi, pe care să mi-l aduci în faţă la intrarea servitorilor. Mai vreau să împrumuţi o *burqa* de la una dintre sclave. Fii discret, nimeni să nu-şi dea seama că e pentru mine.

– Dar, Hozur, sunt zeci de palanchine la palat! Cât despre *burqa*, doar n-o să vă acoperiţi cu pânza aia neagră, respingătoare, cu care se îmbracă numai femeile din popor!

– Mammoo! Hazrat Mahal ridică din sprâncene. Ţi-am cerut cumva părerea? Hai, grăbeşte-te!

Capitolul 9

Prin perdelele palanchinului, Hazrat Mahal abia recunoaşte oraşul. I se povestise despre distrugeri, însă niciodată nu şi-ar fi închipuit că s-ar fi putut ajunge până aici! Labirintul de străduţe ce duceau de la Kaisarbagh până în centrul oraşului e sfârtecat şi, sub soarele arzător, muncitori cu feţe supte lucrează la ceea ce pare a fi un bulevard larg. Ici şi colo au fost dărâmate vechi clădiri, palatul lui Ahmed Ali Khan, cel al generalului Anees-ud-din şi clubul Qahwa Khana, din apropierea Rezidenţei, ba chiar şi… marele bazar Khas, de unde, adolescentă fiind, îşi cumpăra panglici. Nu-şi crede ochilor. Pentru ce acest jaf?

– Pentru a moderniza oraşul, îi explică sarcastic Mammoo. Aşa au hotărât noii noştri stăpâni!

Pe când palanchinul lasă în urmă zarva şi praful ridicat de lucrări şi se îndreaptă spre Chowq, Hazrat Mahal are impresia ciudată că se afundă într-o lume cenuşie şi tăcută. Pe vremuri, doar cu mare greutate îţi puteai croi drum pe aici, atât erau de numeroase atelajele somptuoase, divanele *sukpal*, cu baldachin şi cupolă aurită, pentru nobilele doamne, scaunele numite *finase*, bogat ornamentate şi duse de cărăuşi, palanchinele, caii cu podoabe argintii şi, de jur-împrejur, o mulţime veselă şi pestriţă, care se înghesuia dinaintea tarabelor încărcate cu mărfuri.

Astăzi ai zice că ciuma a pustiit oraşul, cele mai multe magazine sunt închise, iar pe străzi se văd doar câteva scaune din bambus, duse de cărăuşi. De aceea, în ciuda înfăţişării sale modeste, palanchinul lui Hazrat Mahal atrage atenţia şi e înconjurat de cete de cerşetori pe care Mammoo încearcă să-i îndepărteze, împărţindu-le câţiva bănuţi. Lui Hazrat Mahal i se pare că zăreşte, printre aceşti nefericiţi, soldaţi în uniforme zdrenţuite.

– Adevărat, sunt soldaţi din vechea armată, desfiinţată de englezi, confirmă Mammoo. Din cele şaptezeci de mii pe care îi autoriza Rezidentul, controlându-i îndeaproape, guvernul actual a angajat cincisprezece mii, care, pentru a-şi hrăni familia, s-au văzut nevoiţi să accepte. Însă cei mai mulţi au refuzat să-l slujească pe duşmanul fostului lor stăpân. Fără îndoială, sperau să găsească de lucru la marii *taluqdar*-i, însă aceştia, ruinaţi de reforma agricolă, n-au mai avut mijloace să-i angajeze. De aceea, majoritatea trăiesc acum în mizerie. Pentru aceşti bărbaţi mândri, e o ruşine greu de îndurat şi aşteaptă ocazia să se răzbune.

Palanchinul apucă pe strada principală din Chowq, centrul magazinelor de lux şi al caselor de curtezane. Lui Hazrat Mahal nu-i vine a crede, toate uşile sunt închise, iar balcoanele odinioară pline de flori, unde tinere frumoase îşi făceau vânt cu evantaiul, sunt pustii şi

năpădite de buruieni. Acolo unde râsetele, cântecele şi poemele se ţineau lanţ, domneşte o tăcere de moarte. La capătul străzii, palanchinul se opreşte în faţa unei impozante locuinţe, cea a lui Amman şi Imaman.

Trebuie să aştepte minute bune înainte ca poarta grea să se întredeschidă, dând la iveală o bătrână înfăşurată într-un şal negru.

– Ce-i? întreabă ea bănuitoare.

– E casa doamnelor Ammam şi Imaman? se interesează Mammoo, descumpănit de apariţia neaşteptată. Mai stau aici?

– Ce treabă aveţi cu ele?

– Ai grijă cum vorbeşti, femeie! Du-te numaidecât şi spune-le că stăpâna mea, prea nobila şi cinstita *begum* Hazrat Mahal, soţia regelui nostru Wajid Ali Shah, a venit să le viziteze.

Se scurge un sfert de oră până când se aud paşi grăbiţi, exclamaţii şi, brusc, cele două canaturi ale porţii de deschid larg pentru a lăsa palanchinul să intre.

– Muhammadi! Slăvit fie Allah! Ce surpriză!

Dând la o parte perdelele, două femei trupeşe, cu părul alb, se grăbesc s-o ajute pe Hazrat Mahal să coboare. Ea şovăie o clipă: oare bătrânele astea sunt, într-adevăr, Amman şi Imaman? Îşi amintea de femeile maiestuoase cu plete arămii, buze vopsite, ochi umbriţi cu *khol*, mereu îmbrăcate în stofe bogate, femei care, fără a fi frumoase, impuneau. Cum au putut să se schimbe într-atât? Nu e doar din pricina ridurilor. Au un aer delăsător, ca şi când înfăţişarea lor, pe vremuri foarte îngrijită, n-ar mai conta.

O delăsare pe care o regăseşte şi în interiorul casei, cu fiecare pas ce-l face. Praful acoperă mobilele, marile sfeşnice de cristal şi obiectele de aramă şi-au pierdut luciul, covoarele n-au mai fost scuturate de luni întregi, iar mătăsurile de pe divane sunt boţite şi, pe alocuri, rupte. S-ar zice că e o casă părăsită.

Două servitoare sosite în fugă scutură praful, înfoaie pernele şi întind un cearșaf alb pe covor, în vreme ce o a treia aduce sorbeturi. Cele două surori nu mai contenesc cu scuzele:

– Nu avem nici măcar nişte dulciuri să-ţi oferim! Dacă am fi ştiut că vii! Dar de luni bune nu

mai avem vizitatori şi a trebuit să renunţăm la toate elevele noastre.

– Dar… de ce?

– Nici nu-ţi închipui ce dezastru! De când guvernul a confiscat satele *taluqdar*-ilor şi a mărit impozitele, clienţii noştri, crema aristocraţiei din Awadh, sunt ruinaţi. Şi, chiar dacă le-au mai rămas ceva bunuri, sunt atât de îngrijoraţi, că nu au chef să se distreze. Toate casele respectabile din Chowq au închis, au mai rămas doar câteva stabilimente de mâna a doua, pentru militarii angrezi şi pentru noii îmbogăţiţi care fac averi cumpărând pe nimic pământurile împărţite ţăranilor.

– Ţăranii îşi vând pământurile, în loc să le muncească?

– Se vede că habar n-ai ce se petrece în ţara asta! îi răspunde Amman cu amărăciune. Găzduiesc aici o nepoată venită de la sat cu copiii. O să-ţi explice ea totul.

Deşi ofensată de această lipsă de consideraţie, de care s-a dezobişnuit, Hazrat Mahal nu scoate o vorbă, în timp ce Mammoo şi Imaman schimbă politeţuri pentru a destinde atmosfera.

…Se poartă ca atunci când aveam treisprezece ani şi eram eleva lor!… dar mai bine aşa decât să râdă de mine şi să mă bârfească pe la spate, cum se întâmplă la Curte… adevărul e că nu mai sunt obişnuită să mi se vorbească deschis. Are dreptate, sunt ruptă de lume… O lume care e pe cale să se schimbe rapid…

Liniştită, o întâmpină cu un zâmbet larg pe ruda lui Amman, Nuran, o ţărancă din împrejurimile orașului Sitapur, aflat la cincizeci de mile de Lucknow. A mers pe jos până în oraş, împreună cu cei cinci copii ai săi. Deşi nu are nici treizeci de ani, arată de cincizeci, în asemenea măsură au secătuit-o de puteri munca istovitoare la câmp şi asprimea climei.

– Satul nostru îi aparţinea rajahului din Salimpur, povesteşte ea într-un dialect pe care Hazrat Mahal trebuie să se concentreze pentru a-l urmări. Dintotdeauna i-am lucrat pământurile şi, potrivit tradiţiei, el ne dădea un sfert din recoltă. Bineînţeles, tot el ne asigura seminţele, apa, uneltele, care pentru a duce grâul sau trestia-de-zahăr şi plătea dările. Dacă recolta era bună, aveam din ce trăi şi chiar ne mai rămânea ceva, dacă era proastă, rajahul ne ajuta până la recolta următoare. N-am suferit niciodată de foame. Era un stăpân bun. Armata lui ne apăra de tâlhari şi de hoţi, iar prezenţa sa îi împiedica pe funcţionari să ne caute pricină. Ne era ca un tată şi noi îi eram credincioși, putea să ne ceară orice: să reparăm fortul, să curăţăm şanţurile… Se arăta uneori aspru, dar era un om drept şi oamenii îl respectau. Până când au venit angrezii şi au stricat tot!

– V-au dat, totuşi, pământ! o contrazice Hazrat Mahal.

Ţăranca începe să plângă.

– Ah, cum ne-a pedepsit cerul! Şi doar i-am spus bărbatului meu că nu trebuie să luăm pământurile stăpânului. M-a bătut, urlând că sunt doar o femeie neştiutoare şi proastă, că angrezii ne oferă şansa să fim proprietari, să facem ce vrem cu toată recolta şi să ajungem bogaţi. Toţi ţăranii din sat au ţinut sfat şi, după multe discuţii, au hotărât să accepte. Noroc că nu l-am mai văzut niciodată pe rajahul nostru, căci îmi închipui că aş fi murit de ruşine.

– Şi apoi?

– La început a trebuit să ne împrumutăm de la cămătarul satului, cu o dobândă de cincisprezece la sută, ca să cumpărăm seminţe, să plătim apa şi să închiriem un car pentru a duce trestia. Recolta n-a fost prea bună, iar noile dări, aşa cum le-au socotit angrezii, erau mult mai mari decât în anul din urmă. Asta însemna jumătate din câştigul nostru. Ţinând cont că trebuia să înapoiem şi împrumutul, nu ne mai rămânea din ce să trăim. Sfatul satului a cerut guvernului să ne păsuiască şase luni, până la recolta viitoare. Răspunsul a sosit numaidecât: „Ori plătiţi, ori vă luăm pământurile.“ Am crezut că e doar o ameninţare, fiindcă în statul Awadh, din câte îşi aduc aminte ţăranii, nu s-a pomenit să se confişte pământul pentru o datorie! Nici regelui, nici vreunui *taluqdar* nu i-ar fi trecut prin minte să ni-l ia sub motiv că datoram bani. Cel mult ni se cerea să trimitem copiii să ajute la diferite lucrări!

Nuran îşi şterge ochii cu colţul *dupattei*, apoi continuă încet:

– Când i-am văzut venind pe cumpărători, mari negustori şi cămătari din împrejurimi, am înţeles că guvernul nu glumea. O delegaţie de bătrâni a pornit în grabă spre capitală ca să susţină cauza satului. Pe drum, s-a întâlnit cu alte delegaţii din satele învecinate, care aveau aceeaşi problemă. Iar la Lucknow degeaba au implorat, degeaba au explicat că în felul ăsta zeci de mii de familii erau condamnate să moară de foame, autorităţile nici n-au vrut să audă. Se pare că aşa e la ei în ţară: celui care are datorii i se confiscă bunurile şi e aruncat în temniţă…

– Dar n-are nicio noimă, comentează Imaman. Cum poate să-şi plătească datoriile un om închis? Angrezii ăştia au nişte obiceiuri ciudate.

– Ciudate? Mai bine zis ucigaşe! strigă Nuran, roşie la faţă de indignare. Dacă nu eraţi voi, binefăcătoarele mele, eu şi copiii mei am fi murit de foame, aşa cum mor mii de ţărani goniţi

de pe pământurile lor.

Şi, răsucindu-se spre Hazrat Mahal, adaugă:

– Hozur, regele nostru o să se întoarcă? Vă implor, spuneţi-i că poporul îl aşteaptă, că are nevoie de el!

Mişcată, Hazrat Mahal o strânge în braţe.

– Aşa am să fac, îţi promit, dar ştii că englezii îl reţin la Calcutta…

– Nu pentru mult timp! se amestecă în discuţie Amman, oamenii au ajuns la capătul răbdării, pretutindeni nu se vorbeşte decât despre alungarea englezilor. Trebuie să părăsească Indiile anul acesta, aşa zice profeţia.

– Ce profeţie?

– Profeţia de la Plassey! Așa spune, că angrezii vor fi siliţi să părăsească Indiile la o sută de ani după victoria de la Plassey, când trupele companiei le-au înfrânt pe cele ale suveranului din Bengal. Această victorie, cu care a început dominaţia lor, a avut loc la 23 iunie 1757. Iar acum suntem în ianuarie 1857…

Hazrat Mahal încuviinţează dând din cap. Ca o bună musulmană, nu crede nici în profeţii, nici în miracole, care îi plac atât de mult poporului. Dar se fereşte să-şi mărturisească îndoielile de faţă cu Nuran care nu are altă speranţă de care să se agaţe.

– Toată lumea are necazuri aici. Imaman oftează adânc. Ţăranii şi marii proprietari, deopotrivă cu negustorii şi meşteşugarii. Nemaiavând clienţi, sutele de magazine de lux şi de ateliere unde se făceau atâtea minunăţii au fost nevoite să închidă. Deunăzi, mergând pe stradă, l-am zărit cerşind pe unul dintre meşterii de la care obişnuiam să cumpăr cândva. M-am prefăcut că nu-l văd ca să nu se simtă umilit şi am trimis o servitoare să-i dea câteva rupii. Mi s-a rupt inima. Unde o să ajungem, dacă nici măcar oamenii de rând care făureau bogăţia oraşului nostru nu mai au de lucru şi mor de foame?

– Nu se mai împarte grâu şi nu se mai fac supe pentru săraci ca odinioară, în vreme de foamete? se miră Hazrat Mahal.

– Erau plătite de rege sau de *taluqdar*-i. În ziua de azi, cei bogaţi sunt cămătarii care au strâns

averi pe seama celorlalţi. Nu au milă pentru nimeni.

Tac toate, adâncite în gânduri negre. Hazrat Mahal îşi aduce aminte, brusc, de scopul vizitei sale.

– Şi Mumtaz? Ce s-a întâmplat cu ea?

– Mumtaz? După ce ai plecat tu, a mai stat aici doar câteva luni, îi explică Amman. Era drăguţă, dar nu avea calităţile necesare ca să devină o mare curtezană. Însă noi am vegheat întotdeauna ca fetele noastre, chiar dacă nu ajung în poziţii foarte înalte, să aibă o soartă bună. Niciodată nu le abandonam, niciodată nu le lăsam să ajungă prostituate. Lucru care ne-a pricinuit multe neplăceri, însă ne mândrim cu el!

– Şi unde e?

– Am măritat-o cu un mic *taluqdar* din împrejurimi. Fiind o fată crescută la ţară, ne-am gândit că se va descurca fără greutate. Dar acum trei ani am aflat că a plecat de acolo.

– A plecat? Ca să se ducă unde? se sperie Hazrat Mahal.

– Nu avea copii şi devenise calul de bătaie al soacrei, o tratau ca pe o servitoare. Până la urmă a fugit şi se pare că a reuşit să ajungă la Lucknow. M-am gândit atunci că a venit la tine să-ţi ceară ajutor.

…Ajutor… biata Mumtaz, era prea timidă şi prea mândră ca să se milogească la cineva care a uitat-o de mulţi ani…

– Cum putem da de ea?

– Am căutat-o peste tot în Chowq, chiar şi în casele de mâna a doua. Nimeni n-a văzut-o, cel puţin aşa mi s-a spus.

Hazrat Mahal se cutremură.

…Poate a murit şi numai din vina mea… îi promisesem c-o voi ajuta şi am uitat-o…

Pe drumul de întoarcere, dusă pe gânduri, tânăra nu-i răspunde lui Mammoo, care se

străduieşte s-o înveselească. Îşi aminteşte serile lungi petrecute cu Mumtaz, făcându-şi mărturisiri şi imaginându-şi viitorul, aude aievea râsul cristalin al prietenei sale şi revede ochii de culoarea mierii. Începe să se roage, din toate puterile, la Allah ca s-o găsească.

Un duruit de tobă o trezeşte la realitate. Întrezăreşte printre perdele o procesiune lungă, precedată de muzicanţi cu turbane roşii. În mijloc, pe un elefant, un bărbat slab, cu părul lung şi barba neagră, se ţine foarte drept în *howdah*. Abia are timp să-i observe nasul acvilin şi ochii pătrunzători de sub sprâncenele stufoase, că se şi trage înapoi cu răsuflarea tăiată: în pofida perdelelor care o ascund, are impresia clară că bărbatul a privit-o.

– Mammoo, știi cumva cine este omul acesta?

– Fireşte, toată lumea știe. E Ahmadullah Shah, *maulvi* din Fayzabad. Nu se cunoaște de unde anume vine și umblă tot felul de poveşti despre el: după unii, e din Madras şi e rudă cu fostul suveran Tipu Sultan, după alţii, s-ar fi născut într-o familie bună, originară de dincolo de fluviul Ind, şi ar fi vizitat Anglia. Oricum, zvonurile susţin că are puteri supranaturale, iar discipolii săi se numără cu miile. E duşman înverşunat al englezilor şi, pentru a-i goni din ţară, îi cheamă pe hinduşi şi pe musulmani la jihad.

– Şi autorităţile îl lasă?

– Oh, aproape în fiecare zi apare un „profet“ care îndeamnă poporul să se răscoale. Cei mai mulţi sunt arestaţi şi executaţi. Chiar săptămâna trecută a sosit un fachir hindus. A stat aici câteva zile şi se pare că s-ar fi întâlnit cu cipaii, însă, când poliţia a început să se alarmeze, el plecase deja spre nord. În privinţa lui Ahmadullah Shah, guvernul ezită: e respectat de oameni ca un sfânt şi englezii se tem ca arestarea lui să nu stârnească tulburări. Dar cât o să-i mai poată tolera cuvântările înflăcărate?

…Câtă forţă în privirea lui…

Hazrat Mahal e profund impresionată. Intuiţia îi spune că într-o bună zi îl va revedea pe acest bărbat şi că destinele lor vor fi strâns legate.

Capitolul 10

În dimineaţa aceasta, Mammoo intră agitat în odaia stăpânei sale: în tot oraşul nu se vorbeşte decât despre zvonul de la Dum Dum! La depozitul de muniţie al garnizoanei se pare că s-ar fi adus noi cartuşe unse cu untură de porc, interzisă musulmanilor, şi cu seu de vită, animal sacru pentru hinduşi. Cartuşele trebuiau desfăcute cu dinţii, folosirea lor îi cobora pe hinduşi la statutul de paria şi îi întina pe vecie pe musulmani.

– Un muncitor de la cartuşerie a dat totul în vileag. Un cipai din casta brahmanilor a refuzat să-i dea să bea apă din urciorul său şi atunci muncitorul i-a zis batjocoritor: „Nu mai fi aşa mândru, în curând o să vă pierdeţi cu toţii casta, fiindcă englezii au pus grăsime spurcată în noile cartuşe!“

– Care cartuşe? se interesează Hazrat Mahal, care abia deosebeşte o puşcă de un revolver.

– Cele pentru puştile Lee Enfield, cu care armata va fi echipată nu peste mult timp. Sunt mai precise decât vechile Brown Bess şi bat până la opt sute de metri în loc de două sute. Însă, cu astfel de cartuşe, cipaii nu le vor accepta niciodată! Vestea a făcut turul garnizoanelor şi toţi sunt neliniştiţi, mai ales hinduşii din castele superioare, brahmană şi rajput, grosul armatei Bengalului. De altfel, ei îi bănuiesc de mult pe englezi că vor să-i convertească.

– Ridicol! Sunt doar câţiva misionari…

– Greşiţi, Hozur, misionarii sosesc în număr tot mai mare, plus că unii ofiţeri nu se sfiesc să-şi propovăduiască religia.

Hazrat Mahal clatină din cap, cu îndoială:

– Povestea asta cu cartuşele e tare ciudată. De obicei, englezii sunt prea vicleni ca să rănească sentimentele religioase ale soldaţilor.

Totuşi, populaţia nu mai are încredere. E încă sub impresia dispoziţiei unui anume domn Edmond, adresată de curând responsabililor companiei, prin care le recomandă să-i convertească pe toţi indienii la „adevărata Credinţă“, întrucât Indiile se află sub dominaţie creştină. Scrisoarea fiind expediată din Calcutta, se şoptea că vine chiar din biroul Guvernatorului, fapt pe care acesta îl nega ferm. Fără a reuşi să convingă.

Câteva zile mai târziu, un alt zvon a confirmat „planurile diabolice ale străinilor“: în făina distribuită soldaţilor ar fi fost adăugată făină din oase de porc şi de vacă. Furioşi, cipaii aruncaseră încărcături întregi de făină în apele fluviului.

– Deşi ofiţerii lor jură că nu sunt decât minciuni, oamenii s-au aprins, raportează Mammoo. Se pare că nişte emisari misterioşi au sosit la Lucknow şi că în fiecare noapte ţin întruniri secrete în cazărmi.

…Întruniri secrete? Să fie în sfârşit o conspiraţie împotriva ocupanţilor?

– Chiar diseară te vei duce la o astfel de întrunire, îi porunceşte tânăra eunucului, şi apoi îmi vei povesti cuvânt cu cuvânt ce s-a discutat. Dar ai grijă să nu afle cine eşti.

E noapte şi luna sclipeşte palid deasupra taberei, în vreme ce umbre tăcute alunecă pe zidurile cazărmii. Una câte una se alătură grupului de soldaţi aşezaţi în jurul focului, sorbind ceai şi fumând *chillum* [42] . Spre deosebire de cum se întâmplă la obişnuitele reuniuni zgomotoase şi vesele, astă-seară fiecare tace, dus pe gânduri.

Se aude trosnetul unei ramuri şi un bărbat ridică imediat capul. „Atenţie! A venit!“ le şopteşte celorlalţi.

O siluetă înaltă se apropie, purtând uniforma cipailor, dar având ca semn distinctiv insigna Regimentului 19 infanterie, staţionat la Berhampur, la vreo cinci sute de mile est de Lucknow. Cu mâna la inimă, bărbaţii îl salută, apoi se grăbesc să-l întâmpine pe călător, întinzând jos o pătură ca să aibă pe ce să stea, oferindu-i o băutură caldă şi câteva *chapati*, pe care acesta le mănâncă lacom, căci, recunoaşte el, n-a pus nimic în gură din ajun.

– De două săptămâni am plecat din Berhampur şi am vizitat deja şase baze militare, însă merg doar noaptea, întrucât, dacă englezii ar pune mâna pe mine, deşi nu bănuiesc ce misiune am, m-ar executa ca pe un dezertor. Şi continuă, uitându-se ţintă la interlocutorii săi: Înainte de a vă dezvălui motivul vizitei mele, vă cer să vă daţi cuvântul că tot ce discutăm aici va rămâne secret.

Mai bine de două ore, bărbatul le vorbeşte despre nemulţumirea soldaţilor şi a oamenilor din tot nordul ţării faţă de aceşti străini care se poartă ca nişte stăpâni, detronează suverani şi brutalizează o populaţie pe care o dispreţuiesc.

Chiar şi pe noi, cipaii, vârful de lance al armatei lor, care am cucerit pentru ei teritorii uriaşe, fără de care ar fi rămas o măruntă companie de negustori, ne tratează ca pe nişte sclavi! Oricât de eroic ne-am lupta, oricât de multe ar fi izbânzile noastre, niciodată nu vom putea dobândi rangul de ofiţer, în vreme ce un tinerel abia sosit din Anglia este numaidecât promovat la comandă. Pentru că e alb, iar noi nu suntem în ochii lor decât nişte băştinaşi, nişte negri! Pentru prima dată în istoria noastră, suntem trataţi ca inferiori la noi acasă!

Împrejurul bărbatului oamenii încuviinţează, au şi ei multe pe suflet: provenind cu toţii din caste superioare sau din familii onorabile, sunt obişnuiţi să fie respectaţi şi suportă cu atât mai greu bădărănia şi aroganţa noilor ofiţeri.

– Iar acum, pentru a ne controla mai bine, încearcă să ne convertească, adaugă mesagerul.

Într-adevăr, de douăzeci de ani, responsabilii politici şi militari se străduiesc să-i atragă pe locuitori spre credinţa protestantă şi ponegresc făţiş practicile lor religioase. Sub diverse pretexte, sute de temple hinduse, moschei, *madrassas* [43] şi sanctuare sufite au fost închise, ba chiar distruse.

– Lângă satul meu au confiscat pământuri aparţinând moscheii, ca să construiască o biserică! bombăne un cipai.

– Cel mai grav e că încearcă să întemniţeze spiritul copiilor noştri, continuă mesagerul. Închipuiţi-vă că începuseră pe furiș să le predea Biblia elevilor de la marele colegiu laic din Delhi. Până când, cu ocazia convertirii răsunătoare a unui profesor, familiile şi-au dat seama ce se petrece şi şi-au retras imediat odraslele. Însă în alte şcoli guvernamentale fac ce vor.

Bărbaţii îşi încleştează pumnii. Aceste atingeri aduse religiei lor sunt atingeri aduse onoarei şi nu le pot tolera.

– Câtă vreme luptam cu statele vecine, nu aveam necazuri, rosteşte un bătrân cipai, fiindcă dintotdeauna principatele s-au luptat între ele. Dar astăzi propriul nostru stat e anexat şi noi suntem în slujba ocupantului. E ca şi cum i-am fi trădat pe ai noştri, ca şi cum ne-am fi trădat pe noi înşine. Când ne întoarcem în satele noastre simţim reproşul mut al oamenilor, mai ales că, odată cu noile reforme, situţia s-a înrăutăţit, preţul grâului şi cel al porumbului aproape s-au dublat şi foametea ameninţă.

– Trebuie să acţionăm, dar cum?

Mesagerul le face semn să tacă.

– O să aflaţi curând. Comitetul nostru pentru apărarea religiei hinduse şi a religiei musulmane a stabilit legături în toată jumătatea de nord a ţării. Necredincioşii vor să pună stăpânire pe conştiinţele noastre ca să ne domine mai uşor. Nu-i vom lăsa. Voi sunteţi avangarda, discutaţi cu camarazii voştri. În scurtă vreme, toţi cipaii se vor răzvrăti pentru a-i alunga pe străini. Atenţie, însă! Nu dezvăluiţi secretul înainte ca semnalul revoltei generale să fie dat. Ca să izbândim trebuie să-i luăm pe englezi prin surprindere. Peste puţin timp, veţi primi un semn care vă va avertiza să staţi pregătiţi şi…

Cuvintele îi sunt întrerupte de un strănut. Cipaii sar numaidecât şi îndărătul perdelei de arbori prind un bărbat mărunţel care se zbate ca un diavol.

– Un spion! A auzit tot! Trebuie să-l ucidem! strigă soldaţii, împingându-l spre mesager, pe când omul, nespus de îngrozit, încearcă să protesteze.

– Nu spionam, sunt servitorul unei persoane foarte importante.

– Nu spionai! Şi-atunci, de ce trăgeai cu urechea?

– Mă plimbam, am auzit glasuri şi…

O pereche răsunătoare de palme îl întrerupe.

– Dacă ţii la viaţa ta, răspunde imediat: cine e stăpânul tău?

– Stăpânul… stăpâna mea…? Una dintre soţiile regelui nostru, bălmăjeşte Mammoo.

– Cum o cheamă?

Eunucul şovăie, însă este în joc viaţa lui, aşa că o să-şi încalce promisiunea.

– *Begum* Hazrat Mahal, a patra soţie.

În jurul eunucului, soldaţii bodogănesc.

– Minte! Englezii l-au trimis!

Mammoo a pălit, cum să-şi dovedească sinceritatea? Nu găseşte decât o soluţie.

– Trimiteţi un om la palat ca să-mi verifice spusele!

Nici nu cutează să-şi imagineze furia stăpânei sale, care i-a poruncit să păstreze secretul, dar nu are de ales: oamenii ăştia l-ar tortura până la moarte, fără să stea pe gânduri.

Mesagerul e nedumerit la culme.

– De ce ar interesa-o pe o soţie a suveranului întrunirile noastre?

– Pe stăpâna mea o interesează tot ce poate să-i afecteze pe uzurpatori şi să ni-l aducă înapoi pe regele nostru mult iubit, rosteşte cu solemnitate Mammoo, regăsindu-şi cât de cât semeţia. Îi scrie în fiecare săptămână Maiestăţii Sale pentru a-i povesti ce se întâmplă aici.

Trece sub tăcere faptul că scrisorile nu primesc răspuns, că, fără îndoială, nici nu ajung. Conspiratorii trebuie să creadă că *begum* are influenţă asupra regelui, că le poate fi o aliată importantă şi el însuşi, prin urmare, trebuie cruţat.

– Această *begum*… Hazrat Mahal… are vreun fiu? îl descoase mesagerul gânditor.

– Da, prinţul Birjis Qadar. Are doar unsprezece ani, însă e neaşteptat de matur pentru vârsta lui.

– Bine, o să te trimitem la palat însoţit de doi soldaţi, ca să verifice toate astea. Dacă încerci să fugi, o să te împuşte pe loc. În schimb, dacă ai spus adevărul, îţi voi încredinţa un bilet pe care să-l înmânezi stăpânei tale.

Spre marea uimire a lui Mammoo, Hazrat Mahal nu s-a supărat. Întinsă pe divan, cu un zâmbet de triumf pe buze, citeşte şi reciteşte biletul trimis de mesagerul din Berhampur. Ceea ce spera ea de un an e pe cale să prindă contur şi nu-şi poate stăpâni exaltarea:

– Uite, Mammoo, ce crezi? îl întreabă pe eunuc, întinzându-i scrisoarea.

Hozur,

Se apropie evenimente importante. Fiţi pregătită. Contăm pe rudele Maiestăţii Sale.

Un grup de cipai credincioşi regelui lor

– Ce zici? Ce-ar trebui să fac?

– Nimic, doar să aşteptaţi.

– Să aştept, mereu să aştept!

Hazrat Mahal îşi dă ochii peste cap, exasperată.

– Noi, femeile, ne petrecem viaţa aşteptând până când nu mai avem nimic de aşteptat. De data asta e altfel, nu vezi? Poporul e gata să lupte împotriva angrezilor. Desigur, armele lor sunt mai bune decât ale noastre, dar îi vom alunga! Nu s-a întâmplat niciodată în lume ca un ocupant să reziste într-o ţară care nu-l vrea. Oricât de puternic ar fi!

Tânăra femeie s-a ridicat şi se plimbă agitată prin cameră.

– După spusele mesagerului, în afară de indienii *sikh* [44] , toată oastea, de la Calcutta la Delhi, adică o sută douăzeci de mii de cipai, e gata să se răzvrătească! Crezi că regele se află în spatele acestui complot?

– Trebuie să fi fost informat, însă până nu va primi un răspuns din partea reginei Victoria, mă gândesc că nu va face nicio mişcare. De ce s-ar bate, dacă e posibil să obţină satisfacţie prin negociere? Aşa i-a răspuns acum câteva luni rajahului Jai Lal, care îi oferise sprijinul *taluqdar*-ilor pentru a se împotrivi anexării.

– Mă întreb dacă rajahul ştie despre toate astea, şopteşte Hazrat Mahal gânditoare.

– Nu încape îndoială. E militar şi întotdeauna a avut legături cu cipaii. Nu m-ar mira să fie direct implicat.

– Încearcă să afli. Vreo veste de la Londra?

– Opinia publică e de partea noastră, fiindcă presa, informată de maiorul Bird, a scris despre

minciunile şi trădările companiei. În Camera Lorzilor au fost dezbateri aprinse. Lordul Hastings a cerut chiar chemarea Rezidentului: „Dificultăţile pe care le întâmpinăm decurg în întregime din atitudinea noastră“, a declarat. „Dacă anexarea statului Awadh e confirmată, văzând că nu mai pot avea încredere în cuvântul nostru, suveranii indieni ne vor deveni din prieteni duşmani“*. Simţind că vântul începe să bată din altă direcţie, conducerea Companiei Indiilor i-a primit, în sfârşit, cu toate onorurile pe prinţul moştenitor şi pe fratele regelui. Le-a propus compensaţii enorme, dar a refuzat să discute despre anexarea statului Awadh, pretinzând că a acţionat din ordinul guvernului.

– O minciună în plus, desigur! Singura care poate să rezolve problema e regina Victoria. Se împlinesc şase luni de când Rajmata se află la Londra, de ce nu a obţinut, încă, o audienţă?

– I s-a promis, dar audienţa e amânată de la o săptămână la alta, sub diverse pretexte: ba că regina nu e la Londra, ba că e prea obosită, ba că are mult de lucru. Probabil că toată povestea asta o pune în încurcătură: îi e greu să dezaprobe faptele Companiei Indiilor, care a adus Coroanei atâtea bogăţii, dar nici nu poate să aprobe o nedreptate. Cred că încă nu s-a hotărât ce atitudine să ia, aşa că trage de timp.

Peste câteva săptămâni, misterioase *chapati* îşi fac apariţia în nordul şi în centrul Indiilor. Câte şase astfel de lipii – pâinea tradiţională indiană – sunt lăsate noaptea la paznicul satului, cu ordin să le împartă în şase sate învecinate care, la rândul lor, trebuie să coacă şase *chapati* şi să le împartă în şase sate apropiate şi tot aşa. În mai puţin de trei săptămâni, până şi cel mai neînsemnat cătun a primit pâinile şi, deşi fiecare om se întreabă ce înseamnă ele exact, toţi bănuiesc că sunt semnalul unor mari evenimente.

Administraţia britanică a încercat să afle originea şi sensul fenomenului. În zadar. Speculaţiile nu întârzie să ofere explicaţii: de la o simplă glumă la un eventual complot, fără a uita posibilitatea ca pâinile să reprezinte un talisman popular împotriva holerei care face ravagii.

La porunca stăpânei sale, Mammoo străbate oraşul căutând mai multe lămuriri, dar degeaba. În disperare de cauză, se aventurează în Chowq, până la casa lui Amman şi Imaman. Odinioară era locul cel mai bine informat din Lucknow, poate că şi astăzi tot de aici va afla ceva.

Cele două matroane lipsesc şi Mammoo dă să plece, când Nuran, femeia găzduită de Amman şi Imaman, intră în vorbă cu el:

– Eu ştiu ce este cu aceste *chapati*, dar nu-i voi spune decât stăpânei tale.

– Cum poţi tu, o ţărancă, să ştii ceva ce nimeni din oraş nu ştie? Vrei doar să ajungi la palat, o repede Mammoo, pierzându-şi răbdarea.

– Cum vrei, însă *begum* o să fie nemulţumită, i-o întoarce femeia.

– De unde ai aşa-zisele informaţii?

– Îţi repet că nu-i voi spune decât lui *begum*.

– Bine, te duc la ea, dar, dacă m-ai înşelat, o să fii biciuită. Mai vrei să mergi?

Drept răspuns, Nuran ridică din umeri şi, săltându-se în picioare, îşi îmbracă repede *burqa*.

După-amiaza târziu salonul e cufundat în penumbră. Hazrat Mahal a ușuit toţi servitorii, chiar şi pe Mammoo, care a ieşit bodogănind că stăpâna sa greşeşte având încredere în această ţărancă.

Aruncând o privire peste umăr, de parcă s-ar fi temut să nu fie auzită, femeia şopteşte pe nerăsuflate:

– Hozur, fiţi pregătită, împărţirea de *chapati* anunţă marea revoltă.

– Ce revoltă? Şi cum de ştii tu?

Din instinct, Hazrat Mahal şi-a coborât şi ea vocea.

– Bunica mea era de fel din Madras şi îmi povestea adesea despre răscoala de la Vellore, care a avut loc în copilăria ei. Îmi spunea că totul a început cu împărţirea misterioasă de *chapati* şi, la fel ca azi, nimeni nu ştia ce înseamnă ele, dar că lucruri importante urma să se petreacă.

– Şi ce s-a petrecut?

– Ofiţerii englezi voiau să-i silească pe cipai să renunţe la însemnele lor religioase, poate voiau

chiar să-i convertească. Neputând să se revolte pe faţă, oamenii s-au organizat în secret şi, într-o noapte, i-au măcelărit pe ofiţeri şi o parte din soldaţi, în timp ce dormeau.

Hazrat Mahal îşi stăpâneşte un fior.

…În prezent se împart chapati *pe o treime din teritoriul Indiilor. Cu alte cuvinte, se pregătesc revolte nu doar în Awadh, ci şi în Bengal, Bihar, Delhi, în tot nordul ţării?…*

La acest gând, i se face frică, deşi de ani întregi nu are decât o dorinţă: să scape de ocupanţi. Dar, acum, când revolta generală stă să înceapă, e descumpănită.

…Compatrioţii noştri sunt, oare, în stare să ţină piept armatei britanice, cea mai puternică armată din Asia?…

Simţul practic al lui Nuran o readuce cu picioarele pe pământ.

– Oricum, e treaba bărbaţilor. Dacă ei hotărăsc să lupte, noi nu putem face nimic. Dar ţineam să vă previn, fiindcă deunăzi aţi fost bună cu mine. M-am gândit că poate vreţi să vă protejaţi fiul şi să părăsiţi Lucknow pentru un loc mai liniştit.

Hazrat Mahal se încordează. Să fugă? Sugestia îi răneşte orgoliul.

– Nu uita că fiul meu e prinţ, iar eu sunt soţia suveranului exilat. Nici nu intră în discuţie să ne părăsim poporul. Locul nostru e aici.

Capitolul 11

Săptămânile următoare aduc veşti neliniştitoare sau entuziasmante. La 17 februarie, *maulvi* Ahmadullah Shah este arestat în oraşul vecin Fayzabad, în timp ce îndeamnă mulţimea să se răzvrătească împotriva străinilor.

– *Maulvi* al Domniei Voastre nu s-a dat bătut cu una, cu două, toată lumea vorbeşte despre curajul său, îi raportează Mammoo stăpânei sale.

– *Maulvi* al meu?

– Da, cel pe care l-am întâlnit când ne-am întors din Chowq şi despre care mi-aţi spus că v-a fulgerat cu privirea prin perdelele groase ale palanchinului.

Într-adevăr, Hazrat Mahal n-a uitat privirea aceea.

– Ce s-a întâmplat?

– Englezii ezitau să-l aresteze, atât e de iubit. Mai întâi, ofiţerul le-a cerut lui şi discipolilor săi să renunţe la arme, care aveau să le fie înapoiate când vor părăsi oraşul. El a răspuns dispreţuitor că va părăsi oraşul atunci când va dori, apoi i-a întors spatele ofiţerului. Întrucât oamenii lui deveneau ameninţători, englezii au preferat să plece, însă a doua zi, seara, au revenit pregătiţi. *Maulvi* şi discipolii s-au luptat cu vitejie, dar până la urmă a fost rănit şi luat prizonier.

– Ce prostie! Fac din el un martir, un simbol al unirii forţelor, mai puternic acum decât dacă rămânea liber! Albii cred că totul se rezolvă prin forţă, nu încearcă să înţeleagă punctul de vedere al celuilalt, cu atât mai puţin să discute. Rezultatul: toţi îi urăsc. Într-o bună zi vor plăti: popoarele asuprite nu le vor arăta pic de milă.

Peste câteva zile vine vestea că la Berhampur, la nord de Calcutta, Regimentul 19 infanterie s-a revoltat şi a refuzat să folosească noile cartuşe. La jumătatea lunii martie, răzmeriţa ajunge la depozitul de arme din Ambala, unde mai multe detaşamente şi un regiment s-au strâns pentru a învăţa să mânuiască noua puşcă. În sfârşit, pe 29 martie, la Barrackpore, un cipai din casta brahmană, Mangal Pande, trage într-un ofiţer britanic şi răneşte un altul cu sabia, strigând la camarazii lui să se ridice la luptă pentru a-şi apăra religia. Imobilizat, în cele din urmă, va fi spânzurat câteva zile mai târziu, la fel ca sergentul indian care a refuzat să-l

aresteze.

În societatea britanică domneşte o imensă stupefacţie: e prima oară, în decurs de aproape un secol, când unul dintre „fidelii cipai“ îndrăzneşte să-şi atace superiorii. Pentru a explica „fapta nemaiîntâlnită“ se spune că Mangal Pande se afla sub efectul unui drog, însă ce nimeni nu reuşeşte să înţeleagă este de ce niciunul dintre ceilalţi douăzeci de cipai prezenţi n-a sărit să-i apere pe ofiţeri.

Guvernatorul general, Lordul Canning, decide că povestea cu cartuşele a durat destul, că s-au dat toate asigurările necesare şi că a mai face multe concesii ar fi un semn de slăbiciune. La scurt timp după ce ordinul definitiv este adus la cunoştinţa tuturor, incendii misterioase izbucnesc în mare parte din clădirile guvernamentale şi în bungalowurile ofiţerilor de la garnizoana Ambala, însă toate eforturile de a-i descoperi pe vinovaţi se lovesc de muţenia soldaţilor.

Veştile despre răzmeriţă se răspândesc iute şi la Lucknow, cipaii încep să se agite. Gestul pripit al doctorului Wells, medic al Regimentului 48, care, la infirmerie, a băut un medicament direct din sticlă, e considerat o provocare: oamenii vor refuza să mai fie trataţi, de teamă să nu se spurce şi să devină paria. Peste câteva zile, bungalowul doctorului Wells ia foc. Toţi ştiu că soldaţii din Regimentul 48 sunt răspunzători, însă faptul nu va putea fi niciodată dovedit.

În această atmosferă de mare fierbere, la sfârşitul lunii martie, soseşte la Lucknow noul înalt comisar. Sir Henry Lawrence vine de la Punjab, unde, cu diplomaţie şi graţie unei politici de reforme înţelepte, a restabilit pacea şi a câştigat în asemenea măsură încrederea populaţiei, încât i s-a spus „regele din Punjab“.

Înalt şi slab, cu faţa prelungă, încadrată de o barbă căruntă, acest om al datoriei, care dispreţuieşte compromisurile, seamănă cu un profet din *Vechiul Testament*. Născut la Ceylan, al patrulea fiu al unui ofiţer britanic, îi cunoaşte bine pe indieni şi îi apreciază. De aceea, Lordul Canning a socotit că el ar fi cel mai potrivit să îndrepte o situaţie grav compromisă de brutalitatea şi lipsa de tact ale lui Coverley Jackson.

Abia sosit, Lawrence îi scrie Guvernatorului general:

Observ priviri pline de ură atunci când mă plimb, nemulţumirea populaţiei este

profundă. Am anunţat imediat că misiunea mea e să repar greşelile făcute în ultimul an. Pentru a încerca să calmez spiritele, am interzis să se demoleze orice, mai ales clădiri religioase, fără să fiu informat. Mâine, voi da o durbar [45] *în onoarea* taluqdar*-ilor care au fost trataţi foarte dur: unii dintre ei şi-au pierdut jumătate din sate, alţii au pierdut tot*.*

Înmulţind recepţiile şi întrevederile particulare, Sir Heny reuşeşte să-şi atragă, în parte, nobilimea. Adresându-i-se în hindustani [46] şi arătându-i o atenţie cu care nu mai era obişnuită, îi promite să pledeze pentru restituirea pământurilor. Îi primeşte, de asemenea, pe reprezentanţii negustorilor şi ai meșteșugarilor, care aflaseră că noul înalt comisar e un om deschis, cu care se poate vorbi. Însă nu are nici timp, nici mijloace să se ocupe de noul sistem de impozite, care, deși se presupune că e în favoarea ţăranilor, în realitate, îi striveşte. Trebuie să rezolve o problemă mai urgentă: nemulţumirea care, de la zi la zi, creşte printre cipai.

În după-amiaza aceasta, pentru prima dată, o delegaţie a lor a cerut să fie primită şi Sir Henry i-a poftit pe cei câţiva ofiţeri prezenţi să asculte discuţia din salonul alăturat.

Sunt şase bătrâni cipai, arătând impecabil în tunica lor roşie, şase dintre acei soldaţi devotaţi pe care Lawrence, de treizeci de ani de când trăieşte în Indii, îi cunoaşte bine şi ale căror curaj şi fidelitate le-a apreciat în nenumărate ocazii.

– Hai, prieteni, intraţi!

Încurajează cu un gest micul grup intimidat, care se îngrămădeşte înaintea uşii: „Intraţi!“

Unul câte unul, soldaţii pătrund în fumoar. Pocnind din călcâie, îl salută pe Rezident şi încremenesc în poziţie de drepţi. Adâncit în fotoliul său de piele, Sir Henry le face semn să se aşeze. E contrar uzanţelor, dar vrea să le dea toată atenţia acestor veterani care, cu siguranţă, în ciuda celor mai tineri, au luat dificila hotărâre de a veni să-i vorbească.

După cum se aştepta, bărbaţii refuză – în veci nu i-ar trece prin minte unui cipai să încalce astfel ierarhia –, însă gestul îi impresionează.

– Vă mulţumim pentru bunătatea voastră, sahib, rosteşte cel care pare şeful – un bărbat de vreo şaizeci de ani, cu faţa brăzdată de cicatrice, dar drept ca un *I*. Sunteţi ca un părinte pentru noi, vă datorăm respect, niciodată nu ne vom aşeza în faţa Domniei Voastre!

– Prea bine, vitejii mei. Spuneţi, ce vă aduce la mine?

– Lucruri grave, Excelenţă. De la începutul anului, mai ales de când cu răzmeriţele de la Berhampur şi Barrackpore, regimentele noastre sunt în fierbere şi, în pofida străduaniilor celor mai bătrâni dintre noi, sunt cu neputinţă de potolit. Am încercat să stăm de vorbă cu ofiţerii noştri, dar ei zic că nu au timp să asculte bodogănelile noastre. Atunci, ne-am gândit că poate Excelenţa Voastră, care aveţi faima de om înţelept şi îngăduitor…

– Banii sunt problema? Şapte rupii pe lună, aceeaşi soldă de cincizeci de ani, deşi preţul grânelor s-a dublat, e cam puţin, recunosc. De altfel, am şi discutat cu Guvernatorul general, care mi-a promis că se va gândi.

– Vă suntem foarte recunoscători, Sahib, dar nu-i vorba doar despre asta, nu-i vorba nici despre lipsa promovării, deşi e greu pentru un soldat bătrân să fie insultat de un tânăr ofiţer, abia venit din Anglia şi care… Cipaiul ezită. Mă rog, care nu cunoaşte foarte bine obiceiurile ţării.

Sir Henry încuviinţează din cap.

…Nişte tinerei care nu cunosc nimic şi dau ordine în stânga şi-n dreapta! E o ruşine şi i-am prevenit pe superiori că, dacă nu dăm atenţie lucrurilor de felul acesta, ne vom îndrepta spre dezastru…

Se fereşte să spună ceva, însă tăcerea lui îl încurajează pe un alt bătrân cipai:

– Pe vremuri era altfel. *Sahib*-ii erau apropiaţi de soldaţi, ne luau la vânătoare cu ei, iar când aduceau dansatoare ca să dea un spectacol la regiment ne invitau şi pe noi. Exista chiar un ofiţer căruia îi spuneam „luptătorul“, fiindcă avea obiceiul să se alăture oamenilor săi pe câmpul de bătălie! Îi iubeam pe *sahib*-i pentru că ne tratau ca pe copiii lor. Acum ne dispreţuiesc, nu se amestecă niciodată printre noi, iar când îi nemulţumeşte ceva ne copleşesc cu ocări. De multe ori, fiindcă nu înţeleg ce încercăm să le spunem, ne trimit înaintea Curţii Marţiale, pentru insolenţă, deşi noi am vrut doar să ne justificăm!

În jurul său, ceilalţi cipai încuviinţează, însă primul dintre ei care vorbise îi întrerupe, pierzându-şi răbdarea:

– Nu ca să ne plângem am venit aici, Sahib, pentru Domnia Voastră putem sacrifica totul, în afară de…

Glasul i se frânge, ochii i se umplu de lacrimi.

Mişcat, Sir Henry se ridică şi-l apucă de umăr.

– Haide, prietene, spune!

– Putem accepta tot, dar… nu putem renunţa la religia noastră, șoptește bătrânul cipai suspinând.

– Dar cine vă cere să renunţaţi la religia voastră?

Toţi încep să vorbească deodată: noile cartuşe cu grăsime de porc sau de vacă, făina amestecată cu făină din oasele animalelor interzise. Degeaba repetă Sir Henry că sunt doar nişte minciuni răspândite pentru a stârni tulburări, nu reuşeşte să-i convingă. Chiar dacă respectivele cartuşe nu sunt spurcate cu grăsimi impure, recunosc într-un târziu cipaii, acum toată lumea crede că sunt:

– Dacă le-am folosi, familia noastră şi satul întreg ne-ar respinge de teamă că, atingându-ne, vor deveni şi ei paria. Am fi nişte ciumaţi, condamnaţi pe viaţă să trăim singuri.

– Sau să devenim creştini, sugerează unul dintre ei.

Pentru Sir Henry asta-i culmea.

– Şi să devii creştin e o nenorocire atât de mare? exclamă ofensat.

Apoi, dându-şi seama că prin aceste cuvinte le confirmă temerile, se grăbeşte să adauge:

– Niciodată nu convertim prin forţă sau şiretlicuri, fiecare alege în deplină libertate!

Abia a rostit aceste cuvinte, că îi vin în minte Inchiziţia, persecuţiile împotriva indienilor din America, războaiele religioase din Franţa… Noroc că nu există nicio şansă ca nişte simpli cipai să fi auzit de ele!

– Şi-atunci, obiectează un bărbat, de ce se învaţă despre creştinism în şcolile de stat? Şi de ce să transformi sanctuarul Qadam Rasul, ce adăpostea urma piciorului Profetului, în depozit de muniţie?

– S-au făcut greşeli, recunoaşte Sir Henry, şi mă aflu aici ca să le îndrept. Vă dau cuvântul meu că de acum încolo nicio clădire, mai ales religioasă, nu va fi demolată fără autorizaţia mea. Cât despre noile cartuşe, am o veste bună să vă dau. Ţinând cont de temerile cipailor şi ale familiilor lor, Guvernatorul general a ordonat să nu mai fie decapsulate cu dinţii, ci cu mâna. Aşa nu vor mai exista probleme. Bine, vitejii mei! încheie apoi, ridicându-se. Sper că sunteţi liniştiţi acum. Şi nu vă feriţi ca, la nevoie, să veniţi la mine. Întotdeauna voi fi aici pentru voi.

Cu nesfârşite mulţumiri şi saluturi, cipaii îşi iau la revedere. Amabilitatea lui Sir Henry le-a mers la inimă – pentru comandanţi ca el, sunt gata să-şi dea şi viaţa. Însă nu sunt mai liniştiţi decât la venire.

– Dacă au schimbat regula pentru cartuşe înseamnă că au grăsime impură, îşi dă cu părerea unul dintre ei. Altfel, de ce ar fi făcut-o?

– Adevărat! Oricum, chiar şi atingând grăsimea impură cu mâna ne spurcăm şi ne pierdem casta.

Ce să facă? Vor fi împinşi, fără voia lor, să se revolte?

– Ce obrăznicie! Cum îndrăznesc să-şi critice superiorii?

– Vă admir răbdarea, Sir Henry! Eu, unul, ordonam să fie biciuiţi!

Cei câţiva ofiţeri care au ascultat discuţia din salonul vecin îşi ascund cu greu enervarea împotriva Rezidentului, care în faţa unor subalterni ar fi trebuit măcar să le ia partea.

Cu mişcări lente, Sir Henry se aşază la loc, îşi aprinde trabucul şi, adâncindu-se comod în fotoliu, îi fixează cu privirea sa rece.

– I-am lăsat să vorbească, domnilor, pentru că spuneau adevărul. De douăzeci de ani, am ocazia să văd cum se strică relaţiile dintre ofiţeri şi soldaţi şi, în general, dintre noi, britanicii, şi populaţie. Dacă vreţi ca oamenii să vă respecte, fiţi respectuoşi cu ei, în loc să vă înfuriaţi şi să-i insultaţi. Credeţi că, după victoria noastră militară în Punjab, am reuşit să câştig devotamentul oamenilor cu biciul şi cu înjurături? Nu, ci ascultându-i, căutând să le înţeleg problemele şi să le rezolv eficient şi corect. Se răsuceşte pentru a lua un document. Aş vrea să vă citesc ce i-am scris ieri Guvernatorului general, Lordul Canning, care m-a întrebat cum să

pună capăt nemulţumirii ce se răspândeşte în garnizoane: „Dincolo de problema cartuşelor, câtă vreme vom refuza să recunoaștem că băştinaşii, în special soldaţii băştinaşi, au aceleaşi sentimente, aceleaşi ambiţii, aceeaşi înţelegere a propriilor capacităţi ca şi noi, nu vom fi niciodată în siguranţă“. Chiar e prea mult, domnilor, dacă vă cer să vă puneţi o clipă în locul indienilor? Sunt oameni sentimentali de la care poţi obţine orice, dacă eşti politicos şi îi tratezi ca pe nişte fiinţe umane, în loc să-i umilim cu superioritatea noastră de occidentali!

– Să fim serioşi, Sir Henry! Cum să discuţi cu astfel de încăpăţânaţi? Povestea cu cartuşele e pură născocire!

– Nu chiar! După informaţiile mele, unii fabricanţi locali ar fi înlocuit, într-adevăr, seul de oaie cu untură de porc şi seu de vită, mult mai ieftine. N-au făcut-o din motive religioase, ci ca să iasă în câştig! Însă cipaii sunt cu atât mai bănuitori, cu cât mulţi ofiţeri dau dovadă de prea mare zel şi încearcă să-şi convertească soldaţii.

– Şi de ce nu? Convertirea indienilor nu numai că i-ar scoate din mizerie şi din păcat, dar i-ar învăţa care sunt binefacerile unei societăţi bine rânduite!

– Să spunem mai degrabă, precum Charles Grant, un fost director al Companiei Indiilor, că „dacă-i convertim pe indieni le vom îmbunătăţi moralitatea, dar acest lucru va servi, deopotrivă, planului iniţial al venirii noastre în Indii, extinderea comerţului nostru“*. Cel puţin el avea meritul de a fi sincer! Cât despre moralitate, mă tem că pentru indieni, noi nu suntem deloc nişte modele, cu obiceiul nostru de a bea şi a înjura, de a lua bani cu împrumut fără a-i mai înapoia şi, mai ales, de a nu respecta tratatele, cum s-a întâmplat chiar aici, când am anexat Awadh. Mi-e teamă, domnilor, că, dacă vom continua aşa, riscăm să pierdem Indiile.

Capitolul 12

Zenana e în fierbere astăzi. S-a aflat despre sosirea cu mare alai a lui Nana sahib, fiul adoptiv şi moştenitorul lui „Peishwa“, fostul suveran al confederaţiei statelor *marathi*, stăpânul Indiilor Apusene. Învins de englezi în 1818, bătrânul suveran fusese exilat la Bithur, la câteva mile de Kanpur [47] , unde şi murise în urmă cu câţiva ani.

Ce căuta aici fiul său? Exceptând evenimentele ieșite din comun – ceremonii religioase sau vreun mare *durbar* –, prinţii se deplasau rar.

Plecat după veşti, un eunuc se întoarce cu ultimele noutăţi:

– Nana sahib a spus administraţiei britanice că face turism.

Informaţia e întâmpinată cu hohote de râs: turism! Ce glumă bună! Doar angrezii fac turism! Oare îşi dau seama că Nana sahib îşi bate joc de ei?

– Mai înainte a vizitat diferite state din nordul ţării, mai ales Jhansi, unde s-a întâlnit cu prietena sa din copilărie, *rani* Lakshmi Bai [48] , explică eunucul.

– Vizite de curtoazie, fără doar şi poate! rosteşte zeflemitor Hazrat Mahal, ridicând din sprâncene.

Îşi aminteşte de impunătorul personaj pe care l-a zărit la o *mushaira* [49] dată de soţul său, regele. Înalt şi vânjos, cu faţa rotundă şi tenul alb, Nana sahib apăruse cu turbanul său plat, prins în manieră *marathi*, încărcat de perle şi diamante şi cu urechile împodobite cu pandantive grele de smarald. Îşi plimbase peste întreaga asistenţă privirea-i arogantă şi Hazrat Mahal ghicise că e un om vanitos şi lipsit de îndrăzneală. Tot ce aflase mai târziu despre el îi întărise prima impresie.

La moartea lui Peishwa, Compania Indiilor refuzase să-l recunoască pe acest fiu adoptiv, căruia îi contestase titlul şi enorma pensie acordată tatălui său. De ani întregi, Nana sahib încerca să schimbe această hotărâre prin linguşeli şi cadouri – susţinea că e cel mai bun prieten al englezilor –, dar zadarnic. În cele din urmă, îşi trimisese omul de încredere, pe Azimullah Khan, la Londra, să-i pledeze cauza în faţa reginei Victoria. În van. Nu fusese nici măcar primit de regină.

– La drept vorbind, *rani* din Jhansi are aceleaşi motive ca și Nana să-i urască pe englezi, comentează o *begum*. Au refuzat să-i recunoască fiul adoptiv, numit moştenitor de rajah, şi, pretextând că statul e lipsit de moştenitori, l-au anexat. Lakshmi Bai a părut că se resemnează, dar am auzit că nu aşteaptă decât ocazia să se răzbune.

– Dar aici cu cine se va întâlni Nana? îl iscodeşte tânăra femeie.

– Mâine trebuie să-i facă o vizită Rezidentului, o lămureşte eunucul, iar azi a fost primit de Jai Lal şi de fraţii săi, care se ocupă să-i organizeze şederea.

Auzind numele lui Jai Lal, Hazrat Mahal a tresărit. Exact cum bănuia ea, această vizită turistică în statele anexate de curând urmăreşte stabilirea de legături sau poate a unui plan de acţiune.

Cu un aer nepăsător, de parcă discuţia n-ar mai interesa-o, se ridică şi se îndreaptă spre apartamentele sale, însă lui Mammoo, care o urmează, îi porunceşte în şoaptă:

– Du-te şi strecoară-te în suita lui Nana sahib, ca şi cum ai fi un servitor al rajahului Jai Lal. Cască bine ochii şi urechile, apoi vino să-mi povesteşti totul, până în cele mai mici amănunte.

În lumina aurie a acestei după-amiezi de aprilie, vizitatorii se înghesuie sub veranda unui *khoti* [50] , unde Nana sahib îşi termină siesta. Au venit să-şi arate respectul faţă de cel pe care-l consideră urmaş legitim al marilor suverani *marathi*, într-o atmosferă ce ar părea lipsită de griji dacă n-ar fi zecile de gărzi ce stau la pândă dincolo de grilajul parcului.

Nu fără greutate Mammoo a reuşit să se strecoare printre cofetarii ce aduc *laddu, burfi, gajar halva* [51] , după care Nana e înnebunit. Odată intrat, îl zăreşte pe rajahul Jai Lal stând de vorbă cu un bărbat zvelt, cu ten măsliniu, îmbrăcat într-o elegantă tunică de mătase albă, brodată cu fir de argint. Eunucul se apropie tiptil, fără ca bărbaţii, prinşi în discuţia lor, să-l observe.

– De ce, scumpul meu Azimullah, v-aţi dus să vă plimbaţi prin tranşeele de la Sevastopol, în loc să vă întoarceţi direct la Londra?

– Voiam să văd cu ochii mei ce se povestea la Istanbul: eşecul armatei britanice în faţa oraşului stăpânit de ruşi, atacurile ei zadarnice, descurajarea statului-major, dezorganizarea şi indisciplina din rândul soldaţilor… Spre marea mea surpriză, mi-am dat seama de slăbiciunile

acestor englezi, pe care noi, aici, îi credem invincibili, neputinţa lor de a-i înfrunta pe ruşi. Iar ruşii… Ah, ce mai războinici! În stare să îndure orice. Am părăsit Sevastopolul cu convingerea că şi noi, dacă ne organizăm…

– Ssst! Ne-ar putea auzi cineva. Şi, coborând vocea, rajahul Jai Lal continuă: E adevărat că v-aţi întâlnit cu agenţi ai ţarului?

– Unul dintre ei m-a căutat când m-am întors la Istanbul. Urmăresc îndeaproape situaţia din Indii şi visează să-i vadă pe englezi plecaţi. Mesagerul lor m-a asigurat că, dacă am reuşi să provocăm o revoltă în ţară şi, mai ales, să cucerim Delhi, ei ar fi gata să ne ofere un important sprijin material şi ne-ar ajuta să-i alungăm pe britanici. Continuăm să corespondăm prin Caşmir, graţie micilor vânzători ambulanţi de migdale şi fructe, care ne poartă mesajele.

– În ceea ce ne priveşte, de la anexarea Awadhului, n-am stat cu mâinile în sân, n-am scăpat niciun prilej să reamintim de profeţia de la Plassey, potrivit căreia britanicii trebuie să părăsească Indiile după o sută de ani de la victoria lor, adică în iunie anul acesta. Ştiţi cât sunt de superstiţioşi compatrioţii noştri: profeţiile înseamnă semne ale cerului şi nici nu se gândesc să le nesocotească. Cât despre povestea cu cartuşele, adevărată sau falsă, a fost ceva nesperat şi am profitat de ea cât s-a putut. Poporul a ajuns la capătul răbdării şi e gata să se ridice la luptă, însă, din păcate, mulţi dintre marii *taluqdar*-i tot mai cred că pot negocia, nu vor să rişte şi să piardă tot.

– În afară de cei care nu mai au nimic de pierdut! *Rani* din Jhansi, care a crescut la Curtea lui Peishwa împreună cu Nana sahib, pe care îl numeşte „frate mai mare“, e gata să ne urmeze. La fel şi prinţii din Nagpur, Satara, Karnataka, Tanjore şi alte state anexate în ultimii ani. Stăpânul meu întreţine o corespondenţă susţinută cu ei. Chiar dacă unii mai stau în cumpănă, sunt convins că ni se vor alătura când va începe revolta şi-şi vor da seama de amploarea ei.

– Data stabilită e tot…?

Cuvintele se pierd într-un şuşotit din care, în pofida strădaniilor sale, Mammoo nu reuşeşte să desluşească nimic. Însă a auzit destul, trebuie să-şi informeze degrabă stăpâna.

Hazrat Mahal a ascultat cu atenţie povestea eunucului. Aşa cum bănuia, refuzul cipailor din Berhampur şi Barrackpore de a se supune ordinelor nu e o întâmplare izolată. Se pregăteşte o revoltă generală. Iar la Lucknow, rajahul Jai Lal este unul dintre principalii instigatori. Dar se poate avea încredere în acest Azimullah, un personaj foarte ciudat?

– Ce ştii despre omul acesta, în afară de faptul că e consilierul favorit al lui Nana?

– Îi place să i se spună Azimullah Khan şi se mândreşte că e „pathan“ din neamul războinic care trăieşte în Afghanistan, ţinutul din nord-vest pe care britanicii, cu toate eforturile lor, n-au reuşit niciodată să-l învingă. În 1842, după patru ani de lupte, au trebuit chiar să se retragă, armata fiind praf: din douăsprezece mii de oameni, abia s-au mai întors câteva zeci. Curajoşi şi vicleni, afganii au o rezistenţă ieşită din comun, nimeni nu i-a supus vreodată şi nici nu va reuşi cineva curând!

– Şi Azimullah?

– După informaţiile pe care am putut să le adun, ar fi sosit la Kanpur pe când era foarte mic, împreună cu mama sa, în timpul foametei din 1837. Angajaţi ca servitori de întemeietorul Misiunii pentru Răspândirea Evangheliei, apoi de succesorul lui, copilul a fost în cele din urmă trimis la şcoală, fiindcă era de o inteligenţă rară. Acolo a învăţat engleza şi franceza, dar au încercat, stăruitor, să-l convertească la creştinism. A fost şi ţinta multor avansuri sexuale şi recunoştinţa faţă de binefăcătorii săi s-a transformat curând în ură. Fiind un om plăcut şi capabil, a găsit de lucru la europeni, la colonelul Ashburnham, unde a rămas până în 1850, când l-au dat afară pentru furt. Acuzaţie de care a încercat zadarnic să se apere. Umilit public, de atunci nutreşte o ură teribilă faţă de societatea engleză.

Aşa a intrat în serviciul lui Nana sahib, pe care îl învăţase cândva engleza, a devenit confidentul său şi principalul consilier. Se zice că prinţul nu ia nicio hotărâre fără să-i ceară părerea. Are o mare influenţă asupra lui.

După eşecul misiunii de la Londra, se pare că s-a convins şi l-a convins şi pe Nana sahib că nu li se va face niciodată dreptate, dar că, dacă prinţii se unesc, vor reuşi să-i învingă pe englezi pe calea armelor.

– Să-l audă Allah! oftează Hazrat Mahal. Apoi adaugă, râzând: În schimb, acest Azimullah nu le detestă pe englezoaice. Am auzit că la Londra era răsfăţatul femeilor…

– S-a bucurat, într-adevăr, de mare succes în societatea înaltă. Trecea drept un prinţ şi, întrucât e chipeş şi politicos, femeile îi cădeau în braţe. A căpătat un mare dispreţ pentru occidentale care, după părerea lui, nu au calităţile femeilor de aici, modestie şi purtări reţinute. Sub aparenţa de om de lume, Azimullah are o morală destul de rigidă şi se pare că şederea în Europa l-a convins de pervertirea din societăţile care se prezintă drept modele de virtute şi, în loc să-l impresioneze, i-a întărit ura.

– Mă miram eu cum de Nana sahib, cunoscut ca om iubitor de plăceri, slab şi nehotărât, are îndrăzneala să conspire. Una peste alta, acest Azimullah îmi este foarte simpatic, pune capăt discuţiei Hazrat Mahal, făcându-i semn eunucului, uluit, că poate să plece.

20 aprilie 1857

Sir Henry Lawrence

Rezident, Lucknow

Către Sir Hugh Wheeler

Rezident, Kanpur

Dragul meu Wheeler,

L-am primit ieri pe prietenul dumneavoastră, prinţul Nana sahib, însoţit de fratele şi de secretarul său, un anume Azimullah. Trebuie să spun că mi-au făcut o impresie foarte proastă, purtându-se cu o aroganţă la limita obrăzniciei. În plus, nu am reuşit să înţeleg motivul călătoriei lor la Lucknow, turismul părându-mi o scuză jalnică. Trebuia să vină astă-seară la mine să cinăm, însă au contramandat în ultimul moment, pretextând că treburi urgente îi cheamă la Kanpur.

*Având în vedere problemele actuale, aş îndrăzni să vă sfătuiesc să nu aveţi deloc încredere în acest personaj.**

Sperând că atât familia, cât şi dumneavoastră sunteţi bine, vă transmit cele mai bune gânduri.

Lawrence

Sir Hugh Wheeler

Către Sir Henry Lawrence

25 aprilie 1857

Dragul meu Lawrence,

Vă mulţumesc pentru grijă. Ştiu că prinţul are darul de a te zăpăci uneori, dar pot să vă asigur că e cel mai bun prieten al englezilor. Ne-a dovedit-o în nenumărate ocazii. De curând, a propus să ne pună la dispoziţie o parte din oamenii săi, în caz de tulburări, şi chiar s-a oferit să-mi găzduiască familia la una dintre reşedinţele sale. Oricum, aici e linişte şi am deplină încredere în loialitatea cipailor mei.

Primiţi, vă rog, cele mai cordiale urări.

Wheeler

În această după-amiază fierbinte de sâmbătă, 2 mai, o companie din Regimentul 7 infanterie s-a adunat pe terenul de manevre al taberei din Muryaon, oraş de garnizoană al Lucknowului. Atmosfera e încordată: ofiţerii britanici tocmai au anunţat că soldaţii vor învăţa să mânuiască noile puşti Lee Enfield şi să folosească noile cartuşe, după cum a ordonat Guvernatorul general, Lordul Canning.

Strâns în uniforma lui impecabilă, maiorul Carnegie îşi cântăreşte din priviri oamenii. Observă iritat tunicile boţite, pe alocuri rupte la răscroiala mânecii – trebuie spus că erau atât de strâmte, încât dacă un soldat îşi scăpa puşca, apoi cu greu se apleca s-o ridice; dar nu aceasta e menirea uniformei, să fie o carapace care să-l forţeze să stea drept? Indienii sunt nepăsători şi distraţi din fire, decenii la rând li s-au tolerat fanteziile, sub pretext că trebuie să li se respecte cultura. Din fericire, s-au luat măsuri şi de-acum vor învăţa adevăratele valori.

În faţa oamenilor în poziţie de drepţi, ordonă cu glas puternic:

– Atenţie, încărcaţi armele!

În rândul trupei se strârneşte o uşoară agitaţie, soldaţii îşi aruncă priviri furişe, dar nimeni nu mişcă.

Stupefiat, maiorul urlă din nou ordinul, însă cipaii îşi lasă capetele în pământ, încremenind.

Văzând această dovadă clară de indisciplină, maiorul se sufocă de indignare: soldaţii ăştia şi-

au pierdut minţile? Nu ştiu că nesupunerea faţă de un ofiţer se plăteşte scump?

Dar, cu cât el ameninţă mai vârtos, cu atât tăcerea devine mai apăsătoare, mai duşmănoasă.

Până la urmă, un cipai iese din rând şi declară că Regimentul 7, la fel ca regimentele din alte garnizoane, refuză să-şi trădeze religia folosind cartuşe impure.

Înghiţindu-şi furia, maiorul Carnegie încearcă încă o dată să le explice că sunt aceleaşi cartuşe ca şi înainte, că povestea cu grăsimea impură e un zvon fals, răspândit de cei care vor să stârnească tulburări. Osteneală zadarnică. Oamenii nu mai au încredere în cuvântul ofiţerilor care-i comandă. Ruperea tratatelor, detronarea regelui lor şi anexarea ţării i-au convins că englezii sunt în stare de ce e mai rău.

Stacojiu la faţă şi nemaigăsind alte argumente, maiorul sfârşeşte prin a-i trimite în cazarmă, nu fără a-i preveni că vor fi aspru pedepsiţi.

Toată noaptea, strânşi în corturile lor, cipaii discută. Decât să rişte spânzurătoarea pentru nerespectarea ordinelor, unii sunt de părere să se răzvrătească şi să-i ucidă pe ofiţeri.

– Nu se poate! îi contrazic alţii, emisarii ne-au pus să jurăm că vom aştepta semnalul, toate garnizoanele trebuie să se răscoale deodată, numai luându-i prin surprindere îi vom învinge pe angrezi!

– Nu avem de ales! O să aşteptăm să ne execute?

Se ridică tonul, se invocă argumente, oamenii îşi aruncă jigniri, intră, ies, merg dintr-un cort în altul ca să afle diferite păreri şi încearcă să găsească o poziţie comună.

Profitând de agitaţie, un cipai bătrân a părăsit tabăra şi, apucând-o pe nişte scurtături, se pierde în noapte. După o oră de mers, ajunge în sfârşit, de-abia mai răsuflând, lângă grilajul înalt al Rezidenţei.

Sub cerul nopţii senine, clădirea se ridică, impunătoare, cu intrarea păzită de douăsprezece gărzi înarmate. Însă degeaba explică omul că are veşti urgente pentru „sahib“, că trebuie să-l vadă imediat, că e o problemă de viaţă şi de moarte, gărzile nu vor să audă nimic: e trecut de miezul nopţii, înalt comisarul doarme şi nu poate fi trezit. Să revină cipaiul mâine.

– Mâine toţi ofiţerii englezi vor fi morţi şi numai din vina voastră! strigă bătrânul disperat, dar

îşi dă seama că îl iau drept nebun. Deci, profitând de o clipă de neatenţie, smulge puşca unei gărzi şi trage în aer. E înhăţat numaidecât şi trântit la pământ. Dar, înăuntrul Rezidenţei, luminile s-au aprins. Speriat de zgomot, aghiotantul colonelului Lawrence îşi trimite ordonanţa să vadă ce se petrece.

Bătrânul cipai e împins cu brutalitate spre clădire şi, în timp ce el, furios, încearcă să-şi aranjeze cât de cât ţinuta, Sir Henry, trezit de vacarm, îşi face apariţia în halat.

– Ce s-a întâmplat, viteazul meu? întreabă, surprins.

– S-a întâmplat că imbecilele de gărzi se tem atât de tare să vă deranjeze, încât ar prefera să vă vadă mort! izbucneşte omul şi, fără a-şi trage sufletul, povesteşte despre discuţiile aprinse ale cipailor, despre hotărârea lor neclintită de a nu atinge cartuşele impure, despre teama lor că vor fi spânzuraţi pentru indisciplină şi despre intenţia de a o lua ei înainte, ucigându-i pe toţi ofiţerii.

Abia a terminat de vorbit, că un curier călare aduce, cu respiraţia tăiată, ultimele veşti: cipaii au pus stăpânire pe depozitul de arme!

Sir Henry păleşte: pariase pe fidelitatea soldaţilor săi şi dăduse greş. Nu mai e timp de pierdut.

În mai puţin de o oră, toate forţele britanice staţionate la Lucknow, infanteria, cavaleria, artileria, sunt mobilizate. Se apropie, în linişte, de tabără, împresoară cazărmile, iar când cipaii alertaţi de trosnetul crengilor ies din corturi se pomenesc în faţa tunurilor britanice.

Strălucirea lunii scaldă într-o lumină ireală cele două grupuri de soldaţi care se privesc, ieri aliaţi, azi inamici. Nu mişcă nimeni, conştienţi cu toţii că la cel mai mic gest lucrurile pot s-o ia razna.

Sir Lawrence înaintează, călare pe roibul său.

– Soldaţi, ascultaţi-mă! Unii încearcă să vă înşele şi să vă ducă la nenorocire. Eu, comandantul vostru, vă dau cuvântul că niciun fel de grăsime impură nu e folosită la fabricarea noilor cartuşe. Credeţi-mă, vitejii mei, în treizeci de ani, de când mă aflu în Indii, am învăţat să vă cunosc civilizaţia şi credinţele şi le respect. Aşa cum v-am apreciat întotdeauna curajul şi devotamentul. Nu v-aş amăgi niciodată! Soldaţi, mă bizui pe loialitatea voastră, însă cei care vor trăda…

Un foc tras la nimereală din rândurile engleze îi întrerupe discursul. Printre cipai se stârneşte panica. Unii dintre ei rămân încremeniţi de uimire, însă cei mai mulţi o iau la fugă şi, profitând de întuneric, caută să se ascundă prin desişurile din jur. Sunt prinşi iute şi legaţi: nu e fuga lor o dovadă de vinovăţie? Ore întregi vor fi interogaţi şi biciuiţi, ca să mărturisească detaliile complotului şi numele instigatorilor. Niciunul nu va vorbi.

În biroul său, Sir Henry se învârteşte ca leul în cuşcă, ţinând în mână o scrisoare, pe care unul dintre spionii săi i-a adus-o, trimisă de Regimentul 7 de infanterie din Awadh Regimentului 48: soldaţii anunţă că au hotărât să-şi dea viaţa pentru a-şi apăra credinţa şi speră că Regimentul 48 li se va alătura.

Ce e de făcut? În ajun, Lawrence a ordonat dezarmarea tuturor cipailor, unii dintre cei mai bătrâni au plâns, susţinându-şi fidelitatea. Colonelului i s-a strâns inima, însă e obligat să impună autoritatea britanică, chiar dacă, în cazul de faţă, poate să-i înţeleagă pe aceşti oameni. Cândva, asigurările date de ofiţerii lor ar fi fost de-ajuns ca să-i liniştească, astăzi, un lung şir de greşeli şi nedreptăţi i-au făcut să-şi piardă de tot încrederea.

Insubordonarea câştigă teren. La Meerut, cea mai importantă garnizoană din nordul Indiilor, optzeci şi cinci de cipai care refuzaseră să utilizeze cartuşele fuseseră trimişi înaintea Curţii Marţiale, care îi degradase şi îi condamnase la zece ani de muncă forţată. Şi dacă ar fi doar soldaţii! Sir Henry ştie bine că nemulţumirea a cuprins întreaga populaţie, fie că era vorba de zecile de mii de artizani sau de foştii angajaţi ai regelui care nu mai aveau unde să lucreze, de ţăranii copleşiţi de impozitele prea mari sau de stăpânii feudali cărora li se demolaseră forturile şi li se confiscase o bună parte din pământuri.

Totuşi, indiferent de greşelile şi de politica lipsită de perspectivă a predecesorilor săi, el nu putea s-o renege, era nevoit s-o continue, oricât de periculoasă şi de nedreaptă ar fi fost. Loialitatea lui faţă de Anglia era mai presus de orice, chiar şi de conştiinţa sa.

Urmând vechea tactică britanică „dezbină ca să domneşti mai bine“, Sir Henry hotărăşte să invite toţi aristocraţii, notabilităţile şi ofiţerii armatei din Awadh la un mare *durbar*, organizat în clădirea Rezidenţei.

La 12 mai, în faţa unei mulţimi de rajahi, *taluqdar*-i, ofiţeri britanici şi subofiţeri indieni – aceştia din urmă, având pentru prima oară dreptul de a se aşeza alături de englezi –, înaltul comisar rosteşte un lung discurs despre binefacerile puterii britanice şi perfecta sa neutralitate

în materie de religie.

„Să fiţi siguri că niciodată nu ne vom atinge de obiceiurile şi credinţele voastre, le respectăm. Spre deosebire de împăratul mogul Aurang Zeb, care denigra religia hindusă şi convertea oamenii la islam cu forţa, spre deosebire de Shivaji, marele erou hindus care ura islamul şi a trecut mii de musulmani prin tăişul sabiei.“

Impasibili, invitaţii dau politicos din cap.

Apoi li se împart decoraţii soldaţilor care au ajutat la înfrângerea rebelilor. Eroi în ochii englezilor, trădători în ochii camarazilor.

În sfârşit, servitorii aduc dulciuri şi băuturi răcoritoare. Spre marea mirare a indienilor, ofiţerii englezi, uitând de obişnuita lor aroganţă care îi oprea să se amestece cu băştinaşii, se alătură grupului lor glumind şi discutând pe un ton familiar despre ultimele evenimente. Dacă-şi închipuie că, în felul acesta, vor câştiga simpatia cipailor, se înşală: văzând neobişnuita lor amabilitate, aceştia din urmă vor trage concluzia că englezii se tem şi încearcă să-i îmbuneze.

Cât privește discursul lui Sir Henry despre bunăvoinţa creştinilor faţă de celelalte religii, opusă intoleranţei hinduşilor şi musulmanilor, îi face să zâmbească. E bine ştiut că împăraţii moguli, chiar şi piosul Aurang Zeb, aveau generali hinduşi în fruntea trupelor. Iar în ceea ce-l priveşte pe Shivaji, faimosul erou hindus, el a slujit mai întâi într-un stat musulman şi, în timpul războiului împotriva împăratului mogul, păstra musulmani în poziţii-cheie din armata sa. De altfel, în caz de înfrângere, populaţia oferea adăpost învinşilor, oricare ar fi fost credinţa lor.

Chiar în statul Awadh religia nu a dus niciodată la vreo discriminare. Suverani precum Safdarjung şi Asaf ud Daulah ofereau pământuri preoţilor hinduşi ca să-şi clădească temple şi de multe ori le şi întreţineau. Cu câţiva ani înainte de a fi detronat, Wajid Ali Shah le dăduse călugăriţelor irlandeze un superb teren în centrul orașului Lucknow, pentru construirea unei şcoli creştine, Loretto Convent, care avea să primească mai târziu fete din cele mai bune familii hinduse şi musulmane.

– Doar odată cu sosirea englezilor a început politica de discriminare, prin care li se atribuie doar creştinilor posturi importante! aminteşte un rajah.

Toţi încuviinţează, conştienţi că britanicii caută să-i întărâte pe unii împotriva altora pentru a-i slăbi.

Capitolul 13

În dimineaţa zilei de 10 iunie, Mammoo Khan soseşte în *zenana*, aducând o veste incredibilă: garnizoana din Meerut s-a revoltat! După ce au omorât un colonel, răzvrătiţii i-au eliberat pe camarazii lor, închişi pentru că refuzaseră să folosească noile cartuşe, precum şi pe ceilalţi captivi, apoi s-au răspândit pe străzi, arzând casele europenilor şi ucigând pe oricine întâlneau.

– Chiar şi pe memsahib şi pe copii? întreabă femeile îngrozite.

Mammoo ezită să răspundă, dar Hazrat Mahal caută o explicaţie:

– Fără îndoială, de vină sunt criminalii eliberaţi odată cu soldaţii. Cipaii noştri nu s-ar atinge de femei şi de copii lipsiţi de apărare! Dar ia spune-mi, câţi dintre ai noştri au murit?

– Asta-i cel mai uimitor! Englezii au fost aşa de surprinşi, încât pe moment n-au făcut nimic, iar răzvrătiţii au profitat ca să fugă. Au galopat patruzeci de mile spre Delhi, până la palatul Maiestăţii Sale, împăratul Bahadur Shah Zafar. Acolo au ucis gărzile britanice, care încercau să-i oprească, şi au cerut să fie trezit suveranul. Când acesta a apărut, ca să afle ce se petrece, l-au întâmpinau cu urale, l-au proclamat împărat al Indiilor şi căpetenie a rebeliunii, apoi l-au purtat în triumf.

– Fără să-i ceară părerea?

Femeilor nu le vine a crede. Bătrânul de optzeci şi doi de ani, care poartă titlul onorific de „regele din Delhi“, este nepotul ultimului împărat mogul şi al douăzecilea descendent al marelui Akbar [52] . Însă nu mai domneşte decât peste palatul său, splendidul Fort Roşu, şi dependinţele acestuia, vreo treizeci de kilometri pătraţi pe malul râului Jumna, în centrul vechiului oraş.

Încă dinaintea venirii englezilor, împăraţii moguli care două secole şi jumătate dominaseră Indiile nu mai deţineau decât o putere formală. În 1739, Delhi şi palatul fuseseră jefuite de suveranul persan Nader Shah, care pusese stăpânire pe tronul Păunului, o adevărată minunăţie incrustată cu safire, rubine, smaralde şi perle [53] , ca şi pe faimosul diamant *koh-i-noor*. Zece ani mai târziu, cotropitorul afgan Ahmad Shah Durani prădase capitala, lăsând imperiul foarte slăbit. Începând de atunci nobilii musulmani şi hinduşi capătă o independenţă reală. În 1788, un nou cotropitor afgan, Ghulam Kadir, îi scoate ochii împăratului Shah Alam

fiindcă refuză să-i dezvăluie unde e ascuns tezaurul. Profitând de tronul rămas liber, *marathi* ocupă Delhi. Cincisprezece ani domneşte anarhia până când, în 1803, englezii apar şi restabilesc ordinea – în folosul lor. Îl păstrează pe ultimul reprezentant al mogulilor, cu toată splendoarea ce-l înconjoară, însă îi limitează puterea, care acum nu se întinde dincolo de zidurile cetăţii sale.

De la o vreme însă familia imperială era foarte pornită împotriva britanicilor. Aflase că Lordul Dalhousie, socotind că Marele Mogul nu mai reprezenta mare lucru, hotărâse, ca măsură de economie, să pună capăt acestei „comedii". La moartea lui, moştenitorul său nu avea să fie recunoscut ca împărat, iar privilegiile familiei imperiale vor dispărea. La palat, domneau îngrijorarea şi furia, ba unii prinţi chiar luaseră legătura cu rajahii şi *nawab*-ii deposedaţi de pământuri. Aşa încât, la 11 mai, când sosesc, cipaii nu numai că sunt întâmpinaţi cu braţele deschise, dar venirea lor a fost, fără doar şi poate, pregătită. Fiindcă ştiu toţi, de la fiii împăratului până la curteni, că la moartea lui Bahadur Shah Zafar se va sfârşi cu casa de Timur. [54]

Cuvintele lui Mammoo Khan au stârnit nedumerire în *zenana*.

– Se spunea că împăratul se ocupă doar de poezie şi de miile de porumbei care, ori de câte ori iese din palat, zboară în rânduri strânse deasupra capului său pentru a-l proteja de razele soarelui. Se povestea că e un înţelept care se ţine departe de orice fel de politică. E posibil ca el să se afle în spatele acestei conspiraţii?

– Nicidecum, însă nu i-au lăsat de ales: pentru a-şi legitima revolta şi a o răspândi în toată ţara, cipaii au nevoie de un temei istoric. Atribuindu-i puterea lui Bahadur Shah Zafar, ei reînnoadă simbolic legătura cu prestigiosul Imperiu Mogul, socotit şi de hinduşi, şi de musulmani cea mai strălucită perioadă a istoriei lor şi şterg două secole de colonizare britanică. Poporul nu se înşală. În Delhi l-a întâmpinat cu urale pe împărat când a apărut pe elefantul său şi a proclamat *swaraj*, independenţa. [55]

– „O, voi, fii ai Hindustanului, dacă vreţi, putem să ne distrugem duşmanul, a rostit el. Ne vom elibera religia şi ţara, mai scumpe inimii noastre decât însăşi viaţa. Hinduşi şi musulmani, ridicaţi-vă la luptă! Dintre toate darurile Domnului, *swaraj* este cel mai preţios. Demonul asupritor vi l-a furat, prin minciună şi viclenie, îi vom îngădui să-l păstreze pentru totdeauna?"*

Mulţimea i-a urmărit în delir cuvântarea. Parcă umilitoarea ocupaţie străină nici n-ar fi existat vreodată, parcă Indiile şi-ar fi regăsit brusc sufletul, iar indienii, mândria.

Femeile ascultă înmărmurite, nu îndrăznesc să-şi creadă urechilor, e posibil ca englezii, stăpâni atotputernici, de neclintit…

Hazrat Mahal tremură de emoţie.

– Vrei să zici că angrezii au fost învinşi de trupele noastre? întreabă ea cu vocea sugrumată, că nu-i doar o simplă răzmeriţă care, la fel ca altele, va fi înăbuşită într-o zi, două?

– Nu cred, Hozur, l-am auzit pe rajahul Jai Lal spunând că…

Mammoo ezită, într-atât i se pare de nemaipomenit ce se pregăteşte să rostească.

– A zis că… e începutul războiului de eliberare!

– Slăvit fie Allah! După atâtea nenorociri, ţara noastră o să scape în sfârşit de ticăloşi! exclamă o bătrână *begum*.

Încet, încet, femeile îşi dau seama de însemnătatea veştii. Emoţionate şi nebune de fericire, se îmbrăţişează, se felicită, unele râd, altele plâng şi pun mii de întrebări la care eunucul, năucit, nu apucă să răspundă.

Până la urmă, Hazrat Mahal reuşeşte să facă puţină linişte.

– Şi ce-au făcut englezii din Delhi?

– Ciudat, dar la Delhi sunt puţine trupe britanice şi cipaii, preveniţi dinainte, au luat imediat legătura cu cei din Meerut. Douăzeci şi patru de ore s-a desfăşurat o adevărată vânătoare de europeni: unii au fost omorâţi, însă cei mai mulţi, printre care femei şi copii, au fost închişi. Până când… nişte ofiţeri britanici au aruncat în aer depozitul de muniţii, provocând moartea a zeci de cipai. Drept pedeapsă, rebelii i-au executat pe prizonieri.

– Le-au ucis femeile şi copiii… Angrezii nu ne-o vor ierta în veci! se murmură cu uimire.

– Se pare că tocmai asta au urmărit căpeteniile revoltei, le explică eunucul. Am surprins azi-dimineaţă o discuţie între rajahul Jai Lal şi rajahul din Mahmudabad. Bănuiau că masacrul a avut ca scop să taie orice cale de întoarcere. De-acum, cipaii din Delhi nu mai au încotro, trebuie să lupte; ştiu că, dacă s-ar preda, ar fi spânzuraţi.

– Şi ai noştri ce fac la Lucknow? se interesează nerăbdătoare Hazrat Mahal. O să pună în sfârşit mâna pe arme, să restabilească puterea legitimă şi să ni-l aducă înapoi pe rege? Sau rajahii şi *nawab*-ii cărora le plac atât de mult vorbele frumoase continuă să tărăgăneze lucrurile? Aveam, totuşi, impresia că rajahul Jai Lal e un om de acţiune…

– Într-adevăr, e altfel decât alţi *taluqdar*-i şi soldaţii îl iubesc, însă trebuie să aştepte data.

Văzând mirarea din privirea stăpânei, Mammoo o lămureşte:

– S-a stabilit o dată pentru revolta generală, ca să-i ia pe englezi prin surprindere, dar acum totul e repus în discuţie. Trecând prin oraş, am văzut oameni înflăcăraţi la culme, ultimele evenimente le-au alungat teama, sunt gata de orice.

În *zenana*, entuziasmul lasă locul, treptat, neliniştii.

– Atunci, înseamnă că se poate întâmpla orice?

– Situaţia noastră e deja complicată, dacă vor exista răzmeriţe în oraş, englezilor le va căşuna pe noi…

– Mai ţineţi minte cum au distrus palatul Moti Mahal căutând dovezi ale unei pretinse conspiraţii!

Scoasă din sărite de laşitatea tovarăşelor sale, Hazrat Mahal se ridică şi-i face semn eunucului s-o urmeze.

– Dă fuga şi caută-mi o *burqa*, îi şopteşte. Şi de data asta nu-i nevoie de nicio lectică, vom merge pe jos.

O umbră mută păşeşte în spatele lui Mammoo, pe străzile înguste ale vechiului bazar. De multă vreme, n-a mai fost aşa înghesuială, parcă întreg Lucknow şi-ar fi dat întâlnire în acest loc ce freamătă de zvonuri. La colţul unei străzi, un fachir pe jumătate gol, cu tridentul lui Shiva – zeul distrugerii – pictat pe frunte, le cuvântează unor gură-cască:

– Profeţia, nu uitaţi de profeţie! Anul ăsta angrezii, care ne asupresc de o sută de ani, vor fi nimiciţi! Toţi împreună îi vom strivi ca pe nişte gângănii!

Puţin mai departe, un *maulvi* cu barbă lungă, neagră, aruncă ocări împotriva monştrilor de creştini care, la ceremoniile lor macabre, „beau sângele Domnului lor şi vor să ne sileacă şi pe noi să facem la fel!“

Cei prezenţi se cutremură cu scârbă. „Angrez *mardabad* [56] !“ strigă ei cât îi ţine gura, în vreme ce, câţiva metri mai încolo, poliţiştii indieni întorc capul.

În faţa dughenelor pline de mâncăruri, pe care nimeni nu se gândeşte azi să le cumpere, oamenii discută strânşi în grupuri:

– Se pare că în Persia, populaţia s-a răsculat şi trupele englezeşti au suferit pierderi uriaşe. Şi în China au fost manifestaţii, iar britanicii, temându-se de o revoltă generală, au cerut întăriri garnizoanei din Singapore, care a refuzat, întrucât şi acolo sunt aşteptate tulburări.

– Ruşii le susţin pe ascuns. Au observat slăbiciunea armatei britanice în Războiul din Crimeea şi şi-au jurat să-i gonească pe englezi din regiune.

– La Londra, regina nu mai ştie ce să facă. Se pare că evenimentele au zdruncinat-o atât de tare, că s-a închis în palat şi refuză să-i primească pe miniştri!

…Ce prostie, se gândeşte Hazrat Mahal, *regina Victoria e ca o stâncă!* Însă nu îndrăzneşte să spună ceva, fiindcă ştie că vocabularul şi intonaţia – frumoasa limbă de la Curte – ar trăda-o.

Mammoo, însă, nu stă pe gânduri:

– Dar de unde aveţi informaţiile astea nemaipomenite?

Tonul lui le displace oamenilor. De unde a răsărit şi ăsta? Poate veştile îl deranjează? Ostilitatea pluteşte în aer. În ochii mulţimii întărâtate, cea mai mică îndoială, cea mai firavă contrazicere par trădări. Din fericire, atenţia oamenilor este atrasă de un grup de tineri ce străbat strada fluturând drapele negre. Hazrat Mahal îl trage pe Mammoo de mânecă şi amândoi dispar în grabă.

Pe drumul de întoarcere, observă magazine închise, având pe uşi cuvântul „trădător“ scris cu roşu. La întrebările lui Mammoo, li se răspunde că sunt magazinele negustorilor care, în ciuda dispoziţiilor, au continuat să le vândă pe datorie europenilor. Ici şi colo, pe ziduri, se văd inscripţii răzbunătoare, străzile freamătă de o agitaţie neobişnuită, dar nicăieri nu se zăreşte

nicio uniformă britanică, de parcă autorităţile, în loc să-i aresteze pe cei care instigă la tulburări, deciseseră să nu-i bage în semă pentru a nu spori tensiunile.

– Niciodată nu mi-aş fi imaginat că poporul e atât de furios!

Abia întoarsă la palat, Hazrat Mahal îşi scoate *burqa*, oftând uşurată.

– Mammoo, adu-mi trusa de scris, o să-i compun un mesaj rajahului Jai Lal, iar tu o să i-l duci imediat.

Se sufocă de indignare, ce fac laşii de *taluqdar*-i? Le-ar arunca în faţă tot ce crede despre pasivitatea lor… Însă n-ar folosi la nimic. Cum spune şi proverbul, „trebuie să alegi între a culege merele şi a bate grădinarul“.

Apucând cel mai frumos *calamus* [57] , începe:

Preaonorabilului rajah Jai Lal Singh,

din partea lui begum Hazrat Mahal

soţia Maiestăţii Sale regele Wajid Ali Shah

Hozur,

Azi după-amiază am avut prilejul să văd însufleţirea ce a cuprins poporul din Lucknow la aflarea veştilor despre ultimele evenimente. Oamenii nu visează decât să lupte pentru a-i alunga pe englezi şi a-l readuce pe rege. Sunt gata să-şi dea şi viaţa, însă aşteaptă îndrumări de la un comandant şi nu înţeleg tăcerea rajahilor.

Vă mărturisesc că ţin legătura permanent cu Maiestatea Sa şi am observat că-şi pune anumite întrebări privind devotamentul unor prieteni pe care s-a bizuit mereu.

Ştiu că nu vă va lăsa inima să-l dezamăgiţi.

Ce-i drept, a înflorit puţin lucrurile, însă speră ca, prin ultima frază, să zgândărească amorul propriu al rahajului. E un om de onoare, nu va răbda ca prietenul său să se îndoiască de el.

Sigilează scrisoarea şi i-o întinde lui Mammoo:

– Du-o cât mai repede şi adu-mi răspuns!

Spre deosebire de palatele celor mai mulţi *taluqdar*-i, păzite de zeci de oameni înarmaţi, locuinţa rajahului Jai Lal e supravegheată doar de doi oameni. Primul notează numele şi titlul vizitatorului, pe care cel de-al doilea le transmite secretarului rajahului. Celor care îi reproşează lipsa de prudenţă, rahajul le răspunde că puţinii săi duşmani nu se mai află pe lumea aceasta, iar, dacă cineva îi spune că un personal atât de puţin numeros nu se potriveşte cu rangul său, rajahul ripostează explicând că, înainte de orice, e soldat şi îi place viaţa simplă. O atitudine unică în rândul înaltei societăţi din Lucknow, unde sofisticarea extremă este lege şi rafinamentul cel mai decadent ţine loc de virtute.

Fanteziile acestui personaj bizar sunt acceptate fiindcă era prietenul şi confidentul regelui şi încă mai este. Rajahul dă de înţeles că, pe sub nasul englezilor, continuă să ţină legătura cu Maiestatea Sa.

Mammoo Khan nu e lăsat prea mult să aştepte. Secretarul îl consideră cel mai isteţ eunuc din palat, a avut de-a face cu el în mai multe rânduri şi a fost mulţumit de precizia informaţiilor pe care le-a obţinut. De aceea, acum e dispus să-l ajute. Înălţimea Sa a cerut să nu fie deranjat, dar, dacă e o treabă urgentă, va vedea ce se poate face.

Peste câteva minute, Mammoo este condus într-o încăpere spaţioasă, cu arcade largi ce dau spre o verandă pustie. Rajahul e aplecat deasupra unor hărţi de stat-major, întinse pe o masă.

– Ce vrea Palatul de la mine aşa urgent, de nu mai poate să aştepte? rosteşte supărat, fără să-și ia ochii de la hărţi.

– Nu palatul, Alteţă, ci cea mai importantă *begum* din palat, singura căreia regele îi acordă încredere, răspunde Mammoo netulburat. Vă aduc o scrisoare din partea sa.

Rajahul a ridicat capul şi-l cântăreşte din priviri pe eunucul care-i întinde misiva. O citeşte repede şi izbucneşte în râs.

– Stăpânei tale nu-i lipseşte îndrăzneala, mă provoacă! De altfel, am auzit vorbindu-se despre ea – ar avea, se zice, o minte politică. Ceva destul de rar la o femeie, din acest motiv îmi şi amintesc de ea. Înţeleg că are şi un fiu?

– Oh, da, sare Mammoo, un băiat deosebit, un adevărat fiu de rege!

– Câţi ani are?

– Unsprezece ani.

– Unsprezece? Rajahului îi scapă o înjurătură. Ce poţi să faci cu un copil de unsprezece ani?

Însă Mammoo nu pierde ocazia. Rosteşte calm:

– Mama e cel puţin la fel de inteligentă ca fiul şi e gata de orice ca să-şi elibereze ţara.

Rajahul îşi muşcă buzele: diavolul de eunuc îi citeşte gândurile, n-ar fi crezut că se dă de gol aşa uşor. Se grăbeşte să pună capăt discuţiei.

– Bine. În orice caz, spune-i stăpânei tale că îi mulţumesc pentru scrisoare.

Şi, văzând că eunucul nu se clinteşte, adaugă, aproape fără voia lui:

– Spune-i că la timpul potrivit îmi voi aduce aminte de ea.

Capitolul 14

Odată trecute zilele de încordare ce au urmat după cucerirea oraşului Delhi şi înscăunarea lui Bahadur Shah Zafar, Lucknow pare să-şi fi regăsit liniştea. La prima vedere, viaţa se desfăşoară la fel ca înainte. Englezii fac o chestiune de onoare din a nu-şi schimba cu nimic obiceiurile. Continuă să se plimbe călare sau în caleaşcă, dar înarmaţi cu revolvere încărcate. Nu că populaţia le-ar arăta făţiş duşmănie, dar, sub obişnuita docilitate, observă şoapte obraznice, priviri pline de ură.

În această lună mai, când temperatura urcă de la zi la zi, nervii tuturor sunt din ce în ce mai încordaţi.

Sir Henry Lawrence i-a chemat la Rezidenţă pe principalii responsabili civili şi militari. Tocmai a primit puteri depline de la Guvernatorul general şi vrea să discute despre măsurile necesare pentru a întări siguranţa vastei clădiri a Rezidentului şi a celor douăzeci de construcţii apropiate, răspândite pe un teren de treizeci de acri. În caz de pericol, acestea trebuie să poată găzdui comunitatea engleză, aproximativ o mie cinci sute de persoane, dintre care jumătate sunt femei şi copii, precum şi cele şapte sute de servitori băştinaşi. Sir Henry plănuieşte, totodată, să sape un şanţ şi să ridice un zid care să împrejmuiască un perimetru de o milă şi jumătate.

– Şi casele din vecinătate? obiectează un maior. Suntem în centrul unui cartier foarte aglomerat. De pe terasele acestora s-ar putea trage foarte uşor în noi.

– Evacuaţi casele, dar nu le distrugeţi decât dacă e neapărată nevoie. Şi, mai ales, nu vă atingeţi de vreun edificiu religios.

– Chiar dacă dau direct spre incinta Rezidenţei? Păi, atunci, la ce foloseşte zidul?

Sir Henry ridică din umerii săi slabi.

– Vreţi să ne punem în cap toată populaţia? Nu găsiţi că am fost deja suficient de stângaci până acum? Să încercăm să nu trezim şi mai multă ură. Grupuri de cipai au venit ieri să mă asigure de fidelitatea lor, nu vreau să facem ceva care să-i îndepărteze de noi. Am putea avea nevoie de ei.

– Fiindcă aveţi de gând să primiţi băştinaşi în incinta Rezidenţei?

– Ca să le lăsaţi plăcerea de a ne tăia beregata?

Cei doi căpitani îl privesc pe Sir Henry de parcă şi-ar fi pierdut minţile.

– Nu-i înţelegeţi deloc pe oamenii ăştia! se amestecă în discuţie bătrânul colonel Simpson. Eu trăiesc printre ei de multă vreme şi pot să vă asigur că bătrânii nu ne vor trăda niciodată!

Sir Henry trage calm din trabuc şi se uită ţintă la ofiţeri:

– Ştiţi, desigur, domnilor, că nu avem aici decât un batalion european de infanterie, şase sute de soldaţi, în timp ce cipaii sunt peste douăzeci de mii doar în regiunea Awadh. Dacă situaţia se înrăutăţeşte, credeţi că am reuşi să ne descurcăm singuri?

– Calcutta ne va trimite întăriri.

– Îngreunate de echipament, vor ajunge în mai bine de-o lună. Şi până atunci…

– Bun, să admitem că o mână de cipai bătrâni ne rămân devotaţi, se învoieşte un ofiţer, dar pe ceilalţi, care se strâng în fiecare noapte ca să comploteze şi aşteaptă ocazia să se răzvrătească, îi dezarmăm, în sfârşit?

– Am dat eu ordin?

– Nu, dar îmi închipui că n-o să mai treacă mult.

– Ei bine, vă înşelaţi încă o dată.

Tonul lui Sir Henry e glacial. Cocoşii ăştia tineri, nepricepuţi şi fuduli, care sosesc aici de cincisprezece ani încoace, sunt pe cale să ruineze munca a generaţii întregi de militari care au câştigat respectul şi, adesea, iubirea indienilor.

– Dacă-i dezarmăm pe cipaii din Lucknow, dovedim că ne temem, ceea ce riscă să provoace o revoltă generală în toate garnizoanele din jur. Consider că, dimpotrivă, trebuie să le arătăm că avem încredere în loialitatea lor. Aşa că am hotărât ca de-acum să dorm printre ei, în tabăra Muryon.

Şi adaugă imediat cu un surâs zeflemitor:

– Puteţi veni cu mine, dacă vă dă ghes inima!

În săptămâna următoare, centrul orașului Lucknow se transformă într-un uriaş şantier. Sute de muncitori zoresc să fortifice clădirile Rezidenţei, să sape şanţuri şi să construiască un zid împrejmuitor, străpuns de ferestruici în spatele cărora sunt plasate tunuri. Zile în şir, care trase de boi vin şi pleacă, transportând arme şi muniţii, precum şi tot felul de provizii, făină, zahăr, ceai, cărbune şi furaje pentru animale, cât să ajungă în cazul unei asediu îndelungat. Gravitatea situaţei nu poate fi ignorată: de la căderea orașului Delhi, şi alte garnizoane se răzvrătiseră de-a lungul Gangelui, iar revolta se apropia periculos de Lucknow.

Neobosit, Sir Henry supraveghează cele mai mărunte detalii, mărginindu-se la două, trei ore de somn pe noapte. Merge peste tot şi are mereu o vorbă bună, un zâmbet încurajator pentru soldaţii care îl venerează.

La rândul său, maiorul Carnegie a alcătuit echipe ca să evacueze casele din apropierea Rezidenţei. Familii întregi se vor trezi în stradă, fără a şti încotro s-o apuce, fără a avea măcar timp să-şi mute bunurile cele mai importante – care nu vor fi, însă, pierdute cu totul, soldaţii însuşindu-şi în grabă una, alta. În pofida ordinelor înaltului comisar, numeroase locuinţe vor fi dinamitate, maiorul Carnegie temându-se să nu fie folosite de „terorişti“, acei indieni care au pretenţia nebunească, de fapt ingratitudinea ingratitudinea, de a scăpa de binevoitoarea tutelă britanică.

Una dintre clădirile distruse se întâmplă să fie palatul deţinut de fratele lui Wajid Ali Shah, plecat la Londra împreună cu Rajmata, pentru a pleda cauza regelui detronat. Prinţesele şi însoţitoarele lor sunt aruncate cu brutalitate afară – una chiar îşi va rupe mâna – şi se vor pomeni în stradă, fără să fi apucat să ia nimic. În bătaie de joc, soldaţii le aruncă de la ferestre oale şi diverse ustensile de bucătărie, în timp ce fură bijuterii şi obiecte preţioase, înainte să arunce tot în aer.

Ele îşi vor găsi adăpost în palatul Kaisarbagh, de-acum ultimul refugiu al femeilor din familia regală. *Până când?* se întreabă cu nelinişte Hazrat Mahal care, alături de celelalte soţii, le-a primit pe nefericite şi le-a ajutat să se instaleze.

…Ne gonesc din casă în casă, englezii confiscă şi distrug totul după bunul lor plac. Dacă nu facem repede ceva, dacă taluqdar*-ii vor continua să tărăgăneze lucrurile, curând nu va mai rămâne nimic de salvat…*

Duminică, 24 mai, este ziua de Eid el Fitr, sărbătoarea dulciurilor, sfârşitul Ramadanului. Temându-se de incidente violente, Sir Henry Lawrence le-a ordonat soldaţilor şi poliţiştilor britanici să nu se arate.

La ieşirea din moschei, credincioşii se răspândesc în tot oraşul, manifestând tăcuţi. Ore întregi mărşăluiesc, cu feţele împietrite: e momentul să-şi arate hotărârea şi forţa. Seara, nu au loc obişnuitele festivităţi, edificiile nu sunt luminate spectaculos, nu se aud cântece, nu se împart dulciuri de toate culorile, nu există spectacole cu maimuţe dresate ori cu îmblânzitori de şerpi. Azi nimeni nu are chef să se distreze. Sub calmul aparent, oamenii simt că se pregătesc înfruntări. Şi nu aşteaptă decât semnalul.

Până pe 25 mai, toate femeile britanice şi copiii lor îşi vor părăsi bungalowurile şi se vor instala în incinta Rezidenţei. Aşa a hotărât Sir Henry şi, deşi cei mai neîncrezători au protestat şi s-au împotrivit, scandalizaţi că trebuie să renunţe la o locuinţă confortabilă pentru un pericol ipotetic, va rămâne de neclinit, ba chiar îşi va trimite ofiţerii să verifice că toate respectivele case sunt goale.

Mutarea durează o săptămână. Familiile sosesc unele după altele şi, de bine, de rău, se instalează, uneori câte şapte, opt persoane într-o cameră, căci, în ciuda amenajărilor recente, spaţiul lipseşte. Nici paturile nu sunt în număr suficient, aşa că se pun saltele pe jos şi, în unele camere, câte o masă în mijloc. Oamenii se grupează după preferinţe şi, bineînţeles, clase sociale, soţiile ofiţerilor dispunând de odăi mai confortabile. Orice s-ar întâmpla trebuie respectată ierarhia, e singura cale de a păstra ordinea. Cât despre servitori, aceştia se înghesuie afară, pe verande.

În oraş, locuitorii turbează de furie: englezii îşi întăresc apărarea, transformă Rezidenţa într-o fortăreaţă imposibil de cucerit şi ei stau cu braţele încrucişate! Ce fac comandanţii? O să dea odată semnalul de atac?

Sâmbătă, 30 mai, după-amiază, un cipai din Regimentul 13 infanterie, decorat nu cu mult timp

în urmă pentru că ajutase la arestarea unui spion, se strecoară până la bungalowul căpitanului Wilson şi bate încetişor la uşă:

– Diseară se va întâmpla, sahib! Regimentul 71 de infanterie a dat ordin pentru ora nouă.

Deşi prevenit, Lawrence refuză să ia măsuri. De câteva nopţi, doarme în garnizoană, în mijlocul cipailor, pentru a le dovedi că are încredere în ei. N-o să strice acum totul pentru un zvon. În timp ce ia cina alături de statul său major, se aud loviturile de tun ce anunţă ora nouă. Dinspre barăci nu răzbate niciun zgomot.

– Prietenii dumitale întârzie! observă ironic Sir Henry, întorcându-se spre Wilson.

Abia termină de rostit cuvintele, că liniştea e tulburată de o salvă, urmată de alte focuri de armă şi flăcări roşietice se ridică spre cer. Mesenii sar în picioare, iar Sir Henry ordonă să fie pregătiţi caii. În timp ce şeile sunt puse în grabă, soseşte un curier, cu răsuflarea tăiată.

– Regimentele de infanterie s-au răsculat! Dau foc bungalowurilor, distrug şi jefuiesc tot ce găsesc. Ofiţerii care au încercat să-i potolească au fost ucişi, alţii au fugit. Regimentul 7 cavalerie a încercat să-i oprească, dar când un rebel le-a strigat să li se alăture ca să-şi apere împreună credinţa, cei mai mulţi s-au răzgândit şi au trecut de partea răzvrătiţilor.

Sir Henry se încruntă.

– După ce vor termina cu garnizoana, vor vrea să intre în oraş. Trebuie să-i împiedicăm cu orice preţ. Şi adaugă, întorcându-se spre ofiţerii săi: Blocaţi drumul cu Regimentul 32 al Maiestăţii Sale, patru tunuri şi compania europeană de artilerie. O să vin şi eu acolo. Apoi îi face semn maiorului Carnegie: Riscăm să avem o răscoală în oraş. Locuitorii vor încerca să-şi unească forţele cu răzvrătiţii. Dumneavoastră sunteţi aici de zece ani, credeţi că putem avea încredere în poliţie?

– Sir, eu zic că nu putem avea încredere deplină în niciunul dintre negrii ăştia afurisiţi! Însă poliţia e, deocamdată, relativ sigură. Şi, oricum, avem de ales?

– În acest caz, vom pune câţiva britanici să-i dubleze pe ofiţerii indieni. Vreo doisprezece, nu ne putem lipsi de mai mulţi. Trebuie să li se spună că e o misiune primejdioasă. Vă sfătuiesc să folosiţi voluntari.

– La ordinele dumneavoastră, Sir!

Maiorul Carnegie se îndepărtează clătinând din cap. Să le dai soldaţilor de ales! S-a mai pomenit vreodată aşa ceva? Ciudat ofiţer şi Lawrence ăsta! Totuşi, se zice că în Punjab a reuşit să îndrepte o situaţie dezastruoasă doar dând dovadă de respect faţă de băştinaşi. Dar maiorul Carnegie nu crede o iotă: de parcă ar fi suficient să-i arăţi inamicului respect pentru a evita un război şi a ajunge la un acord! Râde în sinea lui. Şi apoi, dacă n-ar mai exista războaie, cu ce s-ar ocupa bărbaţii? Ar muri de plictiseală şi ar sfârşi prin a se ucide între ei! „Apără-ne, Doamne, de pacifiştii ăştia periculoşi!“ mormăie pe sub mustaţă.

Toată noaptea cipaii pârjolesc şi jefuiesc, răzbunându-se cu plăcere pe străinii care le-au distrus casele şi palatele. Când comandantul englez a ordonat să se îndrepte tunurile împotriva răzvrătiţilor, artileriştii indieni, într-un elan de solidaritate, s-au alăturat rebeliunii. Chemaţi în ajutor, artileriştii britanici vor revărsa o ploaie neîntreruptă de ghiulele cât e noaptea de lungă. În zori, când iau din nou în stăpânire tabăra Muryon, Sir Lawrence şi trupele sale nu mai găsesc decât nişte ruine fumegânde, presărate cu leşuri. Majoritatea rebelilor au fugit spre Delhi, după ce au încercat, zadarnic, a se uni cu locuitorii din Lucknow.

În oraş, poliţia, ajutată de câţiva cipai rămaşi fideli britanicilor, a reuşit să înăbuşe revolta populară. Pe lângă numeroşi morţi, au luat şi patruzeci de prizonieri care, condamnaţi de o Curte Marţială, vor fi spânzuraţi în piaţa publică, în faţa unei mulţimi duşmănoase, ţinute la respect cu tunurile.

În zilele următoare, mai multe persoane importante, bănuite a fi îndemnat oamenii la răzmeriţă, sunt arestate. Printre ele, fratele mai vârstnic al regelui Wajid Ali Shah, fostul mare vizir Shurduf ud Daulah şi doi prinţi din familia regală din Delhi, care veniseră la Lucknow cu câteva săptămâni înainte, ca să participe la organizarea rebeliunii.

Atmosfera e sumbră şi Sir Henry Lawrence socoteşte că e momentul să-şi instaleze cartierul general în incinta Rezidenţei, unde s-au adunat deja civilii.

Nu mai are nicio îndoială că se pregăteşte un adevărat război. Însă, înainte de a se retrage, îi trimite pe căpitanul Birch şi o divizie de *sikh* să ia tezaurul regal păstrat la Kaisarbagh: nu trebuie să le lase indienilor mijloace de a-şi finanţa lupta.

În ciuda împotrivirii gărzilor şi a ţipetelor femeilor, pe 17 iunie, tezaurul este scos din palat. Ore întregi, care de-abia înaintând sub povara cuferelor pline cu aur şi pietre preţioase, vor străbate mila ce despart Kaisarbagh de Rezidenţă.

„Giuvaierele erau impresionante“, scrie căpitanul Birch. „Se aflau acolo

perle magnifice şi smaralde cât un ou, bijuterii somptuoase şi tone de aur. Am îngropat totul în clădirea principală a Rezidenţei.“*

În *zenana*, furtul tezaurului a provocat un adevărat şoc. Ştiau că autorităţile engleze erau în stare de cruzime şi de trădare, dar nu şi de tâlhărie. „Au luat toate bijuteriile de ceremonie, se jeluiau ele, chiar şi coroana regală sacră, purtată din tată în fiu în ziua înscăunării. Iar acum îi întemniţează pe prinţii noştri. Vor îndrăzni, oare, să-i ucidă?“

Sunt întrerupte de strigătele unei mici servitoare sosite în fugă, îmbujorate de emoţie.

– Hozur! Hozur! Veniţi să vedeţi, iute! Se întâmplă nişte lucruri afară!…

Ridicându-şi trenele, femeile se reped spre *jali*-urile din lemn, prin care pot să vadă fără a fi văzute.

Spectacolul pe care-l descoperă le lasă mute: în stradă, câţiva bărbaţi zbiară şi agită nişte păpuşi mari, îmbrăcate în uniforma roşie a britanicilor. Le lovesc cu bastoane, spre amuzamentul unor gură-cască, apoi, în aplauzele tuturor, le taie capul cu sabia şi-l agită ca pe un trofeu, salutaţi de strigătele triumfătoare ale mulţimii.

În zilele următoare, procesiunile se ţin lanţ, tot mai agresive. Păpuşile, care nu mai înfăţişează doar soldaţi, ci şi femei şi copii, sunt bătute şi decapitate în urlete de „Angrez *mardabad*!“. Pe ziduri apar inscripţii cu litere roşii care, în urdu, în hindi şi în persană, ordonă „uciderea străinilor pe care zeii îi dispreţuiesc, iar adevăraţii fii ai pământului îi urăsc“. „Cei care stau nepăsători sunt născuţi din porci de europeni şi din corbi mâncători de stârvuri!“ se poate, de asemenea, citi.

…De ce fac asta sub ferestrele noastre? se întreabă Hazrat Mahal, dusă pe gânduri. *Vor să implice palatul? Vor să ne arate cât de hotărât este poporul, pentru ca noi să-i transmitem regelui?… Se vede că oamenii aşteaptă un semn şi, fiindcă nu-l primesc de la* taluqdar*-i, speră că-l vor primi de la suveran, dar el e prea ocupat… cu plăcerile sale… Nu, sunt iar nedreaptă, nefericitul rege e prizonier, scrisorile îi sunt controlate, nu dispune de niciun mijloc pentru a acţiona. În loc să-şi facă „sânge rău“, are dreptate să profite de ce i-a mai lăsat viaţa…*

Însă degeaba se străduieşte să judece raţional, nu reuşeşte să înţeleagă atitudinea acestui suveran pe care l-a admirat, a acestui soţ pe care l-a iubit. Îi poartă pică de parcă el e cel care ar fi înşelat-o, deşi, în adâncul sufletului, ştie că ea singură a ales să fie oarbă pentru a putea

continua să viseze.

Capitolul 15

Ca şi cum răzmeriţa din Lucknow ar fi dat semnalul, rebeliunea se întinde cu iuţeala fulgerului nu doar în statul Awadh, ci în tot nordul Indiilor. Zi după zi, garnizoanele se răscoală, pretutindeni sunt arse şi distruse bunurile britanicilor şi ale celor care îi reprezintă, temniţele sunt deschise, iar tezaurele, jefuite, cipaii considerând aceste acţiuni o dreaptă răsplată pentru anii de soldă mizeră.

Europenii care n-au reuşit să fugă sunt ucişi în cursul înfruntărilor sau executaţi. Crime comise cu sânge rece, hotărâte de adunările cipailor. Cruzimea pe care au îndurat-o decenii la rând din partea stăpânilor o întorc acum împotriva acestora. Toată viaţa au suportat jigniri, lovituri, biciul, şi-au văzut camarazii legaţi la gura tunului şi sfârtecaţi în mii de bucăţi, prin urmare răspund cu aceeaşi violenţă, arătându-se la fel de nemiloşi.

Uneori însă omenia se dovedeşte mai puternică. Câţiva cipai ajută familiile să fugă şi chiar pe unii dintre ofiţerii lor. Dar nu mai există cale de întoarcere, de-acum se află în tabere diferite.

La 12 iunie, poliţia din Awadh, care la început a şovăit, se alătură rebeliunii. Înfruntările, susţinute tot mai mult de populaţie, depăşesc simpla răzvrătire. Rebelii declară limpede că duc un război împotriva „colonizatorilor care ne-au furat ţara şi ne-au umilit“ şi uneori pretind că lupta lor e „lupta negrilor împotriva omului alb“.

În *zenana*, vestea revoltei din Kanpur, pe 4 iunie, a fost primită cu entuziasm. Ştiau ele că Nana sahib n-a venit aici pentru turism, ci pentru a pune la punct împreună cu alţi rajahi un plan de acţiune! Curând va veni rândul comunităţii din Lucknow să se ridice la luptă. Poporul e pregătit, așteaptă doar semnalul conducătorilor, ale căror nume sunt pe toate buzele: rajahul Jai Lal şi prietenul său, rajahul din Mahmudabad. Se vorbeşte, deopotrivă, de *maulvi* Ahmadullah Shah, abia eliberat din închisoare, ai cărui discipoli, hinduşi şi musulmani, nutresc o ură statornică faţă de ocupantul care a îndrăznit să se atingă de religia lor.

Însă când eunucii anunţă că revolta a izbucnit şi în statul Jhansi, condus de *rani*, exaltarea atinge punctul culminat. Femeile au auzit toate despre Lakshmi Bai, al cărei tată, om excentric, făcuse din ea o călăreaţă fără pereche, pricepută în mânuirea armelor, şi o admiră. Mai ales Hazrat Mahal simte pentru tânăra suverană o simpatie instinctivă. Au aproape aceeaşi vârstă şi, chiar dacă originile lor sunt diferite – una e fiică de ministru, cealaltă de mic artizan –, amândouă sunt frumoase, inteligente, curajoase şi, mai presus de orice, ambiţioase. Indiferent că o fac pentru ele însele sau pentru fiii lor, sunt hotărâte să forţeze mâna destinului.

Insurecţiile se ţin lanţ: Benares, Jaunpur, Allahabad, Sultanpur, Gonda, tot nordul Indiilor se aprinde! Însă bucuria nu ţine mult. Curând, o veste loveşte ca un trăsnet palatul: regele Wajid Ali Shah, bănuit a se afla în spatele rebeliunii, a fost întemniţat la Fortul William, lângă Calcutta.

…De parcă poporul ar mai avea nevoie de ceva ca să se revolte! se indignează Hazrat Mahal, în vreme ce tovarăşele ei se jeluiesc. *Străinii pun stăpânire pe ţara noastră şi pe bogăţiile ei, iau puterea exilând un suveran iubit de toţi, îi copleşesc pe oameni cu impozite grele, îi ruinează pe meşteşugari, confiscă pământurile, se leagă de religia noastră şi se mai miră că poporul se răzvrăteşte! Caută un vinovat, fiindcă nu vor să admită că ei singuri sunt de vină pentru situaţia creată.*

Însă albii nu pot înţelege, se mândresc cu superioritatea lor. Oare li se întâmplă să se pună în locul altuia pentru a-şi închipui cât suferă acesta şi ce-i mai rămâne de făcut? Niciodată! Câtă vreme ei vor fi cei puternici, vor continua să distrugă şi să ucidă, invocând nevoia de a apăra ordinea şi valorile civilizaţiei. Care civilizaţie? O civilizaţie de negustori a căror valoare supremă e aurul, ascunsă în spatele moralei…

O smulg din gândurile ei ocările femeilor care acum blestemă insurecţia pe care până mai adineaori o sărbătoreau:

Ce putem face pentru a-l ajuta pe Djan-e-Alam? se vaită.

– Am putea refuza să mai mâncăm pentru a-i obliga pe angrezi să-l elibereze, propune o *begum* trupeşă.

– Voi, în tot cazul, aţi putea! i-o întoarce o femeie măruntă şi slabă, sub privirile furioase ale suratelor mai vârstnice.

– N-ar folosi la nimic, britanicii ar fi tare bucuroşi să ne lase să murim de foame. O cheltuială mai puţin pentru ei! le explică, ironică, Hazrat Mahal.

Toată după-amiaza femeile discută, născocind planuri dintre cele mai bizare. Tăcută, Hazrat Mahal s-a retras în apartamentele sale. Deocamdată, a dat uitării îndoielile şi reproşurile faţă de fostul soţ, îşi aminteşte doar de farmecul şi bunătatea lui. Astăzi, el suferă, iar ea va face totul pentru a-i veni în ajutor. Trebuie să existe o cale: să găsească un spion care să-i transmită un mesaj, să mituiască străjile, să distragă atenţia printr-o manevră de diversiune…

– Mammoo Khan, îi spune omului său de încredere care stă nemişcat în prag, vreau să-l văd

pe rajahul Jai Lal.

– Să-l vedeţi pe rajah?

Eunucul nu-şi poate stăpâni o tresărire. E obişnuit cu capriciile stăpânei sale, însă niciodată nu a avut o dorinţă aşa nesăbuită.

– Unde să-l vedeţi? Şi cum?

– Vei găsi tu un mijloc, eşti foarte priceput, îi şopteşte ea cu cel mai dulce glas. Fireşte, nu trebuie să afle nimeni. În apartamente e imposibil să intre, dar în grădină?

– Hozur, ştiţi bine că niciun bărbat nu are voie să pătrundă în grădinile din *zenana*!

– Dar o femeie… cu *burqa*?

– Hozur, rajahul n-ar accepta în veci aşa ceva, se împotriveşte Mammoo, tremurând doar la gândul de a-i transmite o astfel de propunere impunătorului militar.

– Nu poate accepta o mică neplăcere pentru a-şi salva stăpânul închis, torturat chiar? Mă bizui pe tine că vei reuşi să-l convingi. Am putea să ne întâlnim într-un colţ liniştit, la vremea siestei. Pe o aşa căldură, nu-i trece nimănui prin minte să iasă în grădină. Du-te, Mammoo, îţi slujeşti stăpâna şi regele, vom ţine minte.

Şi cu acest „vom“, prin care ea se include pentru prima dată în sfera suveranităţii, tânăra femeie îi face semn eunucului, năucit, să plece.

Două umbre se strecoară pe poarta ascunsă sub o perdea deasă de iasomie. În urma unui eunuc al palatului, uşor de recunoscut după *kurtah* de culoarea prunei, o femeie înaltă şi solidă se poticneşte şi scapă o cascadă de înjurături sonore, întrerupte de câte un *ssst!* îngrozit al eunucului. Îndată ce ajung într-un colţ umbrit, unde se află o băncuţă de marmură, *burqa* zboară cât colo, dându-l la iveală pe rajah, asudat şi furios.

– Ce tâmpit sunt că mă pretez la circul ăsta! Te previn, dacă nu-i vorba de ceva important, o să-ţi rup urechile!

Un râs cristalin îi răspunde.

– E foarte important, Rajah *sahab*, fiţi fără grijă!

Năuc, rajahul încearcă să vadă printre ramuri, dar degeaba. Totuşi, din spatele unei tufe înalte de trandafiri şi al unor arbori jacaranda răzbate un foşnet uşor.

O femeie zveltă îşi face apariţia. Poartă o *garara* de brocart, prinsă cu o centură ornată cu topaze şi perle, iar peste kurtah de voal şi-a pus o *dupatta* brodată cu aur, care-i ascunde pieptul, părul şi partea de jos a feţei. Pe măsură ce se apropie, rajahul îşi dă seama că i se păruse mai înaltă decât era, datorită siluetei fine şi mersului maiestuos.

Fără obişnuitele timidităţi şi sclifoseli ale femeilor de la palat, se aşază pe banca de marmură şi-i face semn rajahului să ia loc. Acesta se uită rapid împrejur şi se convinge că nu există decât o bancă, or, regulile interzic… O privire ironică îl readuce la realitate. Care reguli? Nu sunt pe cale s-o încalce pe cea mai sacră, legea *purdah*-ului?

Stânjenit, rajahul se aşază la celălalt capăt al băncii, blestemându-şi stângăcia, în timp ce ochii mari şi verzi îl fixează, tot mai ironici. De ce o fi acceptat întâlnirea asta stupidă? Îl dezgustă asemenea fandoseli caracteristice vieţii de la Curte! Dacă n-ar fi fost prieten cu regele, nici n-ar fi pus vreodată piciorul aici. Îi preferă pe soldaţi aristocraţilor lipsiţi de vigoare şi pe spiritualele curtezane din Chowq frumuseţilor vaporoase de la palat. Nu că s-ar fi apropiat vreodată de acestea din urmă – doar le-a întrezărit la spectacolele date de suveran –, însă astfel de creaturi languroase, închise într-o lume artificială, i se par mai degrabă păpuşi decât femei.

– Am vrut să vă întâlnesc personal, Rajah *sahab*, fiindcă e vorba despre ceva important. Regele e în pericol de moarte. Şi Domnia Voastră, şi eu îl cunoaştem destul de bine pentru a şti că nu va suporta să stea închis în groaznicul Fort William. Trebuie să-l eliberăm. Sunteţi un om de acţiune, dar mai ales prietenul său devotat. Aveţi vreun plan?

O voce gravă, un pic răguşită, care te învăluie, se pomeneşte rajahul gândind. Încearcă să ghicească prin ţesătura uşoară trăsăturile interlocutoarei sale.

– Ei bine, Rajah *sahab*?

Vocea, la început seducătoare, trădează acum nerăbdare.

– N-am prea avut timp să mă gândesc la asta, rosteşte rajahul venindu-şi în fire, avem atâtea

de făcut acum pentru a coordona acţiunea…

Se întrerupe brusc, muşcându-şi buzele. Ce l-a apucat să-i dezvăluie acestei femei pe care nu o cunoaşte… Şi-a pierdut minţile…?

Ochii verzi sclipesc de încântare.

– Slăvit fie Allah! Rajahii s-au hotărât, în sfârşit, să treacă la fapte?

În entuziasmul său, tânăra femeie a lăsat să-i alunece vălul, dând la iveală un nas acvilin şi o bărbie ce trădează voinţă, contrastând cu buzele voluptuoase.

O fire impetuoasă, îşi zice Jai Lal, observând amuzat că *begum* nu se grăbeşte deloc să-şi aranjeze ţinuta.

– Şi când aveţi de gând să începeţi? Palatul vă poate ajuta cu ceva? întreabă ea, emoţionată.

– Să ne ajute? Cu ce ne-ar putea ajuta *zenana*? izbucneşte rajahul, supărat că s-a dat de gol aşa de uşor. Vă rog, uitaţi ce v-am spus! Cel mai bun serviciu pe care îl puteţi aduce ţării şi regelui nostru e să tăceţi.

Ce personaj grosolan! Jignită, Hazrat Mahal se îndreaptă de umeri şi se înfăşoară în *dupatta:*

– Nu primesc lecţii de la dumneata, domnule, care nu pari să cunoşti femeile din această ţară. Nu ştiţi că de-a lungul secolelor ele s-au luptat în nenumărate rânduri? Unele chiar au domnit şi au condus armate, în locul unui tată sau al unui soţ mort sau căzut prizonier. Razia, sultana care…

– Ssst! Hozur!

Cu gesturi largi, Mammoo o sileşte să-şi coboare vocea. Indignarea a făcut-o să uite în ce situaţie periculoasă se aflau: dacă sunt prinşi, pedeapsa ar fi, cu siguranţă, moartea, pentru amândoi.

În timp ce eunucul verifică aleile din jur, rajahul caută să-şi repare stângăcia. Nu vrea s-o supere pe tânăra femeie: e inteligentă, pătimașă, ar putea fi de folos cândva şi – de ce să nu recunoască? – îi stârneşte curiozitatea.

– M-am exprimat greşit, Hozur, binevoiţi să iertaţi un militar nedeprins cu fineţurile de la Curte. Să revenim, vă rog, la motivul întâlnirii noastre: eliberarea regelui. Aţi avea un plan?

Hazrat Mahal şovăie. Tare ar vrea să-l pună la punct pe necioplit, dar se stăpâneşte: dintre toţi apropiaţii lui Wajid Ali Shah, rajahul e, fără doar şi poate, cel mai capabil, iar ea are nevoie de el. Dar trebuie să înţeleagă că şi el are nevoie de ea!

– Până să fie închis, am corespondat regulat cu Maiestatea Sa, îi explică ea, îl informam despre ce se întâmplă aici, despre nemulţumirea crescândă a poporului, care-i aşteaptă întoarcerea. Acum, că e închis, o să fie mai greu ca scrisorile să ajungă la el, însă nu mă îndoiesc că nişte monede de aur vor reuşi să-i înduplece pe gardieni.

O minciună pentru o cauză nobilă, dar rajahul nu se lasă păcălit, el însuşi lansând zvonul că ţine legătura cu Wajid Ali Shah. Îşi cunoştea destul prietenul ca să ştie că suveranul îi uita repede pe cei de care era despărţit – de ce i-ar scrie unei *begum* pe care, în mod evident, n-o iubea suficient ca s-o ia cu el în exil?

Hazrat Mahal îi ghiceşte îndoielile, sunt aceleaşi de care s-a mai lovit în *zenana*, însă a descoperit de mult cum să riposteze:

– În ziua plecării, regele m-a întrebat dacă vreau să rămân aici pentru a fi ochii şi urechile sale. Mi-a spus că nu are încredere în nicio altă soţie de-a sa. A stăruit că eu sunt singura în stare să îndeplinească o astfel de misiune. Cum aş fi putut să refuz? Ne-am despărţit plângând. Îmi lipseşte îngrozitor, dar mă consolez ştiind să-i sunt de folos.

– Un asemenea devotament vă face cinste, comentează rajahul cu o convingere în care lui Hazrat Mahal i se pare că simte un grăunte de ironie.

Însă continuă, netulburată:

– Iată planul meu: în Fort William trebuie să existe, ca în toate forturile, un depozit de muniţie. Trebuie să-l aruncăm în aer şi, profitând de agitaţia iscată, să-l eliberăm pe rege cu ajutorul oamenilor noştri de acolo.

– Dar nu se poate intra în Fort William, e cea mai bine păzită închisoare din Indii!

– Eunucul meu, Mammoo, cunoaşte un cipai bătrân din armata Bengalului, care a slujit ani în șir la Guvernatorul general din Calcutta. El zice că există o galerie secretă între reşedinţa

Guvernatorului şi fort. E de-ajuns ca unul dintre oamenii noştri să pătrundă în clădirea Rezidenţei, sub un pretext oarecare. Apoi, gărzile pe care le vom fi mituit îi vor arăta unde se află galeria subterană spre fort şi depozitul de muniţie. În zăpăceala de după explozia depozitului, l-am putea ajuta să evadeze pe rege, care, bineînţeles, va fi prevenit din vreme. Avem nevoie de vreo şase complici la faţa locului, deloc greu de găsit, cred, având în vedere duşmănia oamenilor pentru englezi şi recompensa mare promisă.

– De ce aşa de puţini oameni? Pentru a proteja fuga regelui ne trebuie mult mai mulţi!

– Nu-i vorba să lupte, ci să-l scoată pe rege de acolo în cele câteva minute de după explozie, când toată lumea va fi ocupată să stingă focul! Cu cât planul nostru e cunoscut de mai puţini, cu atât mai mic e riscul să fie descoperit.

– Nu-i rău deloc, mărturisesc. Se învaţă astfel de lucruri în *zenana*?

Tonul e neutru, însă privirea admirativă.

– Mai rămâne, totuşi, o mare problemă, adaugă. Odată eliberat, unde se va duce regele? Fireşte, nu în palatul din Calcutta şi nici în cel din Lucknow. Englezii l-ar arunca imediat înapoi în temniţă.

O întrebare pe care Hazrat Mahal, ocupată cum fusese cu planul ei, nu şi-o pusese.

– Ar putea să li se alăture cipailor şi să conducă revolta, se aventurează să dea un răspuns, deşi nu crede în el. Şi, cum rajahul tace, adaugă: De multă vreme nu se mai ocupă de chestiuni militare, însă i-aţi putea fi consilier…

– Nici nu cer altceva… dacă el ar dori.

Se privesc lung. Nu-i nevoie să spună mai multe. Amândoi îl cunosc suficient pe rege ca să ştie că niciodată n-ar accepta o acţiune aşa de periculoasă. Wajid Ali Shah e poet, prieten devotat, soţ afectuos şi, în vremuri de pace, suveran binevoitor şi generos. Dar nu i se poate cere să fie războinic.

Văzând dezamăgirea tinerei femei, Jai Lal e cuprins de milă.

…Încă-l iubeşte atât de mult, deşi el a părăsit-o?…

Simte brusc dorinţa de a o îmbărbăta:

– Aveţi încredere, Hozur, vom elibera ţara şi-l vom repune în drepturi pe rege, cu puteri depline!

Şi, fiindcă ea tace, adaugă zâmbind:

– Poate vom avea nevoie de ajutorul unor persoane din *zenana* a căror destoinicie, recunosc, până acum nu o apreciam destul.

Capitolul 16

17 iunie

Telegrama lui Sir Henry Lawrence

către Guvernatorul general Lord Canning,

Calcutta

Veştile din Awadh sunt înspăimântătoare. În mai puţin de cincisprezece zile, forţele britanice au fost zdrobite şi administraţia noastră s-a prăbuşit cu totul, mai puţin la Lucknow, unde aşteptăm. Spionii noştri ne raportează importante concentrări de trupe ale rebelilor la douăzeci de mile nord de oraş.

Am trimis trupe pentru a susţine Kanpur, unde generalul Wheeler este asediat, însă pe drum soldaţii i-au ucis pe ofiţeri şi s-au alăturat răzvrătiţilor. Wheeler mă imploră să-i trimit noi întăriri, dar cu durere în suflet a trebuit să refuz, fiindcă nici aici un atac nu va întârzia să apară şi suntem doar câteva sute de luptători.

Vă rog, trimiteţi cât mai repede trupe în ajutorul Kanpurului, căci nu vor mai putea rezista mult.*

Într-adevăr, situaţia de la Kanpur e alarmantă.

Chiar de la primele evenimente, în mai, Sir Hugh Wheeler înţelesese că nu-i vorba despre o răzvrătire, ci despre un complot pus la cale pentru a răsturna puterea britanică. Prevăzând un atac, fortificase două clădiri din cărămizi în centrul garnizoanei, săpase în jur o tranşee şi înălţase un meterez de pământ de trei metri, totul apărat de zece tunuri. O apărare mai mult simbolică, pe care Azimullah, omul de încredere al lui Nana, o numise cu ironie „fortul disperării"*. În mod ciudat, Kanpur, una dintre cele mai importante garnizoane din Indii, număra doar trei sute de soldaţi europeni la trei mii de cipai. Însă Sir Hugh nu era peste măsură de îngrijorat, convins că, aşa cum se întâmplase la Meerut şi Sitapur, răzvrătiţii, după ce vor arde şi jefui bungalowurile, se vor îndrepta spre Delhi.

Intrat la şaisprezece ani într-un regiment de cipai, Sir Hugh slujeşte de cincizeci şi doi de ani în Indii. Scund, cu ochi pătrunzători, este unul dintre acei ofiţeri bătrâni care vorbesc hindustani şi admiră cultura ţării. S-a căsătorit cu o metisă irlandezo-indiană, care i-a dăruit şase copii. Îşi iubeşte oamenii care, la rândul lor, îi poartă afecţiune neţărmurită. Însă e conştient de profunda nemulţumire provocată de politica engleză din ultimii ani şi, în mai multe rânduri, a atenţionat autorităţile – fără rezultat. Acum ştie că a sosit momentul ca ele să plătească. Totuşi, îşi păstrează încrederea: cipaii săi nu s-ar atinge niciodată de el şi de oamenii care-l înconjoară.

La 21 mai, informat că Regimentul 2 cavalerie va dezlănţui peste noapte atacul, generalul Wheeler aduce femeile şi copiii în tabăra întărită şi ordonă ca tezaurul să fie, de asemenea, transportat acolo. Însă cipaii însărcinaţi cu paza acestuia protestează, invocând loialitatea lor nedezminţită, şi refuză să-l predea. Atmosfera devine încordată: dacă Wheeler insistă, ar provoca o confruntare, dar e cu putinţă să lase opt sute de mii de rupii de aur la îndemâna răzvrătiţilor? Devotatul Nana sahib îi oferă soluţia, propunând să trimită două tunuri şi trei sute dintre luptătorii *marathi* pentru a întări paza tezaurului. Sir Hugh stă în cumpănă, dar îşi reaminteşte de nenumăratele ocazii când Nana l-a ajutat şi cum se oferise, de curând, să-i pună la dispoziţie o mie cinci sute dintre oamenii săi pentru a-l sprijini să recucerească Delhi. Până la urmă se lasă convins.

Azimullah e cel care a dus tratativele.

– Închipuiţi-vă că au acceptat!

Întors la Nana sahib, Azimullah nu-şi poate stăpâni râsul:

– N-o să-i înţeleg în veci pe englezii ăştia! V-au deposedat de titluri şi de moştenire şi iau în serios asigurările de prietenie ale Domniei Voastre, considerând că e firesc să vă gândiţi la ei şi să-i ajutaţi! Nu-şi dau seama că, după tot ce v-au făcut, îi urâţi?

– Dar nu-i urăsc!

– Fiindcă sunteţi prea bun şi prea nobil, Alteţă. Însă nu doar pe dumneavoastră v-au jefuit, i-au ruinat pe *taluqdar*-i şi ţara întreagă, distrugând meşteşugurile pentru a ne obliga să cumpărăm foarte scump produsele industriei lor. Şi, în plus, ne strivesc cu dispreţul lor!

– În ceea ce mă priveşte, am avut mereu relaţii plăcute cu ei.

– Cu condiţia să păstrăm distanţa între noi, negrii, şi ei, albii! Aţi uitat ce ofensat s-a simţit fostul Rezident, care se pretindea cel mai bun prieten al Alteţei Voastre, când aţi îndrăznit să-i cereţi mâna fiicei sale? V-a întors spatele şi nu v-a mai vorbit niciodată.

Nana sahib s-a făcut stacojiu la faţă şi i-a aruncat lui Abdullah o privire duşmănoasă: cum îşi permite să-i aducă aminte de umilinţa aceea? S-ar zice că îi place să zgândăre *rana* şi să-i aţâţe ura.

Vestea despre revolta cavaleriei s-a dovedit falsă şi cei mai mulţi ofiţeri s-au întors să doarmă printre oamenii lor pentru a le arăta că au încredere în ei.

La rândul său, ca un adevărat *marathi*, Nana sahib joacă pe două planuri. Pe 1 iunie, însoţit de fratele său, Bala Rao, un lungan cu accese de furie necontrolată şi care urăşte pe toată lumea, se întâlneşte în secret pe o corabie cu comandanţii cavaleriei cipailor şi le dă de înţeles că sprijină revolta. Iar când Sir Hugh, aflând de întâlnire, îşi mărturiseşte mirarea, Nana sahib îl lămureşte că a încercat să-i liniştească pe cipai şi să-i readucă pe drumul cel bun.

Totuşi, vestea despre revolta garnizoanei din Lucknow şi înaintarea trupelor engleze spre Delhi a spulberat iluzia că se poate evita un conflict. Cavaleria se agită din ce în ce mai mult, iar curajul şi diplomaţia ofiţerilor faţă de soldaţii lor nu pot îndepărta la nesfârşit pericolul.

În noaptea de 4 iunie răsună focuri de armă. Câteva minute mai târziu, un curier vine să anunţe că trupele lui Nana, cu sprijinul cavaleriei, au pus mâna pe tezaur.

Pentru Wheeler, e primul semn că prietenul său l-a trădat.

Cavelariei i se alătură imediat primul regiment de infanterie, în ciuda protestelor ofiţerilor, pe care cipaii nu-i iau în seamă, dar cărora nu le vor face niciun rău. Ca şi la Meerut şi Delhi, prima mişcare a rebelilor e să deschidă porţile temniţelor. Începe o noapte de jafuri şi incendii, presărată cu strigăte de victorie pe care europenii, adăpostiţi în fort, le ascultă îngroziţi.

În zori, ofiţerii indieni din Regimentele 53 şi 56 îl înştiinţează pe Wheeler că nu mai sunt siguri de oamenii lor. Celor mai vârstnici, pe care îi cunoaşte de multă vreme, generalul le cere să rămână lângă el.

– Nu se poate, Sahab, îi răspunde cu tristeţe un bătrân cipai, europenii şi băştinaşii nu mai pot sta alături. Ne-am bătut pentru voi, ne-am vărsat sângele pentru voi şi, în schimb, tunurile voastre ne-au sfârtecat fraţii. Va trebui să plecaţi cât mai repede, Sahab, cu toţi ai voştri. Ne-aţi fost tată şi mamă, vă vom proteja fuga, dar nu vă mai putem urma.

În acest răstimp, cipaii au ajuns la palatul Bithur, aflat la zece mile de Kanpur, şi, strigând, cer să-l vadă pe Nana sahib.

Trezit de Azimullah, acesta nu reuşeşte să se hotărască. Lucrurile nu se desfăşoară aşa cum se prevăzuse: se plănuise o revoltă generală, care trebuia să-i ia prin surprindere pe englezi şi să-i forţeze să se retragă. Însă nerăbdarea soldaţilor a dus la eşecul planului şi înaltul comandament englez de la Calcutta a început deja să trimită întăriri. Dacă se alătură rebeliunii, ce riscă să fie înăbuşită, va pierde totul, poate chiar şi viaţa. Dacă, dimpotrivă, ar lăsa impresia că-i susţine pe englezi…

Însă cipaii nu-i dau de ales: au nevoie de un şef legitim. Ori Nana sahib preia conducerea mişcării şi ei îl recunosc drept suveran, ori îl omoară.

– Cum vă puteţi închipui că îi susţin pe englezi? exclamă Nana, cu mâna pe inimă, sub privirea ironică a lui Azimullah. Să îngropăm tezaurul la loc sigur şi să pornim spre Delhi şi spre Bahadur Shah Zafar, împăratul nostru!

Aclamat de trupe, Nana se retrage în camerele sale. Însă Azimullah nu-i de aceeaşi părere. Cum să-i alungi pe ocupanţi, dacă, în loc să-i striveşti când sunt slăbiţi, le laşi câmp liber şi posibilitatea să-şi refacă forţele? Ore întregi se va strădui să-şi convingă stăpânul să dea o luptă la Kanpur pentru a-şi întări autoritatea.

– La Delhi, veţi fi doar un prinţ printe alţi zeci. Nu veţi avea nicio putere. Pe când aici sunteţi suveran absolut şi oamenii vă respectă.

Vanitatea dovedindu-se mai puternică decât frica, Nana sfârşeşte prin a se lăsa convins.

Va fi nevoie, însă, de mai mult timp pentru a-i lămuri pe cipaii care n-au niciun chef să se bată cu ofiţerii lor. Însă teama de o răzbunare cumplită a albilor şi ispita împărţirii unor bani de aur le înlătură, într-un târziu, reţinerile. La fel şi promisiunea că, odată Kanpur eliberat, vor merge la Delhi, glorioasa capitală a Marilor Moguli, de unde va începe mişcarea de recucerire a Indiilor.

La 6 iunie, în zori, generalul Wheeler, încredinţat că cipaii sunt pe drum spre Delhi, primeşte un mesaj neaşteptat: o scrisoare, foarte curtenitoare, prin care Nana sahib îl anunţă că la ora zece dimineaţa trupele sale vor ataca. Un ultim scrupul faţă de prietenul său, dar şi regulile cavalereşti, care interzic atacul prin surprindere, par să-i fi dictat prinţului acest gest, pe care s-a ferit să-l dezvăluie apropiaţilor săi. Gest care-i va permite lui Wheeler să adune toţi ofiţerii şi populaţia anglo-indiană în interiorul fortificaţiei. Cu totul, o mie de persoane, din care jumătate sunt femei şi copii.

Asediul va dura trei săptămâni, în cursul cărora fortificaţia va fi atacată din greu cu proiectile. Englezii răspund cum pot mai bine, însă trebuie să economisească muniţia. Numărul victimelor creşte în fiecare zi. Căldura e înfiorătoare, iar apa lipseşte. Oamenii îşi riscă viaţa pentru a merge până la singura fântână şi tabăra e atât de slab protejată de un perete din chirpici, încât unii asediaţi sunt ucişi chiar în camera lor. Peste tot, răniţii se tânguie, chinuiţi de roiurile de muşte, iar duhoarea leşurilor e greu de îndurat.

După o săptămână, conştient că nu vor mai rezista mult, Wheeler îi trimite un mesaj lui Nana, cerându-i să-i lase să plece la Calcutta. Încă are oarecare încredere în cel care i-a fost prieten, în pofida trădării acestuia.

Nana e de părere că ar fi cea mai bună soluţie, însă nu poate lua singur o hotărâre, trebuie să discute cu ofiţerii rebelilor, cu fratele său Bala Rao, supranumit „Cel crud“, şi cu secretarul său, Azimullah. Pentru întâia dată, acesta îşi pierde legendarul sânge rece:

– Să-i cruţăm pe englezi, când ei ne masacrează pretutindeni femeile şi copiii? Nici să nu vă gândiţi! Sângele albilor e mai preţios decât al nostru? Un copil blond valorează mai mult decât zece sau o sută dintre copiii noştri? se sufocă el de furie.

Vorbele îi sunt întâmpinate cu mormăieli aprobatoare. De la o vreme, soseau numeroşi refugiaţi din satele aflate în preajma Benaresului şi a Allahabadului, unde revolta fusese înăbuşită în sânge. Cu spaima în suflet, povesteau despre case şi câmpuri pârjolite, despre violuri, mutilări şi miile de ţărani – de la adolescenţi până la bătrâni – spânzuraţi de copaci, de-a lungul drumului, de trupele maiorului Renaud şi ale colonelului Neill, care înaintau spre Kanpur, distrugând totul în cale.

O ferocitate justificată în ochii englezilor de uciderea civililor la Delhi şi Meerut: albi, bărbaţi şi femei, omorâţi de… băştinaşi! Fiindcă lucrul cu adevărat revoltător e că sclavii au îndrăznit să ridice mâna asupra stăpânilor. Crima supremă e abolirea unei ierarhii naturale, în care fiecare are un loc bine stabilit. Iar un asemenea sacrilegiu nu poate fi acceptat deoarece pune în

discuţie ordinea unei lumi în care omul alb este, în mod evident şi dintotdeauna, superior omului negru sau cu pielea întunecată, mai ales dacă nu este creştin.

Luptele continuă mai multe zile. Micuţa garnizoană ţine piept cu disperare asalturilor date de cipai. Pe 23 iunie, ziua Bătăliei de la Plassey, reuşeşte să respingă un atac deosebit de înverşunat, însă când un obuz distruge clădirea unde erau depozitate medicamentele şi hrana, Sir Hugh Wheeler se resemnează să-i trimită un nou mesaj lui Nana.

Acesta se închide cu fratele său, cu consilierul Azimullah şi cu principalul său general, Tantia Tope, pentru a se sfătui despre ce e de făcut. După o discuţie îndelungată, se hotărăsc să trimită o ostatică anglo-indiană, doamna Jacobi, cu o scrisoare semnată de Nana sahib şi adresată foarte ceremonios:

> *Supuşilor Prea Graţioasei Sale Maiestăţi regina Victoria,*
>
> *Toţi cei care nu sunt amestecaţi în crime împotriva indienilor şi sunt gata să depună armele vor avea permis de liberă trecere până la Allahabad.*

Sir Wheeler ezită: poate să se încreadă în cel care i-a înşelat cu atâta dibăcie? Însă la insistenţa ofiţerilor săi, care îi arată că nu mai au hrană decât pentru trei zile şi că femeile şi copiii vor muri cu toţii, cedează.

Detaliile practice vor fi puse la punct, pe teren neutru, între doi ofiţeri englezi, palizi şi slabi, şi reprezentanţii lui Nana, generalul *marathi* Tantia Tope, un bărbat solid cu pielea întunecată, ce poartă întotdeauna turban alb şi are faima unui strălucit strateg, şi elegantul Azimullah Khan. Nana sahib se angajează să pună la dispoziţia englezilor o mică flotilă de ambarcaţiuni şi vâslaşii de rigoare, care să-i ducă în siguranţă până la Allahabad, oraş strategic, la confluenţa Gangelui cu Jumna. În schimb, englezii trebuie să abandoneze tunurile, puştile şi muniţia. După lungi tratative, li se îngăduie să-şi păstreze revolverele.

La 26 iunie se declară armistiţiul. Cuprins de o compasiune târzie, Nana sahib trimite şaisprezece elefanţi, optzeci de palanchine şi care trase de boi pentru a transporta femeile, copiii şi răniţii până pe mal, unde aşteaptă bărci uriaşe.

În dimineaţa zilei de 27 iunie toată lumea se îngrămădeşte de bine, de rău în ambarcaţiunile supraîncărcate, sub privirile batjocoritoare ale soldaţilor care i-au escortat pe englezi. În ciuda căldurii apăsătoare, câteva persoane importante, aşezate la umbra unui mic templu hindus,

clădit mai sus de debarcaderul Satichaura Ghat, supraveghează operaţiunile. Pot fi recunoscuţi Azimullah Khan, Tantia Tope şi fratele lui Nana, însă prinţul lipseşte.

La ora nouă, Sir Hugh Wheeler, aflat în barca din frunte, dă semnalul de plecare. Însă abia începe să înainteze ambarcaţiunea sa, că, la un gest al lui Tantia Tope, toţi vâslaşii sar în apă, după ce aruncă jar pe acoperişurile din pai ale bărcilor, care iau foc imediat. În acelaşi moment, pe mal, sute de cipai răsar din desişuri şi încep să tragă, iar de pe malul opus, două tunuri lansează proiectile spre firava flotilă. Se dezlănţuie panica. Unii refugiaţi răspund cu focuri de armă, pentru a încerca să câştige câteva minute, însă cei mai mulţi, nebuni de spaimă, se aruncă în apă, bărbaţi, femei, copii şi răniţi, încercând cu disperare să fugă pe mal. Dar îi ajunge repede din urmă cavaleria *marathi*, care-i ucide cu sabia pe cei scăpaţi de gloanţe.

Sute de cadavre plutesc pe apele înroşite ale Gangelui. Toţi bărbaţii au fost omorâţi, în afară de patru, care au reuşit să scape şi care vor povesti mai târziu cum s-a petrecut grozăvia.

Strângându-şi copiii la piept, femeile urlă înspăimântate, implorând mila soldaţilor care şovăie, când, în sfârşit, de la palat soseşte ordinul ca masacrul să înceteze.

Supravieţuitorii, vreo două sute de femei şi copii, sunt închişi într-o căsuţă numită Bibighar, fiindcă fusese construită pentru „bibi“, iubita unui ofiţer englez. Nelocuită de multă vreme, locuinţa e goală, prizonierele trebuind să doarmă direct pe podeaua de pământ bătătorit. Ca hrană, vor primi de două ori pe zi făină şi *dhal*, lintea cu care trăiesc indienii săraci.

De ce s-a îndurat Nana de ei? Din milă faţă de soţiile şi copiii celor care i-au fost până mai deunăzi prieteni sau dintr-un simplu calcul? În caz de nevoie, ostaticii ar putea servi drept preţioasă monedă de schimb.

Dar, în ochii celor care se înghesuie în jurul căsuţei pentru a râde, aceste femei în stare jalnică sunt un prilej de a se răzbuna. Pentru un indian care toată viaţa s-a spetit în slujba unor *memsahib* care nici măcar nu-l vedeau, spectacolul umilirii lor e o adevărată plăcere. În casele englezilor, îi era greu să îndure nu munca, aceeaşi ca şi în casa unei *begum*, ci faptul că, pentru englezi, el nu exista. În loc să facă parte din familie, să fie certat, dar şi protejat ca un copil, era doar o umbră, o unealtă de care te serveai, niciodată o fiinţă omenească pe care s-o priveşti.

Ura ascunsă s-a hrănit din astfel de relaţii care, cu timpul, dezumanizează. De aceea astăzi femeile le batjocoresc cu glas tare şi se bucură văzându-le pe aceste *memsahib*, care, în genunchi, se chinuiesc, stângace, să macine grâul, îşi zdrelesc mâinile pe piatră pentru a obţine un pic de făină şi îşi spală rochiile ferfeniţite, singurul veşmânt ce le-a rămas acestor „ladies“,

odinioară îmbrăcate în mătăsuri şi dantele, acum doar în nişte zdrenţe pe care nici servitoarele lor nu le-ar vrea!

Căci supraveghetoarea de la Bibighar nu le cruţă deloc.

Cea căreia i se spune „begum“, datorită tenului alb şi purtărilor autoritare, este o fostă prostituată, întru totul devotată secretarului lui Nana. Ca şi el, le urăşte pe femeile angreze, mai ales pe cele binevoitoare, cele care, în simplitatea lor prefăcută, îşi păstrează întotdeauna trufia, cele a căror bunătate este un mod atât de clar de a marca distanţele, încât devine jignitoare. De aceea, caută prin toate mijloacele să le umilească. De când Nana sahib, prevenit că starea de sănătate a prizonierelor se înrăutăţeşte, le-a trimis un medic şi le-a dat voie să se plimbe o oră pe zi, „begum“ alege să le ducă pe străzile cele mai aglomerate, unde sunt ţinta glumelor răutăcioase. Sau le pune să străbată marele bazar, printre tarabe pline cu de-ale gurii, şi, dacă un vânzător, înduioşat de privirea înfometată a unui copil, îi întinde un fruct, se răsteşte imediat la el: „Nu ţi-e ruşine? Dă-l mai bine copiilor noştri care mor de foame!“

În temniţa Bibighar, slăbiciunea fizică şi dizenteria fac ravagii, dar, în ciuda oricăror suferinţe, femeile îşi păstrează speranţa: din vorbele unei servitoare au aflat că regimentul maiorului Renaud a părăsit Allahabad şi se îndreaptă spre Kanpur pentru a le elibera.

La rândul său, Nana sahib şi-a reunit consiliul.

– Poporul cu faţă galbenă şi minte îngustă a fost învins, dar încearcă să se întoarcă. O să-l nimicim*!

După spusele spionilor săi, trupele britanice mai numără doar câteva sute de oameni, întrucât, deşi au scăldat în sânge oraşele şi satele întâlnite în cale, au suferit şi ele pierderi grele, fie în luptă, fie din cauza insolaţiei şi a frigurilor.

La 9 iulie, comandată de Tantia Tope şi de fratele lui Nana, oastea rebelă e trimisă să oprească armata britanică. Mult mai numeroasă, ar trebui să învingă fără probleme. Însă sosirea neaşteptată a trupelor generalului Havelock, care le cad indienilor în spate, dă peste cap previziunile. După două zile de luptă încrâncenată, trupele lui Nana sahib sunt puse pe fugă.

Când vestea înfrângerii ajunge la Kanpur în 13 iulie, consiliul de război hotărăşte în unanimitate să apere oraşul.

Dar cu prizonierele ce să facă?

Cei mai mulţi consilieri ai prinţului, mai cu seamă fratele său, Tantia Tope şi Azimullah, sunt de părere să fie ucise: „Au văzut tot ce s-a întâmplat aici, pot depune mărturie împotriva noastră.“ Însă Nana sahib se opune ferm şi, pentru a-i convinge pe ceilalţi, le arată că englezii ar da orice pentru a-şi recupera soţiile şi copiii, iar, dacă lucrurile merg prost, ostaticii sunt singura şansă de a-şi salva pielea.

Consiliul de război se încheie fără a se fi ajuns la o hotărâre.

Capitolul 17

Din toate districtele statului Awadh, grupuri de rebeli se îndreaptă spre oraşul Nawabganj, situat la douăzeci de mile de Lucknow. Majoritatea sunt cipai din garnizoanele care s-au răsculat, dar sunt şi câţiva *taluqdar*-i care, în fruntea trupelor proprii, au hotărât să lupte împotriva ocupantului. Ce au de pierdut? Noile legi date de englezi i-au lăsat fără pământuri şi mai ales fără statut, distrugând sistemul complex, vechi de secole, care-i lega de ţăranii lor. Acum nu mai au decât un ţel: să-i alunge pe tâlharii care, la adăpostul principiilor morale, le-au furat ţara şi i-au dezonorat.

La sfârşitul lunii iunie s-au adunat la Nawabganj peste şapte mii de oameni, printre care un regiment de cavalerie şi două regimente de poliţie militară. În fruntea lor se află rajahul din Mahmudabad şi rajahul Jai Lal Singh. Cei doi bărbaţi se apreciază reciproc şi sunt prieteni de multă vreme. În schimb, au privit cu nelinişte sosirea unui personaj ciudat, *maulvi* Ahmadullah Shah. Acesta tocmai a ieşit din temniţa unde fusese închis după ce ţinuse discursuri care îndemnau la revoltă. Peste o mie de discipoli îl urmează ca vrăjiţi. Date fiind împrejurările, cei doi rajahi nici nu-şi pun problema să renunţe la o forţă aşa importantă, însă *maulvi* va trebui supravegheat îndeaproape.

La 28 iunie, un mesager venit în grabă de la Kanpur anunţă că, în sfârşit, oraşul a încăput pe mâinile lui Nana sahib. De-acum, rebelii nu se mai tem că vor fi atacaţi pe la spate de englezi şi pot să pornească atacul asupra zonei Lucknow.

La 29 iunie, opt sute de oameni sub comanda lui *maulvi* pleacă în avangardă spre satul Chinhut, la şapte mile de capitală, în timp ce Jai Lal şi rajahul din Mahmudabad pun la punct strategia finală.

La Lucknow, prevenit de spionii săi, Sir Henry Lawrence ezită. Să trimită trupe pentru a nimici acest prim grup de rebeli şi a întoarce din drum un inamic încă prost organizat? Acum ar putea să pună la încercare loialitatea cipailor ce-i rămăseseră alături, dar ar risca să piardă o parte din slabele forţe menite să protejeze Rezidenţa şi pe civilii adăpostiţi în clădire. Într-un târziu, la stăruinţa ofiţerilor săi, care nu vor să rămână în Istorie drept nişte laşi, pe 30 iunie, în zori, porneşte spre Chinhut, în fruntea a şapte sute de oameni.

Însă cele douăzeci şi patru de ore de tergiversări îi vor fi fatale, fiindcă le-au oferit indienilor un răgaz ca să se regrupeze.

În această dimineaţă de 30 iunie căldura e sufocantă. Trupele lui Lawrence înaintează greoi pe terenul nisipos, încetinite şi de masivul tun Howitzer, tras de un elefant. Pentru a câştiga timp, nu s-au oprit să mănânce şi, cum sacagiii de prin partea locului au dispărut în mod misterios, nu au nici de băut. Totuşi, Sir Henry nu-şi face griji, cunoaşte rezistenţa şi curajul oamenilor săi care, strângând din dinţi, continuă să înainteze sub soarele nemilos.

Când Chinhut începe să se zărească, avangarda cavaleriei este întâmpinată de tiruri susţinute şi înainte ca Howitzerul să fie aşezat în poziţie de tragere, tunurile indiene, ascunse după o perdea de arbori de mango, ţin pe loc trupele engleze. Duelul artileriei va dura mai multe ore, până când, în cele din urmă, tunurile indiene amuţesc. În rândurile britanicilor se aud strigăte de victorie, inamicul bate în retragere! Dar pe pantele colinei coboară regimente, într-o manevră de încercuire. Se apropie într-o ordine perfectă, sunt mii! E momentul ales de artileriştii indieni şi de majoritatea cipailor să-şi părăsească poziţiile, să împingă tunurile în şanţuri şi să se alăture compatrioţilor, lăsându-i pe artileriştii englezi izolaţi şi fără muniţii, căci rezervele au dispărut ca prin farmec. Împresuraţi, britanicii se luptă cu încrâncenare, cad cu zecile sub gloanţe şi situaţia e disperată când, în sfârşit, Sir Henry se hotărăşte să ordone retragerea.

O retragere care, având în vedere că soldaţii sunt la capătul puterilor, s-ar fi transformat într-o sângeroasă debandadă, dacă Lawrence n-ar fi avut o idee strălucită: plasează pe un pod îngust oameni înarmaţi cu aruncătoare de flăcări, care-i ţin la distanţă pe indieni şi permit restului trupelor engleze să ajungă la Rezidenţă, unde apariţia soldaţilor plini de sânge stârneşte panică. Pierderile sunt grele: trei sute de morţi şi zeci de răniţi. Dar, mai presus de orice, e un imens şoc psihologic: pentru prima dată o armată engleză e înfrântă de nişte băştinaşi!

În timp ce tabăra îşi oblojeşte rănile, iar Sir Henry Lawrence ordonă să se astupe cât mai repede ultimele spărturi din zid, încercând să inspire încredere femeilor şi copiilor îngroziţi, cipaii victorioşi sunt primiţi ca nişte eroi şi povestesc amănunţit despre faptele lor de arme şi despre fuga englezilor, pe care până acum lumea îi credea de neînvins.

Pentru a-şi încorona izbânda, câteva sute dintre ei, îmbătaţi de victorie, s-au năpustit asupra Rezidenţei, înarmaţi doar cu puşti. Respinşi cu salve de tun, sunt nevoiţi să se replieze, lăsând în urmă numeroşi morţi. Aşa că îşi îndreaptă furia spre „colaboratori“, poliţiştii rămaşi fideli ocupanţilor, dar mai ales spre *banya* şi *mahanjan*, negustori şi cămătari, care au profitat de noul regim. Se dezlănţuie o adevărată vânătoare de trădători. Susţinuţi de populaţia întărâtată, soldaţii jefuiesc şi ard tot ce le aparţine englezilor sau aliaţilor lor şi îi urmăresc pe străzi pe cei presupus vinovaţi, surzi la ordinele şi mustrările ofiţerilor care încearcă să păstreze controlul. Cu o frenezie răzbunătoare, dau foc bungalowurilor engleze, dar şi închisorii, Curţii de

Justiţie, Biroului de Impozite, oficiului de telegraf, gării, nimicind tot ce aminteşte de ocupanţi. Şi situaţia se înrăutăţeşte de la oră la oră, căci, din satele învecinate, vin ţărani dornici să ia parte la sărbătoarea victoriei, dar şi să se răzbune. Haosul este total.

– Trebuie să luăm măsuri cât mai repede! Altminteri, oraşul se va cufunda în anarhie şi nu vom mai putea controla nimic.

Rajahul Jai Lal i-a strâns pe comandanţii militari şi pe *taluqdar*-ii care au participat la lupta de la Chinhut. Toţi îşi dau seama de pericol, însă nici măcar după ore întregi de discuţii nu reuşesc să cadă de acord asupra unei soluţii.

– Doar n-o să tragem în soldaţi ca să-i forţăm să se supună! Ar începe un război civil! protestează unul dintre rajahi.

– Eu cred că e mai bine să-i lăsăm în pace. În două, trei zile vor obosi şi liniştea va reveni de la sine, îi întăreşte spusele, atotştiutor, vecinul său.

Pentru rajahul Jai Lal, e prea mult.

– Şi să-i lăsăm să pârjolească tot oraşul? Nu vă amăgiţi, nu cipaii sunt făptaşii, ci criminalii eliberaţi care pradă şi ucid femei şi copii! Dacă v-ar fi atacat casele şi familiile, aţi mai fi avut timp acum să faceţi schimb de păreri? Nu, bineînţeles că nu, aţi fi găsit repede un mijloc de a opri măcelul! Dar, fiindcă e vorba despre „ceilalţi“, despre poporul de care nu vă simţiţi legaţi în niciun fel, despre nişte oameni săraci, obişnuiţi cu nenorocirile, staţi la palavre, discutaţi despre principii ce trebuie respectate şi despre urmările neplăcute pe care le-ar avea o decizie pripită!

Şi, arătând cu degetul către cei prezenţi, care-l privesc uluiţi, adaugă:

– Dacă asasinii orbiţi de furie şi ură sunt vinovaţi, dumneavoastră, domnilor, în luxoasele voastre turnuri de fildeş, sunteţi şi mai vinovaţi! Cum mai puteţi să dormiţi când, prin indiferenţa şi laşitatea voastră, permiteţi uciderea atâtor oameni nevinovaţi?

– Dacă tot vorbiţi aşa de bine, propuneţi şi vreo soluţie?

Tânărul rajah din Salimpur n-a avut niciodată o mare simpatie pentru Jai Lal, ce nu aparţine

vechii aristocraţii şi a cărui vorbire pe şleau e o insultă adusă manierelor delicate cu care se mândreşte societatea din Lucknow.

– Trebuie să restabilim cât mai repede o autoritate recunoscută şi ascultată de toţi.

– Cum anume? Suveranul nostru e prizonier la sute de mile depărtare şi am înlăturat puterea engleză care îi luase locul. Să formăm o adunare a *taluqdar*-ilor?

Jai Lal dă din umeri.

– Ştiţi bine că *taluqdar*-ii nu vor ajunge niciodată să se înţeleagă! Singura autoritate care nu poate fi pusă la îndoială ar fi un membru al familiei regale, după cum m-am lămurit, în ultimele zile, din discuţiile cu reprezentanţii cipailor. Cavaleria l-ar vrea pe fratele regelui, prinţul Suleiman Qadr, dar infanteria, care e de zece ori mai numeroasă şi în majoritate hindusă, stăruie ca tronul să-i revină unui fiu al lui Wajid Ali Shah. Cei mai mari se află la Calcutta, împreună cu tatăl lor, însă doi sunt încă aici.

– Ce vârstă au?

– Primul are şaisprezece ani, cel de-al doilea unsprezece.

– Nişte copii!

– Nu contează, vor fi doar un simbol. Hotărârile vor fi luate de delegaţii *taluqdar*-ilor şi armată.

– Nu le uitaţi pe *begum*! zice răutăcios bătrânul rajah din Tilpur, unele sunt femei puternice. Şi cum, oficial, mama unui tânăr rege este regentă până la majoratul lui, dacă ea se trezeşte că vrea să guverneze, riscăm să avem probleme.

– Le vom face să asculte de glasul raţiunii, i-o întoarce Jai Lal. Important e să găsim fără întârziere cel mai potrivit candidat. În calitate de comandant al armatei, propun ca eu şi un reprezentant al *taluqdar*-ilor să ne întâlnim chiar mâine cu aceste *begum*.“

Mammoo Khan a fost însărcinat să anunţe vizita în *zenana*. Când rajahul Jai Lal a luat legătura cu el, eunucul a încercat să insinueze că nu are rost să discute şi cu celelalte soţii, că fiul lui Hazrat Mahal, prinţul Birjis Qadar, era, de departe, cea mai bună alegere, dar s-a văzut pus la punct cu asprime de rajah.

– Cine eşti tu, să te amesteci în treburile statului? Armata şi *taluqdar*-ii hotărăsc, nu eunucii!

După privirea plină de ură pe care i-a aruncat-o Mammoo, Jai Lal a înţeles că exagerase, dar, cel puţin, spusese lucrurilor pe nume. Acest Mammoo şi cei ca el trebuie să înţeleagă că vremurile s-au schimbat, că s-a terminat cu intrigile de palat, care mult prea des au ţinut loc de politică.

În marele salon albastru din palatul Kaisarbagh, acolo unde, în vremuri fericite, regelui îi plăcea să stea cu soţiile sale, sclavele au întins o perdea grea, în spatele căreia nobilele *begum* aşteaptă nerăbdătoare oaspeţii. Cele câteva informaţii oferite de Mammoo le-au stârnit curiozitatea: rajahii Jai Lal Singh şi Mahmudabad le-au cerut o întâlnire pentru a discuta despre viitorul revoltei. Viitorul revoltei? Femeile nu pricep. Războiul e o treabă pentru bărbaţi, ce legătură au ele? Doar Hazrat Mahal bănuieşte planul, dar se fereşte să sufle vreun cuvânt. Mammoo, căruia de obicei nu-i tace gura, susţine că nu ştie nimic. Hazrat Mahal presupune că minte, însă de ieri, eunucul e în toane atât de proaste, că tânăra femeie preferă să nu mai stăruie.

Se aud paşi în vestibul. Conduşi de gărzile turce, cei doi rajahi îşi fac apariţia. E un contrast izbitor între militarul cu trăsături aspre şi însoţitorul său, cu piele albă şi înfăţişare delicată. Dar când e vorba despre treburi importante, se completează de minune unul pe altul.

După nesfârşitele saluturi şi complimente de rigoare, rajahul din Mahmudabad, alegându-şi cu grijă cuvintele, expune motivul vizitei lor. Dar abia a început, că izbucnesc exclamaţii revoltate:

– Multiubitul nostru suveran trăieşte, cum îndrăzniţi să vă gândiţi să-l înlocuiţi?

– Ar fi o trădare de neiertat!

– Nu vom accepta în veci o asemenea mârşăvie!

În spatele perdelei, femeile se agită, neplăcut impresionate. În pofida suferinţelor, au păstrat vie imaginea glorioasă a lui Wajid Ali Shah şi, în afara palatului, loialitatea lor neclintită hrăneşte convingerea oamenilor că el se va întoarce. Fidelitatea faţă de rege e, pentru ele, o cauză sfântă. Statutul lor se leagă strâns de al său. Dacă suveranul este lipsit de acest statut, ce se va alege de ele? Soţii ale unui monarh exilat de duşmani, dar, mai ales, renegat de ai săi, ele

n-ar mai însemna decât umbrele unei umbre, căzute repede în uitare.

Calm, rajahul din Mahmudabad aşteaptă să treacă potopul de indignare, pentru ca femeile să fie gata din nou să asculte. După care se apucă să povestească despre indisciplina ce domneşte în rândul cipailor şi despre dificultatea de a-i controla. Victoria li s-a urcat la cap, explică el, singura autoritate pe care ar fi gata s-o recunoască acum este Marele Mogul de la Delhi sau reprezentantul său la Lucknow. Acesta din urmă, fiind în clipa de faţă prizonier, vrea ca unul dintre fiii lui să-l înlocuiască, până la întoarcerea sa.

– Deci Djan-e-Alam îşi va recăpăta tronul când se va întoarce? întreabă femeile, bănuitoare.

– Vă jur pe onoarea mea! sare rajahul Jai Lal, scos din răbdări de aceste dovezi de loialitate. În schimb, pot să vă asigur că, dacă tronul rămâne liber, dacă soldaţii nu au un suveran care să le vorbească şi să-i îndemne la luptă, care să ştie să-i pedepsească, dar să-i şi răsplătească, un sprijin şi un refugiu în care să aibă deplină încredere, cei mai mulţi dintre ei vor abandona cauza noastră şi se vor duce acasă. Fapt ce va lăsa uşa larg deschisă companiei ca să pună mâna iar pe putere şi să se răzbune. Şi, în acest caz, vieţile noastre, ale tuturor, n-o să mai valoreze mare lucru!

Auzindu-l, femeile se cutremură, ştiu că nu e vorba despre o ameninţare lipsită de temei.

Totuşi, *begum* Shahnaz, cea mai vârstnică dintre ele, nu-i întru totul convinsă.

– Nu înţeleg, Rajah sahab, soldaţii înşişi v-au ales comandant şi nu v-ar asculta acum?

– Cunoaşteţi la fel de bine ca mine mentalitatea celor din poporul nostru, Hozur. Sunt indisciplinaţi din fire, în schimb, s-ar sacrifica fără şovăire pentru Dumnezeul lor sau pentru regele pe care-l cinstesc ca pe întruchiparea Dumnezeului lor pe pământ.

– Ţineţi cont, pe deasupra, onorabile *begum*, că odată cu înscăunarea unui rege, Curtea şi-ar recăpăta însemnătatea, iar Domniile Voastre, rangul, și în palate nu va mai domni tristeţea.

Acest ultim argument, strecurat cu iscusinţă de rajahul din Mahmudabad, înclină balanţa. Niciuna nu mai îndrăznea să spere că va vedea reînviind atmosfera de odinioară. Însă entuziasmul scade simţitor, când rajahul Jai Lal le reaminteşte că vremurile ce-i aşteaptă nu sunt vremuri de sărbătoare, ci de război, un război fără milă împotriva ocupantului.

– De aceea vă cer să cântăriţi foarte serios lucrurile înainte de a-l desemna pe rege. Gândiţi-vă

că, amândoi prinţii fiind încă foarte tineri, mama lor va fi regentă. O onoare, fireşte, dar, mai presus de orice, o sarcină grea şi din cale afară de periculoasă, în împrejurările de faţă, când cea mai mică greşeală se poate dovedi fatală. Bineînţeles, noi vom fi mereu alături de regentă, o vom sfătui şi o vom ajuta să ia hotărâri, însă răspunderea finală va apăsa pe umerii ei şi ai fiului său.

Şi acum, onorate *begum*, îngăduiţi-ne să ne retragem pentru a vă lăsa timp să discutaţi. Însă nu uitaţi că timpul ne zoreşte, aşa că ne vom întoarce diseară.

Fiul meu, rege?

Ambiţia nutrită în taină de unsprezece ani s-ar putea împlini? Hazrat Mahal se înfioară, fără să ştie prea bine dacă de încântare sau de teamă. Totul e aşa de diferit de ce-şi închipuise ea. Locul gloriei şi al onorurilor e luat astăzi de o luptă fără cruţare, fatală chiar. Visul s-ar putea transforma în coşmar.

Îi vine în minte imaginea fetiţei sărace, dar nepăsătoare, pentru care fericirea însemna *garara* roşie de mireasă şi numeroşi fii care să aibă ce mânca în fiecare zi. Brusc, are nostalgia bucuriilor simple: carnea de oaie cu care te ospătai la sărbătoarea Eid el Kebir şi care părea cu atât mai gustoasă, cu cât nu ţi-o puteai permite decât o dată pe an, veşmintele noi oferite în ziua de Eid el Fitr, cu care te împăunai şi de care nu te-ai fi despărţit nici când mergeai la culcare. Amintindu-şi de toate, emoţia şi mirarea o cuprind deopotrivă: cum poate ea, care se mândreşte cu drumul străbătut, să simtă aşa vii regrete pentru un trecut banal?

În jurul ei, femeile discută. Argumentele rajahilor le-au învins ezitările şi acum îşi dau silinţa s-o convingă pe frumoasa Khas Mahal de norocul şi onoarea ce-i sunt hărăzite. Fiindcă, pentru ele, nu există nicio îndoială: dacă trebuie ales un succesor al nefericitului Wajid Ali Shah, el nu poate fi decât fiul său mai mare, chiar dacă… Chiar dacă Nausherwan Qadar este un adolescent dezechilibrat, pe care propriul său tată l-a considerat incapabil să domnească. Dar, în împrejurările prezente, nu va fi decât un simbol, hotărârile vor fi luate de regentă, cu sfatul adunării *taluqdar*-ilor. Totuşi, spre marea lor surprindere, mama prinţului se împotriveşte. Ea, mereu atât de blândă, că o credeau apatică şi supusă, refuză cu încăpăţânare o răspundere pe care nu se simte în stare s-o ia asupra sa. Nu-i o femeie dornică de putere, întotdeauna a trăit doar pentru dragostea faţă de soţ şi de fiu şi acum, când îşi plânge necontenit soţul închis, i se cere să pună în pericol tot ce i-a mai rămas, pe adoratul său Nausherwan? Cu cât suratele sale stăruiesc mai mult, cu atât ea se adânceşte într-o tăcere îndârjită.

Ofensate, femeile schimbă tactica şi hotărăsc s-o facă să se ruşineze: dacă-şi iubeşte fiul

precum spune, e aşa de egoistă, încât să-i refuze şansa nesperată de a ajunge pe tron? Riscul? E neînsemnat. Vremurile sunt tulburi, desigur, însă oraş după oraş, întreaga ţară se ridică împotriva ocupantului. Britanicii sunt puţini, fără cipai nu vor rezista mult şi când, în sfârşit, vor părăsi Awadh, toată gloria victoriei îi va reveni tânărului rege. Într-un târziu, năucită de aceste argumente pe care nu ştie cum să le respingă, biata Khas Mahal cedează.

Capitolul 18

Soarele ce asfinţeşte scaldă într-o răsfrângere purpurie marele salon din *zenana*, unde cei doi rajahi au revenit ca să afle verdictul. Cât aşteaptă, câteva servitoare le aduc sorbeturi de mango şi chitră, preparate după o reţetă exclusivă a palatului, în vreme ce altele îi răcoresc legănând ample *panka*. [58]

Într-un târziu, din spatele perdelei se face auzit un glas autoritar. E *begum* Shahnaz care, fiind cea mai vârstnică, are privilegiul de a anunţa decizia.

– Rajahi *saheban* [59] , după ce am discutat şi ne-am sfătuit, cu consimţământul tuturor, l-am ales ca viitor rege pe prinţul Nausherwan Qadar, fiul lui *begum* Khas Mahal.

După dezamăgirea pe care o resimte, Jai Lal îşi dă seama că sperase să fie aleasă Hazrat Mahal, femeia care-l impresionase atât cu energia şi inteligenţa sa. Însă zarurile au fost aruncate şi nu mai poate face nimic. În schimb, vrea asigurări:

– Vă mulţumim, Alteţă. Şi, dacă ne permiteţi, am vrea să vorbim direct cu viitoarea regentă.

– Este foarte emoţionată, lăsaţi-i un mic răgaz, intervine *begum* Nashid, încercând s-o încurajeze pe Khas Mahal, care plânge.

– Iertaţi-ne, onorabile *begum*, însă nu avem timp pentru asemenea fineţuri. Războiul bate la uşă şi ca să putem lupta trebuie să restabilim cât mai repede ordinea în rândurile cipailor.

Surprins, rajahul din Mahmudabad îi aruncă o privire lui Jai Lal: de ce atâta asprime? Doar nu începe războiul peste câteva ceasuri ori vrea s-o pună la încercare pe regentă?

Răspunsul vine repede. Din spatele perdelei se înalţă o voce tremurătoare:

– Sunt gata să fac tot ce-mi stă în puteri şi vă voi urma toate sfaturile, Rajahi *saheban*. Însă trebuie să-mi garantaţi, pe onoarea Domniilor Voastre, că viaţa fiului meu nu va fi pusă în primejdie.

Luându-i-o înainte prietenului său, scos din sărite, Mahmudabad îi explică încă o dată, cu răbdare:

– Trebuie să înţelegi, Hozur, că în vremuri de război toate vieţile sunt în primejdie, a fiului vostru, a voastră şi ale noastre. Avem de gând să-i alungăm pe britanici, însă dacă soarta ne este potrivnică vă putem promite doar că vom face imposibilul pentru a vă apăra.

Urmează o tăcere lungă, apoi glasul firav se aude iar, cu ceva mai multă fermitate:

– În acest caz, sunt nevoită să refuz. Viaţa mea nu contează, însă nu am dreptul s-o risc pe a prinţului.

– Eu sunt gata să accept!

Cuvintele au răsunat clar, în liniştea aşternută.

– Iar fiul meu, prinţul Birjis Qadar, e gata şi el să-şi slujească ţara.

În jurul lui Hazrat Mahal se stârnesc murmure dezaprobatoare: ce tot zice acolo? Cum ar putea înţelege un copil?

– E tânăr, dar am vegheat să fie educat în aşa fel încât să-şi cunoască îndatoririle faţă de popor şi nu să se gândească doar la drepturile şi privilegiile ce i se cuvin prin naştere, ca alţi prinţi.

Fără să dea atenţie protestelor indignate ale femeilor, continuă cu glas tare:

– La fel ca Domniile Voastre, Rajahi *saheban*, şi eu sunt convinsă că singura cale e lupta. Ne-am plecat prea multă vreme capul, sperând că purtarea noastră blândă îi va convinge pe stăpâni. Însă experienţa a dovedit că explicaţiile şi încercările de a convinge nu au niciun rost, cei care deţin puterea aud doar ce le place să audă. Renunţările şi tratativele nu ne vor da ţara înapoi. Britanicii aduc drept argument morala şi jură că nu doresc decât să restabilească dreptatea, vătămată de un nepriceput, însă noi ştim că puţin le pasă lor de dreptate, urmăresc doar să pună mâna pe bogăţiile noastre. Şi vor rămâne aici până când lupta poporului întreg îi va sili să plece.

Cu îndrumarea voastră, Rajahi *saheban*, fiul meu şi eu însămi suntem pregătiţi să purtăm această luptă.

Sub o torenţială ploaie musonică, două regimente de cipai în ţinută de ceremonie stau în

poziţie de drepţi în faţa elegantului Baraderi [60] din marmură albă, în mijlocul parcului Kaisarbagh. Înăuntru, *taluqdar*-ii şi ofiţerii aşteaptă venirea prinţului moştenitor. Contrar tradiţiei care cere ca regele să fie încoronat în Lal Baraderi de gresie roşie, în centrul oraşului, s-a considerat că e mai prudent să nu fie dus departe de palat.

Rajahul Jai Lal a întâmpinat mari greutăţi până să-i convingă pe militari că, în împrejurările dificile de acum, alegerea unui rege aşa de tânăr era potrivită. S-au purtat tratative două zile încheiate ca să se ajungă la un acord: Birjis Qadar va trebui să urmeze îndrumările Marelui Mogul de la Delhi, autoritatea supremă în Indiile de Nord, prim-ministrul va fi ales cu asentimentul armatei, iar ofiţerii trebuie să fie agreaţi de soldaţi cărora li se va dubla solda. În sfârşit, cipaii vor putea să-i pedepsească după cum îi consideră ei pe colaboratorii britanicilor.

În felul acesta, militarii rebeli, la Lucknow ca şi la Delhi şi în toate oraşele răsculate, cer, pe lângă avantaje financiare, puterea de a controla deciziile politice.

Din rândul persoanelor importante care îi aşteaptă pe prinţ şi pe mama sa, lipseşte unul dintre principalii învingători de la Chinhut, *maulvi* Ahmadullah Shah. Oficial, acesta nu se putea deplasa din pricina unei răni căpătate în luptă, însă toată lumea ştie că nu voia să jure supunere tânărului rege şi cu atât mai puţin mamei sale. Ce se pricepe o femeie la politică şi mai ales la război? le-a reamintit susţinătorilor săi, care s-au grăbit să-i ducă mai departe vorbele, de usturătoarea înfrângere suferită de Aisha, cea mai tânără dintre soţiile profetului Mahomed, care condusese armata în „bătălia cămilei“ şi a pomenit spusele unui alim faimos: „O ţară cârmuită de o femeie merge la pieire.“

Profitând de faptul că ploaia s-a mai domolit, cortegiul regal reuşeşte să părăsească Kaisarbagh pentru a se îndrepta spre Baraderi. Contrastând cu splendoarea de odinioară, e alcătuit doar dintr-o sută de gărzi şi câteva faetoane în care se află prinţul şi mama sa, precum şi doamnele şi eunucii din suită. Au dispărut orchestrele în uniforme cu fireturi, jonglerii şi dansatorii, au dispărut, mai ales, elefanţii acoperiţi cu brocarturi şi superbii armăsari cu nestemate incrustate pe şei, principalele atracţii ale ceremoniilor pe vremea lui Wajid Ali Shah, dar de la plecarea sa în exil, confiscate – furate, zic indienii – de înaltul comisar în folosul Coroanei britanice.

Totuşi, mulţimea care se îngrămădeşte de-o parte şi de alta să vadă cortegiul trecând e la fel de însufleţită ca pe vremuri, iar când băiatul coboară, urmat de mama sa, *begum*, acoperită de văluri, uralele şi aplauzele izbucnesc asurzitoare de la un capăt la altul al imensei esplanade.

În Baraderi, nobila asistenţă aşteaptă în linişte, curioasă, dar mai ales sceptică în privinţa

acestui copil de unsprezece ani, propus ca rege. Însă ţinuta maiestuoasă şi siguranţa cu care se aşază pe *masnad* [61] , care înlocuieşte tronul, de asemenea „confiscat“, îi impresionează plăcut.

– O, tu, Părinte al victoriei, sprijin al religiei, Măreţia lui Alexandru, Rege drept, Cezar al epocii noastre, Sultan al universului!

Marele *alim* înşiră, pe un ton afectat, toate titlurile cu care se fălesc, de atâtea generaţii, suveranii din Awadh, apoi, întrucât coroana regală dispăruse şi ea, apucă *mandilul*, un turban împletit cu aur, ornat cu o perlă neagră deasupra căreia se înalţă un panaş, şi-l pune peste pletele ondulate ale băiatului.

Când Birjis Qadar se ridică, micuţă siluetă fragilă, şi rosteşte cu voce limpede jurământul în faţa lui Dumnezeu, că-şi va apăra şi sluji poporul şi ţara cu toată puterea, chiar şi cei mai aspri simt un fior de emoţie.

Îndată răsună tradiţionalele douăzeci şi una de lovituri de tun ce anunţă poporul că are un nou rege. După care începe lenta defilare a marilor *taluqdar*-i şi a ofiţerilor veniţi să-şi arate supunerea faţă de suveranul lor. Unul câte unul, se apleacă până la pământ, iar monarhul îi răspunde fiecăruia adresându-i câteva cuvinte şi înclinându-şi uşor capul. Întreaga sa făptură degajă o nobleţe şi un calm impresionante la o persoană aşa de tânără.

Aproape de el, în picioare şi puţin mai în spate, stă mama sa, cu fruntea sus şi privire tăioasă. Ştie că mulţi dintre *taluqdar*-ii care azi se prosternează îi vor întoarce spatele cu prima ocazie. Loialitatea şi fidelitatea nu se numără printre cele mai de seamă calităţi ale acestor familii princiare, unde schimbarea alianţelor, după interesul de moment, e o practică veche şi acceptată. Pentru a-i controla, Hazrat Mahal are un plan.

Defilarea s-a încheiat. Impunând liniştea printr-un gest, rajahul din Mahmudabad ia cuvântul:

– Potrivit obiceiului, dată fiind tinereţea regelui nostru, mama sa, preanobila *begum* Hazrat Mahal, este numită regentă până la majoratul fiului său. Ea va fi sfătuită de mine, ca reprezentant al *taluqdar*-ilor, de rajahul Jai Lal, reprezentantul armatei, şi, bineînţeles, de miniştri. Vă cer să faceţi jurământ de credinţă.

– Permiteţi-mi, Rajah sahab!

Begum a păşit înainte, în timp ce rajahul, surprins de această intervenţie puţin obişnuită, se retrage.

Maiestuoasă în *garara* din brocart, Hazrat Mahal, de-acum regină-mamă, îşi plimbă privirea peste toţi cei prezenţi, cu autoritate şi fără a se grăbi. Pentru ce vrea ea să spună are nevoie de întreaga lor atenţie.

– Alteţe, *saheban*, situaţia dramatică a ţării noastre ne-a convins, pe fiul meu şi pe mine, să acceptăm responsabilitatea puterii. Fapt ce înseamnă, în aceste vremuri tulburi, să ne punem în primejdie viaţa. Am hotărât să ne asumăm riscul, fiindcă ne dăm seama că lupta pentru independenţă are nevoie de un simbol de netăgăduit, în jurul căruia să se închege, iar acesta nu poate fi decât fiul multiubitului nostru suveran, Wajid Ali Shah.

Însă, dacă noi ne luăm angajamentul, vă cerem să vi-l luaţi şi voi. Dacă nu am această garanţie, dacă trebuie să mă tem mereu că încercările sorţii vă vor împinge să abandonaţi lupta, nu voi risca viaţa unicului meu fiu. De aceea, cer fiecăruia dintre voi să juraţi, fie pe sfântul *Coran*, fie pe urciorul cu apă sacră din Gange, că veţi lupta cu credinţă şi fără odihnă până când vom scăpa de britanici.

Ce femeie!

Rajahul Jai Lal o contemplă uluit. Niciodată nu s-ar fi aşteptat la un aşa discurs, tocmai el care-şi închipuia că o cunoaşte!

Oricare alta ar fi fost atât de fericită să devină regentă, că nu s-ar fi gândit să pună condiţii. Însă are dreptate, ştie cât sunt de nestatornici taluqdar*-ii.*

Totuşi, în jur, murmurele cresc: „Cum îndrăzneşte să ne vorbească astfel? Cine se crede? La urma urmei, e doar o fostă dansatoare, n-are dreptul să pretindă nimic. Dacă nu e mulţumită, ne vom lipsi de ea!“

Jai Lal simte pericolul, dacă nu intervine imediat, situaţia riscă să devină gravă. Or, fără autoritatea unui rege, armata nu va putea fi controlată şi nici *taluqdar*-ii nu vor rămâne uniţi, englezii vor lua din nou puterea şi se vor răzbuna cumplit!

Schimbă iute o privire cu rajahul din Mahmudabad, care încearcă să calmeze spiritele:

– Ar trebui să ne simţim jigniţi de cuvintele voastre, Hozur, rosteşte pe un ton sever, însă înţelegem că v-au fost dictate de dragostea părintească şi de teama primejdiei ce l-ar ameninţa

pe fiul vostru. Şi mamele noastre ar fi făcut, cu siguranţă, la fel. De aceea, şi presupun că toată lumea e de acord cu mine, nu vă vom judeca aspru. *Taluqdar*-ii îşi vor dovedi şi de data asta nobleţea: dacă singurul mod de a vă alunga neliniştea e să răspundem surprinzătoarei voastre cereri, cred că vă putem acorda această favoare.

Şi, fără a-i lăsa timp lui Hazrat Mahal să reacţioneze, se apropie de *Coran* şi ridică mâna ca să jure, urmat imediat de Jai Lal care se îndreaptă spre urciorul cu apă din Gange, apoi, după câteva momente de ezitare, de toţi rajahii şi *nawab*-ii care, pe rând, vin să jure pe simbolul lor sacru.

Fără ca măcar să bănuiască nenorocirea ce tocmai a fost evitată, sutele de soldaţi strânşi pe esplanadă strigă cu însufleţire şi cer nerăbdători să-şi vadă regele. Iar când acesta, urmat de mama sa, iese într-un târziu din sala de ceremonie, un vuiet de neînchipuit îl întâmpină, răspândindu-se ca o undă până în celălalt capăt al parcului.

– Krișna! Eşti Krișna al nostru!

Râzând, plângând, oamenii se calcă în picioare să-l vadă, să se apropie de el, să-l atingă pe tânărul lor suveran, cel în care îşi pun toată nădejdea, adorându-l la fel ca pe Krișna, copilul-zeu care în hinduism întruchipează dragostea infinită. Cuprinşi de exaltare, unii merg până într-acolo, încât îl îmbrăţişează şi, dacă rajahul Jai Lal n-ar fi făcut degrabă ordine împărţind câteva lovituri cu bastonul, Birjis Qadar ar fi riscat să moară sufocat. Cu mare greutate, ofiţerii reuşesc să-i croiască drum către faetonul unde îl aşteaptă mama sa şi, cu binecuvântările mulţimii nebune de fericire, cortegiul, însoţit de o sumedenie de admiratori, străbate, de bine, de rău, drumul până la palatul Kaisarbagh.

Toată noaptea, la lumina felinarelor multicolore, poporul va da frâu liber bucuriei. În sunet de *tabla* şi de *lagara* [62] , bărbaţii dansează şi cântă pentru a sărbători urcarea pe tron a noului lor rege, în timp ce femeile, ascunse după *jali*, înşiră calităţile băiatului şi se minunează că, pentru prima dată la Lucknow, puterea depinde de o femeie.

Nu departe de aici, în interiorul Rezidenţei, cufundată în penumbră, domneşte o cu totul altă atmosferă. Din fiecare cameră se aud gemete şi hohote de plâns, iar afară, soldaţii umblă de colo-colo, cu fruntea în pământ.

În clădirea principală, unde ard câteva lumânări, a fost aşezat un pat în jurul căruia ofiţerii şi

soţiile lor citesc Biblia şi spun rugăciunea pentru morţi. Pe cearșaful imaculat zace trupul înalt şi slab al celui pe care l-au iubit şi respectat, cel care, cu veşnicul său surâs, le dădea curaj în cele mai grele situaţii, cel căruia i se destăinuiau ca unui tată.

O ghiulea de tun l-a ucis pe Sir Henry Lawrence chiar în odaia sa, în timp ce se odihnea. În ciuda durerii, a găsit puterea să-l numească pe maiorul Banks înalt comisar şi să încredinţeze comanda trupelor colonelului Inglis, lăsându-i şi instrucţiuni legate de continuarea asediului. A apucat şi să-şi dicteze epitaful, simplu, aşa cum era el însuşi:

„Aici zace Henry Lawrence, care a încercat să-şi facă datoria.

Domnul să-l odihnească în pace!“

Capitolul 19

Pe edificiul principal al Rezidenţei, drapelul britanic flutură ca o sfidare. De ciudă, cipaii îl iau de multe ori drept ţintă, fiindcă, de la încoronarea regelui Birjis Qadar, au primit ordin să-şi înceteze atacurile dezordonate și să aştepte instrucţiuni. O decizie luată de rajahul Jai Lal în acord cu regenta, la prima lor întrevedere, când el îi vorbise de moartea fără rost a acestor soldaţi care, împinşi doar de propriul curaj, porneau să atace tunurile britanice înarmaţi doar cu puşti. Pentru a pune la punct o strategie, s-a hotărât convocarea unei adunări.

În această după-amiază de 7 iulie reprezentanţii *taluqdar*-ilor şi ai rajahilor, înaltul comandament militar, dar şi guvernul s-au strâns în palatul Chaulakhi, aproape de palatul Kaisarbagh, unde Rajmata a ales să se instaleze împreună cu fiul său.

Noua regentă e aşteptată cu scepticism şi oarecare iritare. Rajahul Jai Lal îi anunţase pe toţi că ea doreşte să participe la luarea deciziilor ce privesc lupta împotriva ocupantului şi administrarea ţării. Însă considerase că e mai bine să nu repete întocmai cuvintele regentei: „Dacă onorabilii *saheban* îşi închipuie că voi fi doar o marionetă care se mulţumeşte să ia cunoştinţă de hotărârile lor, se înşală. De multă vreme, observ cum e administrat regatul şi am remarcat numeroase greşeli, nu doar din partea britanicilor! Se întâmplă prea des ca propriii noştri consilieri să pună interesele personale mai presus de cele ale ţării. De-acum s-a terminat. Situaţia e gravă şi nu voi arăta pic de îngăduinţă.“

La ora patru după-amiază Rajmata a intrat în sală, precedată de gărzile turce, în uniformă verde-închis. Îmbrăcată somptuos într-o *garara* ţesută cu fir de aur şi împodobită cu perle, păşeşte încet, nu ascunsă sub văluri, ca în ziua încoronării, când se înfăţişase poporului, ci cu faţa descoperită şi o ţesătură subţire peste părul împletit într-o coadă groasă. Urmăreşte astfel să demonstreze că nu o femeie conduce aceste întruniri de lucru, ci şeful guvernului, iar *purdah*-ul nu-şi mai are rostul.

Iar bărbaţii, nedumeriţi, dar mai ales tulburaţi de frumuseţea ei, înţeleg acest lucru, deşi la început nu îndrăznesc să ridice ochii spre ea. Totuşi, la întrebările ei precise despre cutare sau cutare lucru trebuie să răspundă şi, treptat, îşi recapătă stăpânirea de sine.

Hazrat Mahal zâmbeşte în sinea ei mulţumită. Îi place să repete cuvintele lui Zeynab, nepoata Profetului, care refuza să poarte văl: „Dumnezeu nu mi-a dat frumuseţe ca să o ascund.“ Şi nu uită să adauge ironic că, dacă se simt tulburaţi de frumuseţea femeilor, bărbaţii n-au decât să nu se uite la ele!

Rajahul Jai Lal este primul care ia cuvântul:

– Întrucât majoritatea cipailor s-au îndreptat spre Delhi, mai avem acum sub comanda noastră cincisprezece mii de oameni, explică el. Prea puţin, dacă de la Calcutta se trimit întăriri, ceea ce nu va întârzia să se întâmple. Mai ales că armamentul nostru e mult inferior celui al britanicilor: soldaţii noştri sunt echipaţi cu puşti Brown Bess, care bat până la două sute de metri, faţă de cele Lee Enfield care ajung la opt sute de metri. În plus, avem doar tunuri vechi, mai puţin puternice decât Howitzerurile lor. Şi, nu în ultimul rând, riscăm să rămânem destul de curând fără muniţie, fiindcă englezii au avut grijă să arunce în aer depozitul înainte de a se baricada în Rezidenţă.

Raportul său stârneşte comentarii neliniştite. Victoria de la Chinhut dăduse tuturor aşa un sentiment de invincibilitate, încât trecuseră cu vederea anumite realităţi.

În larma generală se face auzită vocea gravă a regentei:

– De ce să nu înrolăm miile de soldaţi şi ofiţeri din fosta armată regală, rămaşi fără slujbă după ce au fost daţi afară de englezi? Am avea treizeci de regimente în plus! Cât despre muniţie, n-am putea să punem repede pe picioare o fabrică şi să angajăm destui oameni ca să producem ce ne trebuie?

– Problema, Hozur, e că n-avem bani, obiectează rajahul Bal Kishan, ministrul de finanţe. După cum Maiestatea Voastră a văzut, căpitanul Birch a mutat cu forţa tezaurul de stat de la Kaisarbagh la Rezidenţă, ca să ne lipsească de mijloace materiale.

– Dar, din câte ştiu, mai există tezaurul personal al Maiestăţii Sale.

– Nu ştim unde se află. Maiestatea Sa l-a sigilat personal şi l-a lăsat în paza a doi oameni de încredere. Mă îndoiesc că ei ar accepta să…

– Să fie chemaţi imediat!

– Vom încerca să-i găsim, Hozur.

– Sunt convinsă, Rajah *sahab*, că, dacă încercaţi, veţi reuşi, îi răspunde sec Hazrat Mahal.

Şi, fără a părea că aude murmurele demnitarilor indignaţi că sunt trataţi cu asprime, se întoarce spre guvernatorul din Lucknow, venit să expună situaţia din oraş.

– O adevărată catastrofă, Hozur! Toate bazarurile sunt pustii, fiindcă, după jafurile din ultimele zile, negustorii şi-au închis prăvăliile. Nu se mai găsesc nicăieri cereale, în afară de piaţa neagră, la nişte preţuri atât de mari, încât o parte din populaţie, înfometată, e gata să se revolte.

Hazrat Mahal nu-şi poate stăpâni un gest de furie:

– Convocaţi-i numaidecât pe reprezentanţii negustorilor, guvernator *sahib*. Să se cumpere de la ei cereale, la preţul obişnuit, fireşte, şi împărţiţi nevoiaşilor grâu şi linte, în numele fiului meu, regele. Dar, mai ales, daţi de veste peste tot, în Lucknow şi în oraşele din jur, că nu vom da dovadă de milă: cei care înfometează poporul vor fi spânzuraţi! Nu uitaţi că ne aflăm în război, domnilor! Dacă nu impunem o disciplină strictă, inamicii ne vor înfrânge cu uşurinţă. Şi atunci nu doar câţiva negustori necinstiţi vor fi spânzuraţi, ci noi toţi, aici de faţă.

Din tăcerea ce se aşterne şi din privirile speriate cu care îi sunt întâmpinate ultimele cuvinte, înţelege că de data aceasta a reuşit să se impună.

Între timp, sosesc Hisam ud Daulah şi Miftah ud Daulah, cei doi păzitori ai tezaurului. Când aud ce li se cere, ezită: fără un ordin de la Maiestatea Sa, cum ar putea să-i trădeze încrederea? Degeaba le explică prim-ministrul că aurul acesta e necesar pentru finanţarea războiului contra ocupantului, că datoria lor de patrioţi e să pună la dispoziţia ţării tezaurul. Cei doi sunt de neclintit: i-au jurat credinţă lui Wajid Ali Shah, nu guvernului din Awadh.

– Dar cum vreţi ca Maiestatea Sa, prizonier în Fort William, să vă dea acest ordin? îşi iese din sărite Jai Lal, care i-ar strânge cu plăcere de gât pe aceşti servitori prea loiali.

Hazrat Mahal îi strecoară discret un bilet uneia dintre gărzile turce, care dispare imediat.

Discuţia durează de peste o jumătate de oră, fiecare încercând, zadarnic, să-i convingă pe cei doi oameni, când şeful protocolului apare şi vestește răsunător:

– Regele!

Păşind apăsat, Birjis Qadar se apropie de curtenii care se înclină respectuos. Se aşază lângă mama sa şi, pe o voce sigură, li se adresează celor doi slujitori:

– Mi s-a vorbit despre loialitatea voastră faţă de veneratul meu tată şi vă sunt recunoscător. Însă nu mi-aţi jurat credinţă acum câteva zile? Până când Maiestatea Sa va sta iar pe tronul din

Awadh, eu sunt regele şi îmi datoraţi supunere. Ştiu că tata şi-ar fi pus tezaurul în slujba luptei pentru independenţă fără să clipească, pentru că a suferit toată viaţa din cauza tiraniei britanice. Prin urmare vă cer, în numele său, să-mi aduceţi tezaurul pentru a ajuta această nobilă cauză.

Impresionaţi de privirea sa limpede şi de vorbele în care văd dintr-odată adevărul, cei doi bărbaţi nu mai contenesc cu scuzele: să-i ierte Maiestatea Sa, ei sunt doar nişte biete slugi neştiutoare, tezaurul va fi adus chiar după-amiază la palat. Apoi se retrag mergând cu spatele şi ploconindu-se până la pământ.

Acum, că s-au găsit, deocamdată, bani, trebuie stabilită o strategie. Din nou ia cuvântul rajahul Jai Lal:

– Am studiat atent aspectul terenului, rosteşte el, întorcându-se către tovarăşii săi. Trebuie să ne plasăm tunurile cât mai aproape de zidul înconjurător al Rezidenţei, fiindcă au bătaie scurtă. Neajunsul e că astfel devin mai vulnerabile şi, întrucât avem prea puţine, trebuie să le protejăm cu orice preţ. Propun o tactică a tunurilor mobile: le vom ascunde după un colţ al zidului sau în josul pantei şi, printr-un sistem de platforme şi scripeţi, acţionate de oamenii noştri, le vom scoate de acolo doar ca să tragem, după care le vom duce iute înapoi în ascunzătoarea lor, înainte ca inamicul să apuce să se dezmeticească.

Toată lumea aprobă ingeniosul plan care protejează tunurile, dacă nu şi oamenii care le transportă.

– Nu avem şi noi un Howitzer pe care englezii l-au abandonat la Chinhut când s-au retras? întreabă un ofiţer.

– Într-adevăr, avem unul. Mai sunt şi patru piese mari de artilerie, capturate în aceeaşi zi de stăpânii din Ilaqa şi Purwa. Am încercat să-i conving să le pună la dispoziţia noastră, le-am oferit şi bani, însă aceste tunuri luate de la englezi le sporesc prestigiul. Nu le folosesc, dar nici nu vor să se despartă de ele.

– Nu s-au alăturat luptei noastre? întreabă Hazrat Mahal.

– Nu, Hozur.

– Au greşit. Le vom trimite un ordin semnat de rege, ca să ia parte la războiul împotriva ocupantului, împreună cu oamenii şi cu tunurile lor. Dacă refuză, îi vom declara aliaţii

britanicilor, cu toate consecinţele pe care le presupune acest fapt în ochii poporului.

Asistenţa a încremenit, uluită la culme. Chiar şi Jai Lal, care cunoaşte voinţa neclintită a noii regente, a rămas fără grai.

În mai puţin de o săptămână se stabilesc principalele orientări politice şi militare. Spre mirarea tuturor, Hazrat Mahal se dovedeşte o remarcabilă organizatoare. În fiecare dimineaţă, conduce un consiliu alcătuit din noul mare vizir, Sharuf ud Daulah, şi toţi miniştrii, care o informează despre problemele administrative, şi în fiecare după-amiază, rajahul Jai Lal vine să-i vorbească despre problemele militare. Purtător de cuvânt al cipailor, el face legătura între cartierul lor general şi palatul Chaulakhi. În realitate, chiar dacă prim-ministrul îi este, oficial, superior ierarhic, pe umerii lui Jai Lal apasă principalele îndatoriri, fiindcă, pe lângă rolul de comandant al armatei, a fost numit preşedintele Consiliului de Stat. Acest consiliu, instituit de rebeli şi compus din şase militari şi patru civili, musulmani şi hinduşi în număr egal, trebuie să-şi dea acordul pentru fiecare decizie, o împărţire a puterii care o irită la culme pe regentă.

Însă deocamdată toată lumea e de acord că lucrul cel mai urgent e să se restabilească ordinea şi să i se asigure populaţiei protecţie şi cele necesare pentru a supravieţui. Sunt afişate, în hindi şi urdu, edicte semnate de rege prin care se anunţă desfiinţarea taxelor pentru produsele de consum curent şi pedepsirea cu moartea a jefuitorilor şi traficanţilor.

Contrar a ceea ce vor să creadă britanicii care, incapabili să înţeleagă motivul revoltei, o numesc adesea „răzmeriţă“ şi pe participanţi „tâlhari“, în Awadh se instalează o putere veritabilă, care impune legi şi sancţiuni, refăcând legătura cu vechile structuri şi ştergând orice urmă ce aminteşte de regimul colonial detestat.

Una dintre primele măsuri luate de guvern este să-i repună în drepturi pe *taluqdar*-i, deopotrivă stăpâni şi protectori: le sunt înapoiate satele, iar ţăranii pot munci din nou pământurile confiscate de administraţia engleză, sub pretext că nu puteau să-şi plătească impozitul. În sate domnesc iarăşi ordinea şi o justiţie recunoscută de toţi.

Primul an al rebeliunii e martor şi la întoarcerea ştiinţelor tradiţionale, medicina şi astrologia, pe care englezii le marginalizaseră pentru a răspândi ştiinţa şi tehnicile occidentale. Acum, *hakim*-ii îngrijesc iarăşi bolnavii şi răniţii cu poţiuni preparate după vechi reţete, iar panditii [63] , prin previziuni întemeiate pe interpretarea poziţiei aştrilor, îi încurajează pe rebeli. Are loc o adevărată insurecţie a culturilor supuse, vechile ştiinţe desconsiderate îşi recapătă drepturile

şi prestigiul, ca reacţie la violenţa britanicilor care, bătându-şi joc de obiceiurile şi credinţele indienilor, le impuseseră propriul sistem intelectual şi cultural pentru a justifica superioritatea Occidentului şi, implicit, dominaţia sa.

Şi în palatele Kaisarbagh, atmosfera s-a schimbat. Aici mai locuiesc doar soţiile lui Wajid Ali Shah şi rudele sale care, regăsindu-şi liniştea graţie optimismului ce domneşte în jur, s-au întors la nesfârşitele lor partide de zaruri şi şah, la băi şi masaje, dar, mai ales, la ocupaţia favorită, bârfa. Hazrat Mahal a părăsit *zenana*, cu intrigile şi invidiile sale, şi s-a mutat în palatul Chaulakhi, reşedinţa tradiţională a reginelor-mamă. Somptuosul palat e renumit pentru parfumul încântător pe care-l răspândesc pereţii săi. Se spune că rajahul care l-a construit, făcându-i-se milă de un negustor de parfumuri, aflat la ananghie, i-a cumpărat toată marfa şi a poruncit să fie amestecată în mortarul pregătit pentru construcţie.

Aici, în faimosul salon cu oglinzi, Hazrat Mahal îl primeşte, în fiecare după-amiază, pe rajahul Jai Lal, care vine să-i dea raportul despre situaţia militară. Acelaşi salon unde, cu mai bine de un an în urmă, avusese loc întrevederea dramatică dintre Rajmata Malika Kishwar şi Rezidentul Sir James Outram.

…Totul s-a schimbat atât de repede… Oare şi eu m-am schimbat în aceeaşi măsură? Sunt privită altfel, cu mai mult respect, bineînţeles, dar şi cu teamă… nici măcar Mammoo nu-mi mai vorbeşte aşa deschis ca odinioară… Doar Jai Lal se exprimă la fel de sincer şi nu se abţine să mă critice. Fapt ce mă supără, dar, în acelaşi timp, îi sunt recunoscătoare, puterea te izolează, el cel puţin nu-mi ascunde cruda realitate…

Dar, pe lângă discuţiile despre adevăratele probleme, tânăra femeie apreciază la rajah faptul că o tratează ca pe o fiinţă umană, şi nu ca pe o suverană atotputernică. În decursul întrevederilor zilnice, s-a dezvoltat încrederea de ambele părţi. Când e cu el, ea se simte liberă să dea glas îndoielilor, neliniştilor, îndrăzneşte să-i pună întrebări despre lucrurile pe care nu le cunoaşte sau nu le înţelege, ştie că niciodată el nu va încerca să profite de ceva împotriva ei. Spre deosebire de cei mai mulţi curteni care au acceptat-o fără tragere de inimă pe această femeie „venită de nicăieri“ şi care, cu perfidie, îi pândesc stângăciile şi greşelile, Jai Lal şi-a dat seama că, la fel ca el, Rajmata e hotărâtă să lupte pentru independenţă şi că nici promisiunile, nici ameninţările nu o vor abate din drum. Nu doreşte alungarea ocupantului din dorinţa de a-l înlocui şi de a profita de avantajele puterii, ci din revoltă faţă de nedreptatea care îi striveşte pe oameni şi-i umileşte. Cum de are o convingere atât de puternică şi atât curaj, calităţi rare în societatea aleasă din Lucknow, care tinde să nu le dea prea mare importanţă? Oare tocmai pentru că e „venită de nicăieri“ şi, spre deosebire de mulţi alţii, ajunşi în poziţii înalte, n-a uitat suferinţa celor care se simt dispreţuiţi? Venită de nicăieri, ca şi el, al cărui tată,

mic proprietar, fusese înnobilat fiindcă salvase viaţa regelui la o vânătoare?

Împreună, discută despre orice, dar un singur subiect este ocolit: Mammoo Khan.

Spre surprinderea tuturor, Hazrat Mahal a ţinut să-l numească pe eunuc şef al Diwan khana, Casa regală, cu rang de ministru al Curţii. Ceea ce, teoretic, nu-i dă niciun fel de autoritate asupra celorlalţi miniştri, dar, fiindcă se află mereu în apropierea regentei, îi permite să controleze tot, depăşindu-şi cu mult titlul şi competenţele. Şi nu se abţine să profite, bucurându-se cu impertinenţă de noul statut. După ce fusese dispreţuit atâta vreme, acum îşi ia revanşa. Nu se simte niciodată mai important decât atunci când umileşte pe cineva şi, în rarele dăţi când face cuiva un serviciu, îl pune să plătească foarte scump. Setea sa de bogăţie şi putere e de nepotolit şi se răzbună pe toţi cei bănuiţi că râd de condiţia sa de eunuc sau de statura lui măruntă. Indignarea stârnită de acest fost servitor, care îşi permite să-i repeadă pe mândrii *taluqdar*-i, a sporit într-atât, că duşmanii regentei nu se feresc să insinueze că pretinsul eunuc ar fi, de fapt, amantul ei şi chiar tatăl lui Birjis Qadar.

Când Jai Lal a vrut s-o prevină pe Rajmata că e riscant ca eunucul să deţină funcţii înalte, când i-a vorbit despre supărarea *taluqdar*-ilor care se văd bruscaţi şi insultaţi de un fost sclav, ea l-a pus imediat la punct:

– Nu-l mai criticaţi! Mă slujeşte cu credinţă de zece ani. Nimeni nu mi-a fost vreodată aşa devotat.

– Nu vă amăgiţi, Hozur. Oamenii de soiul lui sunt devotaţi doar lor înşişi. Când interesele sale vor fi altele decât ale voastre, nu va ezita să vă trădeze.

Hazrat Mahal a pălit.

– Dacă vreţi să rămânem în relaţii bune, vă rog să nu mai pomeniţi de asta.

Furios, Jai Lal este tentat să-i deschidă ochii povestindu-i ce se bârfeşte despre ei, dar nu poate, niciodată nu şi-ar îngădui s-o insulte astfel. Îşi încleştează pumnii şi-i răspunde:

– Credeam că mă apreciaţi tocmai pentru sinceritatea mea. Dacă aveţi nevoie de un curtean care doar să repete cuvintele voastre şi să vă aprobe fanteziile, ar trebui să căutaţi în altă parte.

Şi, înclinându-se până la pământ, părăseşte încăperea.

În zilele următoare, rajahul n-a mai apărut, trimiţându-şi aghiotantul s-o informeze pe regentă despre problemele curente. Curând, Hazrat Mahal a trebuit să recunoască în sinea ei că discuţiile cu el îi lipseau şi, mai ales, că are nevoie de sfaturile lui: o aşteaptă decizii importante şi se îndoieşte de clarviziunea miniştrilor săi. Călcându-şi pe inimă, se hotărăşte să-l roage pe rajah să vină la ea.

Într-adevăr, trebuie pregătit atacul împotriva Rezidenţei.

Până acum cipaii şi trupele *taluqdar*-ilor s-au mulţumit să-i hărţuiască pe englezi. Zi şi noapte trag cu muschetele sau tunurile de pe terasele caselor învecinate. Un război al nervilor care nu le lasă o clipă de răgaz asediaţilor şi, cu trecerea timpului, îi epuizează, moral şi fizic. Însă rebelii încep să se sature de astfel de acţiuni care nu duc la nimic, vor să isprăvească odată cu aceşti angrezi care îi sfidează şi insistă să se treacă la marea ofensivă.

În biroul înaltului comisar, singura încăpere care nu e plină de saltele şi bagaje ale refugiaţilor, cinci bărbaţi stau aşezaţi în jurul colonelului Inglis, succesorul lui Lawrence în probleme militare.

– Trebuie să mărturisesc că indienii ăştia sunt buni strategi, comentează un ofiţer. Şi-au dispus tunurile mici de jur împrejurul poziţiilor noastre, dar la o distanţă atât de redusă, că obuzele noastre trec pe deasupra lor fără să le atingă. Iar de tras cu puşca în artileriştii lor e aproape imposibil: sunt iuţi ca nişte diavoli sau se ascund în tranşeele săpate adânc chiar în spatele tunurilor!

– Fireşte că sunt buni strategi, nu i-am pregătit noi?

– Recunoaşteţi, dragul meu, că asemenea tactici şi vicleşuguri nu se predau în şcolile noastre militare!

– Ajunge, domnilor! Nu v-am adunat aici ca să vă certaţi dacă inamicii noştri au sau nu merite, intervine colonelul, un bărbat mic de statură, lat în umeri şi cărunt. Apoi, trăgând nervos din pipă, adaugă: Am aflat de la spionii noştri că se pregăteşte un atac puternic pentru zilele următoare. De câţi oameni dispunem?

– Cam o mie două sute, Sir, dintre care cinci sute sunt indieni.

– Şi câţi răniţi sunt la infirmerie?

– Şaizeci, dar nu sunt în siguranţă. Ieri a căzut un obuz acolo, noroc că n-a atins pe nimeni.

Colonelul se încruntă.

– Duceţi-i pe ostatici, pe cei trei prinţi şi pe tânărul rajah din Tulspur, la infirmerie şi ţineţi-i acolo. Şi aveţi grijă să afle toată lumea. Răzvrătiţii au iscoade printre noi, veţi vedea că de mâine nu vor mai trage cu tunul în direcţia aceasta.

– Avem veşti despre întăririle trimise de Calcutta? întreabă cu îngrijorare un ofiţer.

– Le aşteptăm de la o zi la alta, îl liniştеşte colonelul.

I se pare fără rost să-şi demoralizeze oamenii mărturisindu-le că întăririle mai au mult până să ajungă. Un curier sosit în ajun l-a informat că generalul Havelock, după ce supusese Allahadab pe 14 iulie şi pornise spre Lucknow, a trebuit să se îndrepte spre Kanpur ca să-i vină în ajutor maiorului Renaud, atacat de oamenii lui Tantia Tope. N-avea rost nici să le explice că trupele înaintau foarte încet, fiindcă majoritatea ţăranilor se alăturaseră rebeliunii, satele se transformaseră în bastioane şi drumurile erau pline de capcane. Cât vor mai putea să reziste? De la începutul asediului, au pierdut zeci de oameni, iar cei mai mulţi dintre răniţi, cu toată priceperea chirurgului şi devotamentul infirmierelor voluntare, mor de septicemie sau cangrenă. Însă îngrijorarea e cea care zdruncină cel mai tare moralul. Proviziile nu vor ţine la nesfârşit, raţiile s-au redus deja la o supă de linte şi trei *chapati* pe zi, iar copiii cer întruna de mâncare. Totuşi, nu se pune problema să se predea, soarta tragică a garnizoanei din Kanpur dovedeşte că inamicul nu le va arăta pic de milă.

Slavă cerului, dispun de suficientă muniţie, în orice caz, în cantitate mai mare decât a indienilor care fac risipă de proiectile, în timp ce britanicii au ordin să tragă doar când e cazul. Însă vor avea forţa să respingă atacul masiv ce se pune la cale? Chiar dacă se bucură de avantajul oferit de terenul mai înalt, vor reuşi să respingă un inamic de zece, de douăzeci de ori mai numeros?

Colonelul Inglis n-a închis un ochi toată noaptea, analizând orice posibilitate. Ştie, dacă întăririle nu ajung curând, sunt pierduţi. Dacă nu cumva se zdruncină frumoasa unitate a *taluqdar*-ilor, cipailor şi poporului. Din păcate, până acum toate strădaniile sale de a-i întărâta pe unii împotriva altora au fost în van. Comisarul oraşului Bareilly chiar i-a înapoiat cele cincizeci de mii de rupii trimise pentru a plăti oameni care să provoace neînţelegeri între

musulmani şi hinduşi. În ciuda generoaselor sume oferite, n-a izbutit să cumpere pe nimeni.

Gluma unuia dintre ofiţeri îl smulge pe colonel din gândurile sale sumbre.

– Aţi auzit zvonul că superintendentul Curţii, eunucul Mammoo, ar fi amantul regentei şi, negreşit, tatăl micului rege?

– Un eunuc? Cum e posibil?

– Se pare că, uneori, castrarea nu e totală sau călăului i se face milă. S-au văzut deja aşa-zişi eunuci care au copii. În orice caz, aşa s-ar explica neobişnuita afecţiune a lui *begum* pentru servitorul ei şi ciudata lui numire ca şef al Casei Regale.

– Păi, atunci Birjis Qadar n-ar fi decât un bastard, fără drept la tron! exclamă colonelul. Înţelegeţi, domnilor, ce înseamnă asta?

Şi, văzând mirarea ofiţerilor, îi lămureşte:

– Ni se oferă un nesperat prilej de a provoca dezbinare în tabăra inamică. Oricum, cavaleria a acceptat cu greu încoronarea unui copil. Dacă se va da crezare zvonului că nu e fiul lui Wajid Ali Shah, el şi mama sa îşi pierd legitimitatea. *Taluqdar*-ii, rajahii şi cipaii se vor lupta între ei pentru numele următorului rege şi, în acest timp, nu se vor mai gândi să ne atace pe noi.

– Şi dacă-i doar o bârfă?

– Nu contează câtuşi de puţin! Trebuie s-o răspândim, oamenii îşi vor pierde respectul pentru regentă şi se vor întreba dacă Birjis Qadar e fiu de rege sau fiul unui sclav! Zvonurile au fost dintotdeauna, în vremuri de război, una dintre dintre cele mai puternice arme, adesea mai eficiente decât tunurile. Trimiteţi imediat spionii în oraş ca să semene îndoiala în sufletul locuitorilor.

Capitolul 20

La 20 iulie, la ora nouă, o explozie uriașă îl face să tresară pe maiorul Banks, chiar când se pregătea să-şi bea ceaiul. În zona bateriei vestice se înalţă un nor de praf: o mină tocmai a explodat.

Numaidecât trâmbiţele sună alarma. Conduşi de ofiţerii lor, artileriştii se grăbesc la post, iar infanteria îşi ocupă poziţia în spatele tranşeelor. Dinspre oraş se revarsă o mare de oameni, în mijlocul căreia se zăresc drapelele Awadhului şi flamurile rajahilor. În strigăte de *„Har Har Mahadev!“*, celebrându-l pe Shiva, zeul hindus al distrugerii, şi de *„Allah wa Akbar“*, mii de cipai au pornit la atac.

Amplasată la adăpostul nopţii lângă bateria redanului – cea mai importantă baterie de tunuri engleze –, mina a explodat şi trebuie să le fi deschis în zidul de apărare o spărtură destul de largă pentru ca cipaii să pătrundă prin ea şi să ocupe terenul din spatele meterezelor. Imediat după explozie, infanteria indiană înaintează prin fumul gros, în timp ce artileria lansează obuze incendiare pentru a da foc clădirilor Rezidenţei. Însă când se apropie, soldaţii sunt întâmpinaţi de o salvă de tun susţinută, combinată cu salve de puşcă. Mina a fost greşit plasată, iar bateriile engleze, neatinse, îşi scuipă focul ucigător.

Însufleţiţi de comandanţii lor, care ţipă cât îi ţine gura *„Djaloh Bahadur!“* [64] , valurile de rebeli continuă să înainteze sub ploaia ucigătoare. Cad cu sutele, însă o parte ajung la palisade şi, lipindu-se de ele, acolo unde nici gloanţele, nici ghiulelele nu-i pot atinge, îşi trag sufletul, apoi reiau atacul. Răsărind de pretutindeni, încearcă să treacă de metereze, combatanţii se prind într-o încleştare fără milă, luptă cu sabia şi cu baioneta, alunecă prin bălţile de sânge. Pământul e acoperit de cadavre.

La poarta Bailey [65] , *maulvi* Ahmadullah Shah conduce asaltul. A găsit un mijloc ingenios de a se apăra de salvele inamice: soldaţii săi înaintează ascunşi în spatele unor baloţi de bumbac şi ajung la baza meterezelor înainte ca englezii să observe trucul. Aici, încurajate de *maulvi* care flutură steagul verde al islamului, trupele sale se despart în două grupuri care, în ciuda rafalelor, continuă să se apropie până când pun mâna pe o baterie inamică. Speriaţi, artileriştii britanici cheamă întăriri. Lupta e aprigă. Indienii par să învingă când, brusc, în loc să profite de avantaj, încep să se retragă sub privirile uluite ale britanicilor.

Se va afla mai târziu că, în momentul crucial, s-au pomenit fără muniţie. *Maulvi* nu va ierta niciodată statului-major această neglijenţă, pe care o bănuieşte a fi fost intenţionată. De-acum

va lupta numai pe cont propriu.

Lupta va dura şapte ore. De ambele părţi, oamenii dovedesc aceeaşi încrâncenare. În sfârşit, la ora patru după-amiaza, cipaii primesc ordin să se retragă. Lasă în urmă sute de morţi şi răniţi, pe care vor veni să-i ia în cursul nopţii, cu asentimentul tacit al englezilor care se tem că leşurile lăsate să putrezească în arşiţa verii ar cauza o molimă.

Britanicii au pierdut douăzeci de oameni – în afară de soldaţii băştinaşi, cărora nu li se ţine socoteala. Dar, cel mai grav, l-au pierdut pe maiorul Banks, înaltul comisar, ucis de o ghiulea. De-acum comanda se află în totalitate în mâinile colonelului Inglis.

Seara târziu, plin de praf din cap până-n picioare, rahajul Jai Lal soseşte la palatul Chaulakhi, unde l-a chemat regenta Hazrat Mahal. O găseşte într-o stare de mare agitaţie. Abia apucă s-o salute, că tânăra femeie îl şi ia la rost:

– Ce s-a întâmplat, Rajah *sahab*? Cum se poate ca o armată de opt mii de indieni să fie respinsă de câteva sute de britanici? Atacul a fost pregătit săptămâni la rând, am trimis în luptă cele mai bune trupe! De ce această ruşinoasă înfrângere?

– Nu din lipsă de curaj, Hozur, oamenii noştri s-au luptat ca nişte lei. Au rezistat cu orele unei puteri de foc mult superioară celei pe care o aveam noi. Niciunul nu a încercat să fugă. Numărul morţilor şi al răniţilor stă dovadă pentru vitejia şi devotamentul lor. Merită mai curând felicitaţi decât criticaţi.

– Şi-atunci de ce am pierdut? stăruie Hazrat Mahal, luată pe nepregătite de această explicaţie şi simţindu-se uşor încurcată.

– Din cauza inferiorităţii armamentului nostru. Puştile noastre, ca şi tunurile, au bătaie prea scurtă. Avem şi o problemă la nivel de comandă: ofiţerii noştri nu respectă disciplina, în ciuda ordinelor noastre, pornesc atacuri frontale, considerând că doar curajul contează şi că numai un laş s-ar sinchisi de tactică! În sfârşit, nu avem strategi buni, compania n-a lăsat niciodată un indian să dobândească un grad mai înalt decât cel de subofiţer şi nici să comande o unitate mai importantă decât o companie. Niciun subedar n-a fost pregătit să conducă operaţiuni militare şi n-a învăţat să se ocupe de logistică. Eu tot ce ştiu am cules de prin cărţi care descriu desfăşurarea marilor bătălii din acest secol.

– Totuşi, aţi pus la punct o strategie de atac, nu? insistă tânăra femeie.

– Da, şi mi-am închipuit că i-am convins pe ofiţeri. După ce exploda mina, o avangardă trebuia să verifice dacă breşa era destul de largă, apoi infanteria trebuia să înainteze pe flancuri, profitând de diversiunea creată de salvele de baraj ale artileriei. În loc de asta, imediat ce a explodat mina, soldaţii îndemnaţi de ofiţeri s-au şi năpustit înainte, iar când perdeaua de fum s-a împrăştiat, s-au pomenit având în faţă un inamic bine apărat de fortificaţiile neatinse şi care trăgea asupra lor. Aşa s-a ajuns la măcel, un măcel de prisos, cauzat de indisciplină şi de entuziasm. La drept vorbind, cipaii noştri sunt prea curajoşi, pentru ei viaţa nu contează deloc.

– Spre deosebire de europeni, pentru care contează atât de mult, încât fac din moarte, care oricum ne aşteaptă pe toţi, o adevărată tragedie! comentează Hazrat Mahal cu dispreţ. Fireşte, vorbesc despre morţii britanici, pentru indienii morţi ei n-au ochi.

Rajahul a cerut permisiunea de a se retrage, ziua a fost grea şi vrea să facă un tur al cazărmilor, să-şi liniştească soldaţii.

Rămasă singură, Hazrat Mahal străbate camerele cu paşi mari, în lung şi-n lat. Deşi e târziu, simte că nu va putea să adoarmă, se gândeşte la tinerii soldaţi care au pornit dimineaţă, cu înflăcărare, să se bată, iar acum, seara, sunt morţi… pentru nimic?

Nu, Jai Lal greşeşte. Aceşti oameni nu mor pentru nimic, mor pentru a-şi câştiga libertatea, demnitatea. Luând parte la luptă, nu mai sunt nişte bieţi amărâţi, copleşiţi de grijile zilnice, pentru prima dată au găsit un sens existenţei lor mizere. Nu contează că-şi pierd viaţa, vor fi pe veci eroi.

Indiferenţa faţă de moarte este forţa, dar şi punctul slab al armatei noastre, fiindcă soldaţii lasă de-o parte orice prudenţă. Spre deosebire de englezi, luptă nu atât pentru a câştiga, ci mai ales pentru a se purifica şi a dobândi gloria.

În dimineaţa următoare, Hazrat Mahal trimite după rajah. Şi-a petrecut noaptea reflectând la cauzele înfrângerii şi întrebându-se cum să le înlăture. Vrea să discute cu el.

Mesagerul se întoarce şi-i spune, bâlbâindu-se, că rajahul nu e acasă.

Şi, cum stăpâna se miră, Mammoo care, ca în fiecare dimineaţă, vine să-i aducă ultimele veşti,

are plăcerea de a-i explica:

– Şi-a petrecut noaptea în Chowq, la curtezane.

Observând expresia uluită a lui Hazrat Mahal, adaugă perfid:

– În ciuda situaţiei grave, se pare că nu se poate abţine.

E ocazia visată pentru a se răzbuna. Eunucul nu priveşte cu ochi buni influenţa pe care rajahul a dobândit-o pe lângă stăpâna sa, după ce el i-a fost zece ani singurul confident, a sprijinit-o şi a încurajat-o în cele mai grele clipe. Fierbând de furie, l-a văzut pe acest nou-venit cum câştigă puţin câte puţin încrederea regentei, care acum îi cere părerea despre orice. Aşa cum i-o cerea odinioară lui Mammoo, în vremurile fericite când, închisă în *zenana*, el reprezenta singura ei legătură cu lumea de afară. Dar gelozia îi răscoleşte măruntaiele mai ales atunci când ea îl întâmpină pe rajah cu un zâmbet fericit, aşa cum pe el nu l-a întâmpinat niciodată. Totuşi, o crezuse altfel decât făpturile fără creier care judecă un bărbat după înfăţişare. E posibil să aibă o slăbiciune pentru acest necioplit doar pentru că e înalt şi bine clădit? Să-l considere inteligent, deşi el nu e decât un prefăcut?

…N-am s-o las să facă asta, o voi împiedica să uite că e soţie şi mamă de rege, regenta puternică pe care toţi trebuie să o respecte…

O cunoaşte mai bine decât oricine pe tânăra femeie, poate s-o sfătuiască şi s-o protejze mai bine decât oricine. Va face tot ce trebuie, se jură în sinea sa, e de datoria lui şi, cu o ridicare din umeri, alungă glasul firav care-i şopteşte că îşi apără, în primul rând, propriul interes.

…Cum poate? Şi eu care credeam că…

Rămasă singură, Hazrat Mahal îşi muşcă buzele de furie, lacrimi de ciudă îi umplu ochii, cum a putut să fie atât de proastă? Acest bărbat pe care îl admira într-atât, încât îi cerea părerea în toate treburile regatului, acest bărbat a cărui onestitate o respecta nu e, aşadar, decât un petrecăreţ ordinar, care abia a plecat de la ea şi s-a dus să se tăvălească la curtezane? Ah, cum şi-a mai bătut joc de ea! Cum trebuie să fi râs de naivitatea ei!

O să-i spună…

Încremeneşte.

Ce poate ea să-i spună? N-are niciun drept asupra lui, niciun drept să-i comenteze viaţa personală, între ei doi nu există decât relaţii oficiale…

…Şi totuşi… Doar mi-am imaginat eu că ochii îi sclipesc altfel când apar? Am visat că vocea îi devine mai blândă când simte că sunt neliniştită? Toate astea să fie jocul unui seducător sau, mai rău, al unui profitor ambiţios?

La ora cinci, punctual ca de obicei, rajahul s-a prezentat la regentă, pentru întrevederea zilnică. Hazrat Mahal a ezitat mult să-l primească. Dacă ar face cum o îndeamnă inima, ar pune capăt imediat relaţiei lor. Însă toată lumea s-ar întreba de ce, în primul rând el. Iar în privinţa motivului, ea nu poate decât să păstreze tăcerea. În plus, are nevoie mai mult ca oricând de sfaturile lui: trebuie să găsească bani pentru a ajuta familiile soldaţilor căzuţi pe câmpul de bătalie. Dacă nu vor avea siguranţa că cineva se va îngriji de copiii lor, mulţi cipai s-ar întoarce în satele lor. Tocmai acum, când e mai mare nevoie de ei. Vestea că regimentele britanice au părăsit Allahabad şi mărşăluiesc spre Lucknow a fost, de curând, confirmată.

Întrevederea va fi scurtă. Cu o asprime neobişnuită, Hazrat Mahal s-a interesat de unde să facă rost de bani, iar rajahul i-a sugerat să reînceapă perceperea de impozite pe domeniile *taluqdar*-ilor, întreruptă de război. S-a hotărât, de asemenea, publicarea unui edict care să le permită cipailor să-i jefuiască pe trădători, dar să le interzică, sub ameninţarea celor mai severe pedepse, să se atingă de bunurile unei populaţii pe care sunt chemaţi s-o protejeze.

Niciodată Hazrat Mahal nu s-a purtat atât de rezervat, niciodată nu i-a arătat rajahului atât de clar că ea e suverana. Rănit de această atitudine, pe care o pune în seama înfrângerii din ajun şi pe care o consideră nedreaptă, Jai Lal se mărgineşte să discute doar despre chestiuni profesionale şi se despart cu răceală, nemulţumit unul de celălalt.

Însă nu vor avea timp să continue jocul, treburi urgente se cer rezolvate.

După o luptă grea, generalul Havelock a pus pe fugă armata lui Nana sahib. Precedate de avangarda maiorului Renaud, care a jurat „să-i nimicească pe toţi aceşti negri“, trupele sale au ajuns apoi la Kanpur, pârjolind în trecere satele şi câmpurile. În oraşul părăsit de armata lui Nana, au ucis o parte din populaţie, însă n-au zăbovit prea mult. Lăsându-l acolo pe colonelul Neill, un fanatic religios care se crede menit unui destin glorios, au pornit imediat spre

Lucknow, grăbindu-se să vină în ajutorul compatrioţilor asediaţi la Rezidenţă.

În fiecare zi sosesc la Lucknow curieri cu cele mai recente veşti. Curând, sute de refugiaţi, mai mult morţi decât vii, vin să se adăpostească în capitală. Poveştile lor sunt înspăimântătoare: colonelul Neill şi oamenii lui nu se mulţumesc doar să masacreze populaţia din Kanpur şi din satele învecinate, fără a cruţa femeile şi copiii, ci, după ce îi torturează, îi spurcă pentru a-i împiedica să-şi găsească odihna chiar şi după moarte.

– I-am văzut cum îi coseau pe musulmani în piei de porc şi, cu toate urletele şi rugăminţile, îi sileau să înghită grăsime, povesteşte un bătrân cipai. I-au cusut şi pe hinduşi, dar în piei de vacă şi le-au vârât cu forţa pe gât bucăţi din carnea animalului lor sacru. N-o să uit cât voi trăi strigătele sfâşietoare ale acestor oameni care, de obicei, îndură cu tărie suferinţele şi moartea. Spurcaţi, se ştiau osândiţi pe veci. Englezii râdeau şi-i înjurau apoi, când se săturau de ţipetele lor, legau sacii şi-i lăsau să moară sufocaţi. La sfârşit i-au incinerat pe musulmani şi i-au îngropat pe hinduşi, contrar principiilor credinţei fiecăruia.

– Ce monştri! se cutremură de groază Hazrat Mahal. Cum pot să fie aşa de cruzi? Nu le ajunge să-şi ucidă inamicul? Trebuie să-l mai şi pedepsească dincolo de moarte, interzicându-i viaţa veşnică, singura care contează pentru el?

– Poate o fi din cauza femeilor şi a copiilor închişi la Bibighar, îndrăzneşte să-şi dea cu părerea un cipai întors de curând de la Kanpur. Cu ochii în pământ, continuă cu glas abia auzit: Eu am avut noroc să mă ascund, dar camarazii mei au fost nevoiţi să se supună ordinelor. Generalul Tantia Tope i-a ameninţat că îi spânzură pe loc dacă refuză.

– Ce să refuze? întreabă Hazrat Mahal.

– Dacă refuză să-i ucidă pe prizonieri…

– Să ucidă femei şi copii fără apărare!

– Din păcate… au fost siliţi să tragă prin uşi şi ferestre, tremurau şi plângeau şi, ca să le cruţe pe prizoniere, au tras în tavan. Înăuntru, femeile urlau. După prima salvă, cipaii au spus că preferă să moară decât să continue. Generalul Tantia Tope i-a aruncat în închisoare, nu ştiu ce s-a mai întâmplat cu ei. Atunci, femeia aia bărbătoasă, căreia i se spunea „begum“, înnebunită de furie, a trimis după ibovnicul ei, una dintre gărzile personale ale lui Nana, care a venit cu patru bărbaţi, nişte măcelari înarmaţi cu săbii. Au intrat în casă şi numaidecât au început să se audă ţipete şi rugăminţi de ţi se rupea inima. Eu am fugit, nu mai puteam să suport. Se pare că

le-a luat o jumătate de oră să-şi îndeplinească cumplita sarcină. Mai târziu, unul dintre ei s-a lăudat că femeile se târau la picioarele lui, implorându-l să cruţe copiii, însă el nu a arătat pic de milă. Au făcut aproape două sute de victime. Unele n-au murit pe loc şi gemetele lor s-au auzit toată noaptea.

A doua zi de dimineaţă Tantia Tope a trimis nişte cipai să târască leşurile afară din casă şi să le arunce în fântâna secată din curte.

Peste două zile, când generalul Havelock şi trupele sale au sosit şi au descoperit masacrul şi-au ieşit din minţi şi au început să se răzbune pe populaţie. Însă cei răspunzători erau deja departe şi, ca întotdeauna, nevinovaţii au plătit. Mai ales după ce Havelock a plecat, iar căpitanul Neill a rămas la comandă. Toţi bărbaţii au fost arestaţi, interogaţi şi, în mare parte, condamnaţi la spânzurătoare. Dar mai înainte, sub ameninţarea biciului, au fost siliţi să lingă sângele de pe podeaua casei Bibighar, fapt ce îi osândeşte pe veci, la fel ca pe cei cusuţi în piele de porc sau de vacă.

Se așterne o tăcere mormântală. Toţi au înmărmurit, nimeni nu găseşte putere să facă vreun comentariu. Se scurg minute bune până când, într-un târziu, Hazrat Mahal rosteşte cu glas pierit:

– Englezii nu ne vor ierta niciodată această crimă. Să ne rugăm ca sângele vărsat de Nana sahib să nu cadă asupra noastră şi a copiilor noştri!

Capitolul 21

– Înainte, vitejii mei! Să-i salvăm pe ai noştri!

Generalul Havelock şi mica sa trupă înaintează în marş forţat de-a curmezişul câmpiei, având un singur ţel: să vină în ajutorul Rezidenţei din Lucknow, înainte ca ea să cadă în mâinile rebelilor, iar asediaţii să fie masacraţi, cum s-a întâmplat la Kanpur. Havelock are încredere că va reuşi, Domnul e cu el.

Scund, cu părul alb, fiu de antreprenor ruinat, s-a angajat de când era foarte tânăr în Indii, iar curajul dovedit i-a adus zeci de medalii, de care nu se desparte niciodată şi care alcătuiesc un fel de platoşă pe pieptul său. Baptist convins, luptă cu numele lui Hristos pe buze şi, în clipele de răgaz, îi învaţă pe oamenii săi Biblia şi imnuri religioase, regretând că guvernul n-a trimis destui misionari pentru a-i converti pe cipai la „adevărata religie".

Acum, după ce au reuşit să traverseze Gangele şi se află la doar cincizeci de mile de capitala Awadhului, generalul şi mica sa oaste se lovesc de rezistenţa îndârjită nu doar a cipailor, ci şi a ţăranilor, care au transformat fiecare cătun într-o fortăreaţă. Aceştia, la adăpostul pereţilor de chirpici sau în spatele perdelelor dese de copaci, îi ţin la distanţă pe soldaţii britanici, în vreme ce femeile şi copiii îi aprovizionează cu muniţie. Sunt mii care se luptă, iar curajul şi tenacitatea lor, chiar şi atunci când situaţia e disperată, dovedesc o hotărâre de neclintit „Să-i gonim pe angrezi!" a devenit strigătul ce uneşte întreg poporul.

Însă „cu ajutorul Domnului, care sprijină cauza dreptăţii şi a omeniei", Havelock continuă să înainteze arzând sate şi ucigându-i pe locuitori – fără să vadă în asta vreo contradicţie. Deşi numele lui Neill a ajuns sinonim cu teroarea, piosul Havelock nu se lasă mai prejos. Unuia dintre ofiţeri, venit să-i ceară instrucţiuni, îi răspunde „Dragul meu, puteţi spânzura câţi oameni vreţi"* şi recomandă ca prizonierii să fie executaţi legându-i la gura tunului.

Unul dintre ofiţerii săi, maiorul North, descrie cu părere de rău doi tineri cipai ucişi după cum urmează: „Erau doi băieţi în floarea vârstei, înalţi, musculoşi, cu trăsături fine, semănau cu nişte statui antice din bronz. Într-o clipă n-au mai rămas din ei decât nişte zdrenţe de carne împrăştiate în aer".*

Totuşi, pe măsură ce zilele trec, Sir Henry Havelock constată că nu-i vorba doar de-o simplă „răzmeriţă", cum îl asigurau cu dispreţ colegii săi, ci de ridicarea la luptă a întregii populaţii. Englezii au armament mai bun, însă indienii sunt mai numeroşi: de ambele părţi, morţii sunt

tot mai mulţi.

La 5 august, forţele britanice mai au de străbătut doar douăzeci de mile până la Lucknow, însă satul Bashiratganj rezistă. În faţa puterii de foc a Howitzerelor şi a artileriei grele, infanteria indiană, aflată în centru, începe să dea înapoi, în timp ce pe flancuri artileriştii îşi apără poziţiile. Însă curând, printr-o manevră rapidă, trupe indiene îi atacă din spate pe britanici, care, până să înţeleagă ce se întâmplă, se pomenesc împresuraţi. Doar cu mare greutate vor reuşi să scape din încercuire, lăsând în urmă o sută de morţi.

Într-un târziu, Havelock îşi dă seama că, dacă va continua aşa, el şi cei o mie de soldaţi ai săi vor fi ucişi până la ultimul, înainte de a ajunge în capitală. A telegrafiat la Calcutta pentru a cere de urgenţă întăriri, însă Guvernatorul general, Lordul Canning, grijuliu să nu-şi slăbească propria apărare, trimite ajutoare cu picătura. Iar convoiul militar înaintează foarte încet. Havelock ştie că, oricâte telegrame ar trimite, nu poate schimba nimic: ţinând cont de pericole şi de căldura sufocantă, întăririle nu vor ajunge la el mai devreme de patru sau cinci săptămâni.

Într-un mesaj adresat comandantului şef, scrie:

> *Ofiţerii mei, în care am deplină încredere, sunt cu toţii de părere că înaintarea spre Lucknow, cu forţele pe care le avem, e sortită eşecului. A-l înfrunta pe inamic în situaţia în care ne aflăm acum ar însemna să mergem spre distrugerea noastră totală*.*

Cu inima grea, Havelock decide să amâne salvarea compatrioţilor săi şi să traverseze iar Gangele pentru a aştepta convoiul la Kanpur.

Vestea retragerii britanice e primită la Lucknow cu o explozie de bucurie: pe străzile împodobite cu steaguri, oamenii dansează în sunet de *tabla* pentru a sărbători ceea ce consideră o victorie. În afară de asediaţii din Rezidenţă, nu mai există picior de englez în tot statul Awadh şi lumea speră că în curând nu va mai rămâne niciunul în Indii!

Niciun britanic în Indii… Oare e cu putinţă?

Aplecată deasupra hărţilor de stat-major, Hazrat Mahal ascultă cu atenţie explicaţiile rajahului

Jai Lal. În această lună august a anului 1857, s-au alăturat rebeliunii două treimi din armata Bengalului, adică optzeci de mii de cipai şi zeci de mii de voluntari, printre care şi trupele a numeroşi *taluqdar*-i. În vreme ce regimentele britanice, după umilitoarea înfrângere de la Chinhut, sunt asediate la Lucknow şi Agra sau blocate în faţa oraşului Delhi.

– Insurecţia a cuprins mai multe state din centru, explică Jai Lal. Nu că prinţii, prudenţi ca întotdeauna, ar fi luat poziţie, însă numeroase regimente de cipai, sprijinite de populaţie, s-au revoltat. La Gwalior, Indore, Banda, Nowgong, Mhow, Sagar, Sehore şi, bineînţeles, la Jhansi. În statul Bhopal, *begum* trebuie să le ţină piept naţionaliştilor care-i contestă politica de alianţă cu britanicii şi au pus stăpânire pe vaste teritorii. La fel în Bundelkhand şi Rajputana. În Maharastra, oraşul Pune, aflat la sud de Bombay, s-a răsculat şi putem spera la o revoltă generală a principatelor *marathi* în numele lui Nana sahib, moştenitorul lui Peishwa.

– Şi englezii ce fac?

– Şi-au revenit din surpriză în cele din urmă. Londra a trimis în Indii trupele care se îndreptau spre China şi, cu armatele din Bombay şi Madras, alături de trupele *sikh* rămase loiale companiei, înaintează spre centru. Forţele noastre trebuie să acţioneze repede: dacă revolta populară reuşeşte să se întindă la vest şi în sud, marii suverani, precum *nizam* [66] -ul din Hyderabad şi maharajahii din Gwalior şi Indore vor înţelege că e în interesul lor să i se alăture. Alţi prinţi le vor urma exemplul şi aşa se va sfârşi cu dominaţia britanică!

Hazrat Mahal nici nu îndrăzneşte să creadă… Oare curajul şi hotărârea populară pot cu adevărat să schimbe totul? Marii prinţi îşi vor asuma riscul să-i înfrunte pe englezi? Îşi aminteşte că ea însăşi nu s-a luptat decât după multă vreme pentru a convinge puterea britanică să revină asupra deciziei sale şi să-i repună soţul pe tronul din Awadh. Ea şi apropiaţii săi se mărgineau la a cere dreptate de la un stăpân de necontestat. Însă de la zi la zi, masacru după masacru, şi-a dat seama că nu mai era vorba să ceară sau să cedeze, conflictul devenise radical şi acum ajunsese într-un punct de unde nu mai exista cale de întoarcere.

Totuşi, mulţi suverani încă stăteau în cumpănă între neîncrederea faţă de britanicii capabili să încalce propriile tratate şi teama de mişcările unei populaţii care, ieşind din letargia-i seculară, poate deveni imposibil de controlat.

– Îi voi scrie lui *begum* din Bhopal, hotărăşte Hazrat Mahal, şi voi încerca s-o conving că e în interesul ei să se alăture mişcării de eliberare.

– Şi regele ar trebui să-i trimită o scrisoare *nizam*-ului din Hyderabad. O parte din trupele sale

sunt nemulţumite şi refuză să-i ajute pe duşmanii Marelui Mogul. Dacă, pe lângă *marathi*, statele Bhopal şi Hyderabad se alătură luptei noastre, victoria e asigurată.

În calitate de comandant al armatei, care îi dă raportul regentei, rajahul o informează şi analizează situaţia militară, dar păstrează distanţa şi se abţine să aibă vreo reacţie personală, ba chiar evită s-o privească în ochi pe tânăra femeie. Ce dor îi este ei de relaţia lor de odinioară, de discuţiile pasionate despre desfăşurarea operaţiunilor, despre administrarea statului şi de toate sfaturile pe care el i le dădea! Dar cel mai mult îi lipsesc, trebuie să admită, căldura din glasul lui, admiraţia şi atenţia cu care o înconjura, ca într-o catifea, protejând-o de invidii şi clevetiri.

…Ce-mi trece prin minte? Care admiraţie? Care atenţie? Aceleaşi pe care le arată curtezanelor din Chowq pe care continuă, se pare, să le viziteze regulat… Doar n-o să regret afecţiunea unui bărbat care şi-a bătut joc de mine lăsându-mă să cred…

S-a lăsat înşelată fiindcă se simţea singură, părăsită în mijlocul unei Curţi ostile. Ştie, însă, că puterea înseamnă singurătate şi că lucrul cel mai important e să fie respectată.

Hazrat Mahal se îndreaptă de spate şi, cu un semn maiestuos din cap, îi arată rajahului că poate să se retragă.

– Viaţă lungă lui Nana sahib! Glorie lui Peishwa!

În aceste prime zile de august, populaţia din Lucknow îl întâmpină cu entuziasm pe fostul exilat din Bithur, noul comandant *marathi*. După o înfruntare grea, Nana sahib a trebuit să cedeze Kanpurul britanicilor şi, urmat de două mii de soldaţi, a venit să continue lupta alături de *begum*.

Hazrat Mahal l-a trimis pe rajahul Jai Lal să-i iasă înainte cu elefanţi, călăreţi şi lăncieri, onorurile cuvenite rangului său, însă, în ciuda insistenţei consilierului ei, refuză cu încăpăţânare să-l primească. Va fi nevoie de toată răbdarea şi de toate argumentele rajahului din Mahmudabad pentru a o convinge că, indiferent ce i s-ar putea reproşa lui Nana, unitatea căpeteniilor revoltei e mai presus de orice.

În după-amiaza aceasta, în sala tronului din palatul Chaulakhi e o adevărată forfotă de curteni veniţi să-l zărească pe Nana, dar mai ales curioşi să asiste la o înfruntare previzibilă.

Şezând alături de fiul ei, regenta priveşte în depărtare, ignorându-l ostentativ pe ilustrul vizitator, împodobit cu perle şi diamante, care-l salută pe tânărul rege şi întinde înaintea sa somptuose mătăsuri de Benares. Hazrat Mahal a acceptat să-l primească, nu şi să-i vorbească. Personajul ridicol şi vanitos pe care l-a dispreţuit întotdeauna îi provoacă acum silă. Observă cu coada ochiului silueta corpolentă care se leagănă şi perorează şi, brusc, peste imaginea lui se suprapun chipuri urlând îngrozite, mădulare tăiate, valuri de sânge… Nemaiputând să se abţină, îl întrerupe pe prinţ:

– Mai bine spuneţi-ne, Rajah *sahab*, ce s-a întâmplat la Bibighar!

Fraza a sunat ca o plesnitură de bici, toate discuţiile au încetat pe loc. Uluită de violenţa tonului, asistenţa aşteaptă.

– Dar nu înţeleg, Hozur… se bâlbâie Nana, pălind la auzul insultei.

– Eu nici atât nu înţeleg cum aţi putut să îngăduiţi măcelărirea unor femei şi a unor copii nevinovaţi, o crimă care vă dezonorează cauza!

Nana sahib ezită… Să mărturisească, riscând să treacă drept o simplă marionetă, că ordinele sale au fost încălcate? Sau să ia asupra sa răspunderea unui act pe care în sinea lui îl dezaprobă? Îşi aminteşte de violenta ceartă pe care o avusese cu consilierul său, care pretindea că decizia fusese luată de supraveghetoarea de la Bibighar. Nu crezuse o iotă, convins că Azimullah îl compromisese cu bună ştiinţă pentru a nu putea, în caz că norocul se schimba, să abandoneze lupta şi să se împace cu englezii.

Azimullah, care chiar în acest moment se apropie crispat şi uitându-şi obişnuita curtoazie, i se adresează cu reproş lui *begum*:

– N-am făcut decât să răspundem la atrocităţilor săvârşite de britanici! Miile de femei indiene siluite şi miile de copii indieni torturaţi nu înseamnă nimic? Şi sutele de sate pârjolite, drumurile pline de cadavre, oamenii cărora li s-a interzis odihna după moarte? Să existe oare două măsuri, două balanţe diferite? Unii merită milă, iar alţii nu? Ne-am însuşit în aşa hal dispreţul pe care îl au albii pentru noi, încât am ajuns să credem că morţii noştri valorează mai puţin decât ai lor?

Înmărmuriţi, cei prezenţi îşi ţin răsuflarea.

– Când ei îndrăznesc să sugereze că o mamă indiană suferă mai puţin că-şi pierde copilul decât o mamă europeană, continuă el cu glas sonor, sunt orbi la sacrificiile femeilor noastre, care îndură orice lipsuri pentru a-şi hrăni copiii, preferând uneori ca ele însele să moară de foame? Însă pe ei realitatea nu-i interesează decât dacă le întăreşte prejudecăţile!

– Dubla măsură a britanicilor mă revoltă şi pe mine la fel de mult, Khan *sahab*, însă dacă inamicii noştri se comportă ca nişte barbari nu înseamnă că trebuie să-i imităm, răspunde Rajmata, străduindu-se să-şi păstreze calmul. Noi, care luptăm împotriva prefăcătoriei şi a cruzimii lor, o să ne înjosim folosind aceleaşi mijloace?

– Suntem în război, Hozur, şi dacă vrem să câştigăm, nu cred că ne putem permite luxul unor consideraţii morale. Poporul, care suferă cel dintâi, nu ar înţelege.

– Eu am o părere mult mai bună despre poporul nostru, Khan *sahab*, cred că, dimpotrivă, îl dezgustă barbaria. Dovadă că, în ciuda ameninţărilor, n-aţi găsit un singur cipai care să ucidă prizonierele lipsite de apărare de la Bibighar! Pentru mine, forţa unei naţiuni depinde, înainte de orice, de forţa sa morală. Şi, fixându-i pe curteni cu privirea magnetică a ochilor săi verzi, adaugă: Dacă noi, stăpânii lui, ne arătăm fără scrupule, în stare de orice pentru a ne satisface interesele, de ce ar accepta poporul sacrificiile pe care i le cerem în vederea unui „bine comun“? Acest popor, pe care noi îl considerăm uşor de influenţat, fiindcă îi sunt străine intrigile şi jocurile puterii, are o judecată mai pătrunzătoare decât multe dintre minţile noastre luminate. Nu-şi respectă conducătorii decât atunci când aceştia au o purtare ce impune respect. Dacă noi ocolim legile pe care le-am dat, cum vreţi ca poporul să aibă încredere în noi? Într-o zi se va răscula şi atunci, niciun discurs, nicio promisiune nu vor putea să-i potolească furia.

Aristocraţia ascultă, cu surprindere, aceste cuvinte neobişnuite, fiindcă ea a susţinut mereu că scepticismul este semnul distinctiv al spiritelor superioare, iar morala – bună pentru proşti.

Stăpânindu-se cu greu să nu-şi arate dispreţul, Rajmata se întoarce spre Nana sahib:

– Crima aceasta, Rajah *sahab*, ne expune unui risc în plus. Din partea englezilor, fireşte, care o vor lua drept pretext pentru a-şi justifica toate excesele. Dar mă gândesc şi la luptătorii noştri: cum să le pretinzi să se poarte ca nişte soldaţi, şi nu ca nişte bestii, când exemplul cruzimii le vine de sus? Când tabuurile sunt spulberate, nu se ştie niciodată unde se va opri violenţa. Iar următoarele victime am putea fi noi înşine.

Capitolul 22

– V-am chemat astăzi aici, domnilor, pentru a pune la punct următorul asalt asupra Rezidenţei. Şi, în primul rând, pentru a trage învăţături din eşecul nostru şi a hotărî o nouă tactică.

În sala de consiliu s-au adunat principalii miniştri şi comandanţi ai armatei. Sunt aici marele vizir Sharuf ud Daulah, responsabilul cu tezaurul, ministrul Curţii Mammoo Khan, rajahul din Mahmudabad, reprezentantul *taluqdar*-ilor şi rajahul Jai Lal Singh, purtătorul de cuvânt al cipailor. Doar *maulvi* Ahmadullah Shah continuă să ignore acest guvern condus de o femeie.

– Rezidenţa e înconjurată de tranşee adânci, late de cinci-șase metri, apărate de tunuri Howitzer, explică Jai Lal, iar clădirea principală, de unde se trage cu precădere, e situată mai sus cu vreo zece metri faţă de intrarea în tabără. Soldaţii noştri sunt masacraţi de ploaia de obuze înainte de a atinge zidul de apărare. Unicul Howitzer pe care îl avem, capturat la Chinhut, nu poate fi folosit din lipsă de muniţie potrivită. Ar trebui să ne apropiem fără ca inamicul să ne observe.

– Imposibil! Treizeci de soldaţi stau de pază zi şi noapte şi se schimbă din patru în patru ore. N-ar lăsa să treacă nici măcar un şoarece.

– Dar nişte cârtiţe?

Auzind murmurele dezaprobatoare ale unei adunări deloc înclinate să glumească, rajahul explică:

– Mă gândesc că singura noastră şansă este să săpăm tunele până sub Rezidenţă, să plasăm mine care să explodeze sub bateriile engleze şi apoi să pătrundem prin breşe. Într-adevăr, e o muncă îndelungată, grea, şi trebuie făcută în linişte pentru a nu fi descoperiţi. E şi periculoasă, din cauza posibilelor surpări şi presupune un anumit risc, fiindcă, dacă nu calculăm corect şi minele noastre nu le distrug artileria, englezii ne pot ucide unul câte unul când ieşim din breşă. Însă, dacă minele explodează, îi vom lua prin surprindere pe englezi şi vom reuşi să ocupăm tabăra.

– Teoretic, e posibil, dar irealizabil. Sunt prea multe necunoscute, n-are cum să meargă, rosteşte Mammoo, ridicând din umeri.

– Atunci, propuneţi altceva!

Cei doi bărbaţi se înfruntă din priviri. Rajahului îi vine greu să-şi ascundă dispreţul faţă de curtean, care, la rândul său, îl urăşte şi nu scapă nicio ocazie de a-l vorbi de rău la stăpâna sa.

– Eu găsesc ideea interesantă, intervine rajahul din Mahmudabad. Şi oricum, ce altă soluţie avem? Oamenii noştri sunt gata să moară, dar la ce bun să-i trimitem împotriva tunurilor, înarmaţi cu muschete vechi? Alternativa e să ne continuăm războiul de hărţuire, să tragem asupra celor mai apropiate poziţii inamice, făcând cât de multe victime posibil. Asta îi demoralizează pe asediaţi şi-i secătuieşte de puteri, deoarece sunt obligaţi să stea mereu cu ochii în patru, dar, câtă vreme vor avea muniţie şi hrană cât de cât, nu vor ceda.

– Ştim de la spionii noştri că au destule provizii să mai reziste câteva săptămâni, comentează marele vizir.

– Nici nu se pune problema să mai aşteptăm câteva săptămâni! sare Hazrat Mahal. Calcutta va trimite până atunci întăriri, mai ales după cele întâmplate la Kanpur. Trebuie să-i învingem acum! Şi fiindcă un atact direct pare sortit eşecului, sunt de părere să încercăm războiul tunelelor, propus de rajah. Ce crede onorabila adunare?

După o scurtă discuţie, sugestia este acceptată de toţi, nimeni neavând una mai bună, şi se ia hotărârea ca munca să fie încredinţată unor voluntari parsi, ce aparţin unui trib foarte vechi, remarcabili trăgători cu arcul şi pricepuţi la fabricarea şi punerea minelor.

În zilele următoare, zeci de oameni pe jumătate goi îşi dau silinţa să sape galerii la şapte metri sub pământ. Trudă istovitoare, din cauza prafului ce irită ochii şi a căldurii sufocante, sporită de flacăra torţelor. Rajahul Jai Lal a trimis după arhitecţii palatului pentru a calcula amplasarea minelor, astfel încât ele să ajungă chiar sub tunurile englezilor. Vor fi aşezate în camere subterane, în vecinătatea galeriilor. În clipa atacului, va fi suficient să se aprindă fitilul, iar camerele şi bateriile de deasupra vor sări în aer.

În acea dimineaţă, doamna Jackson şi doamna Ward au dat fuga la colonelul Inglis, într-o stare de asemenea agitaţie, încât n-au apucat nici să se pieptene! Gâfâind, îi povestesc că n-au putut închide un ochi toată noaptea din cauza unor bubuituri surde şi a unor vibraţii care zgâlţâiau paturile. În ultimele zile şi alţii păţiseră la fel şi-l anunţaseră pe responsabilul garnizoanei. După ce s-a consultat cu ofiţerii săi, colonelul a ajuns la concluzia că indienii,

văzând eşecul atacurilor directe, şi-au schimbat tactica: vor încerca să pătrundă în tabără cu ajutorul minelor.

Pentru a se apăra de noua ameninţare, se dă ordin tuturor rezidenţilor să anunţe orice zgomot subteran suspect şi să se grupeze în locurile care par sigure. Dar – întrucât cea mai bună apărare e atacul – li se va pregăti o surpriză indienilor. Printr-un mare noroc sau, după cum sunt convinşi asediaţii, prin voia Domnului care îi sprijină pe adevăraţii credincioşi, Regimentul 32 al armatei regale care apără Rezidenţa îşi recrutează soldaţii dintre minerii din Cornwall, pentru care lucrările subterane nu au secrete. Din ordinul colonelului Inglis, ei trebuie să urmărească înaintarea galeriilor inamice şi să sape deasupra deschideri şi contratunele pentru ca, la momentul potrivit, să le cadă atacatorilor în spate.

În vreme ce militarii, ajutaţi de toţi bărbaţii apţi de muncă, se pregătesc să înfrunte noul pericol, femeile şi copiii sunt speriaţi de moarte: „diavolii negri" ar putea să apară în orice clipă! De sub un fotoliu, o masă, un pat…

Graţie unui curier anglo-indian care reuşeşte să se strecoare printre liniile inamice fără să atragă atenţia, colonelul Inglis îi trimite o scrisoare disperată generalului Havelock, la Kanpur:

> *Vă rog, grăbiţi-vă! Nu mai putem rezista mult. Sunt aici cinci sute de femei şi copii, plus o sută douăzeci de răniţi şi bolnavi şi doar trei sute cincizeci de soldaţi europeni şi trei sute de cipai apţi de luptă. Suntem la capătul puterilor, fiindcă inamicul trage fără să ne lase o clipă de răgaz. Pe deasupra, proviziile noastre scad, ne mai ajung doar două sau trei săptămâni*.*

Militar integru, colonelul ştie, totuşi, că situaţia asediaţilor nu e aceeaşi pentru toţi şi că, deşi cei mai mulţi abia supravieţuiesc, unii nu duc lipsă de nimic. Rezidenţa fiind compusă din bungalowuri individuale, unde familiile s-au grupat după afinităţi, locuitorii fiecăruia trăiesc aşa cum doresc sau cum îşi permit. Unele persoane de vază dispun de rezerve proprii de alimente şi mănâncă după pofta inimii. Dacă ai bani, poţi face rost de multe lucruri şi, mai ales, poţi cumpăra la licitaţie bunurile celor decedaţi. Deşi mâncarea, tutunul, hainele au atins preţuri astronomice, cei care au mijloace să plătească pot să ducă o viaţă decentă. De pildă, în casa comisarului de finanţe Martin Gubbins se beau un pahar de sherry şi două cupe de şampanie la cină şi e o chestiune de onoare să se servească ceai şi prăjiturele, în fiecare zi la ora cinci, chiar dacă tunurile trag cu înverşunare. Toate acestea în timp ce masa obişnuită a oamenilor din garnizoană înseamnă câteva *chapati* şi fiertură de linte, iar copiii mor de foame.

În plină dramă, când moartea poate lovi în orice clipă, în mica societate victoriană din Rezidenţă, inegalităţile şi barierele sociale se menţin. Doamnele păstrează distanţa faţă de femeile de rând şi, îndată ce va fi din nou posibil să se deplaseze în interiorul taberei, în ciuda căldurii, a insectelor, a duhorii şi a roiurilor de muşte, îşi vor face vizite respectând eticheta ce domnea în garnizoană pe timp de pace.

Chiar dacă dezaprobă existenţa, în plină dramă, a inegalităţilor şi a prejudecăţilor, colonelul Inglis ştie că ierarhiile sunt prea adânc înrădăcinate pentru a risca să intervină. Doar n-o să adauge la războiul cu indienii şi un război civil!

Operaţiunea Sawan sau „Anotimpul ploilor“, botezată aşa de *begum* Hazrat Mahal, a fost fixată pentru 18 august. E a doua acţiune de anvergură de la începutul asediului şi, de data aceasta, graţie minelor, indienii speră să câştige. Toată noaptea lucrătorii parsi au continuat să trudească. Pentru a crea o diversiune, au săpat zgomotos spre partea de nord a zidului, dar au pus minele într-o altă galerie, la sud.

În zorii zilei de 18 august, în timp ce căpitanul Orr, adjunctul său, locotenentul Macham, şi două santinele stau pe acoperişul Casei Johanna şi supraveghează tabăra inamică, o explozie spulberă clădirea. Doar membre căzute ici-colo vor mai rămâne din ei. Câteva minute mai târziu, o altă mină explodează, făcând o enormă gaură în meterezele din sud, apoi se aude încă una, mai aproape de locuinţe. Nici n-apucă bine resturile să cadă pe pământ, că cipaii se şi îngrămădesc în tunele pentru a pătrunde, prin breşe, în tabără. Însă bateriile n-au fost atinse şi-i întâmpină cu un tir susţinut pe indienii care dau buzna în incinta Rezidenţei. Urmează o adevărată învălmăşeală. De ambele părţi se trage orbeşte, cu toate că în interiorul tunelelor, cipaii se regrupează pentru a le ţine piept englezilor ce se năpustesc prin breşe.

Ore întregi se luptă cu arme albe în bezna galeriilor, în căldura greu de îndurat. Praful îi sufocă, se împiedică de răniţi şi de morţi, însă continuă să se bată cu furie.

În acest timp, Jai Lal şi Mahmudabad, fiecare în fruntea mai multor regimente, ponesc atacul împotriva fortificaţiilor Rezidenţei. Plănuiesc să obţină un avantaj din dezordinea iscată şi să împresoare tabăra. Înaintează, în ciuda tirurilor artileriei inamice. Zeci de soldaţi cad, însă camarazii lor continuă să păşească înainte, cu dinţii încleştaţi, hotărâţi mai degrabă să moară decât să se retragă.

Luptele sunt în toi când, pe neaşteptate, cerul se întunecă şi soarele strălucitor de vară dispare.

Câteva minute, pământul cade pradă tenebrelor. Văzând mânia zeilor, cipaii rămân pe loc, năuciţi. După care, brusc, oamenii îşi ies din minţi, se retrag de-a valma, fără să asculte de îndemnurile ofiţerilor, o rup la fugă şi nu se opresc decât în oraş, la adăpostul garnizoanei. Acolo încep să se roage, implorându-l pe Vishnu să-i ocrotească şi pe Shiva, distrugătorul, să-i cruţe de furia sa.

În palatul Chaulakhi, Hazrat Mahal aşteaptă urmarea asaltului care speră să se dovedească hotărâtor. Curierii îi aduc permanent ultimele veşti: minele au explodat, cipaii trebuie să fi împresurat tabăra, soldaţii conduşi de rajahii Jai Lal şi Mahmudabad se bat ca nişte lei, sunt pe cale să străpungă apărarea inamicului.

…Jai Lal… mereu primul în fruntea trupelor… oamenii săi îl adoră, nu le cere nimic ce nu face şi el, spre deosebire de atâţia ofiţeri care rămân la urmă, chipurile pentru a controla tot. Numai de n-ar fi rănit, numai de n-ar…

Nu îndrăzneşte să-şi închipuie cum ar fi să dispară. Moartea lui ar însemna o pierdere nemăsurată… pentru cauză. În vreme ce camera se întunecă brusc, regenta se foieşte, chinuită de gânduri: să fie de vină doar teama că şi-ar putea pierde cel mai bun sprijin? Acum, când el riscă să moară, e nevoită să-şi mărturisească sieşi că ţine la acest afurisit de bărbat, la acest necioplit care, după ce pleacă de la ea, se duce direct la curtezane.

…Oare de ce femeile le preferă bărbaţilor blânzi şi atenţi aventurierii care le fac să sufere? Oare bărbatul le atrage sau orizonturile nemărginite pe care le întrezăresc dincolo de el? Iubesc bărbatul sau visul pe care el îl poartă?…

Un curier o smulge din gândurile sale.

– Hozur, luptele au încetat! Era cât pe ce să învingem, când soarele a dispărut şi soldaţii îngroziţi au fugit!

– Au fugit?

Hazrat Mahal nu-şi crede urechilor.

– Şi rajahul Jai Lal nu i-a oprit? întreabă apoi.

– A încercat, dar n-a reuşit să împiedice panica. Trei sferturi din soldaţi sunt hinduşi, ce poţi să faci împotriva superstiţiilor acestor oameni?

– Taci! Dacă te mai aud ponegrindu-i aşa, voi porunci să ţi se taie limba! Ieşi şi trimite-l la mine pe Mammoo Khan!

Însă cel care se prezintă înaintea regentei câteva minute mai târziu nu e Mammoo Khan, ci rajahul Jai Lal. Ea îl recunoaşte cu greu pe mândrul militar în acest om frânt de oboseală, cu uniforma sfâşiată şi murdar de sânge.

– Sunteţi rănit!

Nu şi-a putut înăbuşi strigătul, însă el o linişteşte imediat:

– N-am nimic, e sângele răniţilor noştri, sunt sute…

Plină de ciudă că şi-a trădat îngrijorarea, Hazrat Mahal se aşază şi, regăsindu-şi tonul de suverană, întreabă ce s-a întâmplat.

Pe măsură ce rajahul povesteşte cum s-au petrecut lucrurile, furia tinerei femei creşte. Îl întrerupe:

– Ieri minele au fost puse greşit, azi e vina soarelui care a dispărut, mâine ce-o să mai fie?

– Nu va mai exista niciun mâine, dacă nu ni se dă muniţie bună, îi răspunde sec rajahul. Închipuiţi-vă că şi eu m-am săturat să-mi văd oamenii ucişi fără a se putea apăra!

– Cum adică?

– E ceva în neregulă cu muniţia pe care o fabricăm. Soldaţii noştri trăgeau, dar gloanţele lor îi atingeau pe inamici fără să-i rănească, abia dacă îi zgâriau. Chiar mâine mă voi duce să controlez arsenalul.

– Arsenalul de care se ocupă Mir Wajid Ali, prietenul lui Mammoo Khan?

– Întocmai! O să-mi pun şi spionii la treabă fiindcă se pare că suntem trădaţi. Englezii ştiu dinainte unde şi când atacăm, ca atare îşi mută bateriile astfel încât minele noastre îşi ratează ţinta. Şi, nu în ultimul rând, aud că unii negustori îi aprovizionează cu hrană pe asediaţi.

Hazrat Mahal tresare, apoi rosteşte cu glas apăsat:

– Vă rog, găsiţi-i pe trădători, Rajah *sahab*. Vă dau cuvântul meu că pedeapsa pe care o vor primi va tăia oricui cheful să le calce pe urme.

Rajahul se înclină şi, fără a scoate un cuvânt, se retrage.

Tristă, tânăra îl priveşte îndepărtându-se. Ar fi dorit să prelungească discuţia, să-şi imagineze viitorul, cum făceau odinioară. El nu i-a acordat timp, rănit, fără îndoială, de nişte reproşuri ce nu-i erau, totuşi, destinate.

Oare de ce se poartă aşa stângaci cu el?

Capitolul 23

În piaţa mare din Kaisarbagh, aflată între palatele regale şi piaţa de mirodenii, au fost ridicase douăsprezece spânzurători. La câţiva metri mai încolo, pe o platformă acoperită de un baldachin stacojiu, scaune confortabile îi aşteaptă pe demnitari şi pe Rajmata, despre care se şopteşte că, sfidând tradiţia, a hotărât să asiste personal la execuţia trădătorilor. De-o parte şi de alta a platformei stau cipai în poziţie de drepţi.

Goarnele de aramă răsună şi curtea îşi face apariţia. Au venit toţi miniştrii, îmbrăcaţi în *choga* [67] de mătase şi cu *topi* brodate pe cap, precum şi comandanţii armatei, purtând cu mândrie pe piept decoraţiile câştigate pe câmpurile de luptă britanice şi, în sfârşit, regenta, acoperită de văluri întunecate, dar cu faţa pe jumătate descoperită şi lipsită de expresie.

De cum iau loc se aude un răpăit lugubru de tobe, anunţând sosirea condamnaţilor, doisprezece bărbaţi în *dhoti* [68] poticnindu-se sub loviturile de *lathi* [69] ale gărzilor care-i silesc să înainteze.

Arestaţi în ajun şi judecaţi imediat, bărbaţii au fost condamnaţi pentru înaltă trădare. Unii dintre ei, negustori, le furnizau alimente asediaţilor, alţii, care lucrau la noua fabrică de muniţie, puneau paie, tărâţe şi ţărână, în loc de praf de puşcă şi plumb. Luaţi la întrebări, au mărturisit repede: intenţia lor nu era să-i ajute pe angrezi, ci doar să facă rost de ceva bani în plus.

Acum tremură din toate mădularele şi-o imploră în genunchi pe suverană, această femeie tânără, cu privire sfredelitoare, în ale cărei mâini se află soarta lor.

– Fie-vă milă, Hozur, hohotesc ei, nu suntem trădători, ci doar nişte oameni de rând, căzuţi în păcat. N-am făcut-o pentru noi, am făcut-o pentru copiii noştri. Sunteţi mamă, puteţi să ne înţelegeţi? Vă rugăm, lăsaţi-ne viaţa! Vă vom fi cei mai devotaţi slujitori, puteţi să ne cereţi orice, dar îndurați-vă de noi! Nu ne aruncaţi familiile în mizerie şi deznădejde, nu-i lipsiţi de tată pe bieţii prunci nevinovaţi!

Imaginea acestor bărbaţi în lacrimi e greu de îndurat, chiar şi pentru un militar călit în războaie. Îngrijorat, Jai Lal îi aruncă o privire scurtă regentei. Lividă, Hazrat Mahal ridică mâna – condamnaţii amuţesc, ţinându-şi cu toţii suflarea –, apoi o coboară încet.

Aclamaţiile mulţimii acoperă ţipetele condamnaţilor: s-a făcut dreptate! Şi chiar dacă unii încă

se îndoiesc, poporul ştie că, de-acum, e guvernat de o adevărată suverană.

Pe drumul de întoarcere, Hazrat Mahal, ghemuită în somptuosu-i palanchin, se cutremură. Ce-a făcut? Ea e cea care i-a trimis cu sânge rece pe acei oameni la moarte? Dar trebuia să împartă dreptatea! Dreptatea? E prea lucidă ca să se ascundă după astfel de pretexte – care dreptate?

…La urma urmei, amărâţii n-au săvârşit rele mai mari decât alţii, care astăzi sunt puternici şi respectaţi. La stăruinţele lui Mammoo, l-am graţiat pe Mir Wajid Ali, care, chiar dacă n-o fi avut niciun amestec în acest sabotaj, în orice caz, n-a fost în stare să-l descopere… aş fi putut să-i iert şi pe ei…

Ba nu, trebuia să dea un exemplu pentru a nu risca să pară slabă; în realitate, e vorba nu atât despre dreptate, cât despre politică.

…E absolut necesar să apăr acest popor pentru care sunt responsabilă şi pe care asemenea fapte îl pun în pericol, caută ea să se liniştească, însă nu reuşeşte să alunge starea neplăcută care a cuprins-o. În fond, îi şopteşte o voce stăruitoare, nu plângi după morţi, ci după imaginea frumoasă pe care ţi-o făcuseşi despre tine, imaginea de suverană puternică şi generoasă, iubită de toţi.

O iluzie, atâta tot! Ştie că puterea te obligă să iei măsuri aspre, că nu-ţi îngăduie luxul de a amâna, de a ceda emoţiilor şi scrupulelor şi că regenta din Awadh nu-şi poate permite să aibă aceleaşi sentimente alese ca micuţa Muhammadi.

Tot încercând să judece limpede, Hazrat Mahal sfârşeşte prin a se linişti şi îşi regăseşte siguranţa de sine înainte de a ajunge la palat. Aici, spre marea ei surpriză, o aşteaptă douăsprezece soţii şi rude ale lui Wajid Ali Shah. Chipurile lor răvăşite o zăpăcesc cu totul, nu le ştia atât de sensibile la soarta oamenilor din popor.

De-ar fi fost vorba despre aşa ceva! Cât timp ea prezidase execuţia, la palat sosise un mesager cu veşti de la Calcutta: Maiestatea Sa e foarte bolnavă. După două luni de prizonierat în Fort William, a căzut pradă unei mari tristeţi şi refuză să mai mănânce.

– Iar asta se întâmplă din vina ta! o acuză *begum* Shahnaz pe Rajmata, privind-o cu duşmănie.

– Din vina mea! De ce?

Toate încep să strige deodată:

– Bineînţeles că e vina ta! Din vanitate ţi-ai împins fiul să-i ia locul regelui nostru şi te-ai aşezat în fruntea acestui guvern de răzvrătiţi!… De-aia l-au întemniţat angrezii pe rege, convinşi că el e în spatele rebeliunii. Cum să-şi închipuie ei că o simplă soţie ar fi putut lua o asemenea decizie fără să se consulte cu suveranul?!… Nu numai că i-ai trădat încrederea, dar vei fi răspunzătoare pentru moartea lui!

– Şi-n plus, la ce folosesc toate astea? intervine prinţesa Sanjeeda, o soră de-a regelui. Vorbele tale mari despre eliberarea ţării sunt de mai mare râsul! Miile tale de oameni nu sunt în stare să alunge câteva sute de englezi! Ne-ai împuiat capul cu baliverne ca să ne faci să cedăm! De fapt, puţin îţi pasă ţie de ţară şi de nefericitul tău soţ. Singurul lucru care te interesează e ambiţia! Însă n-o să-ţi meargă mult, Allah te va pedepsi!

Hazrat Mahal încearcă să răspundă la acuzaţii, să le explice situaţia acestor femei care parcă şi-au ieşit din minţi. Fără succes. În cele din urmă, la capătul răbdării, se retrage în apartamentele sale, urmată de un potop de ocări.

Niciodată n-aş fi bănuit că mă urăsc într-atât…

Cuvintele pline de venin ale fostelor sale tovarăşe i-au lăsat un gust amar, mai ales că n-a putut să se apere – nici nu avea rost să încerce, orice ar fi spus, era dinainte condamnată.

Aşezată în faţa ferestrei, priveşte fără să vadă splendidele tufe de flori ale parcului Chaulakhi, care se continuă până spre parcul Kaisarbagh. Niciodată n-a resimţit aşa dureros singurătatea. N-are pe nimeni căruia să i se destăinuie, căruia să-i împărtăşească îndoielile, nimeni căruia să-i ceară un sfat. O clipă crezuse că se poate sprjini pe Jai Lal, însă el a dovedit că nu e demn de încrederea ei. Iar pe Mammoo nu trebuie să-l lase să-i ghicească slăbiciunile, fiindcă ar încerca să profite. Bineînţeles, o iubeşte, atât cât poate el să iubească, dar frustrările îl împiedică să fie generos, iar veşnica lui dorinţă de putere îl face să împartă oamenii în două categorii: cei slabi, pe care îi striveşti, şi cei puternici, pe care-i slujeşti, încercând să-i manipulezi.

Dar de ce s-ar plânge, la urma urmei? Ea singură a ales periculoasa aventură a puterii în locul traiului călduţ de femeie din harem. Pentru ca fiul ei să fie rege? Nu numai… Trebuie să recunoască în sinea ei că puterea o atrage – nu doar graţie avantajelor materiale neînsemnate,

ci pentru că îi permite să îmbunătăţească viaţa celorlalţi şi să primească, în schimb, dragostea lor.

Are o sete neostoită de dragoste, dragoste după care a tânjit de pe când era orfană, şi de aceea orice respingere o răneşte. De fiecare dată e la fel şi de fiecare dată caută să asculte de glasul raţiunii: atâţia oameni au încredere în ea şi aşteaptă de la noua lor regentă ajutor şi îndrumare, nu trebuie să se descurajeze din cauza unor clevetiri.

Scuturând capul pentru a-şi alunga îndoielile, Hazrat Mahal cere să-i fie adusă corespondenţa zilnică şi teancul de petiţii. Deşi are o groază de alte treburi, vrea să le citească personal, fiindcă din ele înţelege mai bine ce gândeşte poporul decât din rapoartele miniştrilor.

– Hozur, o doamnă cere să vă vadă. N-a vrut să-şi spună numele, pretinde că e o veche prietenă. I-am spus că sunteţi ocupată, dar mi-a răspuns că poate să aştepte toată ziua, dacă e nevoie.

La măsuţa sa de scris, Hazrat Mahal oftează exasperată. În noua sa poziţie, cel mai greu de suportat e şirul nesfârşit de milogi şi linguşitori care consideră că au dreptul ca regenta să-i ajute. Păi, nu-i ea atotputernică? Şi nu sunt ei nişte supuşi devotaţi? Un şantaj afectiv de care Hazrat Mahal e conştientă, dar pe care nu poate să-l respingă, fiindcă în copilărie a cunoscut nenorocirea şi visa să i se întindă o mână de ajutor.

Pe vremea când încă erau prieteni, rajahul Jai Lal îi reproşase astfel:

– Gândiţi-vă că nu mai sunteţi Muhammadi şi nici Hazrat Mahal. Sunteţi regenta şi trebuie să păstraţi distanţa. Menirea voastră e să vegheaţi la bunul mers al regatului şi la bunăstarea tuturor, nicidecum să vă ocupaţi de problemele unora şi ale altora. E un sac fără fund care vă va înghiţi toată energia şi, cum nu puteţi mulţumi pe toată lumea, mulţi o să vă vorbească de rău.

– Ce să-i răspund, Hozur? insistă eunucul.

– Trebuie să scap cât mai repede de o nebună în stare să aştepte toată ziua. Spune-i să intre, dar vino după ea peste zece minute.

– Contrar obiceiurilor de la Curte şi din înalta societate, care consideră firesc să-i laşi să aştepte

pe cei inferiori ca rang, Hazrat Mahal n-a putut niciodată să accepte acest dispreţ faţă de celălalt, acest mod de a-i răpi timpul, cu orele, cu zilele chiar, pentru o nimica toată, această manieră de a-ţi arăta indiferenţa faţă de viaţa lui.

Ştie prea bine că pentru cei care n-au altceva de oferit, aşteptarea e singurul mod de a-şi dovedi fidelitatea. De aceea, milioane de indieni îi înconjoară pe cei puternici cu prezenţa lor insistentă şi tăcută, cu apăsătoarea lor umilinţă. Însă ea nu reuşeşte să se împace cu asemenea practici, dar îşi dă seama că nu are cum să schimbe o situaţie adânc înrădăcinată în structurile milenare ale societăţii.

Totuşi, nu observă nici urmă de umilinţă la femeia care stă în prag. Zâmbind larg, se uită ţintă la regentă, de parcă aşteaptă un semn că ea o recunoaşte. Hazrat Mahal e sigură că a mai văzut-o undeva, ochii aceştia căprui cu puncte aurii, fruntea bombată… Şi dintr-odată rosteşte:

– Mumtaz?

Cad una la pieptul celeilalte, se strâng în braţe, se bucură zgomotos! Nu le vine să creadă, a trecut atât de mult timp! Se mai liniştesc puţin, se îndepărtează una de alta şi se privesc.

– Eşti la fel de frumoasă!

– Iar tu eşti mai frumoasă!

Se prind de talie, râd de plăcere şi se îmbrăţişează iarăşi, fericite la culme că s-au reîntâlnit! Cum au putut să stea una fără alta atâţia ani?

Cercetându-şi mai atent prietena, Hazrat Mahal observă încreţiturile fine de la colţurile gurii şi din jurul ochilor, micile riduri ale nefericirii. Îşi aduce aminte ce i-au povestit matroanele despre căsătoria lui Mumtaz, despre lipsa copiilor, despre repudiere.

Chiar dacă Mumtaz nu mai radiază de optimism ca în adolescenţă, e departe de a fi o femeie doborâtă de viaţă, privirea îi e la fel de vie.

– De ce n-ai venit să mă vezi? o întreabă ea.

– Ştii, Muhammadi… Îşi muşcă buzele. Iartă-mă, dar pentru mine vei fi întotdeauna Muhammadi, prietena curajoasă care îmi ţinea partea când celelalte fete râdeau de naivitatea

mea. N-am venit fiindcă mă temeam să nu-ţi fiu o povară. Şi pe deasupra, îmi spuneam că, dacă ai dori să mă vezi, ai trimite după mine.

Hazrat Mahal simte cum i se umplu ochii de lacrimi.

– Poţi să mă ierţi? Am fost aşa de egoistă, prinsă în vârtejul dragostei pentru rege, al mândriei de a-i fi dăruit un fiu, apoi copleşită de intrigile şi conflictele din *zenana*, unde trebuie să stai mereu la pândă dacă nu vrei să fii strivită. Când, în sfârşit, am încercat să dau de tine, acum un an, nimeni nu ştia unde te afli. Am fost foarte neliniştită, m-am gândit la ce-i mai rău. Spune-mi ce ţi s-a întâmplat. După repudiere, cine a avut grijă de tine? De ce nu mi-ai dat niciun semn?

– Nu am luat legătura cu niciuna dintre vechile mele cunoştinţe, mi-era prea ruşine. Iar tu trebuia să-ţi împarţi timpul între atâţia oameni…

– Mumtaz! Ce treabă aveai tu cu ceilalţi? Tu erai prietena mea cea mai bună!

– M-am temut că te-ai schimbat. M-am temut să nu fiu respinsă. Ar fi însemnat lovitura de graţie. Am preferat să păstrez neatinse amintirile minunate din adolescenţa noastră.

– Şi cum de te-ai hotărât să vii azi?

Mumtaz se îndreaptă de spate, cu o sclipire ironică în ochi:

– Azi nu am nimic să-ţi cer, dimpotrivă, îţi ofer ceva. Şi, văzând aerul surprins al prietenei sale, continuă: Dă-mi voie să-ţi povestesc totul! Căsătoria mea s-a dovedit repede un coşmar. Soacra nu înceta să mă umilească, mai ales după ce şi-a dat seama că nu

pot avea copii. A început chiar să mă bată. Patru ani am îndurat jigniri şi lovituri. Soţul meu nu îndrăznea să zică nimic, ţinea la mine, dar era un om slab şi, la stăruinţele maică-sii, m-a repudiat până la urmă.

Repudierea, de care femeile se tem aşa de tare, încât acceptă orice, a fost pentru mine o mare uşurare. În sfârşit, eram liberă! Dar fără bani.

Atunci mi-am găsit protectori, care s-au purtat bine cu mine şi m-au preţuit, cum soţul meu şi familia lui n-au făcut-o niciodată. Am simţit pe pielea mea că statutul de curtezană e de preferat celui „respectabil“ de femeie măritată. Fiindcă, să fim sincere, despre ce respect e

vorba? Soţul nu-i dă nicio atenţie celei pe care o consideră proprietatea sa, nu trebuie să cucerească nimic, se foloseşte de tine cum are chef. Eşti mai prejos decât o prostituată care, cel puţin, e liberă să refuze un bărbat, dacă nu vrea să se culce cu el. O femeie măritată, dacă nu are averea ei, depinde întru totul de voinţa şi toanele soţului. Mai cu seamă când are copii.

Devenind curtezană, am reînceput să trăiesc. Primul meu protector era un bărbat în vârstă, mă trata aproape ca pe o fiică. A murit după doi ani şi l-am jelit. Cel de-al doilea a avut un atac când, după detronarea regelui, soţul tău, angrezii au confiscat pământurile *taluqdar*-ilor. A rămas paralizat. Am vrut să mă duc să-l văd, ca să-i aduc puţină mângâiere, dar familia lui, crezând că mă interesau banii lui, a refuzat să mă primească.

După anexarea regatului, totul s-a schimbat. Aşa cum ai văzut şi tu, jumătate din Chowq e închis, s-a dus vremea seratelor strălucitoare, la care eram admirate şi sărbătorite. Aristocraţii ruinaţi au fost înlocuiţi de noii îmbogăţiţi, care îşi închipuie că au dreptul la orice fiindcă plătesc. Cei câţiva angrezi de la garnizoana din Kanpur care trimit după noi nu sunt nici ei mai grozavi. Din cauza religiei lor au sentimentul vinovăţiei. Ard de dorinţă ca nişte copii în faţa

unui lucru interzis, însă după ce îşi satisfac poftele pleacă imediat, fără un cuvânt, fără o privire, parcă ar vrea să uite cât mai repede ceea ce ei consideră nu o sărbătoare a trupurilor, ci un lucru murdar şi ruşinos. Nicio curtezană nu-i suferă, de altfel, cele mai multe refuzau să aibă o relaţie aşa înjositoare până când ni s-a explicat că s-ar putea trage anumite foloase de pe urma ei.

– Foloase?

– Suntem singurele care pot călători în deplină libertate, chiar şi azi. Suntem chemate să dansăm, să cântăm cu ocazia nunţilor, a circumciziilor, nimeni nu se gândeşte să ne ţină cont unde mergem sau de unde venim. Aşa ajungem şi la angrezi. Le adormim neîncrederea, fermecându-i şi zăpăcindu-i cu tot felul de cuvinte frumoase, apoi încercăm să-i facem să vorbească, să scoatem de la ei câteva informaţii, amănunte care de multe ori nouă ni se par lipsite de importanţă, dar care, puse cap la cap, pot oferi indicaţii valoroase pentru comandanţii armatei noastre. Eu însămi mă văd cu un ofiţer care nu e de acord cu superiorul său şi care, când nu mai rabdă, mi se destăinuie, fără a bănui că drăguţa curtezană fără minte poate fi o spioană. Trebuie să-ţi spun că am prins gust pentru acest joc şi că mă descurc binişor, şeful chiar m-a felicitat de mai multe ori.

– Şi cine este acest şef? se interesează Hazrat Mahal, curioasă.

– Ghici! Îl cunoşti foarte bine, e chiar unul dintre consilierii tăi. Cineva care nu trezeşte bănuieli, întrucât dintotdeauna a mers la curtezane. Deşi astăzi fostele sale favorite sunt disperate, fiindcă le neglijează. Se pare că l-a vrăjit o frumoasă care-l ţine la distanţă şi de atunci nici nu se mai uită la alte femei!

Hazrat Mahal îşi simte inima bătând să-i spargă pieptul. E, oare, posibil ca…

– Să fie… rajahul Jai Lal? se încumetă a rosti cu glas pierit.

– Întocmai! El ne-a convins să ne întâlnim cu angrezii şi tot lui îi raportăm în fiecare săptămână informaţiile pe care le-am adunat. M-am gândit că tu, ca regentă, trebuia să ştii ca să iei hotărâri în cunoştinţă de cauză.

Seara târziu, când cele două femei se despart, făgăduindu-şi să se revadă curând, Hazrat Mahal îşi strânge lung prietena în braţe, iar Mumtaz, uimită, se întreabă oare de ce îi mulţumeşte cu atâta căldură.

Capitolul 24

– Bine ai venit, Rajah *sahab*! Ia loc şi să stăm de vorbă un pic.

Hazrat Mahal îl întâmpină cu cel mai fermecător zâmbet pe rajahul Jai Lal, venit ca în fiecare după-amiază să-i dea raportul despre ultimele operaţiuni militare şi despre starea armatei.

Mirat de o astfel de primire, cu care nu e obişnuit, rajahul încremeneşte în prag, încruntat. De săptămâni întregi, regenta i se adresează pe un ton distant, deşi înainte încurajase discuţiile deschise, aproape prieteneşti. N-a înţeles schimbarea bruscă şi s-a simţit rănit, dar s-a resemnat, spunându-şi că avusese prea multă încredere în ea şi că ar fi trebuit să ştie că toate femeile sunt nestatornice, mai ales reginele.

Ce-a apucat-o azi? Parcă şi-a dat seama dintr-odată că exist. Se aşteaptă să-i cad la picioare, în culmea recunoştinţei? Drept cine mă ia?

Aşa că îi răspunde cu răceală:

– Iertaţi-mă, Hozur, dar nu pot rămâne, am o mulţime de treburi. Aveţi pe aceste foi raportul despre operaţiunile din ultimele zile şi nevoile armatei pentru săptămâna următoare. Dacă doriţi să aflaţi mai multe, putem discuta mai târziu.

Şi, fără a-i lăsa timp să spună ceva, o salută şi se retrage.

Rămasă singură, Hazrat Mahal, pe moment năucită, începe să râdă.

Bun răspuns! Puteam să-mi închipui că va face altfel? Tocmai această libertate o apreciez la el… Indiferent de miză, nu se poate arăta supus sau curtenitor. L-am rănit, nu va fi uşor să-i recâştig încrederea, însă voi reuşi în cele din urmă, ţin foarte mult la prietenia lui.

Prietenia lui?…

Cu un gest agasat, Rajmata respinge cuvântul care prinde contur tot mai clar. Doar e măritată cu Wajid Ali Shah, nu? Un om bun, pe care-l respectă şi care merită loialitatea ei mai cu seamă acum, când e prizonier şi despărţit de cei dragi.

…Şi Jai Lal e căsătorit şi are fii cu care se mândreşte. Se zice că soţia lui e, în primul rând, mama

copiilor săi. Nu există romantism în aceste căsătorii aranjate – în general, între veri, pentru ca pământurile să rămână în familie. Însă, tocmai pentru că romantismul lipseşte, sunt solide: femeia îşi dedică timpul copiilor, iar bărbatul poate să meargă să viseze în alte locuri!…

Toată noaptea Hazrat Mahal s-a gândit şi s-a răzgândit până a ajuns la concluzia că lucrul cel mai bun la care poate spera e să aibă cu rajahul o relaţie bazată pe încredere şi că ar fi nefast şi periculos să se aventureze mai departe.

Aşa că a doua zi, îl primeşte amabilă şi senină. Ar vrea să pună la punct împreună ultimele detalii privind evadarea regelui.

– După cum ştiţi, Djan-e-Alam îşi pierde puterile din zi în zi. Nu trebuie să mai aşteptăm. Dacă i s-ar întâmpla o nenorocire, aş suferi veşnic.

Rajahul simte o împunsătură în inimă:

…Îl mai iubeşte sau se simte vinovată? Nu contează că ea participă sau nu la rebeliune, britanicii l-ar fi închis oricum pe rege, după principiul că e mai bine să fii nedrept decât imprudent. Dar de ce-mi fac eu griji pentru ea? Nu mă priveşte pe mine ce face sau ce gândeşte ea, în măsura în care nu e afectată lupta noastră…

– Partea cea mai grea, continuă Hazrat Mahal, era să găsim un om priceput, care să pătrundă în fortăreaţă fără a trezi bănuieli, dar şi onest, fiindcă englezii l-ar îmbrăca în aur pe cel care le-ar dezvălui planurile noastre. Am căutat mult o aşa perlă rară şi am descoperit-o la Londra, în anturajul mamei regelui, Maiestatea Sa Malika Kishwar.

– Dar de ce tocmai la Londra? se miră rajahul. Nu era mai simplu să alegeţi pe cineva de aici?

– Ne trebuia un om cu adevărat devotat. Unde să-l găsesc, dacă nu printre aceia care, fără să stea pe gânduri, şi-au părăsit familia şi averea ca să meargă să pledeze cauza regelui în neprietenoasa şi îngheţata Anglie? Am luat legătura cu el prin mijlocirea lui Rajmata. Omul va părăsi Londra peste o săptămână, va debarca la Bombay şi va porni spre Benares. Nu va trece prin Lucknow, pentru ca nimeni să nu poată face legătura între el şi noi. La Benares, indianul anglicizat o să dispară, după care îşi va face apariţia sub chipul unuia dintre nenumăraţii *sadu* din oraş, acei cerşetori sfinţi ce rătăcesc de la un *ashram* la altul şi pe care poporul îi respectă pentru puterile lor. Nimeni n-ar îndrăzni să le facă vreun rău, hinduşii îi imploră să-i

binecuvânteze, iar ceilalţi se tem de blestemele lor. Omul nostru va apuca pe drumul spre Calcutta, unde se va remarca prin pietate şi prin câteva „miracole“ înfăptuite cu sprijinul ajutoarelor sale.

– Şi, cum faima i-o va lua înainte, la Fort William va fi primit cu braţele deschise de cipai, în majoritate hinduşi!

– Mai ales că va avea acolo vreo şase complici.

– Iscusit plan! Rămâne, totuşi, o problemă, despre care am mai discutat: ce va face regele după aceea? Va conduce luptele?

– Poate va încerca să ajungă la o înţelegere, dar nu mai e treaba noastră, el singur va decide!

Rajahul se crispează şi răspunde cu răceală:

– Mă tem, Hozur, că nu vă daţi seama de ce schimbări profunde s-au petrecut. În ultimele luni, zeci de mii de oameni şi-au jertfit viaţa pentru eliberarea ţării, pentru a-şi repune în drepturi credinţele şi obiceiurile, pentru a-şi recâştiga demnitatea. Armata britanică a trecut ţinutul prin foc şi sabie, a pârjolit satele şi câmpurile, a violat femei, a ucis copii. Credeţi că toate acestea pot fi uitate? Eu însumi refuz să le cer soldaţilor să-şi sacrifice viaţa doar pentru a ne întoarce la situaţia dinainte. De altfel, nu vă amăgiţi, englezii vor respinge orice înţelegere cu noi, „băştinaşii“, care nu doar c-am îndrăznit să ne revoltăm, dar am ridicat mâna împotriva femeilor şi a copiilor albi. Au jurat că răzbunarea lor va fi cumplită!

– Dacă înţeleg eu bine, Rajah *sahab*, aţi refuza să vă supuneţi regelui, dacă el ar ordona încetarea luptelor?

– În primul rând, soldaţii ar refuza, Hozur, chiar dacă eu le-aş ordona. La fel cum ar refuza miile de ţărani care i-au împins pe *taluqdar*-i să se alăture rebeliunii. Poporul nostru are o răbdare aşa de mare, încât unii îl cred delăsător, însă, atunci când se răscoală, merge până la capăt, fiindcă, spre deosebire de elite, nu are nimic de pierdut.

– Cum îndrăzneşte să vă vorbească aşa?

După plecarea rajahului, Mammoo a venit la stăpâna sa şi nu-şi ascunde indignarea faţă de ce

el numeşte „făţărnicie“. Mulţumit din cale-afară că i se oferă ocazia să-l denigreze pe cel pe care-l consideră rivalul său, insistă:

– V-a jurat supunere şi acum are neobrăzarea să vi se împotrivească, susţinând că soldaţii nu l-ar asculta, chipurile! În realitate, nu urmăreşte decât să-şi satisfacă ambiţiile personale. Hinduşii ăştia sunt nişte ipocriţi!

Din nou bârfe şi clevetiri! Hazrat Mahal se înroşeşte de furie:

– Îţi interzic! Dacă aud că răspândeşti asemenea prostii, o să te gonesc fără să stau pe gânduri! Nu vezi că cipaii noştri hinduşi îl adoră pe fiul meu ca pe zeul lor Krișna? N-o să îngădui ca nişte prejudecăţi religioase stupide să ameninţe cultura hindo-musulmană din Awadh, cultura noastră „de aur şi argint“, edificiu fără pereche de omenie şi toleranţă.

Copleşit de violenţa reacţiei, eunucul lasă capul în pământ. Niciodată stăpâna nu l-a tratat în felul acesta. Împotriva părerii generale, l-a numit ministru al Curţii şi acum ameninţă că-l alungă. Se crede destul de puternică, încât să se lipsească de el?

– Nu mă gândesc decât să vă protejez, Hozur, aşa cum am făcut-o mereu, se bâlbâie el. Poziţia în care vă aflaţi atrage multe invidii, se bârfeşte despre Domnia Voastră…

– Ei bine, n-au decât să mă bârfească! Anii petrecuţi în *zenana* m-au învăţat să nu le dau atenţie. Dacă vrei să te placă toată lumea, ajungi să nu mai faci niciodată nimic!

– Băgaţi de seamă, Hozur, aveţi un duşman puternic, pe care poporul îl ascultă şi care caută să vă ştirbească autoritatea. L-am auzit în mai multe rânduri criticându-vă deciziile şi spunând că duceţi ţara la pieire.

– Te referi la nebunul de *maulvi*?

– Ahmadullah Shah nu-i nebun. Dimpotrivă, e foarte inteligent şi viclean. Susţine că e un profet inspirat de Dumnezeu şi jură să-i distrugă pe britanici. Discipolii săi sunt oameni săraci, ştie să le vorbească şi să se folosească de neîncrederea lor în cei puternici. Critică slăbiciunile curtenilor şi laşitatea unor generali. El însuşi luptă întotdeauna în fruntea trupelor, fără să se sinchisească de riscuri. A scăpat de atâtea ori de la moarte, încât poporul, religios din fire, vede în el un om cu puteri nepământene care îl va conduce la victorie.

– Şi ce îmi reproşează, mai precis?

– Că nu respectaţi *purdah*-ul, că nu purtaţi decât un văl subţire pe cap în prezenţa bărbaţilor şi că-i protejaţi pe englezi!

– Că-i protejez pe englezi?

– A aflat că aţi fi cruţat viaţa femeilor şi a copiilor refugiaţi şi că i-aţi fi luat sub protecţia voastră înainte de a-i trimite sub escortă la Allahabad.

– Şi sunt mândră de asta! Monstrul e de acord cu uciderea persoanelor nevinovate? Nu ştie că islamul interzice să te atingi de cei care nu iau parte la lupte? Cei care interpretează sfântul *Coran* după cum le convine lor sunt cei mai crunţi duşmani ai noştri! Mai periculoşi decât străinii cu care ne batem, fiindcă ei ne schimonosesc în aşa hal religia, încât se va ajunge într-o bună zi ca toţi musulmanii să fie socotiţi fanatici ce trebuie striviţi!

Hazrat Mahal nu-şi mai poate stăpâni indignarea:

– *Maulvi, mullahi, imami,* oamenii ăştia n-au niciun drept să le spună altora cum să se poarte! Profetul Mahomed n-a vrut să existe cler, fiindcă vedea câte rele aduc preoţii. El voia ca fiecare credincios să stea singur în faţa Cărţii sfinte, cuvântul Domnului, şi s-o interpreteze potrivit propriei conştiinţe. De aceea a şi stăruit atât ca musulmanii, bărbaţi şi femei, să se instruiască – spunând chiar că, la nevoie, trebuie să meargă până în China ca să dobândească învăţătură! –, tocmai pentru ca orice credincios să fie în stare, doar cu ajutorul *Coranului,* să-şi conducă viaţa.

În această zi de 22 august începe Moharram, perioadă de doliu pentru musulmanii şiiţi, în amintirea lui Hussain, nepotul Profetului, ucis împreună cu toată familia de califul omeiad Yazid, a cărui autoritate refuza să o recunoască. După masacrul petrecut în anul 680 la Karbala, în Irak, în fiecare an, timp de mai multe săptămâni, şiiţi din toată lumea comemorează tragedia.

Este primul Moharram de la urcarea pe tron a lui Birjis Qadar şi, în ciuda luptelor, regenta vrea să fie celebrat cu tot atâta fast ca pe vremea lui Wajid Ali Shah. Va fi un prilej ca tânărul rege să se arate mulţimii şi să întărească moralul şi dârzenia soldaţilor. Deşi e o ceremonie proprie şiiţilor, hinduşii obişnuiesc să ia parte şi ei.

Îndată ce răsare luna, o lungă procesiune părăseşte Bara Imambara, cea mai somptuoasă sală de rugăciuni din Lucknow, clădită în secolul al XVIII-lea şi a cărei boltă, lungă de cincizeci de

metri şi lată de şaisprezece, dintr-o singură bucată, stârneşte admiraţia arhitecţilor din întreaga lume.

În fruntea procesiunii păşesc maiestuoşi elefanţii cu valtrapuri negre, iar pe spinările lor, purtătorii de stindarde ţin ridicate însemnele acordate de împăraţii moguli, suporturi de aur şi argint, având în vârf un soare, o lună sau un peşte, simboluri protectoare. După ei vin călăreţi cu *alam*, flamuri sfinte, brodate cu versete din *Coran* şi având deasupra mâna de bronz ce simbolizează pentarhia şiită: Profetul Mahomed, fiica sa Fatima, ginerele său Ali şi cei doi fii ai lor, Hassan şi Hussain. În urma lor, merge cu capul plecat Zulzinah, calul alb al martirului.

Apoi, călcând apăsat şi lovindu-şi pieptul, înaintează încet bărbaţi cu robe întunecate, purtând pe umeri copia sicriului imamului Hussain, acoperită cu o pânză neagră, brodată cu lacrimi de argint. Cortegiul e încheiat de un şir lung de *tazzia* din ceară colorată, împodobite cu metale preţioase, miniaturi delicate ale mausoleului înălţat la Karbala pentru imamul Hussain. Fiecare cartier, fiecare breaslă oferă o *tazzia*, a cărei bogăţie dovedeşte importanţa şi generozitatea donatorilor.

În sfârşit, în sunetul lugubru al tobelor, apar penitenţii. Înveşmântaţi în negru, merg izbindu-şi pieptul şi gemând zgomotos „Imam Hussain! Imam Hussain!“, în vreme ce mulţimea din jur repetă cu fervoare „Ya Hussain!“ Se vor flagela toată noaptea, gâfâind, în extaz, pentru a rememora tragedia imamului lor, care s-a ridicat împotriva uzurpatorului, cu preţul vieţii.

La rândul lor, în toate *imambara* din oraş, femeile îmbrăcate din cap până-n picioare în negru, fără bijuterii sau machiaj, psalmodiază plângând. La palat, regenta a chemat-o pe cea mai bună recitatoare de *marsia* [70] din Lucknow, o femeie cu glas răguşit, care povesteşte cu nenumărate amănunte chinurile îndurate de imamul Hussain şi de cei apropiaţi lui, vreo şaizeci de persoane, printre care bătrâni şi copii. Lungul drum prin deşert, încercuirea, cele trei zile fără mâncare şi apă, apoi atacul armatei inamice, morţile care se ţin lanţ, cea a pruncului de câteva luni, cea a unui copil de zece ani, cea a unui bătrân. Ca o tragediană cu experienţă, ea face tensiunea să crească; sorbindu-i cuvintele, femeile suspină, gem, emoţia le copleşeşte, izbucnesc în hohote şi se tânguie, plângând cu aceeași durere pentru nenorocirea imamului şi pentru dramele lor personale. Din ce în ce mai tare se lovesc în piepturi pentru a simţi în propriul trup o fărâmă din suferinţa martirilor.

Însă în cea de-a zecea zi de Moharram, ziua de Ashura, ceremoniile de doliu ating paroxismul. După ce şi-a văzut familia şi pe credincioşii săi masacraţi unul după altul, imamul Hussain e singur, alături de calul său alb, Zulzinah, în faţa soldaţilor lui Yazid. Străpungându-i cu săgeţi cel din urmă tovarăş, aceştia se năpustesc asupra imamului rănit şi-i retează capul, apoi, ca un

ultim sacrilegiu, se apucă să se joace cu el de parcă ar fi fost o minge.

În jurul Rezidenţei, tunurile au amuţit: de o mie două sute de ani, luptele sunt interzise în ziua de Ashura. Oamenii trebuie să-şi aducă aminte, să plângă şi să se roage.

Precedată de cămile acoperite cu văluri negre – cămilele caravanei martirilor – şi de Zulzinah, cu părul alb pătat de sânge, procesiunea penitenţilor înaintează în sunetul tobelor mortuare. Sunt bărbaţi în puterea vârstei, dar şi adolescenţi. Goi de la brâu în sus, ţin în mâini bice din lanţuri, cu lame proaspăt ascuţite la capăt. „Imam Hussain!“ strigă ei. „Ya Hussain!“ răspunde mulţimea. Iar lanţurile se abat dintr-odată asupra spinărilor dezgolite, lamele crestează pielea, sângele ţâşneşte.

„Imam Hussain!“ În ritmul incantaţiei, bărbaţii se flagelează, şiroaiele de sânge formează băltoace negre în praful drumului. „Ya Hussain!“ Un bărbat se prăbuşeşte, apoi altul. Sunt luaţi de acolo pe tărgi încropite la repezeală. Loviturile se înteţesc, penitenţii se flagelează acum ca în delir, într-o încercare nebunească, disperată de a-şi suprima trupul, de a atinge starea ultimă, în care să se alăture imamului lor martir şi să se contopească apoi cu el.

Tot centrul oraşului este înţesat de lume, care urmăreşte ceremonia cu sufletul la gură. La colţul unei străzi apare un grup de cipai care-i înghiontesc pe cei din jur: „Daţi-vă la o parte, faceţi loc gărzilor Excelenţei Sale Mammoo Khan!“ De bine, de rău, reuşesc să-şi croiască drum printre spectatorii care vociferează, până când un bărbos înalt şi vânjos se proţăpeşte înaintea lor, depărtându-şi picioarele şi se răsteşte la ei:

– Care Mammoo? Eunucul dansatoarei?

Cipaii încremenesc, miraţi. După câteva clipe, unul dintre ei se dezmeticeşte şi, trăgând sabia, se apropie ameninţător:

– Vorbeşti despre ministrul Curţii şi Rajmata?

– Din câte ştiu eu, Rajmata se află la Londra ca să pledeze cauza regelui, pe care angrezii îl ţin prizonier la Fort William. Nu există alt rege şi nici o altă Rajmata. Ori te referi la una dintre concubinele pe care Maiestatea Sa le-a lăsat la Lucknow? Cât despre ministrul Curţii, mă faci să râd! Un fost sclav care-şi dă aere!

Asta-i culmea! Cu săbiile scoase, cipaii se reped înainte, în timp ce vreo zece bărbaţi răsar în stânga şi-n dreapta bărbosului. Îmbrăcaţi cu *longui* [71] simple, au drept arme reteveie şi *lathi*.

Imediat porneşte lupta. Bastoanele lungi fac minuni împotriva săbiilor, frângând ici o mână, colo un umăr, în timp ce cipaii nu reuşesc să-i atingă pe atacatori. Când primii sunt încolţiţi de-a binelea, bărbosul le face semn oamenilor săi să se oprească.

– Întoarceţi-vă şi spuneţi-i lui Mammoo că soldaţii lui *maulvi* Ahmadullah, trimisul lui Allah, îl salută!

Şi dispare în mulţime.

Încăierarea s-a desfăşurat în faţa a sute de martori, iar ecoul scandalului a ajuns până la palat. Regenta i-a chemat numaidecât pe comandanţii armatei ca să discute despre măsurile ce trebuiau luate.

Deşi nimeni nu ar risca s-o spună deschis, toţi sunt mulţumiţi de umilinţa îndurată de Mammoo Khan, a cărui aroganţă i-a atras ura tuturor. Însă nu poate fi tolerată dezbinarea în rândul trupelor.

Rajahul Jai Lal expune în câteva cuvinte dilema.

Maulvi a devenit incontrolabil. Venerat ca un zeu de soldaţii săi şi de o bună parte din populaţie, consideră că nimeni nu-i poate da lui ordine, iar în bătălie luptă de unul singur. Dar e un tactician priceput şi un remarcabil comandant. În împrejurările de acum, ar fi păcat să ne lipsim de sprijinul său.

– Oricum, nu s-ar lăsa îndepărtat, a jurat să elibereze Indiile de englezi, pe care-i numeşte *kafir*, necredincioşi.

– E de mirare că şi hinduşii îl ascultă, deşi predică un islam sever, împotriva „islamului degenerat“ de la Curte.

– Oh, e viclean! Nu prea mai pomeneşte de convingerile sale, vorbeşte doar despre lupta comună împotriva asupritorilor străini, care vor să ne impună obiceiurile şi credinţele lor.

– Şi e bine văzut de oameni, fiindcă păstrează printre soldaţii săi o disciplină de fier: au dreptul să-i jefuiască pe colaboratorii străinilor, dar le este strict interzis să se atingă de bunurile populaţiei.

Regenta i-a ascultat pe toţi cu atenţie.

– Aşadar, sunteţi de părere că *maulvi* nu e doar inamicul britanicilor, ci şi al nostru? Credeţi că după ce aceştia vor părăsi ţara, *maulvi* s-ar putea întoarce împotriva noastră?

– Profitând de renumele de şef militar şi religios, e în stare să pună la cale o revoluţie, răspunde rajahul din Mahmudabad.

– Cine a zis „Dacă nu-ţi poţi învinge duşmanul, acoperă-l cu onoruri pentru a ţi-l face prieten“? şopteşte Hazrat Mahal. Cred că o să-l invit pe Ahmadullah Shah la palat şi o să-i propun ceva ce nu va putea refuza.

Douăzeci de perechi de ochi se întorc întrebători spre ea.

– De vreme ce, potrivit părerii voastre, e un bun comandant militar, aş vrea să-l îmbunez oferindu-i conducerea următorului nostru asalt împotriva Rezidenţei, pe care îl vom numi „Operaţiunea Moharram“. În felul acesta, vom reface alianţa necesară pentru succesul cauzei noastre.

– Adică ne vom supune ordinelor sale? se indignează Mammoo Khan.

– Din câte ştiu, tu nu participi la lupte, deci nu te priveşte! îl pune imediat la punct regenta. Vreau să aflu ce părere au ofiţerii.

– Dacă o să câştige, va fi o mare nenorocire! susţine rajahul din Mahmudabad. O să devină de necontrolat.

– Să nu ne pripim, intervine rajahul Jai Lal. Ca să câştige, Ahmadullah are nevoie de ajutorul regimentelor noastre. Însă am avut destule pierderi, cred că ne-am putea menaja o vreme soldaţii.

– O vreme? Cât anume, mai precis? se interesează Hazrat Mahal, bănuitoare.

– Cât ţine „Operaţiunea Moharram“.

Toată lumea aprobă, râzând.

– Nu vă temeţi că se va răzbuna? vrea să ştie regenta.

– Ce poate să mai facă? Deja încearcă să ştirbească autoritatea regelui şi pe a voastră. Însă, dacă pretinde să ia puterea, cipaii nu-l vor urma. Poate că-l apreciază ca şef militar, însă, pe plan politic, nu au încredere în el. Nu pentru că ei sunt în majoritate hinduşi, iar el e musulman – aici nu contează, soldaţii noştri luptă cot la cot –, ci fiindcă simt că *maulvi* este un extremist.

Capitolul 25

Revolta se întinde treptat în tot nord-estul Indiilor şi ameninţă să cuprindă şi o bună parte din centru, inima regiunii *marathi*.

În august 1857, la Calcutta, Guvernatorul general nu mai reuşeşte să comunice cu ofiţerii săi, liniile de telegraf au fost sabotate, iar rebeliunea din regiunea Bihar face aproape imposibilă circulaţia curierilor. Ca atare, Guvernatorul e nevoit să ia decizii fără să cunoască prea bine situaţia.

Pretutindeni indienilor le merge din plin. Dar întăririle britanice şi unităţile loiale ale armatelor din Bombay şi Madras înaintează spre centrul ţării. Insurgenţii trebuie să acţioneze repede: singura cale de a termina cu angrezii e să extindă rebeliunea spre est şi sud. Totuşi, numeroşi prinţi ezită, iar alţii, dintre cei mai importanţi, sunt de partea englezilor.

În special suverana din Bhopal, pe care Hazrat Mahal a încercat să o convingă, refuză să se alăture insurecţiei, în ciuda manifestaţiilor supuşilor săi. Înzestrată, ca şi mama ei, cu un simţ politic care nu presupune idealuri, *begum* Sikander pariază pe succesul britanicilor.

Cât despre cel mai mare stat din Dekkan, Hyderabad, el a fost la un pas de a se ridica la luptă, fiindcă în moschei *maulvi*i predică revolta. Spre norocul ocupanţilor, bătrânul nizam a murit. Fără îndoială, acesta n-ar fi stat pe gânduri să se răzbune pe cei care, cu câţiva ani în urmă, îi confiscaseră o parte din teritoriu pentru a plăti armata pe care i-o impuneau. Însă fiul său, care i-a luat locul cu câteva luni înainte de izbucnirea insurecţiei, se află sub influenţa prim-ministrului, Sir Salar Jung, anglofil convins. Acesta a pus să fie arestate căpeteniile răsculaţilor şi le-a dat pe mâna autorităţilor britanice.

La 14 august, o armată de trei mii de oameni, condusă de generalul Nicholson, a sosit la Delhi, pentru a întări asediul, în aşteptarea trupelor suplimentare. Guvernatorul Indiilor a ordonat să fie concentrate cât mai multe forţe pentru a recuceri vechea capitală. De Delhi depinde soarta rebeliunii în provinciile din nord-est, care s-au răsculat de când Marele Mogul domneşte iar în cetatea imperială. Tot de Delhi depinde şi soarta Punjabului şi a ţinuturilor centrale. Căci chiar şi în provinciile rămase loiale britanicilor le este tot mai greu să păstreze controlul. Dacă asediul vechii puteri, simbol a două secole de glorie, este respins, ţara întreagă se va bate ca un singur om pentru a-i alunga pe străini.

John Nicholson, un uriaş cu expresie taciturnă, dar inspirat în luarea deciziilor, a devenit, în doar câteva săptămâni, o legendă. De când a părăsit Peshawar, în mai, zvonul despre curajul şi brutalitatea lui s-a răspândit în toată ţara, plus că-şi lasă trupele să se dedea la cele mai cumplite acte de violenţă.

Soldaţii *sikh* sunt renumiţi pentru cruzimea lor: se spune că trag în ţeapă prizonierii, iar pe copii îi pun în frigare şi-i coc sub ochii părinţilor. Născocire sau realitate, cert e că mai-marii lor nu le interzic niciun exces. De la masacrul femeilor şi copiilor europeni, britanicii au căpătat convingerea că indienii sunt nişte fiare dăunătoare, ce trebuie nimicite.

Pentru majoritatea soldaţilor, răzbunarea este un drept înscris în *Biblie*, lupta lor e lupta Binelui împotriva Răului, iar înăbuşirea revoltei, o cruciadă. Sunt susţinuţi de presa engleză din Calcutta şi de la Londra care, după masacrul de la Kanpur, s-a dezlănţuit.

> „Pentru fiecare biserică distrusă ar trebui distruse cincizeci de moschei, pentru fiecare creştin ucis ar trebui omorâţi o mie de rebeli“, titrează The Times.

Chiar şi Charles Dickens merge până într-acolo, încât scrie:

> „Mi-ar plăcea să fiu comandant în Indii. Aş lovi fără milă această rasă orientală şi aş proclama că, din porunca Domnului, aş face tot ce-mi stă în puteri pentru a şterge de pe faţa pământului această seminţie rea, vinovată de atâtea cruzimi.“

Guvernatorul general, Lordul Canning, a înţeles în cele din urmă pericolul unei represiuni oarbe care determină populaţia, de multe ori nehotărâtă, să se alăture răzvrătiţilor. În consecinţă, încearcă să impună reguli de drept, ceea ce îi atrage insulte din partea comunităţii britanice, care îl porecleşte, în bătaie de joc, „Canning milostivul“, însă nu va reuşi să pună capăt atrocităţilor unei armate însetate de răzbunare.

La Lucknow vestea despre asediul de la Delhi e primită fără îngrijorare. Oraşul nu poate fi cucerit: înconjurat de şanţuri cu apă, adânci de şase metri şi late de patru, e apărat de zeci de mii de cipai. Însă cei din Lucknow nu ştiu că Delhi suferă de o gravă lipsă de hrană şi muniţie

şi că tot mai mulţi soldaţi înfometaţi dezertează.

În schimb, apropiata sosire a generalului James Outram, care a părăsit Calcutta pe 25 august, îndreptându-se spre Awadh, îi preocupă pe comandanţii militari. Prevenit de spionii săi, rajahul Jai Lal a informat-o pe regentă că Outram, în fruntea unor trupe numeroase şi bine echipate, plănuieşte să facă joncţiunea cu generalul Havelock la Kanpur, apoi să atace împreună Lucknow.

Sir James Outram… Hazrat Mahal îşi aminteşte de ultimul Rezident al regatului Awadh, de aroganţa şi duritatea lui faţă de nefericitul suveran, de minciunile şi insultele permanente… Îşi aminteşte mai ales de întrevederea cu Rajmata, care cerea îndurare pentru fiul său, şi de brutalitatea zeflemitoare cu care Outram îi răspunsese.

Ea, a patra soţie, nu putea pe atunci decât să tacă. *Ah, lucrurile s-au schimbat, o să-i arăt acestui angrez blestemat de ce suntem în stare eu şi ai mei!*

În tabăra Rezidenţei, asediaţii şi-au recăpătat speranţa şi au convingerea că de data aceasta vor scăpa. După ce aşteptaseră mai bine de-o lună ca armata lui Havelock să străbată cele cincizeci de mile ce despart Kanpur de Lucknow, suferiseră o uriaşă dezamăgire: în faţa atacurilor indienilor, generalul fusese nevoit să bată în retragere. De atunci, în ciuda strădaniilor sale, colonelul Inglis nu mai reuşea să ridice moralul garnizoanei.

> „Luptătorii sunt la capătul puterilor“, scria el, implorând ajutor. „Tirurile inamice, foametea şi bolile fac cam douăzeci de victime în fiecare zi. Nu cred că mai putem rezista mult“.*

De-acum înaintarea trupelor lui Outram va fi urmărită cu patimă şi teamă. În marş forţat, armata ajunge la Kanpur.

La 19 septembrie, porneşte la drum spre Lucknow. Trecând Gangele pe un pod plutitor, alcătuit din bărci plate, armata are de înfruntat o ploaie torenţială. Prima întâlnire cu indienii are loc la douăzeci şi cinci de mile de capitală, acolo unde, cu o lună în urmă, trupele lui Havelock fuseseră înfrânte. Strigând „Aminteşte-ţi de Kanpur“, englezii atacă şi împrăştie forţele inamice. Apoi le urmăresc, continuând să avanseze şi mirându-se că nu mai întâmpină niciun fel de rezistenţă. Abia când ajung la palatul Alambagh, în mijlocul unui parc înconjurat

de ziduri înalte, aflat la cinci mile de Lucknow, îşi dau seama de tactica adversarului: apăraţi de zidurile palatului la stânga şi de un lanţ de coline la dreapta şi în centru, indienii îi primesc pe atacatori cu foc susţinut.

Luptele vor dura trei zile.

În toiul celei mai grele încleștări o femeie îşi face apariţia pe câmpul de luptă. Urcată pe un elefant, îi încurajează de la înălţimea *howdah*-ului pe combatanţi, care o aclamă: e regenta. Pentru a-i susţine pe soldaţi în această înfruntare când, pentru prima dată, Lucknow e ameninţat, a decis să ia parte nemijlocit la lupte. Însă a împins-o la un astfel de gest şi dorinţa de a se răzbuna pe Outram, care a umilit profund familia regală.

Nedumerit din pricina strigătelor, rajahul Jai Lal se apropie şi, recunoscând-o pe tânăra femeie, încremeneşte, cuprins deopotrivă de admiraţie şi de furie. Furia dovedindu-se până la urmă mai puternică, dă pinteni calului şi, când ajunge în dreptul lui Hazrat Mahal, se răsteşte la ea:

– Ce căutaţi aici? V-aţi pierdut minţile? Războiul nu-i un joc, trebuie să vă gândiţi la stat şi la fiul vostru, regele, nu aveţi dreptul să vă riscaţi viaţa!

Ochii verzi au devenit aproape negri de supărare.

– Cum îndrăzniţi să-mi daţi ordine? Fac ce cred eu de cuviinţă: soldaţii au nevoie de încurajările reginei lor.

Şi îi întoarce spatele.

Ore întregi va rămâne alături de cipai, care, vrăjiţi de curajul acestei femei tinere şi atât de gingaşe, se vor bate cu înzecită vitejie.

Când, într-un târziu, se întoarce la palat, încă înfierbântată de focul bătăliei, găseşte un mesager, plin de praf din cap până-n picioare şi cu un aer sfârşit. A sosit de la Delhi: după o săptămână de lupte încrâncenate, oraşul imperial a căzut.

Lui Hazrat Mahal nu-i vine a crede. E nevoie ca bărbatul să-i povestească despre greutăţile populaţiei înfometate şi despre armata care suferea din cauza lipsei muniţiilor şi a certurilor dintre comandanţi, ca să recunoască, în cele din urmă, trista realitate.

– Ce s-a întâmplat cu Maiestatea Sa Bahadur Shah Zafar?

– A fost luat prizonier, iar fiii săi se spune că au fost asasinaţi. Cât despre oraş, mă tem că…

Cu un gest, regenta îi porunceşte să tacă.

– Toate astea trebuie să rămână între noi, măcar câteva zile. Înfrângerea Marelui Mogul va fi dezastruoasă pentru moralul trupelor noastre, aşa că te rog să nu discuţi cu nimeni. Vestea se va răspândi iute, dar important e să câştigăm timp. Îţi dai cuvântul?

– Sunt servitorul vostru devotat, Maiestate.

Şi, ploconindu-se până la pământ, într-un respectuos *adab*, mesagerul se retrage.

Rămasă singură, regenta cere să i se aducă *hookah*-ul. Trage adânc din el, zgomotul apei în vasul de cristal şi rotocoalele de fum parfumat o liniştesc treptat. Cântăreşte situaţia, încruntată: după căderea orașului Kanpur şi acum a ţinutului Delhi, britanicii îşi vor îndrepta toate forţele împotriva celor din Lucknow. Trebuie pus la punct un nou plan de acţiune. Trebuie să stea de vorbă cu Jai Lal.

…Jai Lal… Probabil e furios, l-a insultat în public! Dar ce l-a apucat să-i spună ei ce să facă? Ea e regenta, ea hotărăşte! Totuşi… părea foarte tulburat.

…Oare chiar se temea pentru mine? Pentru mine sau pentru regină care, aşa cum a subliniat, trebuie să se gândească la stat şi la fiul său? Doar atât însemn pentru el… o regină?

Îşi aminteşte cum s-a emoţionat când Mumtaz i-a spus că rajahul e îndrăgostit de o frumoasă inaccesibilă.

…Am crezut atunci... cu siguranţă mi-am făcut iluzii.

În ciuda amabilităţii sale, Jai Lal păstrează distanţa. N-are decât, o s-o păstreze şi ea, doar n-o să-i cerşească prietenia!

În ciuda curajului de care dau dovadă trupele indiene, Alambagh este cucerit pe 23

septembrie.

Pentru britanici, e un câştig strategic: au de gând să-l folosească drept bază în cursul viitoarelor operaţiuni împotriva oraşului rebel.

În zorii zilei de 25 septembrie, Outram şi Havelock pornesc asaltul împotriva podului Charbagh, în sud-estul oraşului. Într-un gest de nebunească îndrăzneală, cavaleria engleză şarjează, urmată de infanterie, în valuri succesive. După o primă încleştare, teribilă, englezii vor ieşi învingători, însă pierderile de ambele părţi sunt enorme: pentru a trece podul, soldaţii sunt nevoiţi să calce peste sute de morţi şi răniţi.

Au mai rămas două mile până la Rezidenţă, drumul cel mai drept trece prin Aminabad, un cartier foarte populat, înţesat de tranşee, plin de palisade şi unde majoritatea caselor au lucarne prin care se pot arunca proiectile asupra atacatorilor. Înştiinţat de spionii săi, comandamentul britanic hotărăşte să ocolească Aminabad şi s-o ia prin est, prin vechea garnizoană europeană şi cartierul palatelor. Însă, când ajunge în apropiere de Kaisarbagh, e întâmpinat cu tunurile. Adăpostiţi în spatele pavilioanelor şi al fântânilor de marmură, sute de cipai, conduşi de rajahul Jai Lal, îi aşteaptă. Oamenii luptă sălbatic, cu puşca, sabia şi baioneta. Locuitorii îi ajută pe cipai şi apără fiecare palmă de pământ, în timp ce de pe terase femeile aruncă pietre şi cărămizi.

Însă tunurile engleze apără înaintarea trupelor, care mai au doar o jumătate de milă până la Rezidenţă. Soarele începe să apună, soldaţii sunt la capătul puterilor – de trei zile nu au dormit şi au mâncat pe apucate. Outram, rănit la braţ, propune să se odihnească puţin înainte de a străbate ultima bucată de drum prin străzile întortocheate. Însă Havelock nici nu vrea să audă, a jurat să salveze Rezidenţa chiar în acea zi.

La ordinul său, Regimentul 78 de highlanderi şi *sikh* continuă să avanseze prin străduţele înguste, mărginite de case cu terase. Din toate părţile se trage asupra lor neîntrerupt, soldaţii cad ca muştele. Colonelul Neill, care-i conduce, este nimerit în cap de un glonţ. Dar Havelock, fără a se sinchisi de pierderi, îşi îndeamnă oamenii să înainteze. Pas cu pas, sub ploaia de proiectile şi gloanţe, soldaţii străbat eroic străduţele înguste până când, pe seară, ajung la Rezidenţă.

În sunet de cimpoi, highlanderii pătrund în tabăra întărită. În culmea fericirii, asediaţii se reped de-a valma să-i întâmpine pe eliberatori. Le strâng mâinile, plâng şi-i binecuvântează, în

timp ce asprii militari, tremurând de emoţie, îmbrăţişează copiii pe care i-au salvat de la o moarte sigură. Cipaii din Rezidenţă se alătură bucuriei generale. Ghinionul lor: la vederea băştinaşilor, soldaţii britanici, obişnuiţi să tragă asupra „negrilor“, deschid focul şi-i ucid pe cei care-i înconjuraseră pentru a le mulţumi, până când ţipetele asediaţilor îi fac să-şi dea seama de greşeală.

Însă incidentul e uitat repede; sărbătoarea va ţine toată noaptea.

Cu toate astea, a doua zi, bucuria păleşte, când englezii îşi dau seama că evacuarea taberei este imposibilă. Mica armată a lui Outram şi Havelock a suferit pierderi grele – cinci sute treizeci şi cinci de morţi şi răniţi – şi nu mai are nici forţa, nici mijloacele necesare pentru a transporta la Kanpur răniţii, bolnavii, femeile şi copiii, adică o mie cinci sute de persoane.

Stânjenitorul adevăr e că, după ce au făcut atâtea eforturi pentru a intra în Rezidenţă, soldaţii nu mai pot să iasă, iar eliberatorii meniţi să-i ajute pe asediaţi au mărit, de fapt, numărul captivilor. „Suntem cu toţii descurajaţi“, notează văduva colonelului Case. „Salvatorii noştri sunt prea puţini ca să ne elibereze şi prea mulţi pentru proviziile care ne-au mai rămas“.*

În schimb, în oraş oamenii nu mai contenesc să râdă de „*angrezii* care se întemniţează singuri“. Să-şi bată joc de cei pe care obişnuiau să-i admire, să-i urască sau de care se temeau e o adevărată încântare pentru locuitorii din Lucknow. Poate mai mare decât aceea de a-i ucide. Căci de ucis, ucizi nişte indivizi, uneori nişte bieţi oameni, pe când prin batjocură înjoseşti inamicul, îi pătezi imaginea, distrugi autoritatea acestei rase aşa-zis superioare.

Oamenii se bucură şi de moartea colonelului Neill, a cărui cruzime îi atrăsese porecla de „măcelarul din Benares, Allahabad şi Kanpur“, şi sunt convinşi că detestata ocupaţie va lua sfârşit curând.

În vreme ce o parte din Lucknow sărbătoreşte, cealaltă îşi îngroapă morţii. Numărul lor se ridică la peste o mie, însă în ochii hinduşilor şi ai musulmanilor nu sunt victime, ci martiri. Unii se vor reîncarna într-o formă superioară, alţii vor merge direct în paradisul lui Allah.

La palatul Chaulakhi, regenta i-a strâns pe toţi comandanţii militari ca să-i felicite pentru vitejia lor. Şi pentru a le cere părerea.

– Închipuiţi-vă că am primit o scrisoare de la generalul Outram. Cere să-i lăsăm să părăsească Rezidenţa şi să se îndrepte spre Kanpur. Promite, în schimb, că britanicii nu-i vor pedepsi pe cei care nu au mâinile pătate de sânge! Ce credeţi? întreabă ea, zâmbind ironic.

Râsetele adunării sunt un răspuns clar.

– Afurisiţii ăştia de britanici au o părere grozavă despre ei! Deşi sunt prizonieri, ne promit că, dacă-i eliberăm, nu ne execută pe toţi! Aţi mai pomenit ceva atât de bizar?

– Şi ce aveţi de gând să-i răspundeţi, Hozur? se interesează rajahul Jai Lal.

– Cred că-l voi lăsa să aştepte un pic… apoi – tonul e de nepăsare studiată, însă privirea îi sclipeşte de satisfacţie – apoi o să-l anunţ că propunerea e demnă de atenţie şi că mă voi gândi la ea, după care îi voi cere să lămurim unele detalii, pe scurt o să-l fac să spere că sunt de acord, dar… voi uita să-i răspund. Iar el va continua să-mi scrie până când…

Hazrat Mahal se opreşte o clipă, privirea îi devine tăioasă şi, cu glas răspicat, încheie:

– *…până când va înţelege, în sfârşit, că îmi bat joc de el, aşa cum şi-a bătut el joc de rege!*

Capitolul 26

De pe terasa înălţată deasupra parcului Kaisarbagh, Hazrat Mahal priveşte soarele ce apune, reflectându-se în apa fântânilor şi în pavilioanele de marmură albă. Gustă cu plăcere primele clipe de răcoare şi se gândeşte la ziua care a trecut. Pentru prima dată după multe săptămâni, s-a hotărât să lase treburile de stat în seama miniştrilor, pentru a-şi petrece după-amiaza cu fiul său.

În ultimul an, Birjis Qadar a crescut mult şi ochii verzi, atât de asemănători cu ai mamei sale, îi sclipesc de inteligenţă.

S-au plimbat împreună pe aleile parcului, ea în faeton descoperit, el călare, mândru să-i arate progresele pe care le-a făcut:

– Se zice că *rani* din Jhansi este o călăreaţă neîntrecută. De ce nu înveţi şi tu, Amma Hozur? Am putea să facem atâtea plimbări lungi împreună!

Hazrat Mahal i-a răspuns că o să reflecteze, amintindu-şi cu nostalgie vremea când Jai Lal îi propunea să-i dea lecţii, sugerându-i că într-o zi i-ar putea fi de folos. Va trebui să înveţe!

Însă îl alungă repede pe rajah din minte, fiul său are nevoie de toată atenţia ei. Birjis Qadar îi povesteşte cum conduce în fiecare dimineaţă instrucţia companiei sale de cipai. După încoronare, ofiţerii au considerat că regele trebuie să se iniţieze în comanda militară – ca odinioară tatăl lui, care se pricepea foarte bine – prea bine chiar, potrivit părerii englezilor, care până la urmă îi interziseseră aceste exerciţii.

Totuşi, Hazrat Mahal simte că vorbele pline de entuziasm ale băiatului ascund o anume tristeţe.

…Doamne, cum s-a schimbat… Era un copil fără griji… Astăzi e rege, deja nu mai are prieteni, ci doar curteni…

De parcă i-ar fi ghicit gândurile, Birjis Qadar îi ia mâna şi o sărută.

– Fac tot ce pot ca să mă pregătesc pentru îndatoririle mele, Amma Hozur, dar nu ştiu ce se aşteaptă de la mine, în afară de a asista la câteva ceremonii şi a mă lăsa aclamat de soldaţi. Am impresia că sunt o marionetă. Toată ţara fierbe, iar eu stau în palat. Nu mai pot, vreau să lupt

şi eu.

– Să lupţi? Dar nu ai decât unsprezece ani! În plus, nu putem risca să fii ucis, ţara are nevoie de rege.

– Dar tu ai fost la bătălia de la Alambagh! Ţara nu are nevoie de regentă?

Hazrat Mahal rămâne fără glas: propriul fiu îi vorbeşte aşa cum îi vorbise rajahul Jai Lal.

– Îţi făgăduiesc că atunci când vei împlini paisprezece ani şi vei fi aproape bărbat vei lua parte la lupte. Dar până atunci sper că ne vom câştiga independenţa şi va domni pacea!

Şi l-a luat în braţe ca să-l consoleze – în fond, nu-i decât un băieţel… băieţelul ei.

Un eunuc îi întrerupe şirul gândurilor.

– Hozur, rajahul Jai Lal cere să-l primiţi. E şi un angrez cu el.

…Rajahul la ora asta? Cu un englez! Fără îndoială, un trimis al generalului Outram, care şi-a pierdut răbdarea…

Însoţitorul rajahului, un tânăr cu turban şi ten înnegrit de soare, se dovedeşte a fi, în realitate, un aliat. Angajat al poştei la Rezidenţă, William Reid fusese înainte horticultorul Maiestăţii Sale şi avea o adevărată veneraţie pentru acest rege care făcuse din Lucknow „cetatea grădinilor“ şi care îl trata ca pe un artist.

Odată cu anexarea regatului, îşi pierduse slujba – care, mai mult decât o sursă de venit, era o vocaţie – şi se pomenise închis într-un birou plin de praf, el, care toată viaţa trăise printre flori. Nedreptatea făcută regelui şi în consecinţă lui însuşi îl dezgustase. Nu-i iubea deloc pe compatrioţii săi, considerându-i oameni meschini, care profitau de Indii pentru a trăi mult deasupra condiţiei lor. În schimb, îi respecta pe aristocraţii indieni, pe care îi întâlnise adesea în parcurile regale.

Aşa se face că, în adâncul sufletului, rămăsese fidel ţării de adopţie şi, când telegraful adusese incredibila veste, se hotărâse, punându-şi viaţa în pericol, să vină şi s-o avertizeze pe regentă.

O veste pe cât de importantă, pe atât de catastrofală: complotul pentru eliberarea lui Wajid Ali Shah fusese descoperit. Londra îl informase pe Guvernatorul general de la Calcutta.

– Nu e cu putinţă!

Hazrat Mahal refuză să creadă. E nevoie ca mesagerul să-i ofere toate amănuntele operaţiunii pentru ca, uluită, regenta să admită că, o dată în plus, fuseseră trădaţi.

– Dar de unde a putut să afle Londra?

– Se pare, doamnă, că de la cineva din anturajul dumneavoastră.

– De ce spuneţi asta? întreabă regenta neîncrezătoare.

– În telegramă se zice că Londra a primit informaţia de la Lucknow.

Speriată, Hazrat Mahal se întoarce spre Jai Lal.

– În afară de persoanele cele mai apropiate, cine avea cunoştinţă de complot?

– Nimeni, Hozur, răspunde rajahul posomorât. Ştiam că suntem înconjuraţi de spioni, dar nu-mi închipuiam că au reuşit să pătrundă în *zenana*.

Apoi se adresează tânărului:

– Vă preţuim curajul şi devotamentul faţă de nefericitul nostru rege, domnule. Ce putem face pentru a vă mulţumi?

– Nimic. Am făcut aşa cum m-au îndemnat conştiinţa şi inima. Dacă sunt englez nu înseamnă că trebuie să-mi susţin ţara când se poartă atât de rău. Iar acum, dacă-mi permiteţi, trebuie să plec, cineva ar putea să-şi dea seama că lipsesc.

– Dar cum o să intraţi în Rezidenţă?

William râde uşor:

– Aşa cum am ieşit! Cu toate proiectilele dumneavoastră care nu mai contenesc, există

întotdeauna o breşă care nu e observată imediat!

Când dă să se încline înaintea regentei, ea îl opreşte:

– Aşteptaţi o clipă, domnule!

Îşi scoate de pe deget un inel gros, de aur, cu rubin şi i-l întinde:

– Luaţi asta. Nu-i cine ştie ce, doar o dovadă a recunoştinţei mele.

Cum să-şi imagineze ea atunci că inelul, găsit printre lucrurile tânărului, va confirma bănuielile colonelului Inglis care, de ceva vreme, avea unele rezerve faţă de fostul horticultor al regelui?

La o săptămână după vizita la Kaisarbagh, William va fi acuzat de trădare şi împuşcat.

Rămasă singură cu rajahul, Hazrat Mahal îşi pune mâinile-n cap.

– Cine a putut să ne trădeze? Cum să trăiesc când mă ştiu înconjurată de spioni chiar şi printre persoanele cele mai apropiate?

– Va trebui să fiţi mai atentă, Hozur. În situaţia voastră, nu puteţi avea încredere în nimeni.

– Nici chiar în Domnia Voastră? rostește cu greu, cu lacrimi în ochi.

Pare atât de pierdută, încât Jai Lal se simte mişcat şi, pentru prima dată de la cearta lor, se îmblânzeşte şi încearcă s-o încurajeze.

– În mine puteţi avea încredere, bineînţeles, căci nimic nu mi-e mai sfânt decât eliberarea ţării noastre. Voi fi mereu aici ca să vă ajut.

Ea se răsuceşte spre el, îşi doreşte atât de mult să-i ia mâinile într-ale sale, să se liniştească la atingerea lor, se simte dintr-odată slabă.

Printr-o încordare a voinţei îşi vine în fire şi rosteşte cu voce înăbuşită:

– Vă mulţumesc, Rajah *sahab*. Prezenţa Domniei Voastre îmi este infinit de… preţioasă.

S-a abţinut să spună „esenţială“, „indispensabilă“. Nu are dreptul. Cum ar putea să-l trădeze pe rege tocmai acum, când speranţa eliberării sale s-a risipit?

Rajahul pare să-i citească gândurile. Încuviinţează uşor din cap, îi înţelege reţinerile – le împărtăşeşte – şi o respectă şi mai mult.

Dar mai ştie şi că nu poate continua să se mintă singur. Faţă de această femeie căreia îi admiră inteligenţa şi voinţa, faţă de această suverană uneori nervoasă şi trufaşă, alteori de o simplitate şi o amabilitate surprinzătoare şi pe care acum o descoperă atât de fragilă, faţă de ea are sentimente pe care nu le-a mai încercat niciodată. Nu este numai dorinţă, precum cea simţită pentru frumoasele curtezane din Chowq – deşi adineaori a trebuit să se abţină din răsputeri să n-o strângă la piept. Nu-i nici tihna călduţă pe care a trăit-o alături de mama copiilor săi. E o tandreţe ce-l copleşeşte şi de care nu poate să se apere, o atracţie căreia, cu toată forţa raţiunii şi a cinismului, nu reuşeşte să i se împotrivească şi care îl sperie. Pentru prima dată în viaţă, e stăpânit de emoţii mai puternice decât el. Cu preţul unui efort imens ca să-şi ascundă sentimentele, rajahul se înclină dinaintea regentei şi, asigurând-o de întreg devotamentul său, se retrage.

De când Delhi a cedat, Lucknow a devenit locul de adunare al insurgenţilor. Din capitala imperială sosesc mii de cipai şi, din toate satele din Awadh, grupuri de ţărani înarmaţi cu bâte, furci şi coase se îndreaptă spre oraşul-far al rebeliunii, acolo unde încă există un comandament militar şi o autoritate legitimă. Pentru aceşti oameni, Rajmata reprezintă mama luptătoare, iar micul rege, Birjis Qadar-Krișna, unitatea dintre musulmani şi hinduşi.

Aristocraţia din Awadh s-a alăturat şi ea revoltei, cu trupele sale personale. Printre cei veniţi de curând se numără şi un personaj admirat şi respectat, a cărui faimă, datorată vitejiei, a ajuns până la Lucknow. E vorba despre prinţul Firuz Shah, nepotul împăratului mogul, care tocmai a sosit, alături de o mică trupă.

O delegaţie de rajahi, precedaţi de orchestra regală, i-a ieşit înainte şi l-a condus, într-o maiestuoasă procesiune, până la palatul Khurshid Manzil, situat în apropiere de Kaisarbagh. În această după-amiază prinţul e aşteptat la Curte. Rajmata arde de nerăbdare să afle din gura unui martor povestea bătăliei de la Delhi.

Când prinţul păşeşte în sală, Hazrat Mahal se simte oarecum dezamăgită. Mărunt şi slab, într-o *choga* din brocart, Firuz Shah nu seamănă deloc cu luptătorul atât de lăudat. Abia când tânărul începe a vorbi, cu ochi scânteietori şi chip expresiv, regenta, fermecată de glasul lui cald, înţelege influenţa pe care el o are asupra celor din jur.

Ore întregi, prinţul povesteşte cum populaţia din Delhi a suferit săptămâni la rând de foame şi de sete, fiindcă britanicii blocaseră canalul ce aproviziona oraşul cu apă şi distruseseră recoltele, iar guvernul rebel nu avea destui bani ca să hrănească armata. Aşa se face că mulţi soldaţi s-au întors la casele lor.

Descrie apoi dezordinea din rândurile cipailor, certurile dintre comandanţii lor şi neputinţa bătrânului împărat de a-i controla. Nu i se arăta respect nici măcar în palatul său, năpădit de soldăţime. Unul dintre fiii săi, Mirza Mogul, luase comanda armatei, însă nu era recunoscut de ceilalţi generali, aşa încât nu exista o unitate de acţiune între regimente. În sfârşit, trupele duceau mare lipsă de praf de puşcă, întrucât englezii aruncaseră în aer depozitul principal.

La începutul lunii septembrie, britanicii, întăriţi de un convoi de asediu [72] lung de şase mile, atacaseră.

– Ploaia de ghiulele n-a contenit trei zile. Aveam impresia că se revarsă peste noi un potop de foc. În cele din urmă, pe 14 septembrie, britanicii au atacat. Pericolul ne-a unit într-un târziu şi am apărat cu încrâncenare fiecare palmă de pământ. Englezii înaintau greu prin labirintul de străduţe şi aveau pierderi importante. Acolo a fost rănit mortal şi generalul Nicholson. Lua-i-ar diavolul sufletul! Două zile deznodământul bătăliei a rămas nesigur. Apoi, o brigadă întreagă a fugit şi ne-am pomenit prea puţini. Aveam nevoie de sprijinul populaţiei, care stătea ascunsă de frică.

La stăruinţele noastre, împăratul a acceptat să se aşeze în fruntea armatei. Ar fi trebuit să vedeţi mulţimea de voluntari înflăcăraţi care-l aşteptau. Atunci încă am fi putut câştiga, fiindcă soldaţii britanici, descurajaţi, se codeau să pătrundă iar în capcana străduţelor întortocheate, unde, se pare, pieriseră deja o treime din ei.

Din păcate, sfătuit de *hakim*-ul său, un trădător anglofil, Bahadur Shah Zafar a renunţat până la urmă şi gloata, pierzându-şi nădejdea, s-a risipit.

Poate fi învinuit? E doar un bătrân. Însă gestul lui a semnat condamnarea la moarte a capitalei imperiale. Unul câte unul, ultimii apărători au părăsit Delhi. Atunci m-am hotărât şi eu să plec, socotind că nu are rost să-mi las oamenii ucişi degeaba.

La 20 septembrie oraşul a cedat. Se ştie cu câtă cruzime s-au răzbunat britanicii. Zile în şir soldaţii au măcelărit şi luptători, şi civili, fără a-i cruţa nici pe răniţi, nici pe bolnavi. Mii de prizonieri au fost împuşcaţi, iar palatele jefuite.

– Şi împăratul?

– Bahadur Shah Zafar s-a adăpostit, împreună cu familia, în mausoleul unui strămoş de-al său, împăratul Humayun, la câteva mile de oraş. Informat de un spion, căpitanul William Hodson, un aventurier condamnat cândva pentru escrocherie, s-a dus după el şi l-a convins să se predea, asigurându-l că va fi tratat cu onorurile cuvenite rangului său. Am aflat mai târziu că împăratul e închis într-o odaie cu gratii de fier, pradă batjocurii vizitatorilor.

Cât despre cei trei fii ai săi care-l însoţeau, Hodson le-a promis viaţa dacă acceptă să se predea. Însă pe drum a făcut în aşa fel, încât să-i despartă de suita lor, i-a obligat să se dezbrace şi i-a împuşcat de aproape.

– Ce grozăvie! se cutremură Hazrat Mahal. Oamenii ăştia n-au pic de respect pentru cuvântul dat? Sper măcar că superiorii lor i-au pedepsit.

– Nici pomeneală! Chiar dacă superiorii lui îi dezaprobă purtările, nu pot face nimic. Hodson e considerat de-acum erou şi aici, şi în Anglia.

Cei prezenţi îi încuviinţează spusele, dând cu dezamăgire din cap. Toţi tac, duşi pe gânduri.

Pentru a înveseli atmosfera, Hazrat Mahal le face semn tinerelor servitoare să aducă *hookah* şi să împartă oaspeţilor sorbeturi de mango şi trandafiri.

Apoi se întoarce spre prinţ:

– O să rămâneţi cu noi, Shahzadeh? [73]

– Ar fi cea mai mare dorinţă a mea, Hozur, răspunde el, privind-o cu admiraţie.

Ea îşi dă seama că roşeşte, lupta şi necazurile au oţelit-o, însă nu a devenit insensibilă la complimente.

– Sunteţi mai frumoasă decât se zice, şopteşte prinţul.

Ea ştie că ar trebui să se arate ofensată şi să-şi ferească ochii, însă e atât timp de când i se laudă doar curajul şi inteligenţa, încât se simte ca un fluture însetat de nectar.

Senzaţia unei priviri în ceafă o face să se răsucească: rajahul Jai Lal o observă cu răceală.

Stânjenită şi enervată, îi înfruntă privirea: de ce ar trebui să se simtă vinovată că i se par agreabile complimentele prinţului Turcoaz [74] ? Cuvinte fără importanţă, dar plăcute urechii.

– Din păcate, sunt nevoit să plec, continuă prinţul, merg în provinciile centrale pentru a sprijini mişcarea de eliberare. Trebuie să-i încurajăm pe oameni să se revolte pretutindeni şi, în acelaşi timp, e singura noastră şansă de a le veni de hac britanicilor. Poporul e pregătit, însă nu se poate organiza singur şi, din păcate, majoritatea cipailor s-au grupat în marile oraşe. Însă, dacă doriţi, o să vi-l las pe unul dintre cei mai buni locotenenţi ai mei. A auzit vorbindu-se mult despre Domnia Voastră şi visează să vă slujească. Am considerat că v-ar putea fi de folos să aveţi alături pe cineva care cunoaşte perfect modul de a gândi şi reacţiile inamicului. Îmi îngăduiţi să-l chem?

Cu încuviinţarea lui Hazrat Mahal, locotenentul lui Firuz Shah îşi face apariţia. E un voinic blond, cu faţa înroşită de soare. Respectuos, se înclină adânc dinaintea regentei.

Aceasta se uită spre prinţ, mirată la culme.

– Dar e englez!

– Nu, irlandez. Îl cheamă Brendan Murphy.

– Pentru mine, e acelaşi lucru. Nu vreau un european în anturajul meu. Avem şi-aşa destui spioni printre noi.

Discuţia s-a desfăşurat în urdu, pentru ca Murphy să nu înţeleagă. Acesta, încă aşteptând în picioare, zâmbeşte: înţelege la perfecţie urdu, dar înţelege şi reacţia regentei.

Firuz Shah se ridică.

– Nu vreau să vă influenţez. Vorbiţi cu el şi hotărâţi singură.

Deşi umbrele au cuprins marele salon, iar servitoarele au aprins sfeşnicele de argint, Rajmata

şi locotenentul continuă să discute.

Brendan Murphy povesteşte cum, în 1846, s-a angajat în armata britanică pentru că la el acasă se murea de foame. Se întâmpla pe vremea marii foamete, când mana distrusese culturile de cartofi, singura hrană a săracilor, întrucât grânele şi carnea, pe care ţara le producea din abundenţă, erau exportate.

– Exportate de cine? nu înţelege Hazrat Mahal.

– De englezi, care la sfârşitul Evului Mediu ne-au colonizat ţara, cum o colonizează şi pe a voastră! De patru secole, pământurile ne sunt confiscate de coloniştii veniţi din Marea Britanie, iar vechii proprietari au devenit fermieri aflaţi la discreţia lor.

– Adică vreţi să spuneţi că englezii v-au colonizat pe voi, europeni creştini, aşa cum ne colonizează pe noi, care suntem „băştinaşi" şi, pe deasupra, „păgâni"? exclamă *begum* uluită.

– Întocmai! Şi, la fel ca voi, ne-am revoltat. În secolul al XVII-lea, ţăranii irlandezi au masacrat mii de colonizatori. Ceea ce a dus la cumplita represiune a lui Oliver Cromwell, noul stăpân al Angliei. De atunci populaţia e supusă cu totul autorităţii protestanţilor de sorginte britanică, ei deţinând întreaga putere. Mai întâi au lovit în religie şi în cler, care dădeau poporului curaj să reziste. Preoţii care refuzau să jure credinţă regelui protestant erau surghiuniţi ori spânzuraţi. S-au impus „legi penale": interdicţia de a vorbi propria limbă, galeza, interdicţia de a practica propria religie, interdicţia oricărei forme de instruire. Populaţia a fost nu doar aruncată în mizerie, ci de-a dreptul călcată în picioare. Totuşi, a continuat să reziste.

În mai 1798 a avut loc „marea revoltă". În ambele tabere au fost incendii şi masacre. Englezii au învins, întrucât cei mai mulţi rebeli erau ţărani săraci, lipsiţi de arme şi disciplină. Represiunea s-a dovedit înspăimântătoare. Bunicul meu, fiindcă luase parte la revoltă, a fost ucis împreună cu toată familia, în afara fiului cel mic, un băieţel de cinci ani, care s-a ascuns în fân. Tatăl meu. Crescut de nişte rude îndepărtate, n-a vrut niciodată să se amestece în politică. A muncit ca un simplu ţăran, deşi a învăţat să citească şi să scrie, ceea, în satul său, i-a atras faima de ştiutor de carte. Se întâmpla pe vremea când preoţii ţineau liturghia ascunşi în şanţurile de lângă drumuri.

De la tata am învăţat tot ce ştiu. Aveam șaptesprezece ani în 1845, când foametea a lovit ţara. Patru ani a ţinut. Din opt milioane de irlandezi, un milion au murit de foame. Alţi un milion au plecat, la fel ca mine. De la începutul secolului, Marea Britanie are nevoie de soldaţi pentru coloniile sale. Astfel că, în 1846, neavând încotro, m-am înrolat în armată şi am sosit în Indii.

Begum nu-şi revine din uimire.

– Dar de ce s-au purtat aşa cu voi?

– Ca întotdeauna şi pretutindeni, se invocă raţiuni morale pentru a cotropi o ţară şi a pune mâna pe bogăţiile ei. Bogăţia Irlandei este agricultura, voi, în Indii, aveţi aur, nestemate, mirodenii, dar şi mătase şi bumbac, de care au mare nevoie filaturile tot mai numeroase. Atât de mare, încât ziarele britanice scriu: „Pierderea Indiilor ar fi o lovitură mortală dată comerţului şi industriei noastre“.*

Hazrat Mahal încuviinţează din cap. Mai e un amănunt care o face curioasă.

– Mi s-a părut că înţelegeţi urdu. Unde aţi învăţat?

– De la soţia mea! răspunde irlandezul, izbucnind în râs. M-am căsătorit cu o indiancă şi avem doi copii minunaţi!

Begum începe să râdă şi ea:

– Îmi place de dumneavoastră, domnule Murphy, dar trebuie să vă întâlniţi cu rajahul Jai Lal Singh. În tot ce ţine de armată, el e cel care decide.

Şi aşa Brendan Murphy, un irlandez din comitatul Cork, a intrat în serviciul regatului Awadh pentru a lupta împotriva ocupaţiei britanice şi a devenit mâna dreaptă a rajahului Jai Lal, care şi l-a făcut foarte repede prieten.

Capitolul 27

La începutul lunii noiembrie 1857, Lucknow se pregăteşte de un nou atac. Combatanţii sosesc în număr mare pentru a da o mână de ajutor, aşa încât oraşul numără peste cincizeci de mii de soldaţi. O forţă impunătoare, dar în egală măsură şi o povară, fiindcă toţi aceşti oameni trebuie hrăniţi şi înarmaţi şi, în ciuda eforturilor administraţiei de a strânge dările, tezaurul e aproape gol. Ca atare, rajahul Jai Lal s-a văzut nevoit să anunţe că nou-sosiţii vor primi doar jumătate din suma cu care sunt plătite trupele regulate din Awadh. Fapt ce a stârnit nemulţumire şi de care *maulvi* Ahmadullah Shah s-a grăbit să profite.

„Trimisul Domnului“ le-a promis cipailor care i se alătură aceeaşi plată cu a celor din Lucknow şi a reuşit astfel să-şi dubleze forţele, în defavoarea celor ale regentei. Faima sa a sporit şi nu pierde nicio ocazie să critice „partidul Curţii“, cum îl numeşte el.

– Lucrurile nu mai pot continua aşa, trebuie să-i vorbesc, hotărăşte Hazrat Mahal.

– Credeţi că are vreun rost? întreabă cu reţinere Jai Lal. Cu siguranţă n-a uitat eşecul „Operaţiunii Moharram“ şi reaua-voinţă a trupelor noastre de a-l sprijini.

– Am să încerc… La urma urmei, avem acelaşi duşman, trebuie să ne înţelegem.

Pentru a-l măguli pe *maulvi*, regenta a decis să-l întâmpine cu onorurile rezervate marilor demnitari.

Întrevederea are loc în Sala Tronului, în prezenţa regelui şi a miniştrilor. *Begum* e numai zâmbet şi atenţii. Însă l-a judecat greşit pe cel care se consideră acum rivalul ei: fără a fi nici pe departe îmbunat de primire şi de amabilitatea regentei, Ahmadullah Shah vede în toate acestea confirmarea importanţei sale şi a fricii pe care o inspiră. Începe o cuvântare vehementă în care-i acuză pe generali de incompetenţă şi laşitate, ba merge până într-acolo încât pune la îndoială loialitatea Curţii faţă de cauza independenţei.

– Destul! l-a întrerupt Hazrat Mahal, fulgerându-l cu privirea. Insinuaţi din întâmplare că şi eu aş trăda?

Maulvi şovăie o clipă, apoi rosteşte:

– Poate că ei vă trag pe sfoară… Femeile nu sunt făcute să conducă treburi de stat. Sunt prea

slabe şi influenţabile.

– Serios? îl ia peste picior *begum*. Şi-atunci, cum se face că de-a lungul secolelor, statele indiene au fost adesea guvernate de femei? N-aţi auzit de Razia Sultana, pe care tatăl său a ales-o, în 1236, să-i urmeze la tronul din Delhi, fiindcă o credea mai capabilă decât fraţii ei? S-a dovedit o războinică iscusită şi o remarcabilă cârmuitoare, restabilind ordinea în ţară, încurajând comerţul şi susţinând artele. Sau de măreaţa Nur Jehan, soţia împăratului Jahangir, care, în secolul al XVII-lea, a condus Imperiul Mogul în timp ce soţul ei se ocupa cu poezia şi cu băutura? Dar de suveranele din Bhopal, unul dintre cele mai mari principate musulmane din Indii, mai întâi Qudsia *Begum* şi acum fiica sa, *begum* Sikander? Dar de *rani* din Jhansi, care, în prezent, conduce revolta împotriva ocupantului, în fruntea armatei sale? Plus atâtea altele. Ce părere aveţi? Toate sunt femei slabe şi influenţabile?

Auzind râsetele celor de faţă, Ahmadullah Shah se crispează.

– Ca bun musulman, respect Cartea sfântă care spune: „Un stat guvernat de o femeie merge spre pieire."

– Sfântul *Coran* nu spune asta! Şi, ca „bun musulman", ştiţi prea bine! exclamă *begum* indignată. Dimpotrivă, Profetul le-a dat femeilor drepturi pe care nicio creştină, evreică sau hindusă nu le avea pe atunci şi nu le vor obţine decât peste secole: dreptul la moştenire, libertatea de a dispune de propriile bunuri, dreptul de a face afaceri, unele au fost chiar cadii. [75]

– Măcar ele au avut buna-cuviinţă de a purta văl, aşa cum e statornicit, rosteşte apăsat *maulvi*, uitându-se cu răutate la părul ca smoala al regentei, acoperit doar de o ţesătură fină şi transparentă.

– Încă o născocire! *Coranul* nu impune să-ţi acoperi faţa, nici măcar părul. Li se cere femeilor doar să fie pudice.

Maulvi îşi dă ochii peste cap.

– Mammoo Khan, adu-mi Coranul, porunceşte Hazrat Mahal.

Peste câteva clipe, Cartea sfântă se află în mâinile sale.

– Ascultaţi singurele două pasaje despre văl: „Spune credincioaselor să-şi plece privirea, să

respecte pudoarea, să nu-şi arate podoabele decât pe dinafară şi să-şi coboare vălul peste piept.“ [76] Şi: „Spune-le soţiilor tale şi fiicelor tale şi femeilor credincioşilor să se îmbrace cu mantia lor.“ [77] Apoi, întorcându-se spre *maulvi*, adaugă: De-a lungul secolelor, oamenii au pervertit învăţătura Profetului. Cum ar fi putut el să rostească îndemnul de a ţine femeile închise, când prima sa soţie, Khadija, era o femeie de afaceri pricepută, iar cea mai tânără soţie, Aisha, stătea la masă cu el şi cu prietenii săi şi discuta despre orice, mai ales despre politică?

– Lucrurile sunt clare, mărturiseşte rajahul din Mahmudabad, însă cum poporul nu poate citi în arabă şi, chiar printre arabi, puţini sunt cei care înţeleg limba literară folosită în *Coran*, diferite ulemale au interpretat totul după voia lor!

Furios să se vadă blamat în faţa întregii asistenţe, *maulvi* se ridică.

– Îi insultaţi pe ulemale, insultaţi sfântul *Coran*! Allah o să vă pedepsească! tună el.

Şi, îmbrâncindu-i pe eunucii de pază, părăseşte în grabă Sala Tronului, de parcă ar fi fugit de diavolul însuşi.

Noul comandant al armatei Indiilor, Sir Colin Campbell, este un scoţian de şaizeci şi cinci de ani, născut într-un clan ilustru, dar aparţinând unei ramuri mai sărace – tatăl său a fost dulgher. Neavând mijloace să-şi cumpere gradele de ofiţer, cum obişnuiau pe atunci să facă băieţii de familie bună, a trebuit să le câştige pe câmpul de luptă. Curajul dovedit în războaiele din Punjab, apoi din Crimeea, i-a adus faima de erou.

Descris în mediile engleze din Calcutta drept un „bărbat scund, urât şi necioplit“, a reuşit să câştige încrederea reginei Victoria care, de când s-a instalat la Balmoral, îi apreciază mult pe supuşii scoţieni. În plus, soldaţii îl adoră, mai ales regimentul de highlanderi, oameni aspri, din ţinuturile înalte ale Scoţiei, singurii în care el are deplină încredere.

La 28 octombrie, Sir Colin a părăsit Calcutta pentru a face joncţiunea cu trupele staţionate la Kanpur şi a se îndrepta apoi spre Lucknow. Prioritatea lui e să elibereze Rezidenţa care, după patru luni de rezistenţă, a devenit în toată lumea anglo-saxonă simbolul curajului şi al superiorităţii rasei albe.

La 3 noiembrie, în fruntea a trei mii cinci sute de oameni, ajunge la Kanpur. Aici încearcă, la

fel ca generalul Outram înaintea sa, să stabilească legături cu notabilităţile locale, făcându-le o mie de promisiuni. Degeaba. Nimeni nu acceptă să coopereze şi nici măcar să furnizeze hrană britanicilor. Campbell hotărăşte să strângă toate trupele din amonte de Benares şi să pornească spre Lucknow, însoţit de cinci mii de oameni şi cincizeci de tunuri şi mortiere.

Totuşi, în ultima clipă ezită, după ce află că generalul Tantia Tope mărşăluieşte spre Kanpur cu redutabilul contingent Gwalior, care s-a revoltat împotriva maharajahului său. Însă presa din Anglia, dezlănţuită, nu-i dă de ales. Generalul Windham şi două mii de soldaţi vor rămâne la Kanpur.

La 9 noiembrie, Campbell trece fluviul şi se loveşte de o avangardă de o mie cinci sute de cipai. Lupta este inegală: după ce îi decimează, Campbell ajunge la Alambagh, unde staţionează în continuare o mică garnizoană a englezilor.

Din baza de acolo, situată la cinci mile de Lucknow, decide, pe 14 noiembrie, să lanseze atacul.

În tot acest răstimp, în capitală, rajahul Jai Lal şi Man Singh, unul dintre marii rajahi din Awadh, pregătesc apărarea.

Primele înfruntări au loc în vecinătatea palatului Dilkusha, „Desfătarea inimii“, construit după modelul unui conac englezesc, şi a Colegiului La Martinière [78] , unde elevii şi profesorii vor lupta cot la cot cu cipaii. O dată în plus puterea de foc a britanicilor învinge artileria uşoară şi muschetele, iar trupele indiene bat în retragere. O companie rămâne pe loc, sacrificându-se pentru a acoperi retragerea camarazilor.

A doua zi, avangarda lui Campbell se năpusteşte asupra palatului Sikanderbagh, clădit de regele Wajid Ali Shah pentru frumoasa Sikander, pe vremea când aceasta era soţia sa preferată. Înconjurat de ziduri înalte de şase metri, flancate de turnuleţe graţioase, palatul se înalţă chiar pe drumul spre Rezidenţă.

Pentru a opri înaintarea inamicului, rajahul Jai Lal îşi trimite imediat oamenii acolo, însă aceştia trebuie să înfrunte doar cu puşti artileria grea şi ultima armă a englezilor, *rocket cars*, tunuri pe roţi care, graţie unei tehnici noi, trag foarte repede şi în toate direcţiile, fără a avea nevoie, precum tunurile clasice, să fie încărcate de fiecare dată. Folosite în Indii pentru prima dată, *rocket cars* seamănă groaza în rândul indienilor.

Bătălia e în toi. Britanicii reuşesc să pătrundă în parc, încolţindu-i pe insurgenţi care luptă cu energia disperării. Printre combatanţii indieni se află chiar şi femei, care dau dovadă de o cutezanţă uluitoare. În timpul unui asalt, una dintre ele se ascunde într-un arbore înalt şi stufos, sub care sunt înşirate urcioare cu apă proaspătă. După încheierea bătăliei, soldaţii vin aici să se odihnească la umbră şi să-şi astâmpere setea. La un moment dat, numărul de cadavre ce zac sub arbore atrage atenţia unui ofiţer. După ce le cercetează rănile, ofiţerul are bănuiala că s-a tras de sus. Ridică ochii, zăreşte o siluetă printre frunze şi trage. Un corp se rostogoleşte la pământ, îmbrăcat într-o tunică strânsă pe talie şi pantaloni de mătase roz, iar bărbatul observă, uluit, că e vorba despre o tânără. Înarmată cu două pistoale vechi, reuşise să ucidă din ascunzătoarea ei vreo şase soldaţi.

Din cei trei mii de combatanţi indieni de la Sikanderbagh, niciunul nu va scăpa. Soarele răsare peste mormane de cadavre, multe încă purtând vechea uniformă roşie.

Britanicii continuă să avanseze. Una dintre ultimele poziţii pe drumul spre Rezidenţă este Shah Nadjaf, splendidul mausoleu al primului rege din Awadh şi al soţiilor sale favorite. Luptele durează toată după-amiaza, iar pierderile britanicilor sunt atât de grele, încât se dă ordin ca highlanderii din Compania 93 să se retragă. Tocmai atunci, printr-un noroc, soldaţii descoperă în spatele mausoleului un loc de trecere îngust. Se strecoară unul câte unul pe acolo, aşa încât apărătorii se pomenesc prinşi între două focuri: în faţă, tunurile, în spate, „diavolii în fustă“, care se aruncă asupra lor.

Pe înserat peluzele şi straturile de flori de la Shah Nadjaf sunt acoperite de leşuri. Pentru a evita holera, le ard pe toate, deşi printre ele se află şi răniţi. Noaptea se aud gemetele celor ce agonizează, implorând să li se curme suferinţa cu un glonţ.

În dimineaţa următoare, ultimele clădiri din preajma Rezidenţei sunt cucerite prin atac la baionetă şi, la primele ore ale după-amiezii, armata britanică ajunge la poarta Bailey, unde e primită cu entuziasm de asediaţi.

Încrezători în trupele reunite, generalii Havelock şi Outram plănuiesc să împresoare Kaisarbagh, să supună Lucknow şi să termine o dată pentru totdeauna cu *begum* şi complicii săi. Însă, spre marea lor dezamăgire, Sir Colin refuză categoric: a pierdut şase sute de oameni şi consideră că forţele rămase sunt suficiente doar pentru a asigura evacuarea Rezidenţei.

Acţiunea va avea loc pe 19 noiembrie.

Seara, o primă coloană de litiere şi palanchine, transportând cinci sute de femei şi copii,

părăseşte Rezidenţa şi oraşul Lucknow, fără a întâmpina nicio piedică. În trei zile, întreaga garnizoană va fi evacuată. Noaptea sute de răniţi sunt scoşi pe tărgi, protejaţi de civili înarmaţi şi de soldaţi. Pentru a abate atenţia indienilor, Sir Colin a pus la cale o diversiune: tunurile lovesc aprig palatul Kaisarbagh pentru a da impresia unui atac apropiat. Înăuntru femeile urlă de groază şi o parte din garnizoană, speriată, e pe punctul de a fugi. Regenta îi cheamă la ea pe comandanţi:

– Puteţi pleca, însă eu voi rămâne. Dar, fiindcă nu vreau să cad vie în mâinile inamicului, am să vă cer ca, înainte de a părăsi palatul, să-mi tăiaţi capul*.

Văzând dârzenia acestei femei, militarii îşi coboară privirile, ruşinaţi de laşitatea lor, şi, într-o tresărire de orgoliu, o asigură că sunt gata să lupte alături de ea.

Între timp, lungul convoi al britanicilor, alcătuit din patru mii de oameni, plus cai şi trăsuri, a ajuns pe malul râului Gomti. Singura trecere este un pod de piatră şi, în ciuda tunurilor şi a întunericului, traversarea lui nu poate scăpa atenţiei gărzilor. Acestea dau numaidecât alarma.

Prevenită în plină noapte, regenta primeşte vestea cu calm:

– Mă aşteptam, îi răspunde ofiţerului venit într-un suflet s-o anunţe.

– Trimit imediat trupele să-i aresteze!

– Nu, lăsaţi-i în pace!

– Poftim?

– Scopul nostru nu e să-i ucidem, scopul nostru e să-i vedem plecaţi. Cu atât mai bine dacă o fac de bunăvoie! Așa scăpăm şi de ultimii angrezi! Ce vreţi mai mult?

– Şi să nu ne răzbunăm morţii?

– Pentru fiecare englez ucis, am pierdut cel puţin zece oameni! Credeţi că nu-i destul? Pe deasupra, refuz să atac o coloană de refugiaţi şi sute de răniţi. Eu nu sunt Nana sahib, iar comandantul armatei, rajahul Jai Lal, îmi împărtăşeşte întru totul părerea. Nu mai stăruiţi, hotărârea mea e luată: vreau ca oamenii aceştia să fie lăsaţi să plece.

Populaţia va sărbători evacuarea Rezidenţei ca pe o mare victorie: toţi britanicii au părăsit Awadh, în afară de Outram şi de un detaşament de două mii de soldaţi, rămaşi să păzească Alambagh, de care indienii se simt în stare să scape foarte repede.

Optimismul domneşte, mai cu seamă după aflarea veştii că Tantia Tope l-a învins pe generalul Windham şi a recucerit Kanpur. Se vorbeşte deja despre posibilitatea eliberării oraşelor Benares şi Allahabad, care înaintea dezastruosului tratat din 1801 aparţineau statului Awadh. *Begum* Hazrat Mahal chiar i-a convocat pe generali pentru a le cere să pună la punct un plan. De-acum, nimic nu mai pare imposibil.

Capitolul 28

Stăpânirea asupra orașului Kanpur nu va dura mult. La jumătatea lunii decembrie, oraşul este ocupat iar de englezi.

Nana sahib, pe al cărui cap s-a pus o recompensă, a fugit şi nu se ştie unde e ascuns.

Cât despre consilierul său, Azimullah Khan, nimeni nu l-a văzut. Întrucât corpul nu i-a fost găsit pe câmpul de luptă, s-a presupus că a fugit împreună cu Nana. Dar Hazrat Mahal se îndoieşte: aşa ceva nu i se potriveşte personajului în cauză. Nu l-a întâlnit decât o singură dată, însă are convingerea că, deşi e capabil de cruzime şi cinism, bărbatul acesta este în primul rând un naţionalist gata de orice ca să-şi elibereze ţara. Nemaiputând să-şi influenţeze stăpânul îngrozit, Azimullah l-a părăsit, probabil, pentru a continua lupta – în felul său. Căci terenul preferat al acestui personaj remarcabil şi lipsit de scrupule nu-i lupta armată, chiar dacă e renumit pentru sângele rece ieşit din comun – se spune că îşi fumează ţigara de foi în toiul bătăliei, cu proiectile explodând în jur. Specialitatea lui este conspiraţia, la care nu-l întrece nimeni.

În lunile următoare va umba zvonul că Azimullah Khan a fost văzut la Hyderabad cu ofiţerii răzvrătiţi, la Jodhpur, Pune şi în diverse alte oraşe din centrul Indiilor, unde populaţia e în fierbere. Ca din întâmplare, pe oriunde trece el nu întârzie să izbucnească revolte. La Bhopal cică ar fi fost chiar arestat, dar eliberat curând, *begum* neavând intenţia să-l execute pe favoritul lui Nana sahib şi să se certe cu acela care va fi, poate, viitorul Peishwa.

La rândul său, generalul Tantia Tope, alungat din Kanpur şi nemaiputând să se bizuie pe Nana sahib, decide să se întoarcă în India Centrală, în ţinutul său de baştină, însoţit de Rao sahib, nepotul stăpânului său. Aici plănuieşte să-i îndemne la revoltă pe *marathi*.

Totuşi, la Lucknow, regenta şi statul-major îşi fac griji.

În acest ianuarie al anului 1858 se aşteaptă un nou atac, mai sever decât precedentele, fiindcă se ştie că generalul Campbell a primit întăriri din Anglia, care sunt în drum spre Awadh.

Hazrat Mahal s-a apucat să fortifice Lucknow. Cincisprezece mii de oameni dau zor să construiască un zid împrejurul oraşului, mai puţin în partea de nord, unde râul Gomti

constituie o apărare naturală. Pe fiecare stradă şi alee se ridică baricade, principalele clădiri sunt consolidate şi fiecare casă e prevăzută cu mici ferestre prin care se pot arunca proiectile.

În jurul palatului Kaisarbagh tranşeele au fost umplute cu apă din Gomti şi s-au înălţat trei linii de apărare. Transformate în veritabile fortăreţe, cu bastioane la fiecare colţ, palatele, dintre care cel mai mare adăposteşte acum comandamentul forţelor armate, sunt apărate de o sută douăzeci şi şapte de tunuri.

Dacă, în ciuda acestor măsuri, principalele fortificaţii cedează, rezistenţa trebuie să continue în centrul oraşului, aşa că locuitorilor li s-au împărţit muschete vechi. Însă, ca de obicei, muniţia lipseşte. Ca să se descurce cumva, cipaii dau dovadă de o mare ingeniozitate, născocind fel de fel de metode pentru a fabrica obuze: obuze din argilă, pline cu bucăţi de fier, obuze din cilindri enormi de lemn, obuze din piatră sau saci de iută, umpluţi cu sfărâmături de proiectile şi pulbere, la care se adăugau detonatoare improvizate. De asemenea, sunt plătite femei bătrâne ca să se aventureze dincolo de metereze şi să adune gloanţele pierdute.

Rajmata este peste tot. Urcată pe elefantul regal, vizitează fiecare cartier ca să-i încurajeze pe oameni şi să se asigure că raţiile sunt suficiente. Mulţi nu mai au ce mânca. De când recoltele au fost arse de trupele inamice, cerealele sunt puţine şi scumpe. Aşa că Rajmata a hotărât să numească în fiecare cartier un responsabil care să vegheze ca nimeni să nu moară de foame, la nevoie, luând de la bogaţi pentru a le da săracilor.

În plus, se întâlneşte cu bancherii ca să le ceară un împrumut de două milioane de rupii, însă ei refuză categoric. Cu insistenţe, folosind când promisiuni, când ameninţări, reuşeşte să obţină o parte din bani. Dar nu-s de ajuns, fiindcă trebuie plătite trupele: oricât ar fi de devotaţi, soldaţii nu pot să lupte cu burta goală şi nici să-şi lase familiile să moară de foame. Prin urmare, Hazrat Mahal decide să-şi topească bijuteriile şi toate gătelile din aur şi argint. Şi, în pofida strigătelor de indignare ale celorlalte *begum*, le obligă să facă la fel. Din sumele obţinute pune deoparte un fond secret pentru a-şi finanţa acţiunile diplomatice.

Prima dintre acestea este să cheme la ea, în mare taină, un ofiţer indian încartiruit la Kanpur, unde încă se află patru regimente indiene, sub comandă britanică. Stânjenit, ofiţerul încearcă să-i explice împrejurările care au împiedicat regimentele în cauză să se alăture revoltei, însă Rajmata îl întrerupe cu delicateţe:

– Înţeleg, Khan *sahab*. Dar e de neînchipuit ca soldaţii voştri şi ai mei, indieni cu toţii, fraţi, să se ucidă între ei!

– Trebuie să mărturisesc, Hozur, că eu şi oamenii mei ne simţim prinşi în capcană. Ne îngrozeşte gândul de a lupta împotriva alor noştri, dar la cel mai mic semn de indisciplină, ne aşteaptă spânzurătoarea.

– Atunci, de ce să nu daţi trupelor ordin să tragă cu cartuşe oarbe? Vom face şi noi la fel, fireşte.

– Şi după aceea? Am fi executaţi pentru nesupunere!

– Nu va exista „după aceea“. Cipaii voştri vor trage cu cartuşe oarbe, apoi se vor uni imediat cu ai noştri pentru a trage împreună în englezi, de astă dată cu gloanţe adevărate!

Până la urmă, *begum* îşi convinge interlocutorul şi pun la punct împreună ultimele amănunte. O mie de rupii pe care ofiţerul să le împartă cu oamenii săi pecetluiesc înţelegerea.

În fiecare zi, de dimineaţa până seara, Hazrat Mahal trudeşte să organizeze lucrurile şi să încurajeze oamenii, iar când se întoarce obosită în odăile sale, dă de alte necazuri. În palatul lor din Kaisarbagh, celelalte *begum* au făcut front comun împotriva sa. Confiscarea bijuteriilor a fost picătura care a umplut paharul. De multă vreme mocneau invidia şi iritarea faţă de puterea noii Rajmata, care la urma urmei nu era decât cea de-a patra soţie şi, unde mai pui, de origine foarte modestă!

Mir Wajid Ali, fostul responsabil al fabricii de muniţie, bănuit de unii a fi omul englezilor, a turnat gaz pe foc. Speriind femeile cu poveşti despre victoriile inamicului, despre puterea tunurilor acestuia şi despre slăbiciunea armatei indiene, a reuşit să le convingă de nepriceperea noii regente şi de pericolul de a i se lăsa întreaga putere de decizie. Sub influenţa lui s-a născut în interiorul palatului o veritabilă mişcare de contestare, care-i căuta neîncetat pricină regentei şi încerca să-i slăbească autoritatea.

Degeaba s-a străduit Hazrat Mahal să se convingă că toate acestea sunt invidii lipsite de importanţă, că ea e deasupra intrigilor meschine. Atacurile o afectează profund. Noroc că o are pe Mumtaz! A poruncit să i se aranjeze o cameră lângă a ei şi petrec ore întregi împreună.

Însă, deşi o îmbărbătează, Mumtaz nu poate să-i ofere sfaturi în problemele politice. Hazrat Mahal simte lipsa discuţiilor cu Jai Lal, i-ar plăcea să-l aibă alături ca odinioară, fiindcă el ştie întotdeaua ce trebuie făcut, pe când ea stă în cumpănă şi pune mii de întrebări. Forţa şi priceperea lui o fascinează. Rajahul o linişteşte atunci când o copleşesc îndoielile, iar încrederea şi admiraţia lui îi dau tăria să meargă înainte.

Caută tot mai des ocazia să-l întâlnească: prezenţa lui Jai Lal la Curte, unde nu te poţi bizui pe nimeni, zâmbetul şi vocea lui caldă i-au devenit mai mult decât necesare.

Totuşi, rajahul păstrează distanţa. Vede prea bine că tânăra femeie încearcă să reînnoade legăturile de altădată, însă atunci existau doar prietenie şi admiraţie reciprocă, pe când acum… Jai Lal ştie că ţine la Hazrat Mahal aşa cum nu a mai ţinut la nicio altă femeie. Dar ea? Ce simte ea pentru el? E atât de schimbătoare, când distantă, când plină de farmec, la prima vedere, fără niciun motiv. Nu vrea să se lase prins în joc. Nu a văzut-o deunăzi cochetând cu prinţul Firuz?

Cum să ghicească el că Firuz Shah e ultima grijă a lui *begum*?

Avangarda armatei lui Sir Campbell, condusă de generalul Frank, cu sprijinul trupelor *gurkha* ale lui Jang Bahadur, prim-ministrul şi omul cel mai influent din Nepal, înaintează spre Awadh. Oraşele sunt cucerite după lupte grele, dar, imediat ce nepalezii le părăsesc, indienii atacă iar şi le eliberează, continuând să hărţuiască armata britanică pe oriunde trece. Nu se recunosc niciodată învinşi, pornesc mereu la atac şi de fiecare dată recuceresc poziţiile pierdute.

Obiectivul generalului Frank nu e să pacifice Awadh, pentru care e nevoie de forţe mult mai mari, ci să cucerească Lucknow. Trupele sale avansează, cu ajutorul războinicilor *gurkha*, scunzi, îndesaţi şi de o cruzime legendară. Trebuie oprite înainte ca populaţia din Awadh, înfricoşată, să fugă din calea lor. În consecinţă, statul-major al lui *begum* decide să trimită douăsprezece regimente să le bareze trecerea.

Abia apucaseră cipaii să străbată câteva mile, când sunt ajunşi din urmă de un călăreţ în galop, ce aduce un mesaj din partea lui *maulvi* Ahmadullah Shah:

> „Întoarceţi-vă! Aţi fost înşelaţi! *Begum* şi partidul Curţii vor să vă îndepărteze pentru a putea duce tratative ca să predea oraşul englezilor. Întoarceţi-vă numaidecât ca să împiedicaţi această trădare! E ordinul sacru dat de viceregentul Domnului, căruia îi datoraţi cu toţii ascultare!“

Oamenii se codesc, au jurat supunere tânărului rege şi lui Rajmata, însă *maulvi* îi impresionează: e un războinic aprig şi un sfânt, de ce i-ar minţi? După îndelungi discuţii,

hotărăsc să facă stânga împrejur şi să revină în capitală. [79]

Incidentul înfierbântă spiritele şi dă naştere unei mari tensiuni. Acuzat pe faţă, Ahmadullah contestă public autoritatea regentei şi a „purtătorilor de turbane“ [80] şi ameninţă să se proclame rege.

Trupele sale şi cele ale lui *begum* se ciocnesc de mai multe ori până când, la 7 ianuarie, se dă o bătălie în toată regula între cele două tabere. Confruntarea ţine de câteva ore şi a făcut deja două sute de morţi, când este întreruptă de sosirea regentei în persoană. Aflând ce se petrece, ceruse să meargă acolo şi, din palanchinul său, cu ochii scânteind de furie, îi dojeneşte pe combatanţi:

– Sunteţi nebuni? Duşmanul e la porţile noastre şi, în loc să apăraţi populaţia, vă omorâţi unii pe alţii? Cum de am putut să am încredere în voi?

Oamenii s-au oprit. La auzul vorbelor grele rostite de Rajmata, îşi pleacă frunţile, descumpăniţi. Văzându-i, Rajmata îşi îndulceşte tonul:

– Păstraţi-vă forţele pentru apărarea oraşului şi a familiilor voastre împotriva angrezilor. Mă bizui pe loialitatea şi pe curajul vostru!

În toiul acestor conflicte interne, comandantul armatei Indiilor, Sir Colin Campbell, reia ofensiva contra statului Awadh. Ar fi preferat să aştepte toamna şi să înăbuşe mai întâi revoltele care izbucnesc pretutindeni în jur, însă, din punct de vedere politic, Lucknow rămâne o prioritate.

> „Toţi ochii din Indii sunt aţintiţi spre Awadh, aşa cum au fost la Delhi“, îi scrie Lord Canning de la Calcutta. „E ultimul loc de adunare al cipailor, în care ei îşi pun toate speranţele, singurul care reprezintă o dinastie. De doi ani, conducătorii indieni aşteaptă să vadă dacă suntem în stare să păstrăm ce am luat, ca să ştie ce atitudine să adopte.“*

Ca atare, Sir Colin porneşte la drum. Are la dispoziţie cea mai importantă forţă armată strânsă vreodată de britanici în Indii: treizeci de mii de oameni, printre care şaisprezece regimente ale armatei regale, plus o artilerie puternică.

Înaintarea decurge lent, întrucât calea ferată nu acoperă decât o sută douăzeci de mile, de la

Calcutta la Raniganj. După care, încă nouă sute de mile până la Kanpur, companiile şi întreg armamentul – tunuri, muniţie, scări şi material de asediu – sunt transportate pe spinările elefanţilor sau în care trase de bivoli, totul alcătuind un convoi lung de zece mile.

Căldura e atât de apăsătoare, încât oamenii sunt forţaţi să se oprească de la ora zece dimineaţa până la patru după-amiaza şi nu pot străbate decât între douăzeci şi cinci şi treizeci de mile pe zi. Vor avea nevoie de mai bine de trei săptămâni pentru a face drumul de la Calcutta la Benares. Apoi, din oraşul sfânt, nu mai înaintează decât în detaşamente de trei, patru companii, fiindcă regiunea e înţesată de bande de insurgenţi. După Allahabad, trebuie să meargă pe jos ultimele o sută cincizeci de mile până la Kanpur.

La jumătatea lunii februarie, armata e adunată, în sfârşit, la Kanpur şi, după câteva zile de odihnă, e gata să se năpustească asupra orașului Lucknow. Însă Lord Canning îi cere lui Campbell să aştepte: prim-ministrul Nepalului vrea să participe la asediu. Oraşul e de-o bogăţie legendară şi acesta speră să obţină o parte din pradă. Toţi îi cunosc motivele, însă nu-l poţi supăra pe un aliat atât de important. Tunând şi fulgerând, Campbell aşteaptă o vreme, după care la 28 februarie, ajuns la capătul răbdării, dă ordin armatei să treacă Gangele.

Odată fluviul lăsat în urmă, britanicii se lovesc de o enormă desfăşurare de forţe. Mii de ţărani se bat cot la cot cu regimentele de cipai şi cu trupele *taluqdar*-ilor, pentru a-şi apăra pământul. Mobilizarea e generală, spre marea surprindere a ofiţerilor englezi, debarcaţi de curând în Indii:

– Ni s-a vorbit de o răzmeriţă, se miră unul dintre ei, însă ce văd eu în jurul meu este o luptă de independenţă naţională a întregii ţări împotriva noastră, a străinilor. [81]

Dar superioritatea forţelor britanice devine repede evidentă şi tot mai mulţi *taluqdar*-i abandonează lupta. Rajahul Man Singh trădează primul. Se retrage în fortul său cu şapte mii de soldaţi, exemplul lui fiind urmat şi de alţii.

De vină nu e doar descurajarea în faţa puterii adversarului. Aceşti stăpâni feudali au început să se teamă de forţa revoltei populare. Îşi dau seama că o victorie riscă să tulbure tradiţiile seculare ale societăţii indiene şi să le pună în pericol privilegiile, fapt pe care englezii, care ţin la ierarhii, nu l-ar face niciodată.

Astă-seară Hazrat Mahal s-a înapoiat la palat frântă de oboseală şi îngândurată. În urma

pierderilor suferite şi a dezertărilor, forţele indiene s-au redus cu o treime. N-au mai rămas decât şaizeci de mii de oameni, dintre care doar treizeci de mii de cipai.

În timp ce prietena ei Mumtaz se străduieşte să o înveselească, un ofiţer cere să fie primit. Condus de un eunuc, bărbatul se opreşte în pragul salonului şi e de presupus, după aerul lui sumbru, că aduce o veste proastă.

– Haide, spune! Ce s-a întâmplat? întreabă Rajmata.

– Pe când încerca să respingă un atac la Nawabjang… rajahul Jai Lal…

Hazrat Mahal tresare, sângele îi piere din obraji şi nu mai poate să rostească un cuvânt. Mumtaz îl zoreşte pe ofiţer să vorbească:

– Ce-a păţit rajahul?

– L-a răpus o ghiulea, bâiguie omul, plecând capul.

…Ghiulea… răpus…

Hazrat Mahal nu înţelege.

Apoi brusc, de parcă ar fi asistat la un spectacol, aude un strigăt:

– A murit?

Văzând ochii aţintiţi asupra ei, își dă seama că ea este cea care a ţipat, iar ofiţerul o priveşte uimit.

Mumtaz abia apucă să-i spună bărbatului să iasă, că Hazrat Mahal i se prăbuşeşte în braţe. Jai Lal a murit? Durerea îi sfâşie inima şi o împiedică să respire. Speriată, Mumtaz o aşază pe divan, îi umezeşte fruntea cu apă rece, îi mângâie mâinile şi faţa, căutând s-o consoleze. Degeaba. Hazrat Mahal simte că se sufocă, se zbate, încearcă să se ridice, dar cade la loc pe divan, fără vlagă.

– Vasăzică îl iubeai aşa de mult? şopteşte Mumtaz tulburată.

De ce nu i-a arătat niciodată? Mereu blestemata asta de mândrie! Iar acum e prea târziu.

Mumtaz rămâne lângă ea toată seara, cântându-i ca s-o liniştească vechi melodii de pe vremea copilăriei lor. Hazrat Mahal a închis ochii, a început să respire normal şi într-un târziu a adormit.

Când se trezeşte a doua zi şi înţelege că n-a fost un coşmar, lacrimile o podidesc iar. Oricât se străduieşte, nu poate să le stăpânească. Aşa că o roagă pe Mumtaz să-i anuleze toate audienţele şi să nu îngăduie nimănui să intre.

Spre prânz se aude zarvă pe coridor. Un glas răsunător acoperă strigătele ascuţite ale eunucilor şi femeilor: „Lăsaţi-mă să trec, nemernicilor! Dacă Rajmata e bolnavă, cu atât mai mult trebuie s-o văd!“

Şi draperia de brocart e trasă într-o parte, dând la iveală o siluetă înaltă.

Hazrat Mahal face ochii mari, de parcă s-ar uita la o fantomă.

– N-aţi… murit? abia reuşeşte să spună.

– Murit?

Rajahul a încremenit, mirat, apoi îşi dă seama că la mijloc e o confuzie.

– Ah, nu, bietul ofiţer care se afla lângă mine a fost ucis. Eu, precum puteţi vedea, sunt viu şi nevătămat!

Emoţia e prea puternică, barierele ridicate în atâtea luni se rup şi, hohotind, Hazrat Mahal i se aruncă în braţe, îndrugând cuvinte fără şir.

El îi cuprinde trupul care tremură şi o leagănă blând, ca şi cum ar împăca un copil. Îi mângâie uşor pletele şi, aplecându-se, îi sărută fruntea arzândă.

Mumtaz se retrage discret.

Capitolul 29

Într-o casă modestă din oraşul vechi, o femeie trupeşă, cu părul încă negru, îşi aşteaptă oaspeţii. De ieri se tot trudeşte să facă primitoare cele două încăperi sărăcăcioase. A măturat podeaua de pământ bătătorit, a spălat pereţii zugrăviţi în albastru şi a şters praful din fiecare colţişor. Apoi a aranjat în cameră comorile pe care nepoata sa i le adusese anume pentru această ocazie: un covor mare, înflorat, perne de mătase şi, în locul obişnuitului *charpoy* [82] , una dintre acele născociri ale angrezilor numită „saltea“, peste care a aşternut nişte cearșafuri aşa de fine cum n-a văzut în viaţa ei şi o cuvertură moale, de satin.

Când Mumtaz, fiica fratelui său mai mare, venise s-o roage să găzduiască în casa ei, cu cea mai mare discreţie, un cuplu de prieteni, Aslam Bibi se indignase: ea, o femeie respectabilă, doar n-o să-şi pună în pericol reputaţia, clădită în patruzeci de ani de viaţă virtuoasă, înlesnind iubiri nepermise!

Însă Mumtaz atât stăruise, încât, până la urmă, femeia acceptase. Văduvă, având fete deja măritate, Aslam Bibi îşi păstrase o latură sentimentală şi se emoţionase cu gândul la acest cuplu care, din dragoste, risca moartea sau, cel puţin, veşnica osândă. Căci în Indii, fie că era vorba despre hinduşi, musulmani sau creştini, nu se glumea cu virtutea femeilor. Prin intermediul misterioşilor amanţi, Aslam Bibi avea să trăiască aventura vieţii ei! Însă mai ales punga cu aur strecurată de nepoată îi înlăturase ultimele îndoieli. De la moartea soţului, Aslam Bibi îşi ducea cu greu traiul vânzând muselină, cândva foarte apreciată, dar azi, de când cu exilul regelui şi ruinarea rajahilor şi a *taluqdar*-ilor, nu se mai vindea aproape deloc.

S-a întunecat de mult. Stând în bucătărie, femeia începe să-şi facă griji: dacă oaspeţii nu mai vin? Va trebui să înapoieze aurul? Imposibil! I-a dat deja o parte din el cămătarului de la care, de când i-a murit bărbatul, se împrumută – cu 14% dobândă pe lună, ca pentru prieteni, pretinde el, fiindcă are o mare preţuire pentru ea –, preţuire pe care, de altfel, nu s-ar da în lături să i-o dovedească. Însă, odată cu văduvia, Aslam Bibi a învăţat multe: ştie că nu trebuie să-i superi pe creditori, dar nici nu trebuie să le răspunzi la avansuri, în speranţa că-ţi vor şterge datoriile. În realitate, se întâmplă exact pe dos: nemaiavând ce să aştepte de la tine, nu-ţi mai arată pic de milă.

Se aude un ciocănit vag în uşă. Smulsă din gândurile sale, femeia se repede să deschidă, atentă să nu scârţâie balamalele, şi îi face loc să intre siluetei subţiri, ascunse sub o *burqa*.

– *Salam aleikum.*

– *Wa aleikum salam.*

N-au schimbat decât tradiţionalul salut.

Mumtaz i-a pus în vedere să se poarte cu cea mai mare discreţie, dar cele câteva cuvinte i-au fost de-ajuns ca s-o convingă pe gazdă că musafira sa e o musulmană din înalta societate. Şi fineţea mâinii e o mărturie suficientă, chiar dacă lipsa oricărei bijuterii încearcă a dovedi contrariul.

Rămasă singură în cameră, Hazrat Mahal priveşte pereţii coşcoviţi, în contrast izbitor cu aşternuturile delicate a căror prezenţă, ştie, se datorează prietenei sale. Şi-a scos *burqa*, şi-a aranjat *garara* albastru-închis, brodată cu argint, care-i pune în evidenţă pielea catifelată, şi şi-a potrivit şiragurile de perle împletite din păr. Oare Jai Lal o va găsi frumoasă?

Jai Lal… Gândindu-se la săruturile lor, o răscoleşte emoţia. Amintirea acelei dimineţi, când i s-a aruncat plângând în braţe, o umple de fericire şi de teamă. Ce crede despre ea? Sunt două zile de când amândoi evită să se întâlnească, fiindcă dorinţa e atât de intensă, încât se tem şi unul, şi altul să nu se trădeze.

E prima dată când iubeşte. Îşi dă seama că sentimentul pe care i-l purta lui Wajid Ali Shah a fost, la început, admiraţie pentru un suveran aureolat de glorie, apoi, după ce l-a cunoscut mai bine, tandreţe faţă de un om bun şi loial, amestecată cu un strop de milă. Vreme îndelungată fusese convinsă că el făcea tot ce se putea într-o situaţie fără ieşire. Însă, de când este regentă şi mai ales de când îl are zilnic în preajmă pe Jai Lal, a înţeles că, mai mult decât bunătatea şi inteligenţa, principala însuşire a unui conducător este curajul.

Însă curajul exclude, oare, prudenţa? Această întâlnire cu Jai Lal într-o casă străină nu-i o nesăbuinţă? Fiindcă, deşi ea personal poate alege să-şi rişte viaţa pentru a fi lângă cel pe care îl iubeşte, are, în schimb, dreptul să pună în primejdie imaginea de „mamă luptătoare“ respectată de soldaţi, poziţia fiului ei şi viitorul mişcării de eliberare?

În veci n-ar fi acceptat planul lui Mumtaz, chiar de-ar fi trebuit să-şi smulgă inima, dacă prietena ei n-ar fi reuşit s-o convingă că nu există niciun pericol. Urma să se strecoare din palat aşa cum făceau uneori fostele „zâne“ ale lui Wajid Ali Shah, frumoasele dansatoare părăsite de stăpânul lor şi care se plictiseau, nemaigăsindu-şi rostul, într-o *zenana* ce le devenise mormânt. Cele mai temerare dintre ele îşi făcuseră cunoştinţe în afara palatului sau reluaseră

vechi legături, iar eunucii, în schimbul câtorva monede de argint, închideau ochii: odată plecat regele, nu mai vedeau pentru ce să-i supravegheze comoara.

Astă-seară Hazrat Mahal pretinsese că e foarte obosită şi ceruse să nu fie deranjată cu niciun motiv. Mumtaz îi adusese pe furiș o *burqa* şi chemase un faeton pe al cărui vizitiu îl cunoştea. Acesta avea s-o aştepte pe doamnă şi s-o aducă înapoi la palat înainte să se lumineze de ziuă. Iar peste noapte, Mumtaz va dormi în patul lui Rajmata, în eventualitatea puţin probabilă că cineva, încălcând ordinele, ar fi intrat în camera ei.

Foşnetul unei draperii… o mână ce i se aşază pe umăr. Se înfioară, ar vrea să se întoarcă, dar nu are tăria, stă încremenită, bucurându-se de atingerea mâinii care urcă spre ceafă, mângâietoare, o mână blândă şi fermă deopotrivă, care nu cere, ci se impune cu de la sine putere.

Dintr-o mişcare o cuprinde în braţe şi o priveşte, fermecat, continuând să-i mângâie spatele, talia, şoldurile. Iar ea, care de luni întregi şi-a imaginat această clipă, se simte ca un copil, fără trecut şi care nu vrea decât un lucru: ca momentul de faţă să dureze la nesfârşit. Se uită cu ochi mari la acest bărbat, tremură şi violenţa dorinţei lui o sperie, pentru întâia oară în viaţă nu mai e stăpână pe ea însăşi.

Şi atunci, pentru a încerca să controleze necunoscutul, închide ochii şi întredeschide uşor buzele, aşteptând un sărut.

– Nu!

Jai Lal se trage înapoi, făcând-o să se clatine. Şi, cum ea îl priveşte nedumerită, continuă:

– Nu, scumpa mea, nu sunt un vis de-al tău, o fantomă care să-ţi împlinească dorinţele şi să-ţi ofere ce-ţi lipseşte. Uită-te la mine: sunt un om în carne şi oase, cu virtuţile şi metehnele lui, un bărbat care te iubeşte şi pe care poate vei învăţa să-l iubeşti şi tu.

– Dar te iubesc!

– Încă nu mă iubeşti, ţi-e teamă. Ai dovedit-o închizând ochii pentru a rămâne în lumea ta închipuită. Eşti îndrăgostită de un vis. Şi cred că şi tu, şi eu merităm mai mult de-atât.

Ea îşi pleacă fruntea ca să-şi ascundă lacrimile, ştie că el are dreptate. Deşi toată lumea îi laudă curajul, nu e în stare să-şi lepede armura. Frumuseţea ei aţâţătoare făgăduieşte nesfârşite desfătări şi poate, cu siguranţă, să-şi ducă partenerul pe culmile plăcerii. Însă ea rămâne deoparte, fără ca el să-şi dea seama, indiferent că e vorba de Wajid Ali Shah, singurul bărbat pe care l-a cunoscut, sau de prietena din *zenana*, cu care îşi amăgeşte singurătatea. Nu că s-ar preface, dimpotrivă, iubeşte dragostea, dar nu reuşeşte să se lase în voia ei, speriată la gândul că e vulnerabilă şi că riscă să fie părăsită.

Părăsită aşa cum fusese în fragedă pruncie de fiinţa la care ţinea cel mai mult, mama ei, moartă la câteva săptămâni după ce-o adusese pe lume. I se povestise că zile la rând refuzase laptele doicii şi că puţin lipsise să moară şi ea.

Dispariţia tatălui îi trezise iar sentimentul de nesiguranţă. Acum nu-şi mai putea permite să cadă, fiindcă nu mai exista nimeni care s-o ridice.

Aşa că fusese nevoită să-şi construiască o fortăreaţă. Însă ştie prea bine câtă slăbiciune şi nelinişte se ascund în spatele înfăţişării ei sigure de sine.

Astăzi, când e îndrăgostită pentru prima dată, se simte copleşită de groază, ar vrea să se lase dusă de val, dar nu reuşeşte.

Hohotele pe care nu le mai poate opri o înăbuşă.

– Haide, *jaan* [83] , plângi cât doreşti, dar să ştii că te iubesc şi te voi iubi toată viaţa.

O ia în braţe şi o strânge tandru.

– Mă hotărăsc greu, dar sunt cunoscut ca un om încăpăţânat şi chiar de-ai să te zbaţi ca o diavoliţă pentru a scăpa de dragostea mea, n-o să-ţi dau drumul niciodată!

Hohotele ei se înteţesc, i se pare că toate zidurile înălţate pentru a se apăra sunt pe cale să se prăbuşească. Nu mai ştie dacă plânge de teamă sau de fericire.

A tras-o spre patul cel mare şi a dezbrăcat-o încet. Apoi ore întregi i-a vorbit şi a dezmierdat-o, sărutându-i tot corpul. Ei îi plac mâinile lui, un pic aspre, de bărbat obişnuit mai degrabă cu luptele decât cu saloanele, îi place mai cu seamă pasiunea ce răzbate din fiecare gest al lui şi pe care el şi-o înfrânează ca să n-o sperie.

Timpul trece pe nesimţite şi, când din camera alăturată se aud ciocănituri uşoare, semnalul că e timpul să se despartă, tresar amândoi, nevenindu-le a crede.

– Trebuie să fie o greşeală, mormăie Jai Lal.

Însă cea dintâi licărire a zorilor pătrunde pe fereastră.

Se întoarce spre tânăra femeie şi o îmbrăţişează de parcă s-ar teme să n-o piardă:

– Când, *jaan*? o întreabă cu voce gâtuită.

– Acum, când vrei tu, mereu, îngaimă ea, cu obrazul lipit de pieptul lui.

În aceste clipe, totul li se pare ireal, fără importanţă. Ireal războiul, ireale Curtea şi guvernarea. Realitatea înseamnă dragostea lor. Ea simte pentru întâia oară că trăieşte, restul nu-s decât subterfugii şi justificări pentru a scăpa de pustiul din jur. Ar vrea să lase totul baltă şi să plece cu el departe, cât mai departe.

Dar ştie că nu se poate. Are o datorie faţă de fiul ei, care nu a cerut nimic, însă ea l-a vrut rege şi astăzi plăteşte pentru ambiţia libertăţii sale.

Ca şi când i-ar citi gândurile, Jai Lal îi şopteşte:

– Oricât ne-am dori, nici tu, nici eu nu am putea abandona lupta şi pe toţi cei care au încredere în noi. Ne-am dispreţui singuri după aceea, dragostea noastră n-ar rezista.

Are dreptate, ca întotdeauna…

Tânăra femeie încearcă să înseninеze atmosfera:

– Să sperăm că între lupte, englezii ne vor lăsa timp să ne iubim!

– O să le facem viaţa aşa de grea, că vor fi nevoiţi să se odihnească! îi promite el râzând.

Se aud iarăşi ciocănituri.

Hazrat Mahal se aruncă în braţele lui Jai Lal.

– Repede, iubitul meu, şi ţine minte: smaraldele vor fi semnalul nostru. Le voi purta de fiecare dată când ne putem întâlni.

Şi, acoperindu-se cu *burqa*, dispare, mică pată neagră, învăluită în paloarea trandafirie a zorilor.

De pe 2 martie generalul Campbell şi-a stabilit tabăra la Alambagh, cu soldaţii săi, şi se pregăteşte să atace Lucknow. Pe 4 martie, i se alătură şi generalul Frank. Împreună, trupele lor numără treizeci şi una de mii de oameni, aproape toţi europeni, sprijiniţi de cei nouă mii de *gurkha* ai lui Jang Bahadur.

La Lucknow, transformat în oraş fortificat, populaţia e în gardă. Din palatul Kaisarbagh, comandamentul militar conduce operaţiunile. Apartamentele personale sunt acum goale, soţiile şi femeile din familia regală au părăsit locul, devenit prea periculos, pentru a se adăposti în clădiri situate mai departe de zona luptelor. Ceea ce reprezintă o mare uşurare pentru Hazrat Mahal, care nu mai suportă să le vadă şi să le asculte acuzaţiile şi cu atât mai puţin să fie mereu spionată.

Din cauza numărului mare al forţelor inamice, unii *taluqdar*-i au preferat să fugă, împreună cu trupele lor. Au mai rămas doar treizeci de mii de cipai şi zeci de mii de voluntari, lipsiţi de pregătire militară. Cu toate eforturile de a-i organiza şi linişti, rajahul Jai Lal simte cum îngrijorarea tuturor creşte, mai ales de când vestea prezenţei „demonilor nepalezi“ s-a dovedit adevărată. Pentru a-şi îmbărbăta oamenii şi a le trezi dorinţa de luptă, rajahul are nevoie de ajutor.

Hazrat Mahal a acceptat fără să stea pe gânduri. Regele şi ea vor veni să le vorbească soldaţilor.

În după-amiaza zilei de 5 martie, în imensul parc Kaisarbagh zeci de mii de soldaţi îl aşteaptă pe tânărul suveran căruia, cu exact opt luni în urmă, la 5 iulie 1857, i-au jurat supunere.

Când în sfârşit, regele şi mama sa apar în balcon, mulţimea se înflăcărează, urale şi binecuvântări se aud din toate părţile.

Stând puţin mai în spate, Jai Lal aşteaptă ca entuziasmul să se mai domolească, însă oamenii par că nu se mai satură să-şi strige bucuria, aşa că trebuie să-şi folosească întreaga autoritate

pentru a impune liniştea, astfel încât regele să poată să vorbească. Birjis Qadar înaintează, îmbrăcat simplu cu *chowridar* şi *kurtah* de bumbac alb, dragi locuitorilor din Lucknow, şi având mandilul regal pe cap.

Cu glas puternic, dar măsurat, aminteşte de tatăl său, Wajid Ali Shah:

– Regele vostru, prizonier la Fort William, se bizuie pe voi toţi că-i veţi învinge pe angrezi pentru ca el să se poată întoarce la Awadh şi să aducă iar prosperitatea şi demnitatea.

Nicio clipă adolescentul nu se pune pe el pe primul plan, nici nu se prezintă ca suveran. Într-o societate în care respectul pentru bătrâni este valoarea supremă, modestia lui cucereşte inimile. Lumea îl aclamă: atât de tânăr şi atât de înţelept! Asprii cipai plâng de emoţie.

Cu un gest, Birjis Qadar oprește ovaţiile.

– Şi acum, persoana pe care o admir cel mai mult, care cu hotărâre şi curaj veghează asupra destinelor noastre, mama mea, Rajmata, vă va vorbi.

Hazrat Mahal îl dojeneşte imediat:

– Nu eu, fiule – şi, întorcându-se spre soldaţi –, ci voi, luptătorii strânşi aici, ţineţi în mâini destinul statului Awadh, prin cutezanţa şi loialitatea voastră! Pe voi trebuie să vă cinstim şi vouă trebuie să vă mulţumim. În voi ne punem nădejdea.

Şi îşi desface larg braţele spre mulţime, de parcă ar vrea să-i strângă pe toţi, cu recunoştinţă, la piept.

Uluiţi şi fermecaţi, oamenii o privesc pe această femeie fără pereche, această regină frumoasă şi demnă, care le arată preţuire lor, nişte simpli ţărani sau soldaţi. În tăcerea care s-a aşternut, Hazrat Mahal îi face semn lui Jai Lal să se apropie.

– Ţin să-i mulţumesc în mod deosebit comandantului vostru, rajahul Jai Lal, căruia îi apreciem priceperea şi vitejia. El face şi va face totul pentru a vă ocroti, fiindcă vă iubeşte ca pe copiii săi. Sub conducerea lui, aţi obţinut la Chinhut o victorie de neuitat şi de luni întregi zădărniciţi planurile duşmanului. Sub conducerea lui vom învinge!

Cuvintele ei sunt primite cu urale frenetice. Niciodată oamenii aceştia, care dintotdeauna s-au sacrificat pentru stăpânii lor, nu s-au simţit aşa preţuiţi. Sunt copleșiţi de emoţie, râd şi plâng

în acelaşi timp, îşi agită cu însufleţire puştile, coasele, lăncile, nu se mai tem, nu mai au îndoieli, sunt nerăbdători să se bată pentru rege şi Rajmata. Ştiind câtă nevoie are poporul să se apropie de cei pe care-i admiră, *begum* a cerut să fie adus elefantul regal şi, contrar obiceiului care cere să fie folosit doar de suverani, îl pofteşte pe rajah să ia loc alături de ei în *howdah*-ul de argint. Apoi, încet, dau roată parcului în uralele soldaţilor, bucuroşi de omagiul adus comandantului lor.

Acum, când la porţile din Lucknow pericolul este mai mare ca oricând, Hazrat Mahal străluceşte. În viaţa ei n-a fost atât de fericită ca acum, în mijlocul poporului care o aclamă şi avându-i lângă ea pe cei doi oameni pe care-i iubeşte.

Capitolul 30

La 6 martie, în zori, generalul Sir Colin Campbell lansează asupra orașului Lucknow un atac pe care-l speră decisiv.

Deşi are de înfruntat un inamic superior ca număr, Sir Colin decide, contrar tuturor regulilor artei militare, să-şi divizeze forţele. În vreme ce înaintează spre sud-est, îl trimite pe Outram – cu o puternică artilerie şi şapte mii de oameni, însufleţiţi de avântul unui tânăr ofiţer, Vivian Majendie – la nord, de-a lungul râului Gomti, despre care se crede că e de netrecut. Însă, în cursul nopţii, genieştii reuşesc să încropească două poduri şi în zori Outram şi trupele sale traversează râul.

Obiectivul lor e să captureze Chakar Khoti, pavilionul de muzică de pe terenul de curse din faţa palatelor Kaisarbagh şi să instaleze acolo artileria grea. Astfel, comandamentul indian se va pomeni prins între două focuri.

Însă cucerirea pavilionului de muzică se va dovedi deosebit de anevoioasă. Un grup mic de cipai, baricadat înăuntru, îl apără îndârjit. În mai puţin de o oră, douăzeci de britanici, printre care şi un ofiţer, sunt ucişi. Generalul Outram dă ordin, atunci, să se tragă asupra pavilionului până la înfrângerea oricărei rezistenţe.

În *Memoriile* sale, locotenentul Majendie povesteşte ce s-a întâmplat mai apoi:

> „De furie că l-au pierdut pe locotenentul Anderson, un ofiţer foarte iubit, câţiva dintre soldaţii noştri *sikh* s-au năpustit în clădirea ruinată şi l-au scos pe singurul supravieţuitor. Apucându-l de picioare, încearcă în zadar să-l sfâşie şi, fiindcă nu reuşesc, îl târăsc, înfigând în el baionetele. Însă partea cea mai rea abia urmează: aprind un foc şi îl ţin deasupra pe muribund, care se zbate şi urlă. La un moment dat, nebun de durere, reuşeşte să scape din mâinile călăilor săi şi să se târască puţin mai încolo, însă ei îl înşfacă şi îl aşază iar deasupra focului, până când, din cauza arsurilor cumplite, bărbatul îşi dă duhul.“

Şi locotenentul Majendie încheie:

> „Astfel, în secolul al XIX-lea, care se făleşte cu civilizaţia şi omenia lui, o

fiinţă omenească poate fi arsă de vie, în vreme ce englezii şi luptătorii *sikh*, strânşi în mici grupuri, privesc liniştiţi spectacolul!“ [84]

Între timp, Sir Colin avansează metodic la sud. Cucereşte pe rând palatele fortificate, moscheile şi mausoleele. Bătălia cea mai grea se dă lângă *Begum* Khoti, ultimul palat înainte de Kaisarbagh, apărat de rajahul Jai Lal, în fruntea a mii de cipai. Indienii rezistă ore bune, până când el sună retragerea, considerând că nu mai are rost să-şi sacrifice oamenii, după ce toate zidurile au fost dărâmate de proiectilele englezilor. El şi câteva sute de cipai rămân pe loc pentru a acoperi retragerea celorlalţi, în timp ce britanicii încercuiesc clădirea.

Înfruntarea e feroce. După ce trag, cipaii nu mai pierd vremea să încarce, ci îşi aruncă puştile spre britanici, folosind baionetele ca pe nişte suliţe. Apoi, trăgându-şi săbiile din teci, se reped înainte, cu strigăte de luptă, şi se aruncă asupra baionetelor inamice, retezând mâini şi picioare, înainte de a fi ei înşişi spintecaţi.

Mai sunt în viaţă doar câteva zeci dintre ei, când Jai Lal le dă ordin să se retragă printr-o breşă din spate, lângă care îi aşteaptă caii. Dar, chiar când se pregătesc să iasă, se iveşte silueta înaltă a unui ofiţer englez:

– E cineva aici? strigă el.

– Ei bine, da! îi răspunde Jai Lal, îndreptându-şi puşca spre el.

Abia după ce trage, îl recunoaşte pe bărbatul prăvălit la pământ, cu mirarea zugrăvită pe chip: e William Hodson, cel care l-a arestat pe împăratul Bahadur Shah Zafar şi i-a asasinat mişeleşte fiii. Portretul său apăruse în toate marile ziare indiene.

Însă împuşcăturile au atras atenţia inamicului, Jai Lal şi camarazii săi abia apucă să încalece şi să se îndepărteze în galop.

Vestea morţii celui mai detestat englez din Indii se răspândeşte iute în oraş. Până pe baricade e aclamat eroul care a răzbunat onoarea familiei imperiale, lipsită acum de drepturi, dar la fel de respectată.

Când soseşte în palatul Kaisarbagh, plin tot de sânge şi praf, Jai Lal e primit de tânărul rege şi de Rajmata, care îşi exprimă recunoştinţa în faţa întregii Curţi. Şi, în timp ce afară tunurile inamice continuă să bubuie, în palat se desfăşoară o ceremonie improvizată, în cadrul căreia

Birjis Qadar îi înmânează rajahului, cu mare pompă, un splendid *khilat*, brodat cu aur şi perle. [85]

Seara târziu, Jai Lal şi Hazrat Mahal se întâlnesc în camera lui Mumtaz, legată de cea a lui *begum* printr-un coridor îngust.

Nu mai e posibil să meargă în căsuţa din oraşul vechi, împresurat pe zi ce trece de forţele inamice. Ştiu amândoi că îşi asumă un mare risc, însă în agitaţia din jur, cu atâţia ofiţeri aflaţi într-un permanent du-te-vino de la un apel la altul, cine s-ar mira să vadă un bărbat mascat intrând la Mumtaz, fosta curtezană?

Singurul pericol e Mammoo Khan, pe care gelozia îl face bănuitor. Obişnuia să se prezinte la orice oră la stăpâna sa, însă cu puţin timp în urmă a înfuriat-o la culme, sfătuind-o să ducă tratative cu britanicii. Privindu-l cu dispreţ, *begum* i-a interzis să mai apară în faţa ei. De atunci, eunucul fierbe de necaz şi nu mai e văzut aproape deloc.

Absorbită de fericirea ei, Hazrat Mahal l-a uitat. În fiecare seară se vede cu rajahul şi se iubesc până în zori, în patul împodobit cu iasomie parfumată.

Tremurând, se descoperă unul pe altul într-o lentă ceremonie. În faţa acestui bărbat care se lasă în voia plăcerii fără rezerve, a acestui războinic care o priveşte cu inocenţa şi admiraţia unui adolescent, reţinerile şi temerile tinerei femei dispar ca prin farmec. Îl dezmiardă, se lipeşte languros de el, strivindu-şi sânii şi pântecele de trupul lui viguros, mirându-se singură de îndrăzneala ei. Însă în curând încetează să-şi pună întrebări, dusă de un vârtej asupra căruia nu are nicio putere, cu capul dat pe spate, cu buzele întredeschise, înconjurată de un vânt cald, de o melopee profundă, de o lumină intensă care îi pătrunde în corp, pe care-l simte cum creşte, îi scapă de sub control şi se împlineşte într-un fulger ameţitor.

Noapte de noapte se dăruiesc unul altuia cu patimă şi ştiu că fiecare dintre ele ar putea fi ultima.

Capitolul 31

Trupele generalului Campbell cuceresc pas cu pas oraşul Lucknow. Ocolind străzile înţesate de capcane şi baricade, avansează din casă în casă, dinamitând pereţii ca să-şi croiască drum şi masacrând locuitorii care n-au reuşit să fugă. Indienii îşi apără fiecare palmă de pământ, iar atunci când se retrag au grijă să lase în casele părăsite sticle cu alcool, ştiind că soldaţii britanici nu vor putea să reziste tentaţiei şi înaintarea le va fi astfel încetinită.

Începând cu 9 martie, atacurile cu proiectile ce ţintesc Kaisarbagh se înteţesc. Artileriei lui Outram, din nord, i se adaugă acum tunurile lui Campbell, la sud. Însă cipaii au jurat să apere sediul puterii şi să-şi dea viaţa pentru rege şi Rajmata.

Cu ajutorul lui Mumtaz şi al celor doi *hakim*-i de la palat, Hazrat Mahal a înjghebat o infirmerie. Dar chirurgul Curţii a socotit că e de preferat să fugă, aşa că, în afara unor cataplasme cu ierburi antiseptice aplicate pe răni şi a unor ligaturi care să oprească sângerările, mare lucru nu se poate face pentru răniţi, decât să li se ofere cuvinte de îmbărbătare şi opiu pentru alinarea durerii.

Totuşi, mulţi consideră că locul regentei nu e la Kaisarbagh, mai ales cei câţiva miniştri aflaţi încă în palat, care se străduiesc s-o convingă să-i însoţească într-o clădire situată departe de zona unde se poartă luptele. Însă Hazrat Mahal nici nu vrea să audă:

– Plecaţi, *Saheban*, regele şi cu mine rămânem. Cum să abandonăm miile de oameni care-şi riscă viaţa pentru noi?

Jai Lal nu zice nimic, iar ea îi este cu atât mai recunoscătoare, cu cât îi citeşte în ochi îngrijorarea. Însă o cunoaşte destul de bine ca să-i înţeleagă nevoia de a acţiona, de a se simţi utilă, mai ales că de dimineaţă a primit o veste tristă: mama regelui Wajid Ali Shah, Rajmata Malika Kishwar, a murit la Paris cu două luni în urmă, însă informaţia a ajuns abia acum în Indii.

Pentru Hazrat Mahal a fost o lovitură foarte dură: Rajmata era femeia pe care-o admira cel mai mult pe lume. Exigentă şi pătimaşă, avea o judecată sigură şi nu se lăsa niciodată influenţată de linguşitori. O aprecia pe tânăra soţie a fiului ei, în care recunoştea o personalitate la fel de puternică precum a sa, deşi cam prea directă, şi de multe ori o prevenise de capcanele de la Curte.

Rajmata aşteptase luni în şir la Londra o întrevedere cu regina Victoria. În van. Pierzându-şi orice nădejde, se hotărâse să se întoarcă în Indii, trecând prin Paris. Existau speranţe ca francezii să intervină? Însă la Paris nimeni nu ştia unde se află Lucknow, nici regatul Awadh şi nu i se dăduse nicio atenţie acestei femei bătrâne şi ciudate. La capătul puterilor şi lipsită de mijloace financiare, regina-mamă se îmbolnăvise şi se stinsese într-un hotel modest, înconjurată de fiul cel mai mic şi de doi servitori credincioşi. Fusese îngropată într-un cimitir numit „le Père-Lachaise“.

Hazrat Mahal încercase să se consoleze spunându-şi că Malika Kishwar cel puţin murise cu conştiinţa împăcată. Dacă nu ar fi încercat să salveze tronul fiului ei, nu şi-ar fi iertat-o niciodată. Era o femeie care punea îndeplinirea datoriei mai presus de orice.

Avea încredere în mine, mă voi arăta demnă de încrederea ei. Şi eu voi lupta până la sfârşit.

Două zile tunurile bubuie fără încetare. Din toate părţile plouă cu obuze. Jai Lal a scăpat ca prin urechile acului şi doar cu mare greutate a lămurit-o pe Hazrat Mahal să se adăpostească împreună cu tânărul rege în subsol.

Dar acum forţele inamice se apropie de Kaisarbagh.

– Nu mai putem rezista mult, o anunţă într-o seară rajahul, abătut. Trebuie să vă mutaţi fără întârziere în palatul Mussabagh.

– Vreau să rămân lângă tine!

– Şi să-l punem pe rege în primejdie?

Ea tresare.

– Dar tu…?

– O să vin şi eu cât de repede, îţi făgăduiesc.

O îmbrăţişează lung.

– Pe curând, *jaan*! Te rog, pleacă, e timpul. Începe să se înnopteze şi nu trebuie să fiţi văzuţi părăsind palatul. Vă aşteaptă o escortă, nu mai e o clipă de pierdut.

Mussabagh este o vastă reşedinţă princiară, situată la patru mile nord de oraş, unde Curtea mergea odinioară să respire aerul curat al câmpiei. Pentru a nu atrage atenţia, Rajmata, fiul ei şi Mumtaz au urcat într-o simplă *doli* [86] , precedată şi urmată de soldaţi îmbrăcaţi în ţărani. Când să treacă podul peste Gomti, mâna lui Hazrat Mahal se încleştează pe revolverul dat de Jai Lal, pe care l-a ascuns sub şal. Însă nu va avea motiv să-l folosească, ajungând la palat fără probleme.

A doua zi, Jai Lal şi cei trei mii de soldaţi, atacaţi din toate părţile, vor fi nevoiţi să bată în retragere. Două ore mai târziu, Kaisarbagh e împresurat de britanici.

Următorul lor obiectiv este Mussabagh.

Îndată după sosirea în noul refugiu, Hazrat Mahal îl cercetează cu atenţie, apreciind grosimea zidurilor şi turnurile masive de unde se poate trage asupra atacatorilor. Însă cele douăsprezece uşi înalte şi ferestre în arcadă fac palatul foarte vulnerabil. Toată noaptea, Rajmata îi încurajează pe cipai să ridice ziduri de pământ şi să stivuiască saci cu nisip pentru a astupa deschizăturile. A doua zi, rajahul Jai Lal, venit la Mussabagh împreună cu soldaţii săi, va prelua conducerea operaţiunilor. Deşi oamenii sunt vlăguiţi, nu le îngăduie nicio clipă de răgaz, zorindu-i să pregătească apărarea şi să aşeze tunurile în spatele balustradelor de la terase şi în turnurile din colţurile palatului. În câteva ore, reşedinţa de vară e transformată în fortăreaţă.

Era şi timpul. Trupele generalului Campbell se ivesc în zare.

Cinci zile şi cinci nopţi palatul va rezista violentelor asalturi ale tunurilor Howitzer. Tunurile indiene le răspund zadarnic, ghiulelele lor zdrobindu-se înainte de a atinge bateriile inamice. Atunci, îndrăznind să rişte tot, mai mulţi voluntari hotărăsc să se strecoare afară din palat şi să se apropie de liniile engleze pentru a arunca grenade asupra artileriştilor.

Dar, înainte de a merge la moarte sigură, soldaţii au o ultimă dorinţă: să fie binecuvântaţi de rege şi de Rajmata.

Sunt zeci care pleacă să se sacrifice astfel şi în fiecare dimineaţă are loc o ceremonie sfâşietoare.

Regele Birjis Qadar şi mama sa vin în mijlocul acestor soldaţi atât de tineri, mulţumindu-le pentru eroismul lor, în numele întregii ţări. Lucru care-i miră foarte tare, aşa cum îi miră emoţia pe care Rajmata abia şi-o ascunde. La urma urmei, ei nu-şi fac decât datoria!

Însă atunci când această mare doamnă, pe care ei o venerează ca pe Durga, zeiţa luptătoare, se interesează cum îi cheamă şi din ce sat vin, pentru ca mai târziu, după obţinerea victoriei, să le ajute familiile, izbucnesc la rândul lor în lacrimi şi o copleşesc cu binecuvântări.

Jai Lal şi Hazrat Mahal reuşesc să se întâlnească noapte de noapte, refuzând să îngăduie somnului să le răpească ore preţioase. Au impresia că se cunosc de când lumea, ca şi cum aceste săptămâni ar fi fost ani întregi de dragoste şi complicitate. Pentru întâia dată, Jai Lal îşi mărturiseşte îndoielile, fiindcă ştie că femeia care îi mângâie tăcută fruntea îl înţelege şi-l susţine. În plus, fără a-i spune, vrea s-o pregătească pentru un viitor în care, poate, el nu-i va fi alături.

De aceea studiază, fără indulgenţă, toate greşelile lor tactice:

– Dacă revolta populară s-ar fi întins în vest şi centru, am fi putut câştiga. Poporul era gata, începuse să se ridice la luptă. Însă avea nevoie de conducători. Cipaii au preferat să se strângă în marile centre ale rebeliunii, Delhi, Lucknow, Kanpur, lăsându-i pe oamenii simpli şi fără experienţă să ţină piept britanicilor.

– Am şi fost trădaţi de unii *taluqdar*-i care se pretindeau aliaţii noştri!

– Nu doar de *taluqdar*-i. Inamicul a cumpărat loialitatea multora. A primit hrană, mijloace de transport şi chiar informaţii de la indieni! Uneori mă gândesc că nouă, indienilor, ne lipseşte într-o oarecare măsură onestitatea, devotamentul faţă de orice cauză care depăşeşte interesul personal. Spre deosebire de englezi, care sunt în stare de cele mai mari mârşăvii, dar şi de cele mai mari sacrificii pentru ţara lor.

– Dar şi poporul nostru se sacrifică, ba chiar fără a ţine cont de nimic!

– Poporul, da, pentru că duce o viaţă atât de amărâtă, încât consideră că n-are nimic de pierdut. Însă cei care au măcar o brumă de avere, negustorii, micii proprietari, au fost vreodată motivaţi de altceva decât de propriul câştig? Iar elitele noastre, cu rare excepţii, şi-au pus vreodată de acord faptele cu frumoasele lor cuvinte despre interesul general?

Hazrat Mahal îşi priveşte iubitul cu admiraţie şi, o dată în plus, se minunează de cât de diferit este el de alţi bărbaţi care se resemnează şi se adaptează. Jai Lal nu renunţă niciodată şi de aceea îl iubeşte. Îl iubeşte pentru revoltele şi indignările lui, pe care ceilalţi le numesc „nebunie“!

Ghemuindu-se la pieptul lui, îi ia mâna şi i-o sărută cu tandreţe.

Vreo patru mii de oameni apără Mussabagh, dar, în faţa superiorităţii forţelor britanice, rajahul ştie că nu vor putea rezista mult. Înfrângerea e doar o chestiune de zile, mai ales că aproape toţi *taluqdar*-ii au părăsit capitala, urmaţi de trupele lor. N-a mai rămas decât *maulvi* Ahmadullah, care, după ce le-a ţinut piept englezilor, baricadat în sanctuarul Hazrat Abbas din centrul oraşului, a venit la Mussabagh.

La 19 martie, are loc prima înfruntare.

După ce revarsă o ploaie de ghiulele asupra palatului, generalul Outram dă ordinul de atac, omorând în câteva ore sute de oameni şi capturând toată artileria. Însă indienii refuză să se recunoască învinşi şi, dovedind un eroism nebunesc, se aruncă înaintea tunurilor înarmaţi doar cu săbii, pentru a încerca să respingă inamicul.

Dar cum să continui să te baţi fără artilerie? Situaţia e disperată. În primul rând, trebuie salvaţi regele şi Rajmata, dar şi armata trebuie cruţată în vederea luptelor viitoare. Rajahul va rămâne pe loc cu o sută de cipai şi va abate atenţia englezilor, pentru a acoperi fuga celorlalţi.

Hazrat Mahal şi Jai Lal vor petrece o ultimă noapte împreună. În timp ce ea plânge cu hohote în braţele lui, tulburată, el încearcă s-o încurajeze:

– Nu te teme, *jaan*, voi veni după voi. Până atunci, am încredere în tine, de-acum tu vei conduce lupta. Nu te lăsa impresionată, tu deţii puterea, tu eşti regenta, iar generalii trebuie să

te asculte. Dacă refuză să ţi se supună, împinge-l în faţă pe fiul tău, regelui trebuie să-i dea ascultare, n-au încotro. Hai, promite-mi că vei fi puternică şi nu-ţi vei pierde niciodată speranţa!

Şi ea, cu un zâmbet chinuit, i-a promis.

Trebuie să plece înainte de răsăritul soarelui. Rajahul rosteşte o scurtă cuvântare în faţa soldaţilor, mulţumindu-le şi asigurându-i de încrederea lui. Oamenii simt un nod în gât: oare îl vor mai vedea vreodată pe cel care, de luni întregi, le-a fost şi părinte, şi comandant?

Apoi Jai Lal se întoarce spre prietenul său, rajahul din Mahmudabad, care îi va însoţi pe tânărul rege şi pe Rajmata.

– Ţi-i încredinţez, Rajah *sahab*, îi spune cu voce gâtuită.

– Răspund de ei cu viaţa mea, făgăduiește rajahul, om de onoare, care ghicise tot.

Hazrat Mahal şi-a coborât vălurile peste faţă ca să-şi ascundă emoţia.

Ea şi Jai Lal se privesc lung, neputând să-şi ia ochii unul de la altul.

– Ai încredere, *jaan*, şopteşte el. Te iubesc mai mult decât orice pe lume şi voi recuceri Lucknow pentru tine.

E timpul să se aștearnă la drum.

Dând bice cailor, mica armată porneşte în galop, ridicând nori de praf. Nemişcat, Jai Lal se uită după ea până când o pierde din ochi.

Simte o mână pe umăr. E Brendan Murphy, prietenul său irlandez, care a ţinut să-i rămână alături. Zâmbesc amândoi, tăcuţi.

Ziua va fi lungă.

La 21 martie, după o bătălie aprigă, cade şi ultimul bastion al rezistenţei. *Maulvi* fuge cu

oamenii săi. Urmăriţi de-a lungul câtorva mile de cavaleria lui Campbell, mulţi dintre ei sunt ucişi, însă Ahmadullah Shah scapă cu viaţă.

Cât despre rajahul Jai Lal, cineva îi va povesti lui *begum* că l-a văzut bătându-se ca un leu. De atunci, nicio veste despre el. A murit în luptă? A fost luat prizonier? A reuşit să fugă?

A fost nevoie ca artileria să lovească Lucknow cu putere două săptămâni pentru a-l nimici.

Cipaii s-au luptat eroic, apărând până la sfârşit intrarea în palat. În interior, sute de leşuri arse răspândesc o duhoare de nesuportat, iar pe străzi, cadavrele îi împiedică pe învingători să avanseze.

Însă în rândurile englezilor nimeni nu poate să înţeleagă prin ce minune *begum* şi trupele sale au reuşit să fugă!

Explicaţia oficială este că regimentul de cavalerie însărcinat să-i urmărească s-a înşelat în privinţa drumului.

La popotă, ofiţerii sunt indignaţi la culme: cum a putut colonelul ce răspundea de operaţiune să facă o asemenea greşeală?

– Eram de faţă şi pot să vă asigur că n-a fost o greşeală, intervine un ofiţer în larma generală.

Auzindu-i cuvintele, toţi amuţesc, nedumeriţi.

– Colonelul a refuzat să ţină seama de sfaturile călăuzelor şi a ordonat să o luăm în direcţia opusă, continuă el. Unii dintre noi au încercat să-l lămurească, dar el s-a încăpăţânat şi a trebuit să-i dăm ascultare. Aşa se face că am galopat în sens invers fugarilor!

– Ce ruşine! Omul ăsta trebuie degradat!

Ofiţerul clatină din cap:

– Din câte se pare, Sir Colin Campbell e răspunzător pentru asta. O admiră mult pe *begum* şi nu voia nici s-o ucidă, nici s-o întemniţeze. N-a uitat că anul trecut, în noiembrie, *begum* i-a

lăsat pe toţi compatrioţii noştri asediaţi, femei, copii şi răniţi, să părăsească Rezidenţa. Din spirit cavaleresc, a hotărât să-i permită, la rândul său, să fugă. În plus, bănuiesc că, fiind scoţian, iar Scoţia a cunoscut multe războaie de independenţă, îi preţuieşte în sinea lui pe oamenii care luptă să-şi elibereze ţara.

– Îi simpatizează, fără îndoială! sare un altul. L-am auzit spunând: „Acum, că am cucerit Lucknow, de ce să mai urmărim nişte soldaţi disperaţi, care caută doar să fugă?“

Însă generalul Campbell a subestimat hotărârea lui *begum* de a continua să lupte cu orice preţ.

Spre deosebire de ce s-a întâmplat la Delhi după căderea oraşului, când mii de civili au fost ucişi, Sir Colin Campbell refuză să organizeze execuţii sumare. Dar nu poate controla furia soldaţilor, care se răzbună pe toţi cei care n-au reuşit să fugă. Sute de bătrâni, bolnavi, femei şi copii sunt masacraţi, iar trupurile lor, împreună cu miile de cadavre ale soldaţilor, răspândesc în oraş o duhoare groaznică. Martorii povestesc că au văzut un băiat ce însoţea un bătrân orb implorând un ofiţer să-i apere de soldaţi: „Ofiţerul şi-a scos revolverul şi l-a lovit. Când băiatul a căzut, a vrut să tragă în el, însă revolverul i s-a blocat de două ori. Abia la a treia încercare a reuşit să-i trimită un glonţ în cap. Băiatul s-a prăbuşit la picioarele sale, plin de sânge“.*

Se vorbeşte şi despre soarta a cincizeci de cipai care s-au predat după ce li s-a promis că vor fi lăsaţi în viaţă: ofiţerul responsabil le-a cerut să-şi depună armele, apoi i-a aliniat lângă un zid şi le-a ordonat soldaţilor *sikh* să termine cu ei. Au fost împuşcaţi sau omorâţi cu baioneta în câteva minute. [87]

– Cum explicaţi aceste atrocităţi?

La sfârşitul lunii martie 1858, William Russell, apreciatul corespondent al cotidianului *The Times* din Londra şi cunoscut pentru reportajele sale despre recentul război din Crimeea, îşi savurează whisky-ul în compania câtorva ofiţeri, alături de care a intrat în Lucknow cu două săptămâni în urmă.

– Astfel de gesturi seamănă mai degrabă cu nişte manifestări de răzbunare şi teamă decât cu pedepse îndreptăţite, insistă el. Se pare că în Indii englezii îşi uită repede toate principiile.

– Iar dumneavoastră, Sir, se pare că aţi uitat de Kanpur! i-o întoarce un ofiţer, tremurând de

furie. Nicicând barbaria n-a atins asemenea culmi. Mutilări, violarea femeilor noastre lipsite de apărare…

– Iertaţi-mă, dar am fost la Kanpur şi am făcut o anchetă amănunţită. Nimeni n-a fost martor la mutilarea sau violarea unei englezoaice. Sunt zvonuri care au justificat, din păcate, cele mai cumplite excese din partea oamenilor noştri. Soldaţii au fost îngroziţi de poveşti teribile, despre care n-am găsit nicio dovadă, poveşti răspândite de cei din Calcutta, care se aflau la sute de mile de locul evenimentelor. Am stabilit cu precizie că inscripţiile de pe zidurile casei unde se zice că s-ar fi desfăşurat masacrul au fost adăugate după ce Havelock a cucerit Kanpur – au fost adăugate, deci, de englezi. Îndemnurile de genul „să răzbunăm violurile şi mutilările“ i-au scos din minţi pe soldaţi şi i-au determinat să ucidă toţi „negrii“ ce le-au ieşit în cale, fie ei femei sau copii.

Vorbele îi sunt primite cu murmure ostile, însă Russell nu le dă atenţie, ştie prea bine că nu poţi convinge militari aflaţi în plină acţiune. Singurul său scop e să informeze opinia publică din Anglia, să contrazică descrierile înfiorătoare şi calomnioase ale presei engleze din Calcutta, care încurajează populaţia să ceară mereu tot mai mult sânge. Ca unic martor, se simte obligat să alerteze autorităţile de la Londra, pentru a încerca să oprească, pe cât posibil, distrugerile şi carnagiul.

Din păcate, pentru Lucknow e prea târziu.

Acest oraş ce număra odinioară o jumătate de milion de locuitori este acum pustiu. Speriată, populaţia se va ascunde cu săptămânile în pădurile din jur, preferând să moară de foame decât să aibă soarta celor din Delhi despre care se povesteşte că întâi au fost torturaţi, apoi ucişi.

Însă, dacă majoritatea oamenilor au reuşit să scape de ce-i mai rău, Lucknow, oraşul rebel, va fi distrus. Trebuie pedepsit pentru îndelunga sa rezistenţă, trebuie transformat într-un exemplu de ce înseamnă să te opui puterii britanice. „Oraşul de aur şi argint“, cel mai sofisticat simbol al culturii hindo-musulmane, oraşul cu o mie de palate, grădini, temple şi moschei, unele mai frumoase ca altele, va fi devastat sistematic şi prefăcut cu sălbăticie într-o ruină.

Sosit cu câteva zile înaintea atacului, William Russell îşi urcase cu greu trupul masiv pe terasa palatului Dilkushah de unde descoperise, uluit, oraşul:

„Nicio altă cetate din lume, nici Roma, nici Atena, nici Constantinopol, nu se compară cu frumuseţea lui tulburătoare“, scrisese el fermecat. „O sumedenie de palate, minarete, domuri albastre şi aurii, cupole, colonade, faţade lungi cu perspective minunate, acoperişuri cu terase, toate răsărind dintr-un ocean liniştit de verdeaţă, care se întinde pe câteva mile. Din verdele luminos răsar ici şi colo turnurile acestei cetăţi de basm. Acoperişurile de aur scânteiază în soare, turnuleţele şi cupolele sclipesc ca nişte constelaţii. Suntem cu adevărat în Awadh? Aici e capitala unei rase semibarbare? O dinastie coruptă, decăzută şi neînsemnată a ridicat cetatea aceasta?“

Peste două săptămâni notează, îngrozit:

„Lucknow e acum un oraş mort. Magnificele sale palate nu mai sunt decât nişte biete ruine, faţadele şi domurile au fost zdrobite de ghiulele. Comorile de artă şi obiectele preţioase adunate de secole sunt prădate şi distruse de soldaţi lacomi de aur şi «îmbătaţi de jaf». Ei sparg tot ce e prea fragil sau prea mare pentru a fi cărat. Pământul e acoperit cu rămăşiţele atâtor minunăţii pe care oamenii se încrâncenează să le calce în picioare.“ [88]

Îngrozitoare scene de distrugere şi jaf au loc în somptuosul palat Kaisarbagh. Soldaţii au smuls uşile din lemn preţios şi au scos în curţi sipetele pline de brocarturi, mătăsuri brodate cu perle, ţesături subţiri ca pânza de păianjen, pe care le sfâşie cu frenezie. Ard şalurile de caşmir brodate cu aur şi argint pentru a recupera metalul. Sfărâmă cu furie delicatele obiecte de jad, oglinzile de Veneţia şi sfeşnicele de cristal. Pun pe foc mobilele fine, incrustate cu fildeş şi sidef, instrumentele muzicale, trusele de toaletă din baga şi mii de manuscrise vechi, împodobite cu desene, a căror valoare inestimabilă n-o înţeleg. În schimb, se iau la harţă pentru tot ce înseamnă metal preţios şi nestemate, pentru vesela din aur şi argint şi giuvaierele abandonate de femeile ce fugiseră înfricoşate. Ca să scoată rubinele şi smaraldele, taie în bucăţi arme de mai mare frumuseţea, scuturi, săbii şi pumnale vechi cu incrustaţii, sfârtecă şeile cailor şi ale elefanţilor regali ca să smulgă perlele şi turcoazele, nimicind toate aceste minunăţii, mărturii ale uneia dintre cele mai rafinate civilizaţii din lume.

Smulg chiar şi plăcile de aur fin ce acoperă cupola palatului Chattar Manzil. Sute de kilograme vor ajunge pe piaţa din Londra, unde se vor vinde ca trofee pe sume nesperat de mari.

Moscheile şi templele sunt, de asemenea, profanate. În interiorul splendidei moschei de lângă

Bara Imambara, soldaţii britanici, beţi morţi, dansează *giga*, iar soldaţii *sikh*, savurându-şi revanşa asupra musulmanilor, aprind focuri de bucurie.

Chiar şi locuinţele sărace, unde nu există nimic de furat, sunt răvăşite „ca să-i învăţăm minte"! Aşa cum observă inteligent corespondentul *The Times*: „În ochii acestor soldaţi cel mai rău e că insurecţia a fost făcută de o rasă înrobită, de nişte negri care au îndrăznit să ridice mâna asupra stăpânilor." [89]

Dar poporul indian ce crede, oare, despre modul în care acţionează albii?

Într-o seară, când servitorul său aranja masa, Russell îi pune această întrebare.

După ce se asigură că stăpânul nu se va supăra, bărbatul îi răspunde:

– Uitaţi-vă la maimuţele de colo, sahib, par să se joace, dar sahib nu ştie de-a ce se joacă ele şi nici ce vor face după aceea. Ei bine, poporul îi priveşte pe englezi aşa cum le priveşte pe maimuţe, însă nu îndrăzneşte să râdă, fiindcă ştie că sunteţi puternici şi cruzi. Poporul vă vede ca pe nişte creaturi venite să-i facă rău şi ale căror acţiuni şi motive nu poate să le înţeleagă . [90]

Prădarea capitalei va dura mai bine de-o lună. Când armata, încărcată cu tone de pradă, se retrage în sfârşit, Lucknow e o cetate- fantomă, în ale cărei grădini răvăşite şi palate ruinate, vulturii se hrănesc cu resturi de cadavre.

Treptat, locuitorii se vor întoarce, vor curăţa locul şi-şi vor reconstrui casele.

Dar splendoarea „oraşului de aur şi argint" şi mai ales spiritul său frivol şi înclinat spre frumos, risipa şi manierele delicate şi subtile, tot ceea ce făcea ca în Lucknow să găseşti cea mai rafinată viaţă la care puteai visa, au dispărut pe veci.

Capitolul 32

Hazrat Mahal a fugit cu patru mii de soldaţi, patruzeci şi cinci de tunuri şi o parte din tezaur, pe care a reuşit să-l salveze de lăcomia britanicilor. Două zile au gonit călare pentru a scăpa de armata inamică, două zile şi două nopţi, în care au poposit doar de câteva ori în sate ca să adape caii şi să-şi refacă forţele.

La insistenţele rajahului din Mahmudabad, care i-a explicat că animalele şi oamenii sunt la capătul puterilor şi nu mai au cum să continue în acest ritm, *begum* a acceptat până la urmă ospitalitatea celui care îi devenise protector, prin grija lui Jai Lal. În fond, fieful Mahmudabad se află la optzeci de mile nord de Lucknow şi cercetaşii trimişi spre drumurile din jur n-au descoperit nici picior de soldat englez.

Înălţat pe malul unui râu cu ape line, în mijlocul unor grădini cu mii de trandafiri, palatul Mahmudabad este o oază de linişte şi una dintre cele mai frumoase locuinţe din Awadh, cu turnuleţe şi balcoane ajurate, cu parapete şi coloane fragile, cu balustrade lungi, dantelate, şi ziduri galben-brune, acoperite cu festoane de stuc. Un paradis pe care rajahul l-a înconjurat, prudent, cu fortificaţii puternice.

Prima soţie a rajahului, o femeie drăguţă, cu trăsături delicate, o primeşte cu multă căldură pe Hazrat Mahal în apartamentele sale, în timp ce tânărul rege e găzduit de demnitarii principatului în aripa din palat rezervată bărbaţilor. Mama sa nu-l va revedea cât timp vor rămâne aici.

Familia domnitoare din Mahmudabad face o chestiune de onoare din respectarea celui mai strict *purdah* din tot ţinutul Awadh. Nici măcar în vremuri de război sau de catastrofă naturală, niciun bărbat nu se poate lăuda că a văzut chipul sau a auzit glasul unei doamne din palat. Cel mai mărunt semn de intimitate e considerat o atingere adusă pudorii. *Begum* Shaharbano îi mărturiseşte lui Hazrat Mahal că nu merge niciodată la soacra ei împreună cu soţul, căci ar însemna o dovadă de familiaritate nepotrivită, o încălcare a etichetei şi a respectului datorat preaputernicei Rajmata.

Ca o abatere cu totul excepţională de la reguli, Hazrat Mahal obţine permisiunea de a se întâlni zilnic cu rajahul, ca să pună la punct o strategie pentru zilele şi săptămânile următoare. Rajahul insistă ca regenta să-şi stabilească tabăra la Mahmudabad: palatul e imens, ea şi suita sa ar ocupa aripa principală. Iar pentru armată s-ar putea construi cu uşurinţă bараci pe terenul din vecinătate.

Însă Hazrat Mahal are alte planuri:

– Vă sunt nespus de recunoscătoare, Rajah *sahab*, dar nu vreau să atrag urgia asupra familiei şi a satelor voastre. De un an încoace, în fiecare zi vedem cum furia englezilor loveşte în aceeaşi măsură şi oameni simpli, şi soldaţi. Nu doar rudele, ci şi ţăranii voştri riscă să fie masacraţi.

– Şi unde aveţi de gând să mergeţi?

– Spre nord-est. Rajahul din Gonda îmi propune fortăreaţa lui din Bithauli, între râurile Ghogra şi Chokra. M-a prevenit că nu e prea confortabilă, dar cine se mai sinchiseşte de confort acum? Important e că la fortăreaţă se ajunge greu şi că există puţine sate în jur care să suporte represiunile armatei britanice. Dacă vrem ca populaţia să ne rămână devotată, nu trebuie s-o punem în primejdie.

– Perfect. Când plecăm spre Bithauli?

– Vreţi să veniţi cu mine? Şi familia voastră? Şi cum rămâne cu treburile principatului?

Rahajul îi aruncă o privire încărcată de reproş.

– Nu mi-am dat cuvântul faţă de cel mai bun prieten al meu că în lipsa lui voi rămâne alături de Domnia Voastră? În rest, femeile din familia mea, deşi respectă *purdah*-ul, cunosc mersul lucrurilor şi sunt obişnuite să administreze principatul când bărbaţii pleacă la război.

Rani îi adevereşte spusele, zâmbind.

– Soţul meu vă va însoţi, Maiestate, ştie că Rajmata şi cu mine ne vom îngriji de toate şi n-are de ce să-şi facă griji.

Hazrat Mahal vrea să spună că situaţia de acum e altfel şi că englezii ar putea să se răzbune pe rudele rahajului, dar fiul acestuia intervine:

– Vă rog, Hozur, îngăduiţi-mi să vin cu Domnia Voastră!

Amir Hassan Khan este un băieţel încântător, în vârstă de doar opt ani. De la începutul discuţiei, tot încearcă să se stăpânească, însă moare de dorinţă să se alăture luptătorilor.

– Tu, fiule, ai o răspundere mult mai importantă, îl asigură rajahul, punându-i mâna pe umăr. Fiind cel mai mare dintre fraţi, ţi le încredinţez pe mama şi pe surorile tale. În lipsa mea, tu le vei apăra.

– *Ji Adab, Aba Hozur!* [91] şopteşte băiatul, îmbujorându-se de mândrie şi înclinându-se dinaintea părintelui său.

În luna aprilie a anului 1858, întreg statul Awadh se află pe picior de război. Cucerirea zonei Lucknow i-a alungat pe rebeli, care s-au împrăştiat în toată ţara, administraţia britanică s-a prăbuşit, poliţia locală nu mai există – regiment după regiment s-a răzvrătit şi s-a alăturat insurgenţilor.

Cât despre *taluqdar*-i şi rajahi, aceştia s-au retras în forturile lor, unde îşi adună trupele. Dacă în timpul luptelor din capitală, se gândiseră să reînnoade legăturile cu puterea britanică, proclamaţia Lordului Canning, de la sfârşitul lui martie, i-a determinat să-şi schimbe părerea. Guvernatorul general a anunţat confiscarea bunurilor întregii aristocraţii din regat, în afară de şase nobili mărunţi, rămaşi fideli englezilor.

– Toţi ceilalţi, inclusiv cei mai puternici *taluqdar*-i, vor fi deposedaţi de pământuri. Viaţa lor şi cele ale oamenilor lor vor fi cruţate doar dacă se supun imediat înalt comisarului şi cu condiţia să nu aibă mâinile pătate de sânge englez.

Lăsându-le viaţa *taluqdar*-ilor şi rajahilor rebeli, Lordul Canning crede că dă dovadă de indulgenţă. În realitate, confiscându-le bunurile, le răpeşte puterea, statutul şi onoarea şi îi forţează, astfel, să continue lupta.

– Am făcut tot ce-am putut pentru a-l convinge pe Canning să-şi schimbe declaraţia, dar s-a încăpăţânat!

La Lucknow, Sir James Outram, înalt comisar, nu reuşeşte să se calmeze:

– Doar nu-i aşa greu de priceput că, anexându-le pământurile şi satele, le închidem uşa în nas tuturor celor care îşi doresc să facă pace, după căderea oraşului Lucknow!

În salonul unuia dintre puţinele palate rămase în picioare, Sir Outram primeşte vizita prietenilor. Rezidenţa şi locuinţele din jur sunt distruse, aşa că noua administraţie a rechiziţionat cele mai frumoase clădiri care au scăpat neatinse.

– Există vreo cinci sute de *taluqdar*-i şi rajahi în Awadh, intervine un bătrân funcţionar, credeţi că de-acum sunt cu toţii împotriva noastră?

– Au de ales? Vă închipuiţi că vor sta liniştiţi şi ne vor lăsa să le luăm totul? S-au retras pe pământurile lor ca să organizeze rezistenţa şi se vor bate până la capăt fiindcă nu mai au nimic de pierdut.

– Şi-atunci, de ce Lordul Canning, de a cărui lipsă de fermitate râde toată lumea, a luat o măsură aşa de aspră?

– Poate că vrea să-şi dezmintă reputaţia şi să arate că e în stare să pedepsească! Dar părerea mea e că, în primul rând, deciziile sunt luate în nişte birouri din Calcutta, foarte departe de aici, de nişte înalţi funcţionari care habar n-au ce se întâmplă în ţară.

De când a părăsit Lucknow, Hazrat Mahal a renunţat cu totul la *purdah*, păstrând doar un văl uşor, menit să-i ascundă părul bogat. Curtea nu mai există, iar protocolul complicat, manierele sofisticate şi rafinamentele care constituiau „cultura Adab“ şi pentru care capitala era renumită, nu-şi mai au rostul aici, în fortăreaţa Bithauli.

Devotat ca întotdeauna, Mammoo s-a străduit să facă odăile stăpânei sale cât mai confortabile. Simte că ei doi se vor înţelege iar ca înainte, acum, când rajahul fudul a dispărut. Grijuliu, a împodobit sălile reci şi goale cu covoare de lână şi draperii grele şi a adus cufere din lemn preţios în care Hazrat Mahal să-şi aranjeze lucrurile.

Mişcată de atenţia lui, *begum* vrea să ştie, totuşi, de unde a făcut rost de toate acestea.

– Mi le-au dat oamenii pentru Domnia Voastră, Hozur.

– Oamenii? Care oameni? se miră ea. Apoi, îi încolţeşte în minte o bănuială: Nu cumva le-ai rechiziţionat? Şi, cum eunucul lasă capul în pământ, continuă: Abia am sosit în ţinut, vrei să ne urască locuitorii tocmai când avem nevoie mai mult ca oricând de susţinerea lor? Du-te numaidecât la cei de la care ai luat toate astea şi spune-le că le plăteşti sau că le înapoiezi

bunurile. Uite nişte aur. Pleacă imediat!

Mai mult decât principiile onestităţii, Rajmata nu doreşte ca ea sau regele să încalce convenienţele. Exercitarea puterii din ultimul an a învăţat-o că orice familiaritate, cât de măruntă, este fatală autorităţii. În prezent, o interesează mai degrabă respectul şi supunerea faţă de ea, în calitate de comandant militar, decât ceremonialul care odinioară o însoţea la tot pasul în viaţa de la palat.

Crezuse că schimbarea i se va părea dificilă, însă, dimpotrivă, se simte liberă şi îşi dă seama, cu uimire, cât de tare o apăsa atmosfera Curţii unde îşi petrecuse, totuşi, jumătate din viaţă. Ar fi aproape uşurată, dacă n-ar chinui-o grija pentru soarta lui Jai Lal. În afara tristelor poveşti despre distrugeri şi jafuri, spionii din Lucknow nu i-au putut aduce nici cea mai neînsemnată informaţie despre rajah.

Cu fiecare zi, speranţa de a-l revedea păleşte.

Neliniştea pune stăpânire pe tânăra femeie mai ales atunci când se înnoptează, la ora aceea când ei doi obişnuiau să se întâlnească. Degeaba se străduieşte să gândească raţional, degeaba îşi spune că e răspunzătoare pentru miile de luptători, pentru un popor întreg ce are încredere în ea. I se pare că fără omul pe care-l iubeşte, care o sfătuia şi a cărui admiraţie îi dădea forţă şi hotărâre, nu mai are energie să continue lupta.

Din fericire, Mumtaz îi este alături, singura persoană căreia poate să-i împărtăşească suferinţa şi care, când nu-şi mai poate stăpâni hohotele, o ia în braţe şi o leagănă mângâindu-i părul, aşa cum potoleşti un copil.

– Plângi cât vrei, Muhammadi, îi şopteşte Mumtaz, folosind cu tandreţe vechiul nume. Plângi, pentru ca mâine să nu mai ai lacrimi şi să fii din nou curajoasa, strălucitoarea Hazrat Mahal, cea de care avem cu toţii nevoie.

Capitolul 33

Din fortăreaţa Bithauli, Hazrat Mahal coordonează atacurile împotriva britanicilor. Combatanţii care au fost nevoiţi să părăsească Lucknow şi împrejurimile sale s-au strâns cu toţii sub stindardul regal, aşa încât forţele de care dispune Rajmata, împreună cu cele ale aliaţilor săi şi cu redutabilele trupe ale lui *maulvi* Ahmadullah Shah, ajung la o sută de mii de oameni. În grupuri răspândite pretutindeni, ţin sub control întreg teritoriul statului Awadh, Rokhilhandul vecin, dintre Gange şi munţii Himalaya, plus o parte din provincia Bihar, la est.

Noua strategie nu presupune înfruntarea duşmanului în bătălii deschise, ci hărţuirea lui permanentă, pentru a împiedica restabilirea autorităţii şi funcţionarea administraţiei.

Rajmata urmează sfaturile pe care i le-a dat Jai Lal înainte să se despartă:

– Nu încercaţi niciodată să luptaţi cu trupele regulate britanice, ne sunt superioare ca armament şi disciplină, ci pândiţi-le orice mişcare, supravegheaţi podurile peste râuri, tăiaţi-le comunicaţiile şi aprovizionarea, prindeţi-le curierii, lansaţi mereu atacuri-fulger asupra taberelor, nu le lăsaţi o clipă de răgaz.

În fiecare seară, când rămâne singură în camera sa, Hazrat Mahal deschide medalionul dăruit de iubitul ei, în ultima lor noapte petrecută împreună. Se uită cu drag la chipul frumos, cu trăsături puternice, mângâie cu degetul sprâncenele arcuite şi buzele pline. Cu toată făptura tânjeşte după el. Şi simte… simte că el e în viaţă.

Insurecţia îi va ţine pe britanici într-o stare de mare tensiune șase luni.

Într-o scrisoare din primăvara lui 1858, în care îi raportează Guvernatorului general despre starea operaţiunilor, generalul Campbell recunoaşte dificultăţile pe care le ridică înfruntările cu insurgenţii:

> „Awadh este în stare de rebeliune activă; ori de câte ori coloanele noastre acţionează, calcă de-a dreptul pe corpurile rebelilor, însă cum trec mai departe, rezistenţa se formează la loc, taie comunicaţiile şi aprovizionarea şi recucereşte punctele pe care noi le eliberaserăm. Inamicul e la fel de puternic după ce a fost bătut ca şi înainte.“*

La rândul lui, unul dintre pastorii armatei, reverendul Alexandre Duff, notează în jurnal:

> „Nu-i o simplă revoltă militară, e o revoluţie care mocneşte de multă vreme şi care i-a împins pe musulmani şi pe hinduşi să se unească. Nu e doar o revoltă a cipailor, ci a unor largi mulţimi de oameni împotriva dominaţiei britanice. În loc să lase urme adânci ca brazdele unui plug, trecerea trupelor noastre, puţin numeroase, dar viteze, prin acest puhoi seamănă mai degrabă cu dâra lăsată pe ape de o corabie şi pe care marea dezlănţuită o şterge numaidecât.“*

Iar lucrurile nu stau aşa doar în Awadh. În toate provinciile învecinate rebeliunea e în toi. În Bihar, este condusă de Kunwar Singh, un *taluqdar* de optzeci de ani. Supranumit „bătrânul tigru“, atât e de puternic şi viclean, ţine în șah trupele britanice săptămâni la rând. Victoria sa decisivă la Azamghar îi însufleţeşte pe luptătorii indieni. Urmărit de două regimente inamice, trece Gangele în fruntea a o mie de oameni pentru a-şi recuceri fieful Jagdishpur, deşi şi-a pierdut un braţ şi are coapsa sfâşiată. În cele din urmă, moare din cauza hemoragiei. Dar în tot nordul Indiilor, Kunwar Singh a devenit o legendă: se povesteşte că, rănit fiind, şi-a retezat braţul şi l-a aruncat în Gange, oferindu-l ca jerftă pentru victoria finală.

Mare parte din timp comandanţii rebeli luptă separat. În nord-est, trupele lui *begum*, sprijinite de cele ale rajahului din Mahmudabad, în sud, cei douăzeci şi cinci de mii de oameni ai lui *rana* [92] Beni Madho, ginerele lui Kunwar Singh, în nord-vest redutabilii războinici ai lui *maulvi*. Plus numeroşii *taluqdar*-i şi rajahi de pretutindeni care susţin insurecţia.

Această răspândire a forţelor e cea mai bună tactică împotriva inamicului, el însuşi răzleţit pe un imens teritoriu. Însă când se pregăteşte o operaţiune de anvergură insurgenţii fac front comun.

Strategia e pusă la punct în cartierul general al lui *begum*, sediul puterii regale, apoi transmisă diferiţilor comandanţi prin curieri care se schimbă din şase în şase mile.

Neavând acces la telegraf – controlat de britanici, când liniile nu sunt sabotate –, indienii au început să folosească vechiul sistem *harkara:* un mesaj scris cu creion înmuiat în lapte, pentru a-l face invizibil, este introdus într-o bucată de pană de gâscă, sigilată la ambele capete. Ascuns în gura primului curier şi transmis următorului, mesajul poate străbate într-o zi aproape o sută de mile.

Astfel, se pregăteşte, în cel mai mare secret, un plan pentru recucerirea oraşului Lucknow. Pentru rebeli, nu-i de-ajuns să controleze câmpia, trebuie cu orice preţ să elibereze capitala, centru şi simbol al puterii, şi să-l reinstaleze acolo pe suveran.

Dar reuşita presupune unitate şi, mai înainte, pedepsirea *taluqdar*-ilor care-i susţin pe englezi, pentru a-i descuraja pe cei care ar fi tentaţi să le urmeze exemplul. Căci noul înalt comisar din Lucknow, Robert Montgomery, mai abil decât Guvernatorul general, Lordul Canning, a proclamat că toţi cei care se vor preda vor fi iertaţi şi-şi vor recăpăta bunurile.

Fără să mai aştepte, Hazrat Mahal a hotărât atunci să-i atace pe trădători.

În mai lansează o primă expediţie de pedepsire împotriva rajahului Man Singh, care a făcut multă vreme joc dublu şi, culmea trădării, a părăsit Lucknow chiar în momentul când generalul Campbell pornise asaltul.

Călărind în fruntea a zece regimente şi urmată de forţele *taluqdar*-ilor fideli, Hazrat Mahal soseşte la Shahganj, unde se adăposteşte rajahul. Începe imediat asediul fortăreţei, dispunându-şi trupele în aşa fel încât să taie toate căile de acces şi să împiedice garnizoana să primească hrană şi muniţie.

Prins în capcană, Man Singh le trimite un mesaj disperat aliaţilor săi:

> „Ea a ordonat tuturor *zamindar*-ilor, *taluqdar*-ilor şi răzvrătiţilor să se adune pentru a mă ataca. Sunt în jur de treizeci de mii. Mari sau mici, se fudulesc că sunt aliaţii lui *begum*. Chiar şi cei care până mai ieri îmi erau apropiaţi s-au întors împotriva mea.“*

Strigătul său de ajutor nu va fi auzit, britanicii fiind prea ocupaţi să-i respingă pe insurgenţi, care îi hărţuiesc pretutindeni.

Exact ce voia Rajmata să demonstreze: englezii nu sunt în stare să-şi protejeze aliaţii, ar fi o nebunie să li te alături! Proclamând confiscarea pământurilor lui Man Singh, Rajmata anunţă că acestea vor fi împărţite *taluqdar*-ilor care luptă împotriva lui, apoi, după ce-i încurajează pe soldaţi, se întoarce la Bithauli pentru a pune la punct viitoarele operaţiuni.

Baricadat în fort cu oamenii săi, Man Singh rezistă mai departe.

Când, într-un târziu, după o lună şi jumătate, sosesc ajutoarele engleze, rebelii, fideli tacticii lor, se retrag. Se vor război cu alţi trădători aleşi de *begum*, care, fără a da ascultare nici promisiunilor, nici protestelor, rămâne de neînduplecat.

Deşi conduce operaţiunile militare, Hazrat Mahal nu uită să guverneze. Ordinea trebuie menţinută, dreptatea, împărţită şi dările, adunate. Foştii strângători de dări nu mai îndrăznesc să se aventureze în sate, însă funcţionarii trimişi de Rajmata sunt bine primiţi de ţărani, indignaţi de violenţele ocupantului.

Prestigiul dinastiei şi reputaţia personală a lui *begum* sunt atât de mari, încât, chiar alungată din centrul puterii, ea continuă să impună respect şi supunere.

10 mai 1858 este o zi importantă pentru insurgenţi: aniversarea începutului revoltei, când cipaii din garnizoana Meerut s-au răzvrătit şi au pornit spre Delhi să-l elibereze.

La Bithauli, Rajmata ţine neapărat să sărbătorească evenimentul. În lipsă de *khilat*, veşmintele de ceremonie, încărcate de pietre preţioase, tânărul rege le împarte celor mai viteji şaluri de caşmir brodate. Unul dintre acestea va fi trimis prinţului Firuz Shah pentru faptele sale de arme din India Centrală. Prin astfel de recompense, Rajmata continuă să sublinieze, măcar simbolic, puterea fiului ei.

De când au fugit din Lucknow, Birjis Qadar s-a închis tot mai mult în el. Suportă greu viaţa în exil, fără prieteni de vârsta lui, în mijlocul unor adulţi care nu discută decât despre război. Deşi era un copil vesel, Hazrat Mahal nu-l mai aude aproape niciodată râzând şi, când încearcă să-l facă să vorbească, primeşte doar un răspuns politicos: „Sunt bine, Amma Hozur.“ Are impresia dureroasă că fiul ei s-a îndepărtat de ea, că, precum ceilalţi, o priveşte ca pe o regină, nu ca pe mama lui, şi îşi dă seama că e vina ei. Pentru a-i recâştiga încrederea, ar trebui să-l asculte mai mult, să discute despre ce-l frământă, să-l sfătuiască, pe scurt, să-i ofere tot ceea ce un fiu aşteaptă de la o mamă. Dar cum să-şi găsească timp? Şi-l dedică pe tot luptei de eliberare. Şi, la urma urmei, nu luptă pentru el?

L-a dat în grija lui Mumtaz, convinsă că prietena ei, atât de iubitoare şi atentă, se va ocupa de Birjis Qadar la fel de bine ca ea însăşi.

Însetat de afecţiune, adolescentul s-a ataşat iute de tânăra femeie. Ea petrece zile întregi alături de el, alinându-l şi înconjurându-l cu tandreţe, aşa încât lui i se întâmplă s-o numească „Amma Mumtaz“. [93]

Prima dată când a auzit aceste cuvinte lui Hazrat Mahal i s-a strâns inima: „Amma Mumtaz“ [94] , în timp ce ei îi spune „Amma Hozur“ , aşa cum cere eticheta de la Curte. Dar şi-a revenit imediat: nu asta îşi dorea? Ca Birjis Qadar să găsească la Mumtaz disponibilitatea pe care ea nu i-o poate oferi?

Nu i-o poate oferi? Chiar aşa?

…Dar pentru iubitul tău nu-ţi găseai timp? Un timp pe care-l refuzi propriului copil?… îi şopteşte o voce interioară.

În vreme ce soldaţii defilează prin faţa ei, Hazrat Mahal se revede cu câteva luni în urmă, împreună cu Birjis Qadar, în Sala Tronului din palatul Chaulakhi. Jai Lal stă lângă ei şi le prezintă cei mai merituoşi cipai.

Când îşi aduce aminte, tot corpul i se încordează, îşi face atâtea griji pentru el, încât cu greu se mai poate gândi la altceva. Acum câteva zile, un mesager a adus vestea că rajahul căzuse prizonier pe 22 martie, în ultima zi a bătăliei de la Lucknow, şi că procesul său începuse deja.

Englezii ţineau să respecte regulile, cel puţin în aparenţă, căci în privinţa dovezilor… Îi puneau să depună mărturie pe ceilalţi prizonieri, foşti servitori sau tovarăşi de arme ai rajahului, care pentru a scăpa nu ezită să pună în seama lui Jai Lal toate crimele. Mai ales uciderea unor femei şi copii captivi, faptă la care rajahul se opusese cu hotărâre, dar care fusese săvârşită în lipsa lui!

Cum să-l salveze? Hazrat Mahal petrecuse ore bune discutând cu rajahul din Mahmudabad despre diferite posibilităţi. Ajunseseră la concluzia că trebuia găsit un complice în capitală, care să-l ajute să fugă în momentul în care forţele reunite ale rebelilor vor ataca Lucknow.

Operaţiunea era prevăzută pentru a doua săptămână din iunie, dar, la stăruinţele lui *begum*, care susţine că rajahul e mai aproape de moarte cu fiecare zi ce trece, se iau măsuri pentru grăbirea ei.

Acum, că-l ştie în viaţă, Hazrat Mahal se străduieşte, imediat ce rămâne singură, să stabilească o legătură cu bărbatul pe care-l iubeşte. O veche ştiinţă, cunoscută de înţelepţi, ne asigură că timpul şi spaţiul sunt doar nişte iluzii peste care forţa minţii poate să treacă. Adunându-şi toată energia, se concentrează pentru a-i transmite iubitului ei speranţă şi tărie, invocând clipele fericite petrecute împreună, lungile poveşti pe care şi le spuneau despre tinereţea lor şi despre planurile pentru o ţară în curând liberă.

Zi după zi, privindu-l pe Jai Lal în acţiune, Hazrat Mahal înţelesese ce rol important poate să joace un om. Dacă e înzestrat cu clarviziune şi cu o dârzenie de nezdruncinat, un bărbat sau o femeie poate să schimbe istoria, arătând mulţimilor pierdute şi descurajate calea. Şi a mai înţeles încă un lucru esenţial: trebuie ca populaţia să recunoască în acest om ceea ce ea caută încă orbecăind. Căci adevăratul conducător nu e cel care dă ordine, ci acela care răspunde unei dorinţe profunde, ştie să-i dea formă, s-o concretizeze, iar pentru a reuşi trebuie să fie cât mai aproape de popor.

E cazul lui Jai Lal, e şi cazul ei. Amândoi provin din mijlocul oamenilor simpli, spre deosebire de aristocraţii de la Curte şi de toată elita ruptă de realitate şi incapabilă să înţeleagă reacţiile muritorilor de rând.

…Jai Lal, dragostea mea…

Va face totul ca să-l salveze.

De ceva vreme generalul Hugh Rose a pornit să recucerească India Centrală. Fost consul britanic la Beirut, privit la început cu scepticism, generalul s-a dovedit un comandant carismatic, mereu în primele rânduri, şi a câştigat repede simpatia soldaţilor.

În martie 1858, când Lucknow cădea, Sit Hugh Rose asedia Jhansi.

Impunătoarea fortăreaţă, construită pe o culme stâncoasă şi înconjurată de fortificaţii înalte, era apărată de zece mii de oameni conduşi de Lakshmi Bai, *rani* din Jhansi, descrisă de toţi drept „o minunăţie de frumuseţe şi curaj“.

După câteva zile Rose ia cu asalt fortăreaţa şi-i dă foc. Încolţită, *rani* reuşeşte să fugă cu o parte din trupe, în timp ce armata britanică ocupă cetatea lipsită acum de apărare.

Deşi marile oraşe, Delhi, Lucknow, Kanpur şi, în sfârşit, Jhansi, sunt în mâinile englezilor, luptele continuă pretutindeni, la îndemnul lui *begum* Hazrat Mahal, numită în rapoartele britanice „sufletul revoltei".

Insurgenţii sunt activi mai ales în nordul şi centrul Indiilor. Totuşi, numeroşi *taluqdar*-i stau în cumpănă, aşteptând să vadă în ce parte va înclina balanţa, fiindcă se zvonea că Londra va trimite curând noi întăriri.

Ghicindu-le calculele, *begum* proclamă că soldaţii şi poporul nu le vor arăta pic de milă celor care trec de partea ocupantului.

– Cum puteţi fi aşa de naivi încât să mai credeţi în promisiunile englezilor? întreabă ea batjocoritor. Fiţi siguri că se vor răzbuna!

S-a schimbat mult de când a fugit din Lucknow. Devenită un comandant militar gata să recurgă la orice mijloace pentru a învinge, s-a călit şi a învăţat să folosească şantajul. De-acum înainte luptă nu doar pentru a reinstaura monarhia, ci şi pentru viaţa ei şi a fiului său.

La Lucknow, înaltul comisar Sir Robert Montgomery şi-a chemat principalii colaboratori, dintre care unii, ca Martin Gubbins, consilier de finanţe, au o lungă experienţă în regiune.

– Situaţia nu mai poate continua aşa, stăpânim marile oraşe, deşi în unele mai izbucnesc ici şi colo incendii criminale, însă nu reuşim să ne impunem în restul ţării. Trupele noastre sunt neputincioase în faţa miilor de oameni care se bat de parcă nu le-ar păsa de moarte.

– Sunt cu atât mai curajoşi, cu cât aşteaptă de la o viaţă viitoare toată fericirea care le este refuzată în această existenţă mizerabilă, comentează un ofiţer.

– Aţi observat, totuşi, că prizonierii care sfidează cu mândrie ştreangul sau plutonul de execuţie se prăbuşesc de-a dreptul dacă îi legăm la gura unui tun? întreabă un colonel aflat la post în Indii de zece ani.

– Trebuie să recunoaştem că e un spectacol dezgustător. Să vezi acei tineri sfârtecaţi în mii de bucăţi de carne sângerândă…

– Să nu credeţi că folosim tot mai des această metodă din cruzime sau răzbunare, ci pentru că se dovedeşte cea mai eficientă, îl lămureşte colonelul.

– Cum adică? Un mort e un mort!

– Nu şi în ţara asta! Fără ritualurile de îngropăciune sau ardere, nu există viaţă viitoare, ceea ce, pentru hinduşi, ca şi pentru musulmani, e de o mie de ori mai îngrozitor decât moartea în sine. Atât de îngrozitor, încât unii prizonieri acceptă să vorbească dacă le acordăm favoarea de a fi împuşcaţi!

Se aud râsete ce încetează imediat când înalt comisarul se încruntă.

– Puţină decenţă, domnilor! Apoi se întoarce spre Gubbins: Aţi primit un mesaj de la rajahul Man Singh, nu?

– Da, Sir. După cum ştiţi, înainte de revoltă, rajahul ne era prieten. Desigur, a săvârşit unele greşeli, dar de atunci face totul pentru a obţine iertarea. M-a lămurit de ce *taluqdar*-ii nu răspund propunerilor

noastre, deşi ar vrea. Însă, având în vedere starea de spirit a populaţiei şi ameninţările lui *begum*, le este pur şi simplu imposibil să aibă o întâlnire cu noi sau să facă act de supunere publică. Ne cer să găsim o cale, fie printr-un mijlocitor discret, fie printr-un semn convenit dinainte, pentru a le confirma că, dacă se aliază cu noi, îi vom ierta şi le vom lăsa toate bunurile. Man Singh mă asigură că, în felul acesta, cei mai mulţi dintre ei vor trece de partea noastră.

– Vorbe! Îi cunoaştem noi pe şmecherii ăştia! Fac joc dublu, aşteptând să vadă ce întorsătură iau lucrurile, protestează un ofiţer.

– Fără îndoială, recunoaşte Sir Robert, dar se pare că lucrurile vor decurge cât de curând în favoarea noastră. Am o veste bună: am obţinut sprijinul maharajahului Jang Bahadur, prim-ministru al Nepalului, şi suveranul *de facto* de când l-a înlăturat pe rege. Ne pune la dispoziţie miile sale de *gurkha* care ne vor întări trupele. În schimb, i-am promis teritoriile din nordul ţinutului Awadh, care se învecinează cu ţara lui şi pe care cu ajutorul său le vom recuceri.

– Bravo! Să vedem care se vor dovedi mai feroce, trupele *gurkha* sau trupele noastre *sikh*! Rebelii se tem de ele ca de ciumă şi această alianţă îi va descuraja de tot.

Nimic nu rămâne multă vreme secret în Indii. Spionii lui Hazrat Mahal n-au întârziat să

prindă de veste despre tratativele dintre Jang Bahadur şi britanici şi s-o informeze pe Rajmata.

La îndemnul mamei sale, Birjis Qadar îi trimite o scrisoare maharajahului. Nu îi cere nimic în numele unei solidarităţi îndoielnice, ci îi prezintă situaţia din ţară, care deocamdată e clar în favoarea indienilor.

„Cum ar putea englezii“, îi scrie el, „care nu reuşesc să reziste nicăieri, să vă dea pământuri? Noi dominăm ţara şi vă oferim, ca preţ al alianţei cu noi, teritorii de două ori mai importante decât cele pe care vi le-au promis ei şi din care nu stăpânesc nici măcar o palmă!“

Scrisoarea a fost încredinţată unui mesager. Să fi căzut el în mâinile englezilor? Cert e că Birjis Qadar nu va primi niciodată răspuns.

Cu toate acestea, la sfârşitul lunii mai, pe când căldura infernală de dinaintea musonului îi copleşeşte pe europeni, *begum* şi aliaţii săi controlează întregul Awadh, până la cincisprezece mile distanţă de capitală.

Capitolul 34

Şaisprezece mii de combatanţi s-au adunat la optsprezece mile de capitală, la Nawabganj, acolo unde, cu un an în urmă, cipaii se regrupaseră şi reuşiseră să-i pună pe fugă pe britanici, în faimoasa bătălie de la Chinhut.

Acum plănuiesc să recucerească Lucknow, atacând simultan din trei părţi. *Begum* şi-a trimis cea mai mare parte din trupe, dar, de data aceasta, ea nu participă la operaţiuni. La insistenţele rajahului din Mahmudabad şi ale tuturor generalilor, s-a resemnat să rămână la Bithauli: bătălia se anunţă crâncenă şi Rajmata nu are dreptul să rişte viaţa sa ori pe a fiului său, fiindcă ei reprezintă ultima dinastie regală care se împotriveşte ocupanţilor, singura legitimitate de necontestat. Chiar şi *maulvi* Ahmadullah Shah, constrâns de oamenii lui, a fost nevoit să se apropie de ea. Dacă Rajmata ar păţi ceva, mişcarea de rezistenţă, deja pradă multor rivalităţi, s-ar face praf.

Hazrat Mahal se lăsase convinsă de argumentele lor, dar acum, după ce ei au plecat, se învârteşte de colo-colo prin fortăreaţă, neputând să se gândească la nimic, chinuită de îndoieli. De ce a cedat? Are impresia că şi-a părăsit trupele în cele mai importante clipe… Şi că l-a abandonat pe Jai Lal.

Statul său major i-a promis că primul obiectiv când vor pătrunde în Lucknow va fi să-l elibereze pe rajah, însă ea cunoaşte prea bine interesele şi invidiile unora şi altora, ca să le dea crezare. Fără a mai pune la socoteală că nu le va fi deloc uşor să răzbată până la închisoare, aflată în centrul oraşului.

Aşa că s-a hotărât să-l cheme în taină la ea pe comandantul unui regiment, un tânăr care o admiră fără rezerve.

– Vreau să-ţi încredinţez o misiune, îi explică ea. Când sunteţi aproape de Lucknow, ocoleşte zonele de luptă şi, cu cei mai buni oameni ai tăi, mergi direct spre închisoare. Acolo cere să-l vezi pe ofiţerul Amir Khan – e omul nostru – şi dă-i, de faţă cu colegii săi, acest ordin de transfer al rajahului Jai Lal Singh, semnat de însuşi înalt comisarul Sir Robert Montgomery. Imitarea scrisului e o artă foarte dezvoltată în ţara noastră, adaugă ea, zâmbind. Nu te opri, nu te bate decât dacă e neapărată nevoie ca să-ţi croieşti drum şi adu-l pe rajah direct la Bithauli.

– Şi dacă el refuză, dacă vrea să ia parte la lupte?

– Atunci, spune-i că… Rajmata e bolnavă şi doreşte să-l vadă. Da, îţi cer să minţi, dar e pentru cauza noastră. După luni bune de zăcut în temniţă, rajahul nu are putere să lupte. Nu-l eliberăm ca să-l pierdem, armata are nevoie de el, încă n-am câştigat războiul.

Atacul asupra orașului Lucknow e prevăzut pentru dimineaţa zilei de 2 iunie.

Generalul Hope Grant se află în capitală, unde se bucură de o binemeritată odihnă, după ce săptămâni întregi i-a urmărit pe rebeli de-a lungul şi de-a latul statului Awadh. Informat că *rana* Beni Madho ameninţă drumul Kanpur–Lucknow, că a distrus deja mai multe posturi militare şi a atacat convoaiele, generalul se vede nevoit să pornească la drum. Zece zile va străbate regiunea, căutându-l pe *rana*, însă acesta parcă intrase în pământ.

În cursul acestei expediţii, generalul află că forţe importante, adunate la Nawabganj, se pregătesc să atace Lucknow.

Oare Beni Madho a încercat să-i distragă atenţia pentru a-l face să părăsească oraşul? Dacă e aşa, atunci, a subestimat rapiditatea cu care reacţionează englezii. În mare grabă, Grant îşi întăreşte trupele cu o mie de *sikh* şi o unitate de artilerie grea şi îl cheamă în ajutor pe maharajahul din Kapurtala, care vine numaidecât cu armata sa. Împreună, se năpustesc asupra orașului Nawabganj, despărţindu-l pe *rana* de oamenii săi, şi încercuiesc oraşul. Prinsă în capcană şi fără comandant, armata indiană e paralizată.

La 12 iunie, în zori, trupele britanice atacă. Indienii le ţin piept cu un curaj ce stârneşte admiraţia inamicului. Contraatacurile lor sunt atât de impetuoase, încât englezii reuşesc cu mare greutate să le respingă. Strânşi sub flamura verde a islamului şi sub cea albă a hinduismului, cipaii se revarsă în valuri şi cad seceraţi cu zecile. „Am văzut multe bătălii şi mulţi viteji hotărâţi să învingă sau să moară, însă nicicând n-am fost martor la o purtare aşa eroică precum cea a acestor oameni“*, declară, impresionat, generalul Grant.

Bătălia va fi ultima încercare de a elibera Lucknow. Rebelii nu vor mai putea strânge niciodată destule trupe pentru a desfăşura o operaţiune de asemenea anvergură.

La Bithauli, Hazrat Mahal e în culmea deznădejdii. Înfrângerea, prima de la căderea capitalei, i-a zdruncinat pe toţi. Însă, pentru ea, este şi o dramă personală: n-a putut să-l salveze pe Jai

Lal.

…De ce i-am ascultat pe generali? Dacă eram eu acolo, îmbrăcată în aşa fel încât să nu fiu recunoscută şi însoţită de câţiva oameni devotaţi, aş fi găsit cu siguranţă un mijloc să răzbat până la închisoare. Iar acolo, cu complicii pe care-i aveam şi cu scrisoarea, aş fi reuşit să-l scap…

Remuşcările o copleşesc, s-a lăsat influenţată, deşi ar fi trebuit să-şi asculte intuiţia care-i spunea să meargă ea însăşi să-şi elibereze iubitul. Oare acum nu l-a pus şi mai mult în primejdie? Englezii au pierdut destui oameni, n-o să se răzbune pe prizonieri?

O să-l mai vadă vreodată pe bărbatul iubit? Îndoiala, pe care a respins-o mereu, începe să i se strecoare în suflet.

Nu-şi poate deschide sufletul în faţa rajahului din Mahmudabad – niciodată n-au vorbit despre Jai Lal altfel decât ca despre un prieten loial, deşi rajahul a înţeles de ceva vreme că, pentru *begum*, Jai Lal înseamnă mai mult de atât. Îi mărturiseşte doar durerea ei pentru numărul mare de victime. Are ea dreptul să trimită la moarte mii de tineri?

– E război, Hozur, o dojeneşte cu blândeţe rajahul. Există, prin forţa împrejurărilor, înfrângeri şi morţi! Cât despre temeiul unui război, putem discuta la nesfârşit! Pentru unii liber-cugetători, el nu are niciun temei, întrucât nimic nu e mai de preţ ca viaţa. Pentru alţii, ca mine şi ca majoritatea oamenilor noştri, ofiţeri sau simpli ţărani, războiul este pe deplin justificat de scopul său: să scăpăm de străini, să ne redobândim libertatea şi demnitatea.

– Vorbiţi, ca şi mine, despre libertate, despre independenţă… În realitate, din vremuri străvechi, indienii au fost supuşi de puteri străine – ultima fiind cea a mogulilor, care au domnit peste această ţară mai bine de trei secole!

– Desigur, însă invadatorii arieni, arabi sau moguli, au fost întotdeauna asimilaţi, ba chiar indianizaţi. Spre deosebire de britanici, ei se amestecau cu populaţia, socoteau Indiile ţara lor şi i-au sporit necontenit puterea. Ducând arta şi meşteşugurile indiene spre o perfecţiune niciodată egalată, împăraţii moguli au adus ţării o prosperitate superioară celei din Europa. Dominaţia engleză ne-a ruinat însă. Exportându-ne resursele pentru a-şi întreţine industria în creştere şi impunându-ne, în schimb, produsele lor ieftine, ei i-au adus la sapă de lemn pe ţesătorii noştri, pe ebenişti, pielari, pe meşterii în broderii şi în prelucrarea metalelor.

Aşezaţi unul lângă altul în salonul lui *begum* – familiaritate pe care nu şi-ar fi putut-o permite niciodată la Curtea din Lucknow – rajahul din Mahmudabad şi Rajmata discută ca nişte vechi

prieteni. Ea îl apreciază tot mai mult pe bărbatul în grija căruia a lăsat-o Jai Lal. La treizeci şi cinci de ani, rajahul are clarviziunea şi maturitatea unui înţelept, o susţine şi o sfătuieşte de câte ori e nevoie. La rândul său, rajahul admiră curajul tinerei femei şi refuzul ei de a accepta minciuna şi nedreptatea, oricât ar costa-o.

De aici, şi nemaipomenita influenţă pe care o are asupra luptătorilor, care s-ar lăsa sfâșiaţi în bucăţi pentru ea, gândeşte rajahul. Inspiră acelaşi devotament ca maulvi, *dar fără a se folosi de religie, cum face el…*

De la o vreme, *maulvi* obţine victorie după victorie. Pe 3 mai a cucerit Shahjahanpur, unde se afla o importantă garnizoană britanică, la jumătatea drumului dintre Lucknow şi Delhi. Alungat o săptămână mai târziu de soldaţii lui Campbell, profită de faptul că englezii au plecat să lupte undeva mai la nord, pune stăpânire pe oraş şi-i obligă pe locuitorii bogaţi să plătească o taxă pentru întreţinerea trupelor sale.

Furios să fie luat în râs de acest om care nu încetează să-l sfideze, Sir Colin se întoarce în grabă. De pe 14 până pe 19 mai au loc lupte crâncene. Forţe armate sosesc de pretutindeni ca să-l salveze pe *maulvi*, printre care *begum* şi prinţul Firuz, fiecare în fruntea propriilor regimente. Chiar şi Nana sahib s-a învoit să-şi trimită oamenii, convins de Azimullah, consilierul său, care s-a hotărât să revină lângă el şi să-l supravegheze, fiindcă îl bănuieşte că e gata să se alieze cu englezii pentru a fi iertat.

Astfel susţinut, *maulvi* reuşeşte să fugă noaptea urmat de o mare parte dintre oamenii săi şi să se întoarcă triumfal în Awadh, de unde fusese alungat cu puţin timp înainte.

Cum să-i vii de hac acestui demon? Acolo unde armele au dat greş englezii vor încerca să se folosească de trădare.

Ahmadullah Shah are nevoie să-şi reîntregească trupele. I se spune că rajahul din Powain [95] plănuieşte să se alăture rebeliunii. Imediat *maulvi* îi trimite un mesaj, însă rajahul vrea să discute cu *maulvi* în persoană.

La 15 iunie, când Ahmadullah Shah, pe elefantul lui şi însoţit doar de o mică escortă, ajunge la Powain, găseşte, spre surprinderea lui, porţile oraşului închise şi păzite de soldaţi. Sus, pe metereze, stau rajahul şi fratele său.

Deşi simte pericolul, Ahmadullah Shah nu renunţă şi începe să ducă tratative cu rajahul. Nu observă că fratele acestuia a dispărut şi, ascuns într-o deschizătură din zid, îşi îndreaptă puşca spre el. Discuţia se lungeşte, devine clar că rajahul nu are de gând să-l lase să intre. Furios că a fost înşelat, *maulvi* face semn cornacului [96] să îndemne animalul să rupă porţile. Atunci fratele rajahului trage şi-l ucide pe loc.

Capcana funcţionase perfect.

După ce îi retează capul lui *maulvi*, cei doi fraţi îl învelesc într-o pânză şi galopează treizeci de mile până la Shahjahanpur, ajungând la popota ofiţerilor chiar la ora cinei. Cu un gest teatral, aruncă la picioarele lor capul însângerat.

Ca preţ al trădării, vor lua cu ei la plecare recompensa promisă de cincizeci de mii de rupii, dar vor câştiga, cu acelaşi prilej, dispreţul prietenilor şi al duşmanilor deopotrivă.

A doua zi Mammoo se prezintă la stăpâna sa. E în culmea fericirii: nu numai că duşmanul său personal, rajahul Jai Lal, se află la închisoare, dar cel mai periculos rival al lui *begum* a dispărut definitiv.

– Hozur, am o veste bună! anunţă triumfător. Cel care v-a tot pricinuit necazuri a fost ucis.

– Cine? Hope Grant? Colin Campbell? întreabă *begum* cu ochii sclipind de speranţă.

– Nu, Ahmadullah Shah!

– *Maulvi*? tresare Hazrat Mahal. Dar era aliatul nostru! Cum îndrăzneşti să te bucuri? Ai înnebunit?

– Păi, vă punea mereu la îndoială autoritatea…

– Hotărât lucru, n-o să înţelegi niciodată nimic! Pleacă şi lasă-mă!

Rămasă singură, Rajmata stă nemişcată câteva clipe, cu privirea în gol. *Maulvi*, mort? El, care întotdeauna scăpa neatins din cele mai disperate situaţii, încât adepţii săi îl numeau „protejatul lui Allah“? Aproape că nu-i vine să creadă.

Nu încape îndoială că reprezenta un pericol pentru ea, dar ce conducător de oameni fusese!

Îi câştiga de partea lui mai ales pe săraci, promiţându-le sfârşitul umilinţelor într-o societate liberă, întemeiată pe egalitatea de care vorbeşte *Coranul*. Şi le reamintea că, pentru a-i chema pe credincioşi la rugăciune, Profetul alesese un sclav negru, arătând astfel că refuză orice discriminare, socială sau rasială. Discipolii săi îl respectau ca pe un soi de reîncarnare a Profetului Mahomed.

Dacă ar fi existat mai mulţi ca el, poate că aş fi pierdut puterea, dar am fi câştigat războiul.

Adică se gândeşte că e posibil să-l piardă? Se corectează imediat:

Desigur, moartea lui maulvi *e o lovitură grea, dar vom învinge, chiar şi fără el!*

Fiindcă, deşi Ahmadullah Shah era un aliat preţios, îşi dorea ea, oare, cu adevărat, ca el să obţină victoria? O victorie împotriva străinilor şi pentru independenţa ţării, fireşte, dar… pentru a întemeia ce fel de societate? Dacă *maulvi* ar fi ajuns să guverneze, această guvernare ar fi fost mai suportabilă decât cea a britanicilor? Împotriva lor te mai poţi răzvrăti, dar cum să te răzvrăteşti împotriva cuvântului Domnului, pe care *maulvi* pretindea că-l reprezintă? Dacă el ar fi biruit, oare n-ar fi impus o concepţie rigidă despre religia Profetului, opusă islamului deschis şi tolerant, existent de secole în Indii?

Poate că, până la urmă, Mammoo are dreptate.

În schimb, vestea sosită câteva zile mai târziu, despre moartea lui *rani* din Jhansi, o afectează profund. Erau aproape de-o seamă, carismatice şi cu voinţă de neclintit, surori întru curaj; una hindusă, cealaltă musulmană, mereu în fruntea poporului lor, luptau pentru a cuceri independenţa.

Lakshmi Bai fusese ucisă la trei zile după *maulvi*, pe 18 iunie, în bătălia de la Kotah-ki-serai, la câteva mile de Gwalior.

Mesagerul care i-a adus vestea lui Hazrat Mahal îi înmânează şi o epistolă de la *rani*, scrisă în ajunul morţii sale, o epistolă debordând de optimism, în care povesteşte despre ultimele ei victorii:

Scumpa mea begum,

Sunt fericită să vă anunţ că am luat Gwalior! Nana sahib n-a venit, întrucât continuă să se ascundă. Însă i-a ţinut locul nepotul său Rao sahib şi am avut cu noi trupele lui Tantia Tope. Am ajuns în preajma cetăţii cu patru mii de călăreţi şi şapte mii de pedestraşi. În zori, maharajahul din Gwalior a pornit spre noi cu opt mii de oameni, însă, spre umilinţa sa, toată armata, în afara gărzii lui personale, l-a părăsit şi ni s-a alăturat!

A doua zi am cucerit Gwalior cu tot cu tezaur şi arsenal. Tantia a vrut să organizeze sărbători somptuoase la care i-a invitat pe toţi nobilii marathi*. Se străduieşte să câştige simpatia principatelor din fosta confederaţie, pentru ca Nana sahib să fie recunoscut ca Peishwa. Însă marii prinţi* marathi*, mai ales maharajahii din Indore şi Gwalior, rămân aliaţii britanicilor şi-i influenţează pe mulţi rajahi mai mărunţi. Cert e că în timpul sărbătorilor Nana sahib a fost proclamat oficial Peishwa, nepotul său Rao, vice-Peishwa, iar Tantia Tope, prim-ministru.*

Nemaiavând ce face acolo, m-am retras într-un mic palat învecinat, unde am găsit, în sfârşit, linişte pentru a vă putea scrie. De-acum sunt convinsă că vom învinge. Vă veţi întoarce la Lucknow, iar eu la Jhansi. Am mare încredere, căci poporul e cu noi. S-a pomenit vreodată ca un ocupant să răpună un întreg popor? Va dura mult, dar tot vom învinge.

Orice s-ar întâmpla, trebuie să rezistăm!

Prietena voastră,

Lakshmi, rani *din Jhansi*

Cu ochii în lacrimi, mesagerul povesteşte ce s-a petrecut după aceea:

– Pe 18 iunie, când noi îi credeam departe, englezii au apărut şi au lovit fulgerător. De zile întregi Tantia Tope şi trupele lui chefuiau şi nu şi-au dat seama de nimic. *Rani* a fost prima care a înţeles situaţia. În fruntea trupelor ei, îmbrăcată ca un simplu călăreţ, a încercat să oprească înaintarea britanicilor. A fost ucisă de un soldat, căruia nici prin cap nu-i trecea că a tras într-o femeie, care era şi legendara eroină de la Jhansi pe deasupra! Au recunoscut-o după şiragurile somptuoase de perle de care nu se despărţea niciodată şi care făceau un contrast ciudat cu uniforma.

Surprinşi în plin chef, Tantia Tope şi oamenii săi au fost puşi pe fugă ușor de generalul Rose, care a recucerit cetatea Gwalior şi l-a reinstalat pe maharajah.

Scrisoarea lui *rani* tremură în mâinile lui Hazrat Mahal. Cu privirea înceţoşată de lacrimi, reciteşte ultimele rânduri: *Orice s-ar întâmpla, trebuie să rezistăm.*

…Parcă e un mesaj de pe lumea cealaltă… Poporul este cu noi, trebuie să continuăm lupta.

În centrul Indiilor, trupele britanice înaintează. Sir Hugh Rose ştie că, dacă rebeliunea cuprinde teritoriul *marathi*, tot vestul ţării i se va alătura. Luarea cetăţilor Jhansi şi Gwalior au fost paşi foarte importanţi, dar acum trebuie să termine o dată pentru totdeauna cu Tantia Tope şi cu prinţul Firuz Shah, care continuă să-i sfideze.

Din fericire pentru britanici, cele mai mari două state din centrul Indiilor, Bhopal şi Hyderabad, nu numai că le rămân devotate, dar le şi furnizează trupe de elită.

Tantia Tope, care a fugit din Gwalior cu douăsprezece mii de oameni, este surprins de armata generalului Rose. Reuşeşte să scape şi hărţuieşte în continuare coloanele inamice. Spre deosebire de adversar, are avantajul rapidităţii, fiindcă se deplasează fără corturi şi provizii, toate cele necesare fiindu-i oferite de o populaţie care îl susţine fără rezerve.

Hazrat Mahal se retrage mai spre nord, în fortul Baundi, dincolo de râul Ghogra. De acolo controlează întreaga regiune. Îi are alături de ea pe rajahul din Mahmudabad şi pe câţiva rajahi şi *taluqdar*-i credincioşi.

Din noua bază, Rajmata continuă să desfăşoare acţiuni împotriva detaşamentelor engleze şi a *taluqdar*-ilor trădători, faţă de care se arată din ce în ce mai nemiloasă, pe măsură ce trădările se înmulţesc. Ce-i drept, generalul Campbell ştie să le vorbească *taluqdar*-ilor. El însuşi nepot al unui şef de clan scoţian care a văzut pământurile familiei confiscate după revolta iacobină din 1745, le înţelege dilema şi, în loc să-i înfrunte, încearcă să şi-i apropie.

Awadh va rezista toată vara, fără a-i lăsa o clipă de răgaz inamicului. Până în luna octombrie, Hazrat Mahal şi aliaţii săi, în special prinţul Firuz şi *rana* Beni Madho, vor pune la punct operaţiuni coordonate. Împreună vor comanda o forţă de şaptezeci de mii de combatanţi.

Devotat fără rezerve lui *begum*, *rana* are drept principal atu mobilitatea, la fel ca Tantia Tope. De o mie de ori au crezut englezii că-l vor înhăţa, de o mie de ori le-a scăpat, apărând iar acolo unde ei se aşteptau mai puţin. A devenit o legendă despre care, la sate, oamenii vor depăna poveşti, chiar şi după decenii întregi de la moartea sa.

Totuşi, promisiunile lui Campbell au sfârşit prin a-i atrage pe cei mai mulţi *taluqdar*-i. Acum, la începutul toamnei, mai sunt doar cincizeci de insurgenţi, faţă de trei sute, câţi participaseră la rebeliune, când aceasta atinsese apogeul. E o lovitură grea pentru Rajmata, mai ales că-şi pierduse speranţa de a-l convinge pe maharajahul Nepalului să i se alăture. La scurtă vreme după înfrângerea de la Nawabganj, acesta îi scrisese că el era prietenul englezilor şi că refuza categoric să se alieze cu ea.

De la căderea orașului Lucknow, în martie, şi până toamna, vreme de opt luni, Hazrat Mahal şi aliaţii săi au ţinut la respect forţele britanice şi adesea chiar le-au învins. Dar acum, în octombrie 1858, la începutul sezonului secetos, generalul Campbell, devenit Lord Clyde prin voia Maiestăţii Sale regina Victoria, porneşte campania de iarnă, în fruntea unei armate mai puternice ca niciodată.

Capitolul 35

Printre atâtea operaţiuni militare şi discuţii strategice, singurele momente tihnite sunt cele pe care Hazrat Mahal le petrece cu Mumtaz. Uneori, se ruşinează de egoismul său. Ani la rând a uitat de prietena sa, iar acum, când a regăsit-o, şi-o face confidentă şi-şi descarcă sufletul în faţa ei, fără să se sinchisească de sentimentele acesteia sau să se intereseze de viaţa ei personală.

Într-o seară, în timp ce Mumtaz îi periază, ca de obicei, părul, Hazrat Mahal o descoase:

– Dar tu, Mumtaz, ai fost vreodată îndrăgostită?

Nu se aştepta ca întrebarea s-o tulbure într-atât pe tânăra femeie. Mumtaz roşeşte, ezită, apoi, în cele din urmă, se hotărăşte să vorbească.

– Îndrăgostită? Am fost îndrăgostită nebuneşte, dar niciodată rănită atât de tare. Ţi-am povestit că după repudiere m-am întors la meseria de curtezană, dar într-o altă casă, nu în cea a lui Amman şi Imaman, fiindcă mi-era ruşine de ele. Seară de seară cântam, dansam şi discutam cu oaspeţii, dar nu aveam un protector. Exista, totuşi, un *taluqdar* care venea în fiecare zi şi mă privea ca vrăjit, însă fără să-mi adreseze vreun cuvânt. Iar eu mă simţeam ca o adolescentă la prima dragoste, cântam şi dansam doar pentru el. Avea o frumuseţe care mă răscolea: înalt, zvelt, cu ochi întunecaţi şi trăsături puternice, nas coroiat. Mă gândeam la el cât era ziua de lungă, dar seara abia îndrăzneam să-i arunc o privire de teamă să nu-mi ghicească toată lumea sentimentele. Aşa s-a scurs o lună. O lună de vise minunate, în care îmi închipuiam că avem o relaţie intensă şi senină, că ne facem confidenţe, că împărtăşim bucuria şi tristeţea. Simţeam că a suferit şi eram gata să-i dăruiesc totul, ştiam că sunt în stare să-l fac fericit.

Într-o seară a venit să-mi vorbească şi, spre marea mea surpriză, mi-a mărturisit din capul locului tot: unicul său fiu murise în urma unui accident de călărie, iar soţia lui îşi pierduse minţile. Deşi trecuseră doi ani de atunci, nu reuşea să-şi revină. Brusc, şi-a dat seama că toţi cei din jur se uitau la noi. „Oamenii ăştia mă deranjează“, mi-a şoptit. „Când am putea să ne vedem între patru ochi?“ Când? A trebuit să mă abţin să nu-i răspund „Imediat“ şi i-am propus să ne întâlnim peste două zile în apartamentul meu, care se afla la primul etaj, dar unde se putea ajunge fără a trece prin saloane.

Peste două zile mi-a trimis un mesaj: era nevoit să plece pentru a rezolva o problemă urgentă,

dar se va întoarce peste trei zile. Sunt liberă atunci? M-am grăbit să-l asigur că da.

Mi-am petrecut cele trei zile pregătindu-mă, cercetându-mă din cap până în picioare cu un ochi critic. Oare îi voi fi pe plac? El, un bărbat aşa seducător, trebuie să fi fost obişnuit cu cele mai frumoase femei şi, cu toate că eram conştientă de farmecul meu, ştiam că nu sunt o frumuseţe.

Când s-a înserat, am început să mă învârtesc prin cameră, aranjând ici o pernă, colo o vază, deşi îmi simţeam mâinile moi de teamă. El a întârziat două ore, credeam că nici nu mai vine. Eram nervoasă ca o fetiţă, eu, o curtezană în toată firea!

Pregătisem o cină uşoară, dar lui nu-i era foame. M-a luat în braţe şi a încercat să mă tragă spre pat, şoptindu-mi că mă dorește. M-a surprins oarecum neplăcut această grabă, fiindcă îmi imaginasem o apropiere tandră şi am vrut să mă împotrivesc, însă el nu era bărbatul care să accepte vreo împotrivire.

Am făcut dragoste şi a adormit imediat. Eu am rămas întinsă lângă el, cu ochii deschişi şi un gust amar. Aveam impresia că m-a tratat ca pe o prostituată. M-am străduit să-mi spun că poate era, pur şi simplu, obosit după călătorie. I-am mângâiat blând fruntea şi el s-a trezit. „Trebuie să plec“, m-a anunţat de-a dreptul. „Nu rămâi peste noapte aici?“ l-am întrebat uimită. „Nu pot, am o întâlnire foarte importantă mâine-dimineaţă.“ M-am ghemuit la pieptul lui. „Atunci, ne vedem în curând?“ „Cu siguranţă“, mi-a răspuns, pe un ton care mi s-a părut că vrea să spună contrariul, însă am alungat iute acest gând. L-am aşteptat în fiecare seară, săptămâni la rând. Nu s-a mai întors niciodată.

Mi-a fost ciudă pe el, dar mai tare mi-a fost ciudă pentru stângăcia cu care mă purtasem. Îşi deschisese sufletul în faţa mea şi mă cucerise, apoi dispăruse. Ar fi trebuit să-mi ascund sentimentele? Explică-mi, Muhammadi, de ce trebuie să calculezi fiecare pas atunci când iubeşti? Dacă trebuie să te controlezi, dacă trebuie să faci pe indiferenta pentru a-l atrage pe celălalt, unde mai e bucuria de a iubi?

Hazrat Mahal nu ştie să răspundă la asemenea întrebări. Cu Jai Lal era altfel… Gândindu-se la iubitul ei, simte o durere violentă în piept… ca o sfâşiere… Îi e teamă, ca şi cum ceva cumplit e pe cale să se întâmple, ca şi cum, departe de ea, Jai Lal suferă… şi o cheamă.

Ofensat de criticile celor care îi reproşează că a lungit războiul, lăsând-o pe *begum* să scape, generalul Campbell e hotărât, de data asta, să zdrobească definitiv forţele rebele.

Strategia lui e simplă. Puternica armată britanică va ataca Awadh dinspre sud, est şi vest, astfel încât să-i împingă pe insurgenţi spre nord, în regiunea Baraich, unde se află Rajmata.

Regimentele avansează metodic, acoperind district după district, ca o plasă imensă, cercetând fiecare metru de teren pentru a nu le lăsa rebelilor nicio portiţă de scăpare. Scopul lor e să-i oblige să se retragă spre Terai, regiunea de la graniţa cu Nepalul, să-i încercuiască acolo şi să termine cu ei.

Simţind că lucrurile iau o altă întorsătură, Mammoo e ros de îngrijorare, dar nu îndrăzneşte să-i vorbească stăpânei sale, de teamă că-i va stârni încă o dată mânia. De când l-a certat în legătură cu moartea lui *maulvi*, n-a mai apărut înaintea ei, aşteptând ca ea să-l cheme. Însă ea nici măcar nu pare să-şi fi dat seama de absenţa lui. Supărat, s-a gândit s-o părăsească şi să se predea englezilor, cum făcuseră deja numeroşi *taluqdar*-i. Mai ales că n-are niciun chef să moară ca un martir pentru o cauză în care nu crede câtuşi de puţin. Independenţa rămâne pentru el o vorbă goală. Întotdeauna i-a slujit pe cei puternici, ce contează că sunt indieni sau englezi? Ce-i drept, englezii îi dispreţuiesc pe „băştinaşi“, dar există un dispreţ mai mare decât cel pe care l-a îndurat din partea compatrioţilor lui care l-au castrat?

Zile în şir îşi rumegă furia şi întoarce pe toate feţele ideea de a pleca, dar în adâncul sufletului ştie că nu poate să-şi abandoneze stăpâna. De doisprezece ani trăieşte în preajma ei, ea a devenit lumea lui, degeaba îi poartă pică, nu se poate lipsi de ea. Să fie aceasta dragoste? În orice caz, e o legătură puternică, pe care nu este în stare s-o rupă. O va proteja pe Hazrat Mahal, chiar şi împotriva voinţei ei!

A trimis în secret un mesager la Lucknow pentru a discuta cu Sir Robert Montgomery condiţiile predării lui *begum* şi a lui însuşi.

Dar, ca întotdeauna, Hazrat Mahal a fost prevenită de iscoadele ei.

Ieşindu-şi din minţi, l-a chemat imediat pe eunuc.

– Şi tu mă trădezi?!

– Nu vă trădez, Hozur, se bâlbâie Mammoo, roşu la faţă de ruşine. Dimpotrivă, încerc să vă salvez.

– Să mă salvezi? Aruncând dezonoarea asupra mea? Se sufocă de furie. Cum am putut să am încredere în tine? De data asta chiar s-a terminat, nu vreau să te mai văd!

Acum Hazrat Mahal se simte şi mai singură, înşelată de Mammoo, ale cărui slăbiciuni le cunoştea, dar care făcea parte de atâta vreme din viaţa ei. N-o mai are decât pe devotata Mumtaz căreia să i se destăinuie. Cu ea, cel puţin, poate vorbi despre bărbatul pe care-l iubeşte. N-a renunţat la ideea de a-l ajuta. Peste zi, ocupată cu mii de probleme, reuşeşte să nu se gândească la soarta care-l aşteaptă, dar seara tremură pentru el şi născoceşte cele mai cutezătoare planuri până când cade într-un somn greu, plin de coşmaruri.

În vreme ce în sudul ţării regimentele generalului Campbell înaintează ca un tăvălug, *begum* şi aliaţii săi îşi continuă atacurile-fulger, susţinuţi mereu de imensa majoritate a ţăranilor. Chiar atunci când cauza rebelilor pare pierdută, aceştia refuză în continuare să le dea hrană britanicilor şi le oferă informaţii false.

Rolul lor în cadrul acestei revolte este hotărâtor, ei furnizează grosul combatanţilor. [97]

Dar, în ciuda eroismului lor, spre sfârşitul anului situaţia începe să se schimbe.

Amnistia oferită de regina Victoria va determina mulţi comandanţi să adopte o altă atitudine. Proclamaţia sa, citită pe 1 noiembrie 1858 pe întregul cuprins al Indiilor, informează despre desfiinţarea Companiei Indiilor Orientale şi transferarea autorităţii sale Coroanei britanice. Anunţând solemn ruptura totală cu greşelile trecutului, regina garantează toate tratatele încheiate cu prinţii şi confirmă posturile obţinute pe vremea companiei. În sfârşit, regina dezminte orice nouă ambiţie teritorială şi promite libertate religioasă.

„Declarăm că, prin voia noastră regală, nimeni nu va fi favorizat, hărţuit sau brutalizat din motive legate de credinţă sau practici religioase, şi că toţi se vor bucura de protecţia şi nepărtinirea legii. Voia noastră e ca supuşii noştri, indiferent de rasă sau credinţă, să fie lăsaţi, în mod liber şi fără părtinire, să-şi exercite, în slujba noastră, meseriile pentru care sunt potriviţi, graţie educaţiei, talentului şi onestităţii lor.“*

Însă, lucrul cel mai important, regina le acordă iertare rebelilor dacă se întorc liniştiţi la casele lor. Exceptându-i pe cei care au luat parte la uciderea supuşilor britanici sau i-au ajutat pe ucigaşi, pe comandanţii militari şi pe cei care au instigat la revoltă. Ceilalţi, dacă se supun până la 1 ianuarie 1859, vor fi amnistiaţi.

La 8 noiembrie, asediat în fortăreaţa sa de trupele reunite ale generalului Campbell şi ale generalului Grant, rajahul din Amethi sfârşeşte prin a se preda. Era unul dintre aliaţii fideli ai lui *begum* şi capitularea sa va atrage după sine capitularea altor *taluqdar*-i care încă stăteau în cumpănă.

În schimb, silit fiind să-şi părăsească fortul, Beni Madho decide să pornească spre nord cu cincisprezece mii de oameni pentru a se alătura trupelor comandate de fratele lui Nana sahib. Generalului Campbell, care i-a oferit condiţii de capitulare foarte convenabile, îi răspunde mândru: „Nu pot. Persoana mea nu-mi mai aparţine, ea aparţine regelui Birjis Qadar.“*

În acelaşi timp, printr-un mesaj secret, generalul Campbell o informează pe *begum* că, dacă abandonează această luptă fără speranţă, va putea să se întoarcă la Lucknow, unde va fi întâmpinată cu toate onorurile cuvenite rangului ei, şi va primi o pensie generoasă.

Hazrat Mahal nici măcar nu se osteneşte să-i răspundă. Cu o strângere de inimă, îşi aminteşte una dintre ultimele discuţii cu Jai Lal, pe când erau loviţi zi şi noapte de proiectile, în bastionul lor din Mussabagh.

– Dacă englezii ne-ar oferi amnistia şi ne-ar asigura că totul va fi iar ca înainte, pe vremea lui Wajid Ali Shah şi a Rezidentului britanic, ce-ai face? o întrebase el.

– Aş refuza! răspunsese ea fără şovăire.

El o îmbrăţişase pătimaş.

Astăzi, după tot ce înduraseră ea şi poporul său, e mai hotărâtă ca oricând să respingă compromisurile. În ochii ei, scopul amnistiei este limpede: să şubrezească revolta, să-i despartă pe rebelii neînduplecaţi de cei care amână luarea unei decizii şi să le slăbească, astfel, forţele.

Pentru a încerca să prevină un val de capitulări, Hazrat Mahal face publică o contraproclamaţie în care denunţă cu sarcasm ipocrizia din discursul reginei Victoria şi ameninţările ascunse în spatele falselor promisiuni:

„Trebuie să fii sărac cu duhul ca să-ţi închipui că englezii ne-au iertat greşelile sau, cum le numesc ei, crimele. Ştim cu toţii că ei n-au iertat vreodată o ofensă, mică sau mare, fie ea săvârşită din lipsă de pricepere sau din neatenţie.“*

Şi *begum* cercetează pe rând angajamentele luate de regină: cum să crezi că lucrurile se vor schimba, dacă locul companiei e luat de Coroană? Noua putere păstrează aceleaşi reguli, aceiaşi funcţionari, acelaşi Guvernator general şi acelaşi sistem juridic!

„Ni se spune că toate acordurile încheiate de companie vor fi onorate de regină. Dar compania a pus stăpânire pe tot cuprinsul Indiilor şi a încălcat cele mai multe tratate semnate cu suveranii. Asta vrea regina să respecte? Iar dacă Maiestatea Sa nu doreşte nicio anexare, aşa cum pretinde, de ce nu ne dă înapoi ţara, după cum cere poporul? Suntem înştiinţaţi că, indiferent de religie, legile sunt aceleaşi pentru toţi. Ar trebui să fie de la sine înţeles! Căci ce legătură are aplicarea legilor cu apartenenţa la o religie sau alta? Cât despre promisiunea că nimeni nu se va amesteca în practicile noastre religioase, aşa ceva e greu de crezut, când ne sunt distruse templele şi moscheile sub pretextul construirii de drumuri, când vedem atâţia misionari mergând în sate pentru a propovădui creştinismul, când oamenii sunt plătiţi ca să înveţe rânduielile Bisericii Anglicane!

Se mai spune că, în afară de cei care au ucis, care au condus rebeliunea sau i-au ajutat pe rebeli, ceilalţi vor fi iertaţi. Dar cine sunt aceşti ceilalţi, când poporul întreg s-a revoltat şi e clar că toţi cei care au vreun amestec vor fi pedepsiţi?

Această proclamaţie se contrazice singură!

În sfârşit, ni se promite că, după ce pacea va fi restabilită, se vor construi drumuri şi se vor săpa canale pentru îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale poporului. E interesant de observat că englezii nu le oferă indienilor o slujbă mai bună decât cea de simplu muncitor! Dacă oamenii nu sunt în stare să înţeleagă ce înseamnă toate acestea, noi nu putem face nimic pentru ei.

Nu vă lăsaţi înşelaţi!“*

Veşti îngrijorătoare au sosit de la Mahmudabad de dimineaţă. Palatul e asediat, însă *rani* a reuşit să-i trimită soţului ei un mesaj, mărturisindu-şi temerile că nu va putea să reziste prea mult.

Descumpănit, rajahul se prezintă în faţa lui *begum*. Ţi se face şi milă văzându-l sfâşiat între două îndatoriri: n-o poate părăsi pe Rajmata tocmai când are mai mare nevoie de el, dar cum să-i abandoneze pe ai săi?

– Vă amintiţi ce i-aţi spus fiului vostru când a vrut să vină cu noi? întreabă Hazrat Mahal. Prima ta îndatorie e faţă de ai tăi. Scumpe Rajah *sahab*, trebuie să plecaţi imediat să vă ajutaţi familia. Nu au pe altcineva. Eu mă voi descurca, am încă aliaţi. Bineînţeles, îmi vor lipsi prietenia voastră şi bunătatea pe care mi-aţi arătat-o.

Luptă cu tulburarea care o copleşeşte.

– Vă voi fi veşnic recunoscătoare. N-o să vă uit niciodată.

Şi, pentru a mai însenina atmosfera după solemnitatea acestor cuvinte, încheie pe un ton vesel:

– Voi veni curând să vă vizitez la Mahmudabad şi mă bizui pe Domnia Voastră că veţi organiza pentru mine o petrecere somptuoasă!

Contrar tuturor uzanţelor, îi întinde mâna, pe care rajahul o duce cu respect la frunte. Se privesc, abia stăpânindu-şi emoţia. Ştiu amândoi că există puţine şanse să se mai vadă vreodată.

Peste două săptămâni Hazrat Mahal află cumplita dramă. Pe când se apropia de Mahmudabad, un mesager în doliu îl înştiinţase pe rajah că palatul fusese incendiat şi toţi ai săi, mama, soţia, fiul, fuseseră ucişi.

În culmea disperării, rajahul îşi trăsese un glonţ în cap.

Informaţia s-a dovedit falsă. Încercuit de armata britanică, palatul era aproape neatins, iar familia rajahului, supravegheată îndeaproape.

Şi astfel, fără a-şi păta mâinile, englezii s-au răzbunat pe primul mare *taluqdar* care a îndrăznit să se ridice împotriva lor. [98]

În acest răstimp, în Awadh trupele britanice continuă să avanseze, iar insurgenţii sunt împinşi, neabătut, spre nord. La sfârşitul lui noiembrie, întregul teritoriu de la sud de râul Ghogra este sub stăpânirea englezilor. Unii rebeli reuşesc să se întoarcă în satele lor şi să se amestece printre ţărani, însă cei mai mulţi se regrupează la Baundi, fortăreaţa lui *begum*, ultimul bastion al puterii. Armata inamică se apropie pas cu pas, trupele indiene încearcă s-o împiedice să treacă râul Ghogra, dar, în ciuda unei rezistenţe îndârjite, sunt învinse.

Cu o cască colonială pe cap şi sabia în mână, generalul Grant se îndreaptă spre Baundi, unde speră s-o ia prin surprindere pe *begum*. Însă aceasta a pornit deja spre nord şi, împreună cu fiul ei, galopează în fruntea statului-major, urmată de cincisprezece mii de combatanţi. În apropiere de Nanpara, i se alătură Nana sahib, Beni Madho şi câţiva *taluqdar*-i încă loiali. Într-o ultimă încercare disperată de a rezista, îşi unesc forţele, dar, în faţa artileriei britanice, sunt obligaţi iar să bată în retragere. La 7 ianuarie 1859, dimineaţa, cu inamicul pe urmele lor, *begum* şi aliaţii săi trec râul Rapti pentru a se refugia în regiunea Terai, la graniţa cu Nepalul.

Ajunsă pe malul celălalt, Hazrat Mahal se opreşte o clipă. Cu inima strânsă, priveşte câmpia ce se întinde cât vezi cu ochii, lanurile de grâu, plantaţiile verzi de trestie-de-zahăr, mango şi guava, din care răsar, ici şi colo, acoperişurile de pai ale satelor, peste care se înalţă fuioare de fum albăstrui.

Oare îşi va mai revedea ţara vreodată?

Ca să întârzie înaintarea englezilor, un regiment de cipai a rămas pe malul sudic al râului Rapti. Însă cavaleria britanică atacă în forţă, cu sabia, şi-i sfârtecă pe toţi cei care încearcă să-i bareze drumul.

Apele râului s-au înroşit de sângele sutelor de luptători care şi-au sacrificat viaţa pentru a le oferi un avans de câteva ore lui *begum* şi regelui. Câteva ceasuri preţioase, care le-au permis să scape de urmăritori.

E ultima bătălie pe pământul din Awadh. De-acum întregul teritoriu este la cheremul britanicilor.

Rebelii sunt prinşi în capcană între râul Rapti şi versanţii munţilor Himalaya, în ţinutul Terai

nepalez, o zonă cu păduri şi smârcuri, unde mişună ţânţarii şi crocodilii. Nu mai au scăpare: ori se predau, ori vor pieri aici.

Campbell consideră că Awadh e pacificat şi-l lasă pe generalul Grant la comanda operaţiunilor. Socotind că, fără muniţie şi hrană, fugarii nu vor rezista mult, Grant se mulţumeşte să-şi aşeze regimentele de-a lungul graniţei, pentru a-i împiedica să se întoarcă.

Pentru Hazrat Mahal, ultima speranţă rămâne maharajahul Jang Bahadur. Doar nu va refuza să-i ocrotească acum, când sunt învinşi!

La îndemnul mamei sale, Birjis Qadar îi trimite maharajahului o nouă scrisoare. Invocând prietenia ce a legat dintotdeauna marile familii din Awadh şi Nepal, îi cere adăpost pentru toţi ai săi, în numele religiei şi al fraternităţii dintre popoarele de acelaşi sânge.

Răspunsul, ferm, soseşte peste câteva zile:

> „Statul nepalez, aliat şi prieten al englezilor, nu vă va oferi niciun fel de ajutor şi vă ordonă ca în zece zile să părăsiţi teritoriul său. Dacă nu, vom trimite împotriva voastră trupele noastre *gurkha*. Pentru a-şi salva onoarea şi viaţa, îi sfătuim pe toţi cei care n-au avut niciun amestec în uciderea femeilor şi a copiilor să se predea autorităţilor britanice.“*

Nici gând! Hazrat Mahal, asemenea celorlalţi fugari, nu are încredere: experienţa i-a învăţat cât valorează promisiunile perfidului Albion [99] . Mai multe săptămâni vor încerca să forţeze în diferite puncte trecerea spre Awadh, însă de fiecare dată britanicii reacţionează şi-i împing în interiorul ţinutului Terai. Vor mai fi câteva înfruntări, însă rebelii, la capătul puterilor, nu mai sunt în stare să reziste. Se retrag străbătând jungla, terenurile mlăştinoase şi cursurile de apă îngheţate. Ploaia, frigul, malaria şi holera fac sute de victime printre aceşti oameni şi aşa slăbiţi.

După dispersarea forţelor indiene, Hazrat Mahal se găseşte acum în compania lui Nana sahib şi a lui Mammoo – drama prezentului a şters neînţelegerile trecutului. Pentru a scăpa de inamic, trebuie să-şi mute mereu tabăra, cu o armată redusă la zece mii de oameni, urmaţi de sute de femei şi copii. Însă Rajmata nu-şi pierde curajul, i-a făgăduit lui Jai Lal. Însă există o problemă spinoasă: cum să hrănească miile de oameni? Proviziile de făină sunt pe terminate şi le-a ordonat locotenenţilor să pedepsească aspru orice furt, oricât de mărunt. Trebuie să-şi atragă şi să păstreze simpatia populaţiei, e singura lor apărare.

I se va da ascultare. În mijlocul dezastrului, Hazrat Mahal îşi ţine oamenii în frâu [100] . Nu de puţine ori, seara, în cortul său, împrejurul vasului cu cărbuni încinşi, Rajmata discută cu cei doi însoţitori ai săi despre posibilităţile de a scăpa din capcană, prinşi cum sunt între războinicii *gurkha* la nord şi britanici la sud. Nana şi-a pierdut mult din trufie, nu mai are decât o mie de oameni, iar slujitorul său de încredere, Azimullah, a dispărut.

Când Hazrat Mahal s-a mirat că nu-l vede nicăieri, Nana sahib i-a explicat, uşor stânjenit:

– Fratele meu mai mare e bolnav, iar Azimullah stă cu el. Împreună trebuie să încerce să ajungă la Calcutta.

Nu-i stă în fire lui Nana să renunţe la un servitor preţios, nici măcar pentru fratele său. Aşa că Hazrat Mahal trage concluzia că ei doi trebuie să se fi certat.

Mai târziu, va afla că, deghizat în fachir, Azimullah chiar reuşise să răzbată până la Calcutta. Acolo, folosindu-se de farmecul de „prinţ oriental“, care odinioară făcuse ravagii la Londra şi Paris, sedusese o englezoaică în căutarea dragostei. Cu ea, părăsise Indiile şi se instalase la Istanbul, unde devenise reprezentantul şerifului de la Mecca.

Auzind povestea, Hazrat Mahal izbucneşte în râs, ceea ce nu i se mai întâmplase de mult.

– Ia te uită la „scumpul de Azimullah“ cum îi spuneau doamnele acelea din Europa! Şi eu, care-l credeam un idealist gata să moară pentru ţara lui! Să fi fost în realitate doar un oportunist care, considerând lupta pierdută, a preferat să abandoneze corabia? Asta, dacă nu cumva – şi Hazrat Mahal cade pe gânduri – dacă nu cumva o să comploteze mai departe la Istanbul împotriva britanicilor. [101]

În ţinutul măturat de vântul îngheţat al munţilor Himalaya, iarna face tot mai multe victime printre bărbaţii şi femeile obişnuiţi cu clima din câmpia Gangelui.

Trezindu-se într-o dimineaţă, Hazrat Mahal îşi găseşte fiul arzând de febră. Cei câţiva *hakim*-i chemaţi la căpătâiul său ezită în privinţa diagnosticului – în orice caz, recomandă să i se dea fierturi din plante şi să i se ia sânge. Însă nimic nu-i alină suferinţa. Rajmata se hotărăşte să-i ceară din nou ajutor lui Jang Bahadur. Drept răspuns, acesta repetă ameninţările: ori *begum* şi oamenii care o însoţesc părăsesc teritoriul, ori îşi va trimite războinicii *gurkha* împotriva lor.

Să se predea pentru a-şi salva copilul? Generalul Campbell i-a transmis că oferta de amnistie rămâne valabilă – Hazrat Mahal simte că i se sfâşie inima –, nu poate risca viaţa fiului său, dar are dreptul să-şi părăsească tovarăşii de luptă, pe care nu-i aşteaptă niciun fel de iertare din partea englezilor? După zile şi nopţi de spaimă, Birjis Qadar se mai întremează şi Rajmata hotărăşte să reziste pe mai departe. A capitula ar însemna să se dezonoreze, dar şi să renunţe la drepturile acestui rege de doisprezece ani care, speră ea, va domni cândva peste Awadh.

Însă adolescentul este încă slăbit şi are nevoie de îngrijiri permanente. Din fericire, Mumtaz e mereu acolo, veghindu-l.

Tânăra femeie s-a ataşat de Birjis de parcă ar fi propriul ei fiu. Ea, care a suferit atât că nu putea să fie mamă, îl înconjoară pe băiat cu o neţărmurită tandreţe, pe care până atunci şi-o înăbuşise. La început, îşi stăpânise elanurile, spunându-şi că nu era al ei acest copil frumos şi că în orice clipă îi putea fi luat. Dar a uitat curând orice reţinere, Rajmata fiind prea ocupată pentru a schimba o situaţie ce părea să mulţumească pe toată lumea.

Uneori, Mumtaz nu-şi înţelege prietena: îi lipsesc sentimentele materne? Totuşi, când fiul său zace bolnav, e chinuită de spaimă. Oare îşi face griji mai degrabă pentru rege decât pentru fiul ei, cum sugerează cu amărăciune Birjis Qadar?

La Kathmandu, Rezidentul britanic face presiuni asupra lui Jang Bahadur, avertizându-l că aliaţii englezi încep să-şi piardă răbdarea: când îşi va trimite trupele *gurkha* să-i forţeze pe rebeli să se predea?

La drept vorbind, maharajahul îşi dă seama că mersese prea departe: generalii săi nu sunt dispuşi să lupte cu refugiaţii doar pentru a le face pe plac britanicilor. [102]

Aşa că Jang Bahadur se hotărăşte să recurgă la o viclenie. Îi trimite o epistolă regelui Birjis Qadar, rugându-l să vină la Butwal, aflat la jumătatea drumului dintre tabăra sa din Terai şi Kathmandu. Nu mai vrea vărsare de sânge, scrie maharajahul, şi îşi propune să slujească drept mijlocitor între indieni şi britanici, pentru a se găsi o soluţie onorabilă.

Begum Hazrat Mahal şi însoţitorii săi consideră scrisoarea încurajatoare. Şi, oricum, au cumva de ales?

Pornesc la drum fără să mai piardă vremea.

Trei luni convoiul de bărbaţi, femei şi copii, lung de aproape zece mile, înaintează cu greu prin munţii înzăpeziţi. Neavând destui cai şi destule care, majoritatea trebuie să străbată pe jos cele două sute de mile care îi despart de Butwal. Mulţi vor muri de frig, febră sau dizenterie.

Spre disperarea lui Hazrat Mahal, Mumtaz va fi una dintre primele victime. De când s-au adăpostit în Terai, a slăbit mult: „Admiratorii mei nu m-ar recunoaşte neam!“ glumeşte ea. E scuturată adesea de accese de tuse, însă de fiecare dată când Hazrat Mahal vrea să-l cheme pe *hakim* ea refuză hotărât, susţinând că e doar o iritaţie a gâtului. Totuşi, de la zi la zi, puterile o lasă.

Într-o dimineaţă, îngrijorată că n-o zăreşte nicăieri, *begum* intră în cortul ei. Mumtaz e întinsă, cu pletele-i lungi răsfirate şi cu un zâmbet uşor pe buze. Hazrat Mahal se gândeşte că niciodată n-a văzut-o atât de frumoasă. Vrând s-o trezească blând, aşa cum făcea pe când erau adolescente, se apleacă să-i sărute fruntea, dar sare imediat înapoi, ţipând: e rece ca gheaţa. Moartă! Mumtaz e moartă!

Pentru prima dată de când au fugit din Baundi, Hazrat Mahal cedează. Răvăşită, se învinuieşte că şi-a târât prietena în această aventură imposibilă, când ea ar fi trebuit, după căderea oraşului Lucknow, să se întoarcă în satul său şi să aştepte acolo ca situaţia să revină la normal. Mumtaz n-avea ce căuta aici, o urmase pe Hazrat Mahal nu din convingere politică, ci din fidelitate faţă de vechea lor prietenie. Iar Hazrat Mahal o luase cu ea din pur egoism, fiindcă avea nevoie de o prietenă, de o confidentă. Nu se gândise nicio clipă că îi punea viaţa în pericol.

Însă cel mai îndurerat de dispariţia lui Mumtaz e Birjis Qadar. Îngenuncheat lângă ea, orbit de lacrimi, o imploră: „Nu mă părăsi, Amma Hozur, te rog, întoarce-te!“ Ore întregi rămâne la căpătâiul ei, plângând în hohote şi refuzând cu încăpăţânare să se despartă de cea care, în ultimele luni, îi dedicase tot timpul şi întreaga ei afecţiune. Doar cu mare greutate vor reuşi să-l ia de acolo.

În martie, când, în sfârşit, coloanele de refugiaţi ajung la Butwal, rândurile li s-au rărit considerabil. Doar speranţa că vor scăpa curând de coşmar îi ajutase pe supravieţuitori să reziste.

Patru zile aşteaptă vizita promisă a lui Jang Bahadur. În locul său, soseşte un ofiţer din armata nepaleză. Aduce un mesaj de la maharajah, care le ordonă să părăsească imediat ţara.

Uluiţi, Rajmata şi însoţitorii săi îşi dau seama că au fost înşelaţi. Indignaţi, rajahii protestează:

– Dacă asta avea de gând Jang Bahadur, de ce ne-a mai pus să batem drumul până aici? Ca să ne distrugă mai uşor? Ştie că după o călătorie atât de îngrozitoare suntem prea puţini şi prea obosiţi ca să ne mai apărăm. Nu-i e ruşine să-şi trădeze în felul ăsta fraţii? Măcar ca hindus ar fi trebuit să ne susţină, fiindcă noi am luptat ca să ne apărăm religia!

– Nu pot discuta despre aşa ceva, îi răspunde ofiţerul stânjenit. Pot doar să vă repet ordinul stăpânului meu: „Dacă mergeţi mai departe, *gurkha* vă vor ucide. Trebuie să părăsiţi Nepalul şi să vă predaţi englezilor.“

Îi salută şi pleacă.

În timp ce rajahii şi Nana sahib hotărăsc să se instaleze la Butwal, pentru a-şi lăsa trupele să se odihnească şi a vedea ce e de făcut în continuare, *begum* se retrage în fortul vecin Naya kot pentru a-şi îngriji fiul. Slăbit de călătorie şi zdruncinat de moartea lui Mumtaz, Birjis Qadar s-a îmbolnăvit din nou, iar Hazrat Mahal îl veghează zi şi noapte. Acum, când riscă să-l piardă, înţelege că nimic nu e mai important decât viaţa fiului ei. De aceea, când trimişii lui Jang Bahadur vin să se intereseze despre planurile refugiaţilor, Rajmata îi dă afară, fără menajamente:

– Cum îndrăzniţi să mă deranjaţi? Fiul meu se zbate între viaţă şi moarte. Lăsaţi-mă în pace, vă voi răspunde altă dată!

Jang Bahadur nu stăruie, însă, profitând de faptul că *begum* e separată de rajahi, trimite armatei britanice semnalul stabilit: aceasta poate intra în Nepal să atace Butwal.

La 28 martie 1859, înfruntarea dintre generalul Kelly şi trupele lui *rana* Beni Madho şi Nana sahib. Deşi istoviţi de boli şi de lipsa hranei, fără tunuri ori muniţie, oamenii se luptă cu disperare. Nu au nicio cale de a scăpa de britanici, toate drumurile fiind controlate de aceştia, şi ştiu că, dacă se predau, vor fi executaţi. Rezistă cu eroism, dar în zadar. Sunt forţaţi să fugă. Sfidând nesfârşite greutăţi, căţărându-se pe munţi, traversând torente, trecând peste prăpăstii, supravieţuitorii reuşesc să ajungă la defileul Serwa. Acolo, la 21 mai, dau ultima lor bătălie.

„L-am urmărit pe inamic în munţi şi am găsit un loc plin de bălţoace de sânge. Acolo, doi rebeli trăgeau să moară din cauza rănilor, însă cel mai dureros era să le vezi pe nevestele acestor cipai agonizând alături de ei, de foame şi epuizare, cu un prunc în braţe“*, raportează generalul Grant.

Când, rămasă cu fiul ei în fortul Naya kot, Hazrat Mahal află cele petrecute, cade pradă unei tristeţi profunde. Aceşti ani de lupte, zecile de mii de oameni care s-au jertfit… totul pentru nimic?

Însă o ultimă speranţă o ajută să-şi recapete forţa: în Indiile Centrale, prinţul Firuz Shah şi Tantia Tope, independent unul de altul, continuă să-i hărţuiască pe englezi.

La începutul lunii aprilie, Tantia Tope se alătură rajahului din Nardar, care comandă o mică armată. Vor lupta împreună, uneori câştigând, alteori pierzând teren, până când, împresuraţi, se refugiază în junglele Paron. Prin spionii lor, britanicii iau legătura cu rajahul şi reuşesc să negocieze predarea acestuia: va fi graţiat, îşi va păstra toate proprietăţile şi va primi, pe deasupra, şi o recompensă importantă, dacă le va dezvălui unde se ascunde Tantia Tope.

Aliatul şi prietenul generalului acceptă.

Tantia Tope va fi luat prin surprindere în timp ce doarme şi capturat.

Şi astfel unul dintre cei mai destoinici generali ai insurecţiei, fost aghiotant al lui Nana sahib, care luptase împotriva britanicilor în cele mai importante bătălii şi obţinuse succese răsunătoare, n-a fost învins de gloanţe, ci de banii englezilor.

La „proces“, Tantia Tope va respinge orice acuzaţie, susţinând că el nu s-a răzvrătit contra guvernului britanic, întrucât nu e, sub nicio formă, supus britanic, ci un general al lui Nana.

Peste zece zile va fi spânzurat.

Odată cu dispariţia sa, insurecţia din India Centrală, lipsită de un comandant, se va stinge.

La începutul lunii mai, guvernatorul din Butwal îl informează printr-o scrisoare pe prim-ministrul nepalez că starea de sănătate a lui Birjis Qadar s-a înrăutăţit, iar Rajmata refuză să se predea englezilor. Guvernatorul precizează că regina are mereu la ea o punguţă cu otravă şi că, pentru a scăpa de dezonoare, nu va ezita să o folosească.

Un asemenea gest trebuie evitat cu orice preţ: *begum* Hazrat Mahal a devenit un simbol admirat şi chiar idolatrizat. Sinuciderea ei ar putea stârni răzmeriţe greu de controlat, nu doar în Awadh, ci şi în Nepal, unde poporul nu apreciază deloc jocul dublu al lui Jang Bahadur.

Neliniştit, acesta se grăbeşte să anunţe autorităţile britanice, care nu vor nici ele să fie trase la răspundere pentru moartea unei eroine naţionale. Se stabileşte că Nepalul le va oferi azil lui *begum* şi fiului ei.

Zece zile va duce tratative Hazrat Mahal pentru a li se permite femeilor şi copiilor să rămână cu ea. I se va îndeplini această dorinţă, însă numai pentru băieţii care nu au împlinit doisprezece ani. În schimb, cu toate stăruinţele sale, niciunui soldat nu i se va îngădui s-o însoţească. Nici chiar lui Mammoo, care, în ciuda deselor neînţelegeri dintre ei, i-a fost slujitor devotat treisprezece ani. Însă Hazrat Mahal nu are de ales, nu poate decât să accepte condiţiile impuse.

Cel puţin, refuzând să li se supună englezilor, ea îşi apără onoarea, iar fiul său îşi păstrează toate drepturile.

Rajmata trece în revistă pentru ultima oară trupele, mai bine zis ce a mai rămas din ele, câteva sute de oameni numai piele şi os care, cu lacrimi în ochi, o aclamă.

Ea le mulţumeşte, înecată de emoţie:

– Aţi luptat ca nişte eroi, veţi rămâne în amintirea tuturor drept cei care au adus glorie statului Awadh. Secolele vor trece, însă istoria nu vă va uita! Acum, trebuie să plecaţi şi să vă întoarceţi în satele voastre, dar să ştiţi că lupta pe care am dus-o împreună nu-i decât începutul luptei de eliberare. Noi am arătat calea, copiii noştri o vor urma şi, curând, îi vom alunga pentru totdeauna pe englezi din Indii!

Capitolul 36

Hazrat Mahal e de-acum prizonieră. Nu-şi face nicio iluzie cu privire la „ospitalitatea“ oferită de maharajah.

Jang Bahadur a poruncit să se repare şi să se pregătească pentru Rajmata un bungalow spaţios, înconjurat de o verandă din lemn, ce dă într-o grădină şi i-a pus la dispoziţie gărzi şi servitoare nepaleze. Spre deosebire de purtarea aspră din trecut, o primeşte cu nenumărate dovezi de respect şi se interesează de sănătatea tânărului rege, ba chiar îi trimite cei mai buni *hakim*-i pentru a-l îngriji: Birjis Qadar nu trebuie să moară, lumea va zice că el l-a omorât pentru a le face pe plac englezilor.

În schimb, cu toate protestele lui Hazrat Mahal, slujitoarele sale indience sunt îndepărtate, deşi au însoţit-o până la Terai, unde au îndurat zilnic frica, foamea şi oboseala. Rajmata s-a întrebat adesea de ce îi sunt aceste femei aşa devotate. Poate pentru că prin ea şi prin cauza pe care ea o întruchipează ele se întrec pe sine, ridicându-se deasupra unei existenţe banale pentru a deveni parte dintr-un plan măreţ?

Jang Bahadur nu se lasă înduplecat, vrea să evite orice risc. Cele douăsprezece gărzi ce păzesc intrarea nu sunt de ajuns ca să stea liniştit. Înconjurând-o pe *begum* cu servitoare nepaleze – pentru comoditate, susţine el, fiindcă ele cunosc obiceiurile ţării –, o poate supraveghea îndeaproape. Vrea să-i cunoască orice mişcare. Rajmata pare resemnată, însă el nu are încredere, ştie că e o luptătoare.

Pentru întâia dată de când e departe de ţară şi de oraşul pe care-l iubeşte, Hazrat Mahal se gândeşte cu duioşie la alţi exilaţi, bătrânul împărat Bahadur Shah Zafar, soţia sa, regina Zinat Mahal, şi fiul lor mai mic, deportaţi la Pegu, străvechi centru budist din Birmania, departe de tot ce le poate aminti de Indii. Prin comparaţie cu ei, soarta sa e chiar de invidiat. Măcar ea se află aproape de ai săi, va găsi cu siguranţă un mijloc de a lua legătura cu cei care continuă să se bată la graniţa Indiilor cu Nepalul.

Dar de asemenea lucruri se va ocupa mai târziu.

Deocamdată, singura grijă pe care o are e sănătatea fiului ei. *Hakim*-ii nepalezi au adus coşuri pline cu sticluţe de toate culorile, poţiuni din zeci de ierburi lăsate la macerat săptămâni întregi, uneori luni. Graţie lor, la început febra a scăzut, apoi a crescut din nou, foarte repede.

Zi şi noapte Hazrat Mahal veghează la căpătâiul bolnavului, umezindu-i buzele, răcorindu-i fruntea cu cârpe înmuiate în apă rece. Când o văd că abia se mai ţine pe picioare, servitoarele nepaleze se oferă să-i ţină locul; ea le mulţumeşte, dar refuză de fiecare dată. Îşi reproşează că şi-a neglijat copilul, are impresia că, dacă într-o stare de semiconştienţă, el ar ajunge să simtă cât de tare îl iubeşte mama lui, dacă ar ghici că ea nu va mai pune nimic, niciodată, mai presus de el şi că-i va fi mereu alături, în orice împrejurări, şi-ar recăpăta pofta de viaţă şi s-ar vindeca.

…Bietul meu copil, te-am abandonat ca să lupt mai bine pentru viitorul tău şi al ţării noastre, cât de singur trebuie să te fi simţit…

Îi sărută mâinile şi braţele slabe, scăldându-le în lacrimi.

Mişcate de durerea ei, nepalezele o privesc în tăcere pe această femeie despre care au auzit cele mai diverse zvonuri: o ambiţioasă care nu ţine seama de nimic pentru a-şi atinge scopul, în stare de jurăminte false şi crime ca să ajungă la putere… o femeie vicleană, care-i joacă pe degete pe toţi şi nu se gândeşte decât la ea… o femeie curajoasă care luptă pentru a-şi elibera ţara… Servitoarele nu pricep ce vor să însemne toate acestea. Ele văd doar o mamă, asemenea lor, o mamă care suferă şi şi-ar da viaţa pentru a-şi salva fiul.

Abia peste câteva săptămâni, convinsă că adolescentul e în afara oricărui pericol, Hazrat Mahal începe să-şi recapete pofta de viaţă şi să privească în jur.

Nu întârzie să se intereseze de femeile care o slujesc – spre marea lor surpriză, fiindcă nimeni nu le-a acordat vreodată atenţie.

A observat că se uită curioase la cartea ei de devanagari [103] – s-a apucat, într-adevăr, să înveţe nepaleza, pentru a putea să discute cu cei din jur. Însă, când *begum* le arată un cuvânt şi le întreabă cum se pronunţă, ele clatină din cap, cu un zâmbet stânjenit: nu ştiu să citească.

Prin urmare Hazrat Mahal hotărăşte să ţină lecţii pentru aceste femei şi copiii lor. O ocupaţie bine-venită, fiindcă, după doi ani de guvernare, de luat decizii şi de condus lupte, suportă foarte greu această inactivitate forţată. Plus că astfel îşi mai alungă gândurile negre.

În fiecare seară, stând în mijocul elevelor sale, aşezate direct pe jos, le învaţă primele noţiuni despre scris şi citit. Nici prin cap nu-i trece câtă stupoarea provoacă în societatea de aici, bazată pe o inegalitate şi mai mare decât în Awadh, dar, mai ales, extrem de învechită. Nu numai printre servitoare, ci şi în familiile şi în satele din care ele provin, toată lumea vorbeşte

despre această regină atât de simplă şi de bună, care – sărmana de ea! – e prizoniera cumplitului Jang Bahadur.

Căci maharajahul nu este iubit nici cât negru sub unghie. Nimeni n-a uitat sângeroasa lovitură de stat prin care, cu doisprezece ani în urmă, tânărul general Jang Bahadur a luat frâiele guvernării, lăsându-i regelui doar un rol de faţadă, şi nici cum i-a persecutat şi i-a asasinat pe cei care i se opuneau. În sfârşit, recenta sa alianţă cu englezii, care, după un război trecut, răpiseră Nepalului ţinutul Sikkim şi o parte din Terai, alianţă care, pe deasupra, e şi împotriva unor hinduşi, fraţi întru credinţă, a nemulţumit profund populaţia.

Înainte de a accepta azilul la Kathmandu, Hazrat Mahal avusese grijă să-şi ascundă aurul şi cele mai de scumpe bijuterii în tivul veşmintelor. Cât au durat tratativele cu trimişii maharajahului, deşi nu se pomenise de nicio compensaţie, îşi dăduse seama că, drept preţ al „ospitalităţii", Jang Bahadur, cunoscut pentru lăcomia sa, plănuia să-şi însuşească ce mai rămăsese din tezaurul din Awadh. Ea nu avea puterea să se opună, însă voia să dispună de mijloace pentru a sprijini lupta în continuare. Chiar şi supravegheată, va găsi o cale de a le trimite combatanţilor mici ajutoare.

Acum, că Birjis Qadar s-a vindecat şi nu-i mai acaparează întreaga atenţie şi toate forţele, se interesează din nou de soarta tovarăşilor săi de arme rămaşi în Terai.

Nu se aşteaptă la nimic bun din partea lui Nana sahib, aşa că nu e deloc mirată când Jang Bahadur îi povesteşte despre a mia lui laşitate: în timp ce ea, la Naya kot, refuza să se predea, în ciuda bolii fiului ei, Nana îi trimisese în secret reginei Victoria o scrisoare în care o implora să-l ierte. Umilinţă de care ar fi putut să se cruţe, fiindcă autorităţile engleze, care-l considerau vinovat de masacrele de la Kanpur, îi răspunseseră că trebuia să se predea şi că va avea parte de o judecată corectă.

Nana nu-şi asumase riscul şi continua să rătăcească, împreună cu nepotul său Rao sahib şi câţiva oameni devotaţi, prin junglele din Terai.

În schimb, *begum* îşi face griji pentru soarta lui Beni Madho. S-a întâmplat să audă o discuţie între gărzi şi a aflat că *rana* rezistă la graniţă, în statul Tulsipur. Hazrat Mahal îşi închipuie starea jalnică a armatei după luni de înfruntări şi fugă. Cum să-l ajute? Jang Bahadur a despărţit-o de toţi oamenii ei de încredere, e complet izolată. Să cumpere complicitatea unuia dintre războinicii *gurkha* care o păzesc? Ar păstra aurul pentru el sau ar denunţa-o

maharajahului ori poate şi una, şi alta.

Nu contează! Va găsi ea o soluţie. Nu degeaba la Londra, The Times a scris despre ea: „*Begum* din Awadh dovedeşte mai mult simţ strategic şi mai mult curaj decât toţi generalii săi la un loc.“ Niciodată nu se va da bătută.

– *Rani* Saheba!

Tânăra care stă în prag e Ambika, cea mai inteligentă dintre elevele sale. Pentru ea, ca pentru orice nepalez, o femeie dintr-o casă regală e neapărat o *rani*, aşa că Hazrat Mahal s-a obişnuit cu noua formulă de politeţe.

– *Rani* Saheba, fratele meu se însoară. Îmi îngăduiţi să merg în sat ca să fiu de faţă la ceremonii?

– Bineînţeles. Cât timp vrei să stai?

– Nu mult, cam o lună. Până-n satul meu e cale doar de-o săptămână, nu-i departe de Tulsipur.

– Tulsipur? Inima lui Hazrat Mahal începe să bată cu putere. Dar Tulsipur se află în Indii!

– Pentru noi, sătenii, tot Terai este, chiar dacă jumătate indian, jumătate nepalez. Nici n-ai şti unde-i graniţa, dacă n-ar fi uneori pe-acolo soldaţi britanici care să ne întoarcă din drum.

Să fie oare posibil ca… Nu, nu poate să încredinţeze o misiune aşa primejdioasă unei copile. Totuşi, coincidenţa i se pare un semn.

Ambika aşteaptă. Vede că *rani* vrea să-i mai spună ceva, dar stă în cumpănă. Învingându-şi timiditatea, fata îndrăzneşte să-i vorbească:

– Faceţi atâtea pentru noi, *rani* Saheba, discutam şi cu celelalte femei. Este prima oară când o doamnă se interesează de noi, ne simţim mândre. Nu prea ştiu eu să vorbesc, vreau doar să vă asigur că voi fi mereu aici ca să vă slujesc.

– Îţi sunt recunoscătoare, Ambika. Acum, fii bună şi adu-mi cărbune pentru *hookah*, apoi lasă-mă singură. Dar treci neapărat pe la mine înainte să pleci.

De când a încercat pentru prima oară *hookah*, în casa din Chowq, murmurul apei şi rotocoalele de fum cu aromă de miere şi trandafir au avut întotdeauna un efect liniştitor asupra ei, ajutând-o să cântărească mai bine lucrurile. S-a hotărât să fie sinceră cu Ambika, convinsă că tânăra n-o va trăda. Însă, dacă-i încredinţează aurul, pe care ea îl va ascunde tot în tivul fustei largi, cum va reuşi să ia legătura cu Beni Madho?

Răspunsul i-l oferă chiar Ambika:

– Eu nu voi putea să ies din casă, dar am fraţi şi veri. Cu toţii au auzit de Domnia Voastră şi vă admiră. Iar familia noastră nu-l iubeşte prea mult pe maharajah. Nimeni de aici nu ştie, însă fratele mamei mele era devotat regelui. A încercat să se împotrivească loviturii de stat, dar a fost prins şi schingiuit până a murit. Să vă ajutăm e pentru noi un prilej nesperat de a ne răzbuna.

Hazrat Mahal se minunează de purtarea simplă şi directă a fetei. O alta ar fi tras de timp, s-ar fi lăsat, poate, rugată, ca să obţină vreun avantaj la înapoiere. Dar Ambika a acceptat fără şovăire, în ciuda pericolului de care îşi dă seama pe deplin.

O lună întreagă, Hazrat Mahal o va aştepta, cu nelinişte, să se întoarcă.

Între timp, la 8 iulie 1859, e declarată oficial pacea în Indii. Ceea ce-i prilejuieşte câteva comentarii sarcastice lui *begum*, care ştie că luptele continuă în Terai, dar şi în India Centrală, unde, în pofida dispariţiei lui Tantia Tope, prinţul Firuz şi câteva sute de oameni încearcă să păstreze vie flacăra revoltei.

A doua zi, Hazrat Mahal şi fiul său află cu bucurie că, într-un gest simbolic de bunăvoinţă, britanicii l-au eliberat pe regele Wajid Ali Shah din temniţa sa de la Fort William.

– Amma Hozur, aş vrea tare mult să-l văd pe tata. Crezi că mi se va îngădui? întreabă adolescentul, tremurând de entuziasm.

– Nu cred, *jaan*, ştii bine că suntem în exil, n-avem dreptul să ne întoarcem în ţara noastră.

– Doar câteva zile! Ca să-l văd pe tata! Mi-e dor de el, au trecut trei ani de când a plecat! Te rog, Amma Hozur, nu poţi să-i ceri maharajahului această favoare?

– Nu el hotărăşte, fiule, ci englezii, iar lor nu vreau să le cer nimic.

– De ce?

– Pentru că m-ar refuza doar pentru plăcerea de a mă umili ori, şi mai rău, ar profita de asta ca să arunce zvonul că noi am cedat şi am făcut pace cu ei!

Adolescentul îşi lasă privirea în pământ ca să-şi ascundă dezamăgirea. Îşi admiră mama, dar uneori găseşte că se poartă prea aspru.

Hazrat Mahal e mâhnită că l-a dezamăgit. Ştie că n-a reuşit să-l convingă, că îi vorbeşte ca unui adult, deşi el e doar un băieţandru care nu înţelege de ce alegerile politice ale mamei îl împiedică să-şi vadă tatăl.

…Oricum, e mai bine pentru el să nu-l întâlnească, să continue să-l idealizeze, să şi-l imagineze ca pe un martir al propriilor convingeri. Dacă l-ar vedea în palatul din Calcutta, înconjurat de dansatoare, sedus de muzică şi poezie, rupt de lupta dusă de poporul lui, toată lumea i s-ar prăbuşi. Mai bine să-l admire de departe, chiar dacă pentru asta trebuie să-mi poarte mie pică.

În sfârşit, Ambika s-a întors, aducând o scrisoare de la *rana* Beni Madho care o binecuvântează pe Rajmata pentru ajutor şi o anunţă că a găsit, în cele din urmă, o cale de a se întoarce în Awadh, unde plănuieşte să ridice la luptă populaţia, în numele regelui.

Hazrat Mahal n-are destul aur ca să-l sprijine, aşa că se hotărăşte să vândă două paruri, minunăţii de rubine şi diamante. Una dintre servitoare a lucrat înainte pentru o soţie de-a regelui. Poate să o caute? Şi nu încape îndoială că ea va păstra discreţia, fiindcă familia regală îl urăşte pe noul stăpân al Nepalului. Dar cei din jurul ei? *Begum* ştie că-şi asumă riscuri, dar luptătorii din Terai nu-şi asumă unele şi mai mari?

Norocul îi surâde, parurile sunt cumpărate imediat, iar aurul dat lui Ambika, fata plecând de astă dată să-şi înmormânteze bunica.

Se va întoarce repede, întrucât *begum* se teme ca absenţele sale repetate să nu trezească

bănuieli. Însă apucă să încredinţeze aurul unui văr, mulţumit peste măsură că poate să-i joace o festă maharajahului. Au stabilit un semnal prin care el să anunţe reuşita misiunii.

Au trecut cincisprezece zile, dar Ambika şi stăpâna sa n-au primit încă nicio veste.

– Jucaţi un joc periculos, Hozur!

Jang Bahadur a intrat fără să fie anunţat, cu chipul schimonosit de furie. Ţine în mână o scrisoare de la generalul Grant, pe care o flutură sub ochii lui *begum*.

– Generalul mi-a scris că soldaţii săi au arestat un tânăr ţăran ce avea asupra lui două pungi pline cu aur. L-au „lucrat" bine, însă omul a murit fără să vorbească. Dar, fiindcă l-au prins nu departe de tabăra lui Beni Madho, Sir Grant a tras concluzia că aurul îi era destinat acestuia. Cine i l-a trimis? Aveţi vreo idee?

S-a proţăpit ameninţător în faţa lui Hazrat Mahal, care se preface mirată:

– De unde să ştiu eu? Sunt închisă aici de luni bune, nu mi se permite nici măcar să ies din grădină!

Scos din sărite, Jang Bahadur lasă să-i scape o înjurătură.

– Vă daţi seama că pot să vă arunc într-o carceră, împreună cu fiul vostru, şi să vă uit acolo… pe vecie?

Ochii verzi sclipesc dispreţuitori.

– N-aveţi decât! Astfel istoria îşi va aminti de Domnia Voastră pe vecie!

A crezut că o s-o lovească, însă maharajahul s-a mulţumit s-o privească ţintă, cu ură, şi a plecat, fără să mai spună nimic. Începând din ziua următoare, paza este întărită şi toate servitoarele schimbate. Din fericire, Ambika nu e bănuită.

De-acum înainte, Hazrat Mahal nu va mai putea să comunice cu rebelii.

Convinsă că indienii se vor revolta din nou şi îi vor alunga până la urmă pe ocupanţi, Hazrat Mahal se va consacra cu totul educaţiei fiului său. Cândva, Birjis Qadar va urca iar pe tron, trebuie să-l pregătească.

Adolescentul e vioi şi inteligent, experienţele prin care a trecut l-au maturizat, însă are de multe ori accese de tristeţe, care o neliniştesc pe mama sa, fiindcă îi amintesc de înclinaţiile spre melancolie ale lui Wajid Ali Shah. Totuşi, e oare nevoie să caute explicaţii aşa departe? Chiar dacă băiatul se simte, în sfârşit, în siguranţă, plăteşte preţul pentru lunile îndelungate de temeri şi lipsuri, mai ales că, la vârsta când orice adolescent învaţă să se bucure de viaţă şi de libertate, el este ţinut prizonier şi se învârte ca un leu în cuşcă.

Cu nemaipomenita sa putere de convingere, Hazrat Mahal se străduieşte să-şi lămurească fiul că îşi poate transforma situaţia prezentă într-un formidabil atu pentru viitor. În loc să-şi piardă vremea cu partide de vânătoare și de călărie sau cu petreceri fără rost, înconjurat de curteni ipocriţi, are tot timpul din lume să se formeze pentru a fi rege. Iar ea îi va sta alături ca să-l ajute. Nu şi-a asumat ea doi ani responsabilităţile de şef al statului şi, într-o oarecare măsură, de şef militar? Iar, mai înainte, trăind în preajma puterii zece ani, a putut să observe tacticile, să înveţe să dejoace intrigile, cu alte cuvinte, să se iniţieze în politică.

Nu va trebui să insiste prea mult: Birjis Qadar are nevoie să creadă în propriul destin. E ultimul său refugiu pentru a nu cădea pradă disperării.

În prezent, singurele vizite la bungalow sunt cele ale lui Jang Bahadur. Hazrat Mahal le tolerează, în pofida dispreţului pentru maharajah, fiindcă el îi aduce veşti, deşi marea lui plăcere e să i le dea doar pe cele proaste.

Astfel, la sfârşitul lui august, *begum* află că procesul lui Jai Lal continuă. De peste un an! Prin faţa judecătorilor se perindă tot soiul de martori care-l acuză, vechi servitori sau foşti aliaţi, precum rajahul Man Singh. Înţelege foarte clar de ce judecătorii prelungesc această mascaradă. Nu au de gând să-l graţieze pe unul dintre principalii conducători ai insurecţiei, însă rajahul este admirat pretutindeni în ţară, execuţia lui ar trece, în ochii tuturor, drept asasinarea unui erou al independenţei. De aceea trebuie să-i fie terfelită imaginea, numai că, până acum, mărturiile împotriva lui sunt prea contradictorii pentru a convinge pe cineva.

…Jaan… *măcar de nu te-ar fi torturat…*

Nu vrea să-şi închipuie rănile de pe trupul pe care l-a dezmierdat adesea, nici de pe chipul frumos pe care l-a iubit cu patimă. Îşi aminteşte că într-o zi el pomenise de tortură: „Mai mult decât a-i trăda pe ceilalţi, să cedezi înseamnă să te trădezi pe tine însuţi“, îi spusese el, „înseamnă să renunţi la toate cele pentru care ai trăit. Nu-i de mirare că toţi cei care trădează se sinucid sau devin nişte umbre. E urmarea faptului că au renunţat la ei înşişi, un fapt pe care l-au acceptat crezând că se salvează.“

Jai Lal… Hazrat Mahal ştie că, oricât l-ar schingiui temnicierii, el nu va ceda. Oh, cum ar vrea să-l răzbune!

Brusc, glasul fiului său îi răsună în ureche.

„Englezii ne-au făcut atât rău, aş vrea să-i omor pe toţi!“ exclamase băiatul într-o zi. Ea îl dojenise pentru reacţia primitivă, nedemnă de un om inteligent. Şi acum, uite că gândeşte ca el!

Violenţa naşte violenţă. Cunoaşte prea bine această înlănţuire periculoasă. Fiecare crede că are dreptul de a fi crud, fiindcă şi alţii s-au purtat fără milă cu el, dreptul de a umili, pentru că ai fost, la rândul tău, umilit.

Poporul indian este pe cale să trăiască o astfel de spirală a violenţei. Când te scuturi de teama care orbeşte şi paralizează, de multe ori ura ia locul docilităţii, o ură cu atât mai mare, cu cât te urăşti şi pe tine fiindcă ai fost laş. Hazrat Mahal nu s-a aflat niciodată într-o asemenea situaţie, însă a văzut, în tinereţe, destui oameni umiliţi ca să le poată înţelege sentimentele.

Ucigându-l pe celălalt, ucizi privirea care îţi arată că tu nu contezi şi care îţi neagă demnitatea de fiinţă umană.

Totuşi, când violenţa izbucneşte, lumea se întreabă cu indignare: „Dar de ce n-a spus nimic înainte? De ce n-a explicat?“

Aceşti oameni umiliţi au încercat multă vreme să se facă înţeleşi, au cerut puţină dreptate, dar s-au lovit de un zid. Şi dacă în acest zid nu se deschide niciodată o uşă, oamenii îl doboară, până la urmă.

Aceasta e cauza tuturor insurecţiilor, a tuturor violenţelor: imposibilitatea de a te face auzit

altfel, oricât te-ai strădui.

Hazrat Mahal e convinsă că, dacă britanicii nu vor trage învăţăminte din furia populară care a fost cât pe ce să-i înlăture, Indiile se vor aprinde din nou.

În lunile care urmează, Jang Bahadur revine periodic, aducând veşti şi arborând un zâmbet tot mai răutăcios.

La începutul lui septembrie, o anunţă pe Hazrat Mahal că a primit o scrisoare de la Nana sahib şi Mammoo, care, bolnavi fiind, îl imploră să-i adăpostească. Maharajahul pare să stea în cumpănă, însă *begum* ştie că aşteaptă ca ea să le pledeze cauza, pentru a avea plăcerea de a o refuza. De aceea se mulţumeşte doar să clatine din cap, iar Jang Bahadur se retrage, plesnind de ciudă.

Peste trei săptămâni o informează că Nana sahib a murit de febră în junglă.

– L-aş fi primit, dacă aș fi văzut că ţineţi s-o fac, dar păreaţi aşa de indiferentă la soarta lui, şopteşte el cu un aer trist.

Hazrat Mahal se uită la el, măsurându-l din cap până-n picioare cu un asemenea dispreţ, încât maharajahul încremeneşte, fără să mai scoată o vorbă.

– Amma Hozur, cine era acest Nana sahib? a întrebat-o fiul său.

N-a ştiut ce să-i răspundă. Oare a ştiut cineva vreodată cine era cu adevărat Nana sahib? E greu să descrii acest personaj ambiguu şi contradictoriu, un netrebnic pe care vanitatea l-a împins să se întreacă pe sine, un laş capabil uneori de curaj, un arogant şi un chinuit de complexe, un om amabil de multe ori, dar în stare să îngăduie săvârşirea celor mai îngrozitoare masacre, rugându-i pe muzicanţi să cânte mai tare pentru a acoperi ţipetele care-l tulburau.

Într-o zi soseşte şi vestea de care Hazrat Mahal se temea de multă vreme: rajahul Jai Lal Singh

a fost executat.

Cu acest prilej, Jang Bahadur adoptă o expresie consternată:

– Când mă gândesc în ce fel l-au ucis… Nu l-au împuşcat ca pe un ostaş, ci l-au spânzurat ca pe un tâlhar de rând!

Ochii lui de şarpe o privesc ţintă. Are unele bănuieli, dar ar vrea să fie sigur: englezilor le-ar putea fi de folos s-o coboare de pe piedestal pe această *begum* fără cusur.

Adunându-şi puterile, Hazrat Mahal reuşeşte să răspundă:

– Rajahul Jai Lal era un erou. El, cel puţin, nu şi-a trădat poporul, aliindu-se cu ocupantul.

Şi îi întoarce spatele.

Însă, abia ajunsă în camera ei, puterile o părăsesc. Împotriva oricărei raţiuni, îşi păstrase speranţa că Jai Lal va fi condamnat doar la închisoare, că va reuşi să evadeze ori că o răzmeriţă populară va deschide porţile temniţei. Nu-i vine a crede că n-o să-l mai vadă niciodată. Poate că Jang Bahadur a minţit-o. *…Jai Lal,* jaan… Îşi duce mâna la piept, se sufocă… Când îşi revine, e înconjurată de slujitoarele speriate, însă ea le face semn să plece. Vrea să rămână singură… cu el.

Îşi deschide medalionul de aur şi priveşte cu dor portretul iubitului. L-au spânzurat la Kaisarbagh, chiar acolo unde ei doi au dus împreună ultimele bătălii, acolo unde s-au iubit, acolo unde făuriseră atâtea planuri de viitor. Poate că acest gând l-a susţinut şi pe el atunci când încercau să-i sfarme trupul, socotind că nu e suficient să-l omoare.

În noiembrie, *rana* Beni Madho şi rajahul din Gonda sunt ucişi în Terai, în confruntările cu trupele *gurkha*.

În decembrie 1859, cei mai mulţi rebeli sunt prinşi, unii după alţii, în junglele din Terai. Khan Bahadur Khan, nepotul ultimului rege din Rokhilhand, şi Amar Singh, fratele „bătrânului tigru“ Kunwar Singh şi… Mammoo!

Luaţi prizonieri de oamenii lui Jang Bahadur, urmează să fie duşi la Lucknow şi predaţi

autorităţilor.

Poate că *begum* doreşte să-şi ia rămas-bun de la fostul său slujitor, sugerează, mieros, maharajahul.

Hazrat Mahal ezită, de teamă ca Mammoo să nu se simtă umilit. Se gândeşte la eunucul care a slujit-o atâţia ani. În ciuda neînţelegerilor apărute mai târziu, simte cum o cuprinde emoţia, amintindu-şi de vremurile când el era singurul ei sprijin. Da, o să-l vadă pentru ultima dată ca să-şi arate recunoştinţa.

Întâlnirea e sfâşietoare.

Mammoo plânge, sărutându-i mâinile şi o roagă să intervină pe lângă maharajah: n-ar putea rămâne lângă ea? Hazrat Mahal ştie că nu există nicio speranţă de a-l salva, dar, ca să-l mai liniştească, îi promite că va încerca şi Mammoo se desparte de fosta stăpână ceva mai încrezător. Mai târziu, Hazrat Mahal îşi va reproşa laşitatea, dacă laşitate înseamnă să le dai speranţă celor care nu vor să moară.

Peste câteva zile va afla că Mammoo a fost spânzurat. [104]

Iernile nepaleze sunt aspre şi sănătatea lui Hazrat Mahal începe să se şubrezească. Dar, mai ales, exilul o roade încet pe dinăuntru. În 1863, administraţia britanică îi transmite din nou că poate să revină în Indii, cu condiţia ca fiul său să semneze că renunţă la tron. O dată în plus, *begum* nici nu-şi dă osteneala să răspundă.

Birjis Qadar a devenit un tânăr cumpătat şi hotărât. A moştenit forţa morală a mamei lui. Continuă să se pregătească, ştiind că într-o bună zi se va întoarce în ţara sa.

Indiile sunt pe punctul de a se schimba. Britanicii şi-au restabilit autoritatea.

Dar, orice ar face ei, insurecţia a plantat seminţe pe care, înainte să moară, Hazrat Mahal va avea bucuria să le vadă încolţind.

În Bengal, în anii 1870, intelectualitatea va lupta pentru ţăranii asupriţi de plantatorii britanici. E „revolta indigoului“. Elitele vor lansa, totodată, şi mişcări împotriva cenzurii presei şi împotriva discriminării rasiale în cadrul tribunalelor.

Aceste elite, care nu se alăturaseră insurecţiei din 1857, încrezătoare în capacitatea englezilor de a moderniza ţara, îşi dau seama că, după cum prezisese Hazrat Mahal, promisiunile reginei Victoria au fost doar o perdea de fum şi că idealurile britanice privind democraţia şi egalitatea nu se aplică indienilor.

De la Kathmandu, Hazrat Mahal urmăreşte cu atenţie toate aceste evenimente. Deşi izolată şi săracă, rămâne o regină extrem de respectată. În ciuda puţinătăţii mijloacelor materiale, nu refuză niciodată să ajute pe cineva când i se cere.

La 7 aprilie 1879, cea pe care englezii o numeau „sufletul revoltei“ se stinge din viaţă, la patruzeci şi opt de ani, după ce își pune fiul să-i promită că va continua lupta.

Micuţa Muhammadi, poeta din Chowq, soţia fermecătoare a lui Wajid Ali Shah, tânăra regentă, iubita pasională, suverana luminată, căpetenia militară neînfricată, în sfârşit, Hazrat Mahal a fost o apariţie fulgurantă pe cerul istoriei.

Ea a netezit drumul pentru eliberarea Indiilor.

Epilog

În 1887, moare regele Wajid Ali Shah, la vârsta de şaizeci şi opt de ani, în palatul său Matiaburj, lângă Calcutta. Zvonurile susţin că-i vorba de otrăvire, căci unghiile defunctului sunt albastre.

În 1891, viceregele, reprezentantul guvernului britanic, îi permite lui Birjis Qadar să se întoarcă în Indii, după treizeci şi doi de ani de exil. Însă Birjis Qadar nu se va bucura prea multă vreme de libertatea sa. Un an mai târziu, la 14 august 1892, moştenitorul tronului din Awadh moare, otrăvit la rându-i, împreună cu cel mai mare dintre fiii săi şi cu fiica sa, la un banchet dat de fratele său vitreg.

S-au invocat dispute legate de moştenire, dar şi motive politice – Birjis Qadar împărtăşea convingerile mamei lui şi nu făcea un secret din faptul că-i considera pe britanici nişte uzurpatori.

Istoricii contemporani sunt de acord că revolta cipailor nu a fost nici o răzmeriţă, nici o revoluţie, ci primul pe care Indiile l-au făcut spre independenţă.

În special, insurecţia din Awadh, cea mai lungă şi cea mai îndârjită, a fost o veritabilă luptă naţională, fiindcă la ea a luat parte întreaga populaţie, la îndemnul lui *begum* Hazrat Mahal.

Câţiva ani mai târziu, după înăbuşirea ei sângeroasă, lupta va reîncepe, condusă nu de prinţi, aliaţi ai britanicilor, ci de burghezia educată, care voia să participe la guvernarea propriei ţări.

Acesta va fi obiectivul Congresului Naţional Indian, a cărui primă sesiune are loc în decembrie 1885 la Bombay. Apoi şi cel al Ligii Musulmane, partid moderat, condus de Aga Khan, înfiinţat în 1906.

În aceeaşi epocă au loc acţiuni violente. Ca urmare a împărţirii Bengalului de către englezi, tineri hinduşi din casta superioară fondează o mişcare teroristă. Un terorism sanctificat ca instrument al puterii divine. Tinerii respectivi se consideră moştenitorii tradiţiei hinduse de rezistenţă împotriva tiraniei străine care siluieşte „patria-mamă“.

În 1916, la Lucknow, oraşul-far al revoltei şi simbol al unităţii diferitelor comunităţi,

Congresul Naţional Indian şi Liga Musulmană semnează un pact de cooperare pentru a obţine de la britanici o autonomie asemănătoare celei acordate Canadei şi Australiei. Însă Londra nici nu vrea să audă de aşa ceva.

În sfârşit, în 1919, Gandhi lansează Satiagraha, mişcare nonviolentă de nesupunere civilă, la care participă hinduşi şi musulmani.

Va urma o luptă îndelungată şi grea.

După nouăzeci de ani de la revolta împotriva britanicilor şi a luptei conduse de Hazrat Mahal, în 1947, India obţine independenţa.

Astăzi puţini îşi mai amintesc de regina luptătoare. Doar la Lucknow, familiile vechi se mândresc că au participat la această extraordinară epopee. În 1957, cu ocazia centenarului insurecţiei, Nehru [105] a redenumit cu mare fast parcul reginei Victoria, dându-i numele de „parcul lui *begum* Hazrat Mahal“.

La cererea lui, bustul fostei împărătese a Indiilor a fost înlocuit de un monument în onoarea „sufletului revoltei“, eroica *begum*.

Bibliografie selectivă

Afaq, Qureshi (Hamid), *The Mughals, the English and the Rulers of Awadh*, New Royal Book Company, Lucknow, 2003

Anwer, Abbas (Saiyed), *Lost Monuments of Lucknow*, Lucknow, 2009

Ali, Azhar (Mirza), *King Wajid Ali Shah of Awadh*, 2 volume, Royal Book Company, Karachi, 1982

Athar, Abbas Rizvi (Saiyid), *Freedom Struggle in Uttar Pradesh* (vol. 1: 1857-1859), Uttar Pradesh Edition, 1957

Ball, Charles, *The History of the Indian Mutiny*, Londra, 1860

Chanda, S.N., *1857: Some Untold Stories*, New Delhi, 1976

Chandra, Majumdar (Ramesh), *The Sepoy Mutiny and the Revolt of 1857*, Calcutta, 1958

Dalrymple, William, *The Last Mughal. The Fall of a Dynasty*, Bloomsbury, Londra, 2006

David, Saul, *The Indian Mutiny*, Penguin Books, Londra, 2002

Fisher, Michael, *The Politics of the British Annexation of India*, Oxford University Press, New Delhi, 1993

Forbes, Mitchell (William), *Reminiscences of The Great Mutiny*, Macmillan and Co, Londra, 1910

Garrett, H.L.O., *The Trial of Bahadur Shah Zafar*, 1932

Graff, Violette, *Lucknow: Memories of a City*, Oxford University Press, New Delhi, 1997

Gubbins, Martin Richard, *An Account of the Mutinies in Oudh*, Londra, 1858

Halim Sharar (Abdul), *Lucknow: The Last of an Oriental Culture, 1915*. Traducere din urdu de Fakhir Hussain, Paul Elek, Londra, 1975

Hibbert, Christopher, *The Great Mutiny. India 1857*, Allen Lanes, Londra, 1978

Holmes, T.R., *History of the Indian Mutiny*, W.H. Allen & Co, 1888

Howard, Russell (William), *My Indian Mutiny Diary*, Cassell & Company ltd. Londra, 1957

Hussain, Sahibuddin, *The 1857 Mutiny*, Lucknow. Teză nepublicată.

James, Lawrence, *Raj: The Making of British India*, Little, Brown & Company, Londra, 1997

Llewellyn-Jones, Rosie) *A fatal friendhip – The Nawabs, the British ant the City of Lucknow*, Oxford University Press, New Delhi, 1985. *Engaging Scoundrels: True Tales of Old Lucknow*, Oxford University Press, New Delhi, 2000

Mallesson (colonel), *Indian Mutiny*, 1859

Misra, Amaresh, *Lucknow, Fire of Grace*, Rupa paperback, New Delhi, 2002

Mukherjee, Rudrangshu, *Awadh in Revolt. 1859-1859*, New Delhi, 1984. *The Massacres of Kanpur*, Penguin Books India, 1994

Naheed, Nusrat, *Jane Alam Aur Mehakpari*, Library Helpage Society, Lucknow, 2005

Nath Sen, Surenda, *Eighteen fifty-seven*, Ministry of information. Government of India, New Delhi, 1957

Oldenburg, Veena, *Shaam e Awadh*, Penguin Books, India, 2007

Pemble, John, *The Raj, the Indian Mutiny and the Kingdom of Oudh. 1801-1859*, Oxford University Press, New Delhi, 1977

Santha, K.S., *Begums of Avadh*, Varanasi, Bharat i Prakashan, 1980

Sharma K., Suresh, *1857. A Turning Point in Indian History*, 4 vol., RBSA Publishers, Jaipur, 2005

Spear, Percival, *The Twilight of the Moghols*, Cambridge University Press, 1951

Stokes, Eric, *The Peasant Armed: The Indian Rebellion of 1857*, Clarendon Press, Oxford, 1986

Taqui, Roshan, *Lucknow, 1857 – The Two Wars at Lucknow: The Dusk of an Era*, New Royal Book Company, Lucknow, 2001

Taylor, P.J.O., *What Really Happened During the Mutiny. A day-by-day account of the major event's of 1857-1859 in India*, Oxford University Press, New Delhi, 1997. *Chronicles of the Mutiny*, HarperCollins India, New Delhi, 1992. *A Star Shall Fall*, HarperCollins India, New Delhi, 1993. *A Shahib Remembers*

Mulţumiri

În dificilele cercetări pentru elaborarea acestei cărţi, în care se povestește pentru prima dată viaţa lui *begum* Hazrat Mahal, ţin să le mulţumesc în primul rând prietenilor mei indieni şi pakistanezi pentru documentele şi informaţiile preţioase pe care mi le-au oferit.

În mod special, la Kanpur, cumnatei mele, Subashini Ali.

La Lucknow, este vorba despre profesorului Roshan Taqui, rajahului Amir Naqui din Mahmudabad, rajahului Suleiman din Mahmudabad, rajahului din Jehangirabab, lui *begum* Habibullah şi extraordinarului librar şi om de cultură M. Ram Advani.

Mulţumesc bibliotecii Kaisarbagh şi responsabilului ei Nusrat Naheed, care mi-a pus la dispoziţie numeroase documente.

La Karachi, îi mulţumesc istoricului şi jurnalistului Sad Hassan Khan, vărului meu Anees Uddin Ahmed şi soţiei sale Yasmin.

La Lahore, aduc mulţumiri regretatei Qamar F.R. Khan şi fiicei sale Nusrat.

La Londra, le rămân îndatorată prietenelor mele Nasreen Rehman şi Mariam Faruqui.

În Franţa, le mulţumesc pentru prietenia lor devotată şi încurajări lui Ken Takase, Marie Deslandes şi Rana Kabbani.

Pentru ospitalitatea cu care m-au găzduit în locuri propice recunoștinţa mea se îndreaptă spre Janine Euvrard, Jacques Blot, Manuela şi Olivier Bertin-Mourot, Brendan şi Beatrice Murphy, fratelui meu Jean-Roch Naville şi soţiei sale Marie-Louise, prinţesei Rose de Croy, precum şi ambasadoarei în Oman, Malika Berak.

Le mulţumesc în mod deosebit pentru lectura atentă, pentru răbdare şi sfaturi avizate, prietenei mele Ishtar Kettaneh-Mejanes, precum şi lui Jean-Franc¸ois Gombert, editorul meu de la Robert Laffont.

Tuturor celorlalţi, care m-au susţinut şi ajutat şi ale căror nume, din lipsă de spaţiu, nu le pot enumera aici, vreau să le mărturisesc întreaga mea recunoştinţă.

Note

1 - Toate citatele urmate de asterisc sunt autentice.

2 - Scris uneori *Udh* (n.a.).

3 - Pronunţie locală pentru „englez“, răspândită în Indii de francezi (n.a.).

4 - Şal foarte lung şi lat, menit să ascundă corpul (n.a.).

5 - Harem. În India, atât la musulmani, cât şi la hinduşi, separarea bărbaţilor de femei e numită *purdah* (n.a.).

6 - Mare vizir: prim-ministru. Vizir: ministru (n.a.).

7 - Formă curtenitoare de salut la musulmani: se duce mâna la frunte, iar plecăciunea e cu atât mai amplă, cu cât vrea să exprime un respect mai adânc. „Civilizaţia Adab“, care-a înflorit la Lucknow, era cunoscută drept centrul celor mai rafinate maniere din întreaga Indie (n.a.).

8 - Regină-mamă (n.a.).

9 - Maiestatea Voastră (n.a.).

10 - În special Joseph Garcin de Tassy, specialist în limbi orientale, membru al Academiei Franceze şi profesor de hindustani la Şcoala Imperială (n.a.).

11 - *Musharaby:* paravane din lemn perforat (n.a.).

12 - *Mahal:* titlu atribuit celei care i-a dăruit regelui un băiat (n.a.).

13 - Pipă cu apă, numită şi *narghilea* sau *shisha* (n.a.).

14 - Originile lui Hazrat Mahal sunt incerte. Provenind dintr-o familie săracă, e posibil să se fi născut la Faroukhabad, la 250 de kilometri de Lucknow, unde tatăl său ar fi fost paznic la un mausoleu (n.a.).

15 - Pantaloni asemănători cu o fustă amplă, lungi până în pământ, cu trenă (n.a.).

16 - Con din frunze amare, umplut cu nuci de betel mărunţite şi tutun, care se mestecă îndelung înainte de a fi scuipat (n.a.).

17 - *Sitar* şi *sarangi:* instrumente cu coarde. Tabla: pereche de tobe mici, care se lovesc cu degetele (n.a.).

18 - Unul dintre cele mai populare dansuri din India de Nord, format din apropierea culturilor musulmană şi hindusă. Foarte ritmat, presupune mişcări rapide ale braţelor şi picioarelor, în timp ce bustul rămâne imobil. A ajuns pe culmile perfecţiunii graţie regelui Wajid Ali Shah (n.a.).

19 - Fragment dintr-un poem dedicat lui Hazrat Mahal (n.a.).

20 - Într-adevăr, documentele epocii dovedesc că termenii niggers şi negros erau folosiţi frecvent de englezi pentru a-i desemna pe indieni (n.a.).

21 - „Cel iubit de toată lumea.“ Aşa era numit de multe ori Wajid Ali Shah (n.a.).

22 - În fiecare stat neanexat, Compania Indiilor Orientale era reprezentată de un Rezident englez. Toţi Rezidenţii depindeau de autoritatea Guvernatorului general al companiei, al cărei sediu se afla la Calcutta (n.a.).

23 - *Khan:* marcă de nobleţe (n.a.).

24 - *Taluqdar:* senior feudal regional, care controla sute de sate. Un *taluqdar* putea primi din partea regelui titlul de *rajah* sau *nawab* (n.a.).

25 - Mâncare pe bază de orez, asemănătoare pilafului, cu diferite garnituri (n.a.).

26 - *Gulzar:* grădină; *nur:* lumină; *koko:* cuc; *moti:* perlă; *chambeli:* iasomie (n.a.).

27 - În lb. fr., substantivul *oraş* este de genul feminin (n.a.)

28 - Jilţ cu o cupolă deasupra, fixat pe spinarea unui elefant, unde se pot aşeza unul sau mai mulţi demnitari (n.a.).

29 - Doctor în medicină tradiţională, ce tratează cu ajutorul plantelor (n.a.).

30 - La şiiţi este admisă căsătoria temporară, muta, oficiată de un maulvi, personaj cu rol în viaţa religioasă. În felul acesta, un copil născut dintr-o relaţie, chiar foarte scurtă, poate fi recunoscut şi are dreptul la aceleaşi avantaje ca şi ceilalţi copii, în special când e vorba despre moştenire (n.a.).

31 - Tunică lungă (n.a.).

32 - „Respectaţi *purdah*-ul!“ (n.a.).

33 - Contrar uzanţelor, care impun ca, atunci când primesc vizita unui bărbat, femeile din familia regală să stea în spatele unei pânze, Rajmata a preferat *burqa* pentru această ocazie, care permite un contact mai direct (n.a.).

34 - Odinioară aliment rar şi indispensabil supravieţuirii. „A mânca sarea“ înseamnă a datora viaţa celui care te ia în slujba lui (n.a.).

35 - „Soţia domnului“, nume dat de indieni femeilor albe (n.a.).

36 - Publicat la Akola, în statul Maharastra (n.a.).

37 - Într-un stat anexat, Rezidentul devenea înalt comisar (n.a.).

38 - Militarii englezi duceau în Indii o viaţă de lux, pe care solda nu le-o permitea nici pe departe (n.a.).

39 - Pâine specific indiană, nedospită, asemănătoare lipiei (n.a.).

40 - Sală de primire în apartamentele bărbaţilor (n.a.).

41 - Singularul de la *ulema*, „savant“ (n.a.).

42 - Mic *hookah* din lut ars (n.a.).

43 - Școli religioase (n.a.).

44 - Punjabul, patria indienilor *sikh*, a fost anexat de englezi după războaiele din 1846 şi 1849. Învinşi, indienii *sikh*, duşmani Înverşunaţi ai mogulilor, vor fi de partea britanicilor În timpul revoltei cipailor (n.a.).

45 - Recepţie oficială (n.a.).

46 - Limbă vorbită în Indiile de Nord, amestec de hindi (care conţine mai mult elemente de sanscrită) şi urdu (mai multă persană, arabă şi turcă) (n.a.).

47 - Kanpur se află la cincizeci de mile de Lucknow (n.a.).

48 - Termen marathi pentru „doamnă“ (n.a.).

49 - Serată la care se improvizau și se recitau poeme (n.a.).

50 - Locuinţă mare (n.a.).

51 - *Laddu* şi *burfi:* prăjituri cu smântână şi sirop de zahăr, aromate cu diverse mirodenii; *gajar halva:* prăjitură cu morcov (n.a.).

52 - Nepotul lui Baber, primul Mare Mogul, împăratul Akbar, războinic şi filosof, a domnit între anii 1542 şi 1605 şi a unificat Indiile sub autoritatea sa (n.a.).

53 - Tronul Păunului poate fi admirat azi la Palatul Golestan din Teheran (n.a.).

54 - Marii Moguli se mândreau că sunt descendenţii lui Timur Lang sau Tamerlan (n.a.).

55 - Este prima dată când acest cuvânt e folosit în India. El va fi reluat peste şaizeci de ani de Gandhi (n.a.).

56 - „Moarte englezilor!“ (n.a.).

57 - Bucată de trestie tăiată ascuţit sau pană de gâscă (n.a.).

58 - Evantai cu mâner lung, făcut din pene de păun (n.a.).

59 - *Saheban:* domni, pluralul de la *sahab* (n.a.).

60 - Construcţie utilizată pentru ceremonii, cu douăsprezece arcade deschise spre exterior (n.a.).

61 - Scaun larg, supraînălţat, prevăzut cu perne de brocart, pe care se stă cu picioarele încrucişate (n.a.).

62 - Instrumente de percuţie (n.a.).

63 - Învăţaţi hinduși (n.a.).

64 - „Înainte, vitejilor!“ (n.a.).

65 - După numele unui fost Rezident de la Lucknow (n.a.).

66 - Titlu princiar (n.a.).

67 - Robă purtată de bărbaţi peste *chowridar* (n.a.).

68 - Fâşie de bumbac purtată de ţărani, strânsă în jurul taliei şi cu o bucată petrecută printre picioare şi fixată la brâu. Popularizată mai târziu de Gandhi ca îmbrăcăminte a oamenilor simpli (n.a.).

69 - Baston lung şi rigid, folosit pentru menţinerea ordinii (n.a.).

70 - Poeme elegiace comemorând martiriul lui Hussain şi al familiei sale (n.a.).

71 - Pânză înfăşurată în jurul taliei ca o fustă, purtată de bărbaţi (n.a.).

72 - Transport ce asigură aprovizionarea cu hrană şi muniţie (n.a.).

73 - „Prinţ imperial“ (n.a.).

74 - *Firuz* înseamnă „turcoaz“, piatră deosebit de apreciată de musulmanii şiiţi, care o consideră talisman (n.a.).

75 - Judecător (n.a.).

76 - *Khimar:* „fişiu ce acoperă capul“ (Sura 24, versetul 31) (n.a.).

77 - Cuvântul *jilbab* folosit aici înseamnă „pelerină, mantie“ (n.a.).

78 - Mare palat, în care se împletesc stilurile rajastani, mogul şi baroc, construit de Claude Martin, un aventurier francez, aflat în slujba *nawab*-ului Shuja ud Daulah. După moartea sa, în 1800, palatul a fost transformat în colegiu, asemenea colegiilor La Martinière din Calcutta şi Lyon, finanţate de fundaţia sa şi încă în activitate (n.a.).

79 - Mai târziu a apărut zvonul că scrisoarea era un fals, fabricat de englezi pentru a-i dezbina pe adversari (n.a.).

80 - Aristocraţii (n.a.).

81 - Extras din rapoartele militare britanice (n.a.).

82 - Pat din sfori împletite (n.a.).

83 - „Iubito, scumpo“ (n.a.).

84 - *A Year of Service in India*, Vivian Majendie, Londra, 1859 (n.a.).

85 - Pe atunci nu existau decoraţii. Suveranul dăruia veşminte de o extraordinară bogăţie (n.a.).

86 - Trăsură mică, trasă de un cal, mijloc de transport folosit frecvent (n.a.).

87 - Extras din *My Indian Mutiny Diary* de William Russell, 1858 (n.a.).

88 - Ibid.

89 - Ibid.

90 - Ibid.

91 - „Da, onoratul meu tată!“, formulă de politeţe (n.a.).

92 - Rajah la nepalezi şi, uneori, în Biharul vecin (n.a.).

93 - „Mama Mumtaz“ (n.a.).

94 - „Respectata mamă“ (n.a.).

95 - Numit și Powayun (n.a.).

96 - Îngrijitor și conducător de elefanţi (n.a.).

97 - Englezii vor estima că numai în regatul Awadh şi-au pierdut viaţa aproximativ o sută cincizeci de mii de combatanţi, dintre care treizeci şi cinci de mii de cipai, restul fiind oameni din popor (n.a.).

98 - Versiune oferită de strănepotul său. Potrivit unei alte versiuni, rajahul ar fi murit din cauza rănilor primite în luptă (n.a.).

99 - Expresie folosită după Războiul de O Sută de Ani şi adusă în Indii de francezi, care, începând cu secolul al XVIII-lea, li s-au opus britanicilor (n.a.).

100 - După cum atestă raportul generalului Ramsay, Rezident britanic în Nepal: „Până acum rebelii n-au comis niciun delict în Terai, plătesc pentru tot ce iau şi tratează cu respect autorităţile satelor.“ Extras din Foreign Political Consultations, arhivele din New Delhi (n.a.)

101 - Azimullah va muri asasinat la Istanbul, eliminat, fără îndoială, din raţiuni politice (n.a.).

102 - Rezidentul îi scrie Guvernatorului general de la Calcutta: „Deşi nu vrea să recunoască, nu e sigur că va fi ascultat dacă va trebui să trimită armata împotriva fugarilor. Se teme chiar să nu stârnească astfel o revoltă. Responsabilii armatei consideră că ar trebui acordată o amnistie necondiţionată tuturor rebelilor, de la comandanţi până la simplii soldaţi“*. (n.a.).

103 - Scriere nepaleză, identică scrierii hindi (n.a.).

104 - Singurul care va reuşi să scape este Firuz Shah, „prinţul din Delhi“. Va fugi prin Kandahar, Buhara şi Teheran şi se va opri în final la Mecca, unde va muri în mizerie, în 1877 (n.a.).

105 - Jawaharlal Nehru (1889-1964), om politic indian şi prim-ministru al ţării între anii 1947 şi 1964 (n.a.).